

**T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Özel Hukuk Anabilim Dalı**

Yüksek Lisans Tezi

ÇEKTE DEF'İLER

**Şenol Kalfa
Enstitü No: 2501050265**

Düzeltilmiş Tez

İstanbul, 2009

**T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Özel Hukuk Anabilim Dalı**

Yüksek Lisans Tezi

ÇEKTE DEF'İLER

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Abuzer Kendigelen**

**Şenol Kalfa
Enstitü No: 2501050265**

Düzeltilmiş Tez

İstanbul, 2009

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ SAVUNMA TUTANAĞI

İLGİ: Enstitümüz Yönetim Kurulu'nun 16.10.2008 tarih ve 40ayılı kararı.

Enstitümüz **ÖZEL HUKUK** Anabilim Dalı ders dönemindeki Eğitim - Öğretim Programını başarı ile tamamlayan **2501050265** numaralı **ŞENOL KALFA 'NIN** hazırladığı "**ÇEKTE DEF'İLER**" konulu Yüksek Lisans Tezi ilgili **Tez Savunma Smavı**, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 15.Maddesi uyarınca **29.04.2009 ÇARŞAMBA** günü saat **13.00** da yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **...KABULÜ...** ne (1) **OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA** karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAA Tİ (2)	İMZA
PROF. DR.ABUZER KENDİGELEN	Kabul	
PROF.DR. MEHMET HELVACI	Kabul	
PROF.DR. ARSLAN KAYA	Kabul	
PROF.DR. FATİH SELAMİ MAHMUTOĞLU	Kabul	
DOÇ.DR. FÜSUN NOMER ERTAN	Kabul	

JÜRİ ÜYELERİNİN DİKKATİNE,

- 1- Bu kısma savunma sonucuna göre "KABULÜ", "REDDİ" veya "DÜZELTİLMESİ" yazılacaktır.
- 2- Kanaat gerekçesiyle birlikte raporlarda bildirilecektir.
- 3- Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin 15.Maddesinin c bendi uyarınca, tez çalışmasının sunulması ve bunu izleyen soru-cevap bölümünden oluşan sınavın süresi, en az 45 dakika, en çok 90 dakikadır. Jüri, sınavın dinleyicilere açık olmasını sağlar.
- 4- Birinci tez savunma sınavı sonucunda jüri tarafından "düzeltme" kararı verilen ve düzeltilerek ikinci sınav öncesinde spirallı cilt olarak Enstitüye ve jüri üyelerine dağıtılan tezin kopyalarında iç kapakta tez danışmanı ile ilgili bilgilerden sonra "Düzeltilmiş Tez" ibaresi yer almalıdır. Ayrıca, iç kapaktan sonra düzeltme ile ilgili tüm bilgilerin yer aldığı bir açıklama metni olmalıdır. Tez metni içerisinde de düzeltmelerin yapıldığı her sayfa için ilgili sayfanın alt bilgi bölümünde "düzeltme" ibaresi yer almalıdır.

Adres : Besim Ömerpaşa Caddesi Kaptan-1 Derya Sokağı 34452 Beyazıt / İSTANBUL
Tel: 0212 440 00 00 Fax: 0212 440 03 40
e-mail: sbe@istanbul.edu.tr

TEZ İÇERİSİNDE YAPILAN DÜZELTMELER

Sayfa 7:

Davalının, davaya ilişkin olduğu itirazları usulüne uygun olarak (süresi içinde) ileri sürmemesi halinde bu durumun itirazları re'sen değerlendirmekle yükümlü olan hakime etkisinin ne yönde olacağına dair açıklamalardaki cümle bozuklukları ve anlam karışıklığına yol açabilecek ifadeler düzeltilmiştir.

Sayfa 19-20:

Def'ilerin kanuni sınıflandırılması uyarınca “senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden def'iler”in hangileri olduğuna ilişkin doktrindeki farklı görüşlere *“bir senet borçlusunun senedi kendi iradesiyle imzalaması ve fakat senedi kendi iradesiyle senedi tedavüle sokmadığı halde bu senet borçlusunun bir geçersizlik def'i ileri sürebileceği”* görüşü ve bu görüşe karşı doktrindeki karşı görüş ve eleştiriler eklenmiştir.

Sayfa 25:

Nama yazılı çeklerde şahsi def'ilerin de tüm hamillere karşı ileri sürülebilmesi şeklindeki genel kuralın ödeme def'i açısından geçerli olmaması sebebiyle “nama yazılı çeklerde ödeme def'i”ne ilişkin bu bölümde yer alan açıklamalar, kıymetli evrakta ödemeye ilişkin hukuki normlar gözetilerek düzeltilmiştir.

Sayfa 40-42:

Kambiyo senetlerine müstenit icra takibine dayanak olarak kullanılan bir çekin kambiyo senedi vasfı taşınamaması halinde borçluya kambiyo senetlerine müstenit takibe ilişkin ödeme emri (Örnek no: 10) gönderen icra müdürüne karşı takip borçlusunun icra mahkemesine bu sebeple şikayette bulunma hakkının tâbi olduğu süreye ilişkin açıklamalar genişletilmiştir. Düzeltme öncesinde kısıtlı olarak anlatılan bu hususun tez konusu bakımından önem arz etmesi sebebiyle düzeltilmiş metinde konuya ilişkin doktrindeki görüş ve açıklamalara yer verilmiş ve

ayrıca bu düzenlemeye ilişkin Yargıtay kararları da incelenerek teze eklenmiştir

Sayfa 48:

Ödeme yerinin “muhatap bankaların tüm şubeleri” olarak kabul edilmesine yönelik tavsiye niteliğindeki ifade, bu yönde bir kabulün varlığı halinde şu anki hukuki düzenlemeye göre çekte ibraz sürelerinin hesaplanmasını imkansız hale getireceğinden hukuki düzenlemeye aykırılık sebebiyle tezden çıkarılmıştır. Bu ifadenin çıkarılmış olmasının bir diğer sebebi de burada kastedilen hususun başlıkta açıklanan çekte gösterilen ödeme yeri ile çekin fiilen ödendiği yer, bir başka deyişle “ibraz yeri” kavramlarının hatalı bir şekilde karıştırılarak kullanılmasıdır.

Sayfa 64:

Teze “Zorunlu Unsurları Taşımayan Bir Çekin Hukuki Niteliği” başlığı eklendi. Bu düzeltme öncesinde yer alan açıklamalar farklı bir başlığa ilişkin açıklamalarmış gibi gözüktüğünden bu düzeltme ile bu nitelikte yanlış anlamaların önüne geçilmiştir.

Sayfa 77:

Sehven “Hamiline yazılı cironun yalnızca teminat fonksiyonu mevcuttur.” şeklinde teze aktarılan ifade, “Hamiline yazılı çekteki bir cironun yalnızca teminat fonksiyonu mevcuttur” şeklinde düzeltilmiştir.

Sayfa 110-116:

Tezin hazırlığı sırasında yürürlükte bulunan TTK. m. 711/III hükmü ve bu hüküm aracılığıyla düzenlenmiş olan “ödeme yasağı kurumu, tezin düzeltme süresi içerisinde 18.02.2009 Tarihli ve 5838 Sayılı “Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”un 32. maddesinin 19. bendi uyarınca yürürlükten kaldırılmıştır. Bu sebeple tezin güncel mevzuata uygunluğunu sağlamak adına ödeme yasağına ilişkin açıklamalar düzeltilerek geçmiş zamana yönelik olarak yapılmış ve artık adı geçen hükmün mülga olduğu ifade edilmiştir.

Sayfa 131-136:

Düzeltilmiş tezde çekin bedelsizliği konusu, alt başlıklara ayrılarak incelendi. Bu yapılan düzeltme neticesinde ifa, ibra, karşı edimin yerine getirilmemesi, teminat çekleri, temel ilişkin irade sakatlığı sebebiyle hükümsüz olması ve gabin alt başlıkları oluşturularak teze dahil edilmiştir.

ÖZ

Tezimizin amacı, bir kambiyo senedi türü olan çekte çek borçlularınca çek hamiline karşı ileri sürülebilecek def'ilerin belirlenmesi ve tasnif edilmesidir. TTK.'da def'i kavramı geniş anlamda kullanılmış olup, hem bir hakkın doğumuna engel olan veya bir hakkı sona erdiren bir vakıanın borçlu tarafından ileri sürülmesini (teknik anlamda itirazı) hem de borçlunun borçlu bulunduğu bir edimi, özel bir sebebe dayanarak yerine getirmekten kaçınmasını (teknik anlamda def'iyi) kapsamaktadır. TTK.'da çekte def'ilere ilişkin hükümler ise m. 730/b.5'in atfı dolayısıyla m. 599 (poliçede def'iler); m. 737 (emre yazılı senette def'iler) ve çekin hamiline yazılabilen bir kambiyo senedi olması sebebiyle m. 571 (hamile yazılı senette def'iler)'dir. Bu hükümler ışığında TTK.'da def'iler, "senet metninden anlaşılan def'iler", "senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden def'iler" ve "şahsi def'iler" olarak üç başlık altında düzenlenmiştir.

Çekte def'iler kavramı içerisinde bir çek borçlusunun kendisine başvuran çek alacaklısına (çek hamiline) karşı maddi hukuka dayanan tüm savunma vasıtaları yer aldığından ileri sürülmesi olası tüm def'ileri, tespit edip sınıflandırdıktan sonra detaylı olarak tezimizde inceledik. Bu incelemede bulunurken doktrindeki farklı görüşlerin yanısıra konumuzun uygulamada sıklıkla ihtilaf konusu olmasından hareketle Yargıtay kararlarına da mümkün olduğunca geniş bir ölçüde atıfta bulduk ve bazı kararları özel olarak inceleyip değerlendirdik. Aynı zamanda tezimizin yazılmış olduğu zaman itibariyle Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın Adalet Komisyonu'nca kabul edilip Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'na gelmesi ve Meclis Genel Kurulu'ndaki Tasarı'nın yakın zaman içerisinde kanunlaşma ihtimalinin kuvvetli olması sebebiyle tez içerisinde kanun maddelerinin numaralarını Tasarı maddeleriyle kıyaslamak suretiyle aktardık ve Tasarı'da yürürlükte olan TTK.'dan farklı biçimde öngörülen hususları da ayrıca ifade ettik.

ABSTRACT

The purpose of our thesis is to set and classify types of pleas which are possible to be filed by check (a type of bill of exchange) debtors against check holders. In Turkish Commercial Code, “plea” is mentioned as a broad expression. It is defined as an appeal of the debtor about a fact which is binding or canceling of a right. It is also defined as a technical plea which a debtor avoids to acquit his debt depending to a cause. In Turkish Commercial Code, articles about check pleas are: Due to reference of article 730 section 5 article 599 (pleas at bill of exchanges), article 737 (pleas at promissory notes) and article 571 (negotiable instrument to bearer) as check is a bill of exchange which is eligible to be drawn to bearer. Considering these articles, pleas can be classified in three titles in Turkish Commercial Code. These are set by legislature as “pleas which are apprehensible from text of negotiable instrument”, “pleas which are about invalidness of negotiable instrument” and “personal pleas”.

We detailed, set and evaluated all possible pleas which can be filed by a check debtor against check holder as all defending means referred to substantive law encloses the term “pleas at checks”. By this process, different points of views in doctrine and additionally Supreme Court decisions are referred as often as possible because of the fact that our topic is a common conflict in practice of law. In addition to that, by the time we were preparing our thesis, bill of the new Turkish Commercial Code was accepted by Justice Commission and sent to General Assembly of Turkish Parliament in which the code is expected to be passed in the near future. Therefore we did compare and contrast the articles of actual Code and draft of the new Code.

ÖNSÖZ

Günlük hayatta kullanılma sıklığı ve buna paralel olarak da birçok hukuki ihtilaflara konu olması, yüksek lisans tezimin çek hukukuna ilişkin olmasında belirleyici faktör olmuştur. Tez konumun tespitinde bir diğer belirleyici husus, kıymetli evrak hukuku ile birlikte diğer birçok hukuk dalına ilişkin olarak da araştırma ve incelemede bulunmamı sağlayacak, bir başka deyişle multi-disipliner bir çalışma gerçekleştirmeme imkan tanıyacak bir konuda çalışma yapma isteğimdi. Tüm bu amaçlar doğrultusunda tez danışmanım olan Sayın Hocam Prof. Dr. Abuzer Kendigelen'in yol göstermesi ve onayı sonucunda "Çekte Def'iler" konulu bu yüksek lisans tezi yazılmış bulunmaktadır. Tez çalışmam süresinde bana karşı son derece hoşgörülü yaklaşımı, çalışma konusunda sağlamış olduğu akademik serbestlik ve çalışmama ilişkin gereken her türlü maddi-manevi desteği vererek bu tezin oluşmasını sağlayan; Prof. Dr. Abuzer Kendigelen'e sonsuz teşekkürlerimi iletmeyi bir borç bilirim. Lisans döneminden, özellikle rekabet hukuku derslerinden itibaren tanımakta olduğum Sayın Hocam'ın danışmanlığında böyle bir çalışmayı gerçekleştirmek; benim adıma büyük bir mutluluk ve onur kaynağıdır.

Burada ayrıca lisans dönemimde beni derslerdeki anlatımla kıymetli evrakta def'i kavramıyla tanıştıran; "Çekte Def'iler" konusunu kendi yüksek lisans tezim olarak seçip çalışmaya başladığım andan itibaren başlıca referans kaynaklarımdan biri olan "Kambiyo Senetlerinde Def'iler" isimli yüksek lisans tezinin yazarı değerli Hocam Prof. Dr. Mehmet Helvacı'ya da teşekkürü bir borç bilirim. Yine lisans dönemimde dördüncü sınıfta almış olduğum seçimlik dersler vasıtasıyla birebir diyalog şansına eriştiğim; yüksek lisans çalışmasında bulunmam adına beni yönlendiren ve teşvik eden, kendilerine her ulaştığımda sıcakkanlı bir biçimde beni karşılayan değerli Hocalarım Prof. Dr. Hüseyin Ülgen ve Prof. Dr. Arslan Kaya'ya da bugüne kadar göstermiş oldukları tüm yakınlıktan ötürü teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim hayatım boyunca maddi-manevi desteklerini benden esirgemeyen aileme, bilhassa sevgili annem Firdevs Kalfa ve babaannem Ayşe Kalfa`ya sonsuz sevgi ve teŖekkürlerimi bu tez aracılığıyla bir kez daha iletirim. Ayrıca üniversite sınavlarına hazırlanmaya başladığım günden itibaren bana verdiği tüm destek ve lisansüstü bir çalışmada bulunmam adına bana sağladığı tüm teŖvikten ötürü Dr. Erdiñ Öztürk`e, gerek lisans gerekse yüksek lisans eğitim dönemimde her ne zaman yardımına ihtiyacım olduğunda yardımlarını esirgemeyen sevgili ağabeyim Aziz Yalçın`a ve burada ismini zikredemediğim bütün arkadaşlarıma da yüksek lisans çalışmama başlamış olduğum andan itibaren başarı ile sonlandıracağıma dair bana aşladıkları özgüven sebebiyle teŖekkür ederim. Son olarak TÜBİTAK`a da “yurt içi yüksek lisans burs programı” kapsamında tez yazım dönemimde bana sağlamış olduğu ve bu sayede tezime ilişkin yoğun bir araştırmada bulunma imkanına eriştiğim burs sebebiyle de teŖekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ (ABSTRACT)	I
ÖNSÖZ.....	III
İÇİNDEKİLER	V
KISALTMALAR	VIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

HUKUKTA SAVUNMA BİÇİMLERİ VE DEF'İ KAVRAMI

1- GENEL OLARAK.....	4
2- MADDİ HUKUKA İLİŞKİN SAVUNMA BİÇİMLERİ.....	6
A- İtiraz	6
B- Def'i	8
C- İtiraz ile Def'i Arasındaki Farklar.....	8
D- Kambiyo Senetlerinde Def'i Kavramı	9

İKİNCİ BÖLÜM:

ÇEKTE DEF'İLERİN SINIFLANDIRILMASI

1- GENEL OLARAK.....	13
2- TTK.'DAKİ SINIFLANDIRMA	14
A- Senet Metninden Anlaşılan Def'iler	14
B- Senedin Hükümsüzlüğüne Taalluk Eden Def'iler.....	17
C- Şahsi Def'iler	24
3- DOKTRİNDEKİ ALTERNATİF SINIFLANDIRMALAR.....	28

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SENET METNİNDEN ANLAŞILAN DEF'İLER

1- ŞEKİL EKSİKLİKLERİ	40
A- “Çek” Kelimesi	43
B- Belirli Bir Meblağ	44
C- Muhatap	46
D- Ödeme Yeri.....	47
E- Keşide Günü	48
F- Keşide Yeri	54
G- İmza.....	58
H- Vergi Kimlik Numarası	60
I- Zorunlu Unsurları Taşımayan Bir Çekin Hukuki Niteliği.....	64
J- Çekte İhtiyari Unsurlar.....	65
2- ÇEKİ GEÇERSİZ KILAN KAYITLAR	66
3- SENET BORÇLUSUNUN BORCU ÖDEMEKTEN KAÇINMASINI SAĞLAYAN ÇEK ÜZERİNDEKİ KAYITLAR	68
4- BAŞVURU HAKKININ BULUNMADIĞI DEF'İ.....	70
A- Zamanaşımı.....	70
B- Yetkili Hamilin Müracaat Hakkını Kaybetmesi	74
C- Ciro Zincirinde Kopukluk.....	76

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÇEKİN HÜKÜMSÜZLÜĞÜNE TAALLUK EDEN DEF'İLER

1- EHLİYETSİZLİK	79
2- YETKİSİZ TEMSİL	83
3- SAHTE İMZA.....	91
4- TAHRİFAT.....	98

5- İKRAH VE İMZANIN ZORLA ATTIRILMASI.....	102
--	-----

BEŞİNCİ BÖLÜM

ŞAHSİ DEF'İLER

1- İRADE SAKATLIKLARI.....	105
2- ÇEKİN RIZA DIŞI ELDEN ÇIKMASI	108
3- ÇEKİN VERİLMESİNE NEDEN OLAN TEMEL İLİŞKİNİN HUKUKA VEYA AHLAKA AYKIRI YA DA İMKANSIZ OLMASI	117
4- KUMAR VE BAHİS	120
5- HATIR ÇEKİ VE MUVAZAA	122
6- AÇIK ÇEKİN ANLAŞMAYA AYKIRI DOLDURULMASI	126
7- ÇEKİN BEDELSİZLİĞİ.....	129
A- İfa.....	131
B- İbra	133
C- Karşı Edimin Yerine Getirilmemesi.....	133
D- Teminat Çekleri	134
E- Temel İlişkin İrade Sakatlığı Sebebiyle Hükümsüz Olması	135
F- Gabin	136

EK BÖLÜM

MUHATAP BANKAYA ÖZGÜ ÖDEMEDEN KAÇINMA HALLERİ	137
---	-----

SONUÇ	143
--------------------	------------

KAYNAKÇA	152
-----------------------	------------

KISALTMALAR

a.e.	:	aynı eser
a.g.e.	:	adı geçen eser
a.g.m.	:	adı geçen makale
a.m.	:	aynı makale
aşa.	:	aşağıda
b.	:	bent
BankK.	:	Bankacılık Kanunu
BATİDER	:	Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BK.	:	Borçlar Kanunu
bkz.	:	bakınız
bs.	:	bası
c.	:	cümle
C.	:	cilt
CD.	:	Ceza Dairesi
CGK.	:	Ceza Genel Kurulu
ÇekK.	:	Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun
Çev.	:	çeviren
d.n.	:	dipnot
E.	:	esas
HD.	:	Hukuk Dairesi
HGK.	:	Hukuk Genel Kurulu
HUMK.	:	Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBD.	:	İstanbul Barosu Dergisi
İBK.	:	İçtihadı Birleştirme Kararı
iç.	:	içinde
İİD.	:	İcra İflâs Dairesi
İİK.	:	İcra ve İflâs Kanunu
İKİD.	:	İlmi ve Kazai İçtihatlar Dergisi

K.	:	karar
kıs.	:	kısaca
Krş.	:	karşılaştırmız
m.	:	madde
pr.	:	paragraf
RG.	:	Resmi Gazete
s.	:	sayfa
S.	:	Sayı
T.	:	tarih
Tasarı	:	Türk Ticaret Kanunu Tasarısı
TBMM	:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TBKT.	:	Türk Borçlar Kanunu Tasarısı
TCK.	:	Türk Ceza Kanunu
TD.	:	Ticaret Dairesi
TMK.	:	Türk Medeni Kanunu
TTK.	:	Türk Ticaret Kanunu
vb.	:	ve benzeri
vd.	:	ve devamı
Y.	:	Yargıtay
y.e.y.	:	yayın evi yok
YKD.	:	Yargıtay Kararları Dergisi
YTL.	:	Yeni Türk Lirası
yuk.	:	yukarıda

GİRİŞ

İnsanlık tarihinin başlangıcından beri insanlar arasında bir alacak-borç ilişkisi süregelmiştir. Tarih içerisinde bu alacakların tahsilini sağlamak, öte yandan karşı taraftan borç elde edebilmek amacıyla bu soyut nitelikteki hakkı olabildiğince somuta dökebilmenin yolları aranmıştır. İşte bu noktada da “kıymetli evrak” olarak isimlendirilen araçlar ortaya çıkmıştır. Soyut bir hakkın somut, elle tutulabilen bir nesne üzerinde belirtilip buna bağlanması, doğal olarak taraflar arasında kullanılan bu varakanın hukuk ilmi tarafından da özel düzenlemelere tabi tutulmasını zorunlu kılmıştır. Zamanın doğurduğu ihtiyaçlara göre de farklı senet tipleri ortaya çıkmıştır. Meydana gelen her senet tipi de kendi hukuki düzenlemesini doğurmuştur.

Kıymetli evrakın tanımı TTK. m. 557’de “*Kıymetli evrak öyle senetlerdir ki, bunlarda mündemiç olan hak senetten ayrı olarak dermeyeran edilemediği gibi başkalarına da devredilemez*” şeklinde yapılırken bu tanımda tedavül kabiliyetine bir unsur olarak yer verilmemiştir. Halbuki aslına bakıldığında ticari hayatın işleyişinde kıymetli evrakın yer edinmesindeki ana faktör, bu nitelikteki senetlerin tedavül kabiliyetinin bulunmasıdır¹. “Kambiyo senetleri”, bu bağlamda ticari hayat içerisinde kıymetli evrak niteliği taşıyan diğer senet türlerinden bir adım öne çıkmaktadır; zira gerek tedavül hususu kanunda özel olarak düzenlenmiş, gerek bu nitelikteki senetler ticari hayatta sağladığı pratiklik nedeniyle yaygın bir kullanıma erişmiştir. Ancak bu senetlerin tedavülünün hızlı ama ondan da önemlisi güvenli olarak gerçekleştirilebilmesi, bu senetlerden ticari hayatta sağlanmak istenen faydanın elde edilebilmesi için şarttır. Bir kambiyo senedinin daha sonra uğrayacağı bir itirazdan dolayı tahsil edilememe riski ne denli büyük olursa, o senedin alacaklı tarafından kabul edilmeme riski o kadar artacaktır. Bu sebeple büyük nakit değişimleri yerine senet aracılığıyla ödeme gerçekleştirilmesi; bir başka deyişle tek bir kağıdın, ödemenin yerini tutması gibi ticari hayat açısından mümkün kolaylıklardan faydalanmaktan da kaçınılacaktır. Bu durumun borçlu taraf açısından doğuracağı

---

¹ Mehmet Helvacı, **Kambiyo Senetlerinde Def’iler**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1985, s. 2; iç. Prof. Dr. Hüseyin Ülgen’e Armağan, **Birinci Cilt Ticaret Hukuku**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2007, (kıs. Ülgen’e Armağan), s. 647.

olumsuz sonuçlardan en önemlisi, senet kullanımını halinde edineceği kredi imkanından yoksun kalacak olmasıdır.

Özellikle tez konumuzu oluşturan “çek”i bu hususlar ışığında değerlendirmek gerekecektir. Nakit para yerine çek kabul eden alacaklı, artık alacağını üçüncü bir kişi (banka) aracılığıyla tahsil edecektir. Çeklerde ödemenin üçüncü bir kişi aracılığıyla yapılmasından ötürü TTK.’da çeklere ilişkin düzenlemede, bir diğer üçlü ilişki kuran poliçe esas alınmıştır. Fakat çekin aslen bir ödeme aracı olması sebebiyle, çekin kendine özgü özellikleri ayrıca düzenlenmiştir. Çeke ilişkin TTK.’daki hükümlerin yanısıra çekin güvenilirliğini ve dolayısıyla kullanımını da düzenleyip yaygınlaştırmak amacıyla çeklerle ilgili olarak bağımsız bir kanun da (Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun, kısaca “Çek Kanunu”) kanunkoyucu tarafından yürürlüğe konulmuştur. Tüm bu düzenlemeler, var olan bir çekin ödenmesini sağlamaya yönelikse de her durumda borçluyu ve borçlu adına hareket eden bankayı ödemeye mecbur kılmak, elbette adil bir yaklaşım olmayacaktır.

Bir taraftan alacağın tahsili açısından alacaklıya güvenceler tesis etme, öte yandan da borçlu tarafa tahammül edilemez riskler yüklememe hususundaki kaygılar, kanunkoyucu açısından kambiyo senetlerinde (konumuza özgü olarak çekte) def’ilere ilişkin düzenlemede bulunma gereksinimini doğurmuştur. Söz konusu bu hükümler, ne def’ilerle çek borçlusunu tahammül edilemez riskler altına konup adaletsizliğe muhatap kılmalı ne de çekin tedavül yeteneğini zedelemelidir².

Kanunkoyucu, kıymetli evrak türlerinin tümü bakımından geçerli kurallar koymanın imkansızlığından hareketle, kambiyo senetlerine ilişkin özel def’i hükümleri ortaya koymuş; bu düzenlemede ise TTK.’nın genel sistematığına uygun olarak poliçeyi esas almıştır. Poliçede def’ilere ilişkin hükümlerin (TTK. m. 599 – Tasarı m. 687) yanısıra ayrıca kıymetli evraka ilişkin genel hükümler çerçevesinde emre (TTK. m. 737 – Tasarı m. 825) ve hamiline (TTK. m. 571 – Tasarı m. 659)

---

² Saibe Oktay, **Poliçede Def’iler**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1984, s. 9.

yazılı senetlere özgü def'iler de özel olarak düzenlenmiş bulunmaktadır. Nama yazılı çekler ise alacağın temliki (temlik beyanı) ve teslim (zilyetliğin devri) ile devredildiğinden ötürü (TTK. m. 700/II – Tasarı m. 788/2; ayrıca nama yazılı senetlere ilişkin genel düzenleme için bkz.: TTK. m. 559/II – Tasarı m. 647/2) nama yazılı çeklerdeki def'iler hakkında, borçlar hukukunun alacağın temlikine ilişkin hükümleri (BK. m. 167 – TBKT. m. 187) uygulama alanı bulacaktır. Bu sebeple nama yazılı çekler, çek borçlusunun çeki devredene karşı haiz olduğu şahsi def'ileri, çeki devralan şahsın iyiniyetli olup olmamasına bakılmaksızın tüm hamillere karşı ileri sürebilmesi sebebiyle emre ve hamiline çeklere nazaran farklılık arz eder. Bu özelliği nama yazılı çekleri, tedavülü en az müsait çek haline dönüştürmektedir. Nama yazılı bir çekte (poliçede) her türlü şahsi def'inin dermeyanının mümkün olmasının sebebi, nama yazılı çekin de diğer kambiyo senetleri gibi mücerret olmasına karşın kamu itimadına mazhar olmamasıdır.³

Çekte, çek borçlusu tarafından ileri sürülmesi muhtemel def'ilerin bu düzenlemeler uyarınca tespit edilip ortaya konulması gerekmektedir; çünkü def'ilere ilişkin hükümler genel nitelikte olup, hangi def'inin hangi nitelikte olduğuna ilişkin ilgili kanun maddelerinde bir açıklama mevcut değildir. Bu sebeple çekte, çek borçlusu tarafından ileri sürülmesi muhtemel def'ilerin bu düzenlemeler uyarınca tespit edilip ortaya konulması gerekmektedir. Çalışmamızda öncelikle def'i kavramı genel olarak ortaya koyup bu kavramın özel hukuktaki savunma yolları arasındaki yeri ile TTK.'nın bu kavrama yüklediği anlam ve bu kavramın kıymetli evrak hukukundaki kullanımı belirlenmiştir. İkinci bölümde kıymetli evrakta def'ilerin çekler açısından uygulanabilir nitelikte olanları tespit edilip, gerek TTK. gerek doktrindeki sınıflandırmalara tabi olarak ortaya konulmuştur. Çalışmanın diğer bölümlerinde ise tespit edilen def'iler hakkında, sözkonusu farklı yaklaşımlar ışığında açıklama ve tartışmalara yer verilmiştir.

---

³ Fırat Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 2. bs., Ankara, Turhan Kitabevi, 1997, s. 176 vd.

BİRİNCİ BÖLÜM

HUKUKTA SAVUNMA BİÇİMLERİ VE DEF'İ KAVRAMI

1- GENEL OLARAK:

Bir kişi, kendisine dava dilekçesinin tebliği anından itibaren davalı sıfatını kazanmış ve bir dava ile muhatap olmuş olur. Tebliğ üzerine davalı, Anayasa ile korunma altında bulunan “savunma” hakkını meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde kullanma hakkını haizdir (Anayasa m. 36). Ancak öte yandan, davalının dava dilekçesine karşı kendisini savunması zorunlu değildir; kendisini savunmamış olmasının tek etkisi, savunma yapmamasının muhatap olduğu davada kendi hukuki durumunu güçleştirmesi halinde ortaya çıkacaktır⁴.

Davalının yapabileceği savunmalar, “usuli savunmalar” ve “esasa ilişkin savunmalar” olarak iki ana başlık altında değerlendirilebilir. Usuli itirazlar kapsamına, davanın esası hakkında inceleme yapıp karar verilmesi için varlığı (veya yokluğu) mutlaka gerekli olan şartların yerine gelmemiş olması; bir başka deyişle “dava şartlarında eksiklik” ile davanın esasına girmeye engel olan usule ilişkin itirazlar (ilk itirazlar) girmektedir⁵. Dava şartlarına yönelik itirazlar, davalı tarafından yargılamanın her aşamasında ileri sürülebilir ve mahkeme tarafından re’sen gözetilir. Bunlara örnek olarak davanın görüldüğü mahkemenin görevsizliği, davaya ilişkin kanunkoyucu tarafından kesin yetkili mahkeme öngörülmüşse yetki itirazı, dava ve taraf ehliyetinin yokluğu, davada hukuki menfaat yokluğu, açılan dava hakkında taraflar arasında bir kesin hüküm bulunması sayılabilir⁶. İlk itirazlar ise davalı tarafından davaya cevap süresi içerisinde ileri sürülmek durumundadır; aksi halde HUMK. m. 188 uyarınca ilk itirazlar sonradan davacı tarafın muvafakati olsa dahi ileri sürülemeyecektir⁷.

⁴ Baki Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. 2, (kis. Usul)**, 6. bs., İstanbul, Demir Demir Yayıncılık, 2001, s. 1758.

⁵ Hakan Pekcanitez/Oğuz Atalay/Muhammet Özkes, **Medeni Usul Hukuku**, 6. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2007, s. 337.

⁶ A. Lerzan Yılmaz, **Kambiyo Senetlerinde Def'iler**, İstanbul, Beta Basım Yayım, 2007, s. 83 vd.

⁷ Kuru, **Usul**, s. 1777; Pekcanitez/Atalay/Özkes, **a.g.e.**, s. 337.

İlk itiraz olarak ileri sürülebilecek hususlar, kanunkoyucu tarafından sınırlı olarak düzenlenmiştir. Buna göre HUMK. m. 187 uyarınca teminat gösterilmesi talebi, yetki itirazı, dava dilekçesinde kanuni noksanlık bulunduğu itirazı, derdestlik itirazı, davaların birleştirilmesi itirazı ve karşılık davanın kabule şayan olmadığı itirazları usuli ilk itirazlardır. HUMK. m. 187’de sayılan ilk itirazların dışında bir diğer ilk itiraz düzenlemesi ise davanın TTK. m. 5/III uyarınca asliye hukuk mahkemeleri ile asliye ticaret mahkemeleri arasındaki işbölümüne aykırı olarak açıldığına ilişkin işbölümü itirazıdır.

Esasa ilişkin savunmalar kapsamında davada dayanılan temelin davayı haklı gösterecek nitelikte olmadığını ileri sürülmesini (dava temelinin yetersizliğini), davada belirtilen vakıaların inkarını ve davadaki vakıalara karşı yeni vakıalar ileri sürülmesini (itiraz ve def’ileri) ifade etmek mümkündür⁸. Davalı, davacının talebini dayandırdığı vakıaların doğru olmadığını (gerçekleşmediğini) ifade ettiğinde davayı inkar etmiş olacaktır. Cevap layihasında yalnızca davaya temel olan vakıanın gerçekleşmediğinin davalı tarafından ifade edilmesi halinde davanın reddi istenir ve bu durumda, davacının ileri sürdüğü vakıaları ispat etmesi gerekecektir. Davalı, açıkça vakıaları inkar edebileceği gibi davalının davaya hiç cevap vermemesi de mümkündür ve bu halde de davalı, davayı inkar etmiş sayılacaktır. Bir başka deyişle cevap layihası vermemek, davanın kabulü anlamına gelmeyecektir; dolayısıyla davalı, davaya dair hiçbir cevap vermediğinde de iddia edilen vakıaların ispatı davacıya ait olacaktır⁹. Davalı, davada dayanılan vakıaları inkar etmemekle beraber bu vakıaların davayı haklı gösterecek nitelikte olmadığını iddia ettiğinde ise HUMK.

⁸ M. Kemal Oğuzman/Nami Barlas, **Medeni Hukuk (Giriş – Kaynaklar – Temel Kavramlar)**, 14. bs., İstanbul, Arıkan Basım Yayın, 2007, s. 236 vd. Hiç şüphesiz ki davalı, davayı haklı bulması halinde davayı kabul edebilecektir. Davanın tamamının kabulü halinde dava sona erecektir (HUMK. m. 95/c. I). Davanın tamamının kabulü mümkün olduğu gibi, davalı davayı kısmen de kabul edebilecektir; bu durumda ilgili dava, davalının kabul ettiği miktarda sona erecek; davalının kabul etmediği bölüm için davaya devam edilecektir. Bu durumda davalı, davanın tamamı için değil kabul etmediği kısım ile ilgili olarak savunmada bulunacaktır (Baki Kuru/Ramazan Arslan/Ejder Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, 16. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2005, s. 370). Davanın değil fakat talebin dayanağı olan vakıaların kabulü halinde ise “vakıaların ikrarı” söz konusu olur. Bu durumda dava, kısmen dahi olsa sonuçlanmayacak; ancak ikrar edilen vakıa uyumsuzluk konusu olmaktan çıkacak ve hakim ikrar edilen vakıaları sabit kabul ederek kararını verecektir (Kuru/Arslan/Yılmaz, a.e., s. 370).

⁹ Saim Üstündağ, **Medeni Yargılama Hukuku, (kis. Yargılama)**, 6. bs., İstanbul, y.e.y., 1997, s. 342 vd.

m. 200/1 uyarınca vakıaların her biri hakkında hangi nedenle davayı haklı gösterir nitelikte olmadığını ve dolayısıyla dava temelinin yetersiz kaldığını açıklayacaktır¹⁰.

Davalı, inkarda bulunmak yerine cevap layihasında davacı tarafından ileri sürülen vakıaları tartışma konusu yapmayıp bu vakıalara karşı yeni vakıalar ileri sürerek davacının iddia ettiği hakkın mevcut olmadığını veya dava konusu yapılamayacağını ileri sürebilecektir. Davaların ileri sürdüğü bu vakıalar, “savunma vasıtaları” olarak adlandırılır¹¹. Maddi hukuka ilişkin savunma vasıtaları ise itiraz ve def’ilerdir.

2- MADDİ HUKUKA İLİŞKİN SAVUNMA BİÇİMLERİ

A- İtiraz:

Hakkın doğumuna engel olan veya hakkı sona erdiren bir vakıanın ileri sürülmesi, itiraz olarak nitelendirilir¹². İleri sürülen itirazın niteliğine göre borçluya karşı bulunulan taleple, bu talebin dayandığı olay arasındaki hukuki bağlantının kurulmasına engel olunmakta yahut sözkonusu bağlantı ortadan kaldırılmaktadır¹³. Hakkın doğumuna engel olan itirazlara örnek olarak şekil şartlarına aykırılık ya da ehliyetsizlik sayılabilir. Borcun ödenmesi yahut ibra ise bir hakkı sona erdiren itirazlara örnek teşkil eder. İtirazlar, davalı tarafından ileri sürülebileceği gibi hakim tarafından da re’sen gözönünde tutulur. Ancak bunun için itirazın usulüne uygun olarak dava dosyasına girmesi, yani dava dosyasından anlaşılabilir olması gerekir¹⁴. İtiraz niteliğindeki vakıayı davalının cevap layihasıyla ortaya koymuş olması şart değildir; bu vakıa, dava dosyasına davacı tarafından da konulmuş olabilir. Örneğin itiraz teşkil eden vakıa, bizzat davacının ifadelerinden anlaşılabilir. Öte yandan dava

¹⁰ Kuru/Arslan/Yılmaz, **a.g.e.**, s. 371.

¹¹ Kuru/Arslan/Yılmaz, **a.e.**, s. 371.

¹² Yavuz Alangoya/Kamil Yıldırım/Nevhis Deren-Yıldırım, **Medeni Usul Hukuku Esasları**, 6. bs., İstanbul, Alkım Yayınevi, 2006, s. 279; Kuru, **Usul**, s. 1769; Üstündağ, **Yargılama**, s. 343; Pekcanitez/Atalay/Özekes, **a.g.e.**, s. 334.

¹³ Selahattin Sulhi Tekinay, **Medeni Hukuka Giriş Dersleri**, 5. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 1987, s. 183.

¹⁴ Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım, **a.g.e.**, s. 280; Pekcanitez/Atalay/Özekes, **a.g.e.**, s. 335; Tekinay, **a.g.e.**, s. 185.

dosyasından anlaşılması mümkün olmayan bir itiraz sebebinin bulunup bulunmadığını hakim araştırıp kendiliğinden gözetmesi mümkün değildir¹⁵.

Davalının itiraz teşkil edecek ve dava dosyasından anlaşılmayan vakıaları cevap layihasında ileri sürmeyip, davanın ilerleyen aşamalarında ortaya koyması halinde, prensip olarak bu durum, davanın genişletilmesi kapsamında (HUMK. m. 202/II) değerlendirilecektir. Bunun sebebi, hakim bir itirazı re'sen gözönüne alabilmesi için sözkonusu itiraza konu olan vakıanın usulüne uygun biçimde dava dosyasına girmesinin gerekmesidir. Hakim, dava ile ilgili olarak dava dosyası kapsamının dışında bir vakıayı bilmesi halinde dahi bu vakıaya dayalı olarak karar veremeyeceği gibi, dosya kapsamında bulunmayan ve dosyadan anlaşılması mümkün olmayan yeni bir vakıanın ileri sürülmesi de bu vakıa, itiraz niteliği taşısa dahi usulüne uygun olarak dava dosyasına intikal etmediğinden ötürü savunmanın genişletilmesi niteliği taşır.¹⁶ Ancak uygulamada Yargıtay, ödeme itirazı bakımından borcun ödenmesinin davanın inkarı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği görüşünden hareketle bu genel prensibi borcun ödendiği itirazı bakımından uygulamamakta; borcun ödendiğine ilişkin vakıaların davanın her aşamasında ileri sürülebileceğini ve bunun savunmanın genişletilmesi yasağına tabi olmayacağını ifade etmektedir¹⁷. Ayrıca Yargıtay, iyiniyet iddiasının bir def'i değil itiraz teşkil ettiğini, yargılama sona erinceye kadar davanın her aşamasında genişletme yasağına tabi olmadan ileri sürülebileceğini ve iyiniyetin varlığının karene olarak kabul edilmesine rağmen (TMK. m. 3/I) dava dosyasında yer alan vakılardan davacının iyiniyet iddiasında bulunamayacağı hakim tarafından anlaşılabilir nitelikte ise davalının, davacının kötünüyetini ispatlamasına gerek kalmaksızın hakim tarafından

¹⁵ Kuru, *Usul*, s. 1775 vd.; Oğuzman/Barlas, *a.g.e.*, s. 237.

¹⁶ Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım, *a.g.e.*, s. 287; Kuru/Arslan/Yılmaz, *a.g.e.*, s. 382 vd.. Ancak hemen belirtilmelidir ki, burada sözkonusu olan husus, dosya içeriğinden anlaşılması mümkün olmayan vakılara ilişkindir. Bir vakıa, dosya içerisine usulüne uygun olarak bir kez girmiş bulunmaktaysa, itirazın mahiyeti gereği bu vakıaya dayalı olarak itirazı davanın her aşamasında ileri sürmek mümkündür. Bu sebeple sözkonusu vakıanın dosyaya mutlaka davalı tarafından konulması da şart değildir; davacının dosyaya koyduğu vakıalar arasından davalı lehine itiraz teşkil edecek nitelikte olan bir vakıayı hakim re'sen gözetmesi gerektiği gibi davalının davacı tarafından dosyaya konulmuş bir vakıanın sonuçlarını ifade etmek suretiyle itiraz hakkı bulunduğunu belirtmesi de davanın genişletilmesi kapsamına girmeyecektir.

¹⁷ Y. HGK., 1985/6-727 E., 1986/110 K., 12.02.1986 T.; Y. 9. HD., 1999/8193 E., 1999/9402 K., 26.05.1999 T.; Y. 9. HD., 2002/836 E., 2002/8772 K., 22.05.2002 T. (Kararlar için bkz.: Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım, *a.g.e.*, s. 280, d.n. 23).

davacının kötünietine karar verilebileceğini İçtihadı Birleştirme Kararı ile ortaya koymuş bulunmaktadırd¹⁸.

B- Def'i:

Def'i, davalının esasen borçlu bulunduğu bir edimi, özel bir sebebe dayanarak yerine getirmekten kaçınmasına imkan veren bir savunma yoludur¹⁹. Borçlunun sahip olduğu def'inin niteliğine göre borçlanılan edimden daimi ya da geçici olarak kaçınma hakkı mevcuttur. Örneğın zamanaşımı def'i sözkonusu olduğunda borçlu artık borcunu ödemekten devamlı olarak kaçınabileceksen; ödemezlik def'i, geçici olarak ödemedten kaçınma hakkı vermektedir²⁰. Def'i, alacak hakkını ortadan kaldıran bir vakıa teşkil etmediğinden, artık alacaklının alacak hakkını ortaya koyan maddi vakıaları değil borçlunun def'i hakkının bertaraf edilmesini sağlayacak hususları ispatlaması gerekecektir.

C- İtiraz ile Def'i Arasındaki Farklar:

1- İtiraz halinde alacaklının alacak hakkı mevcut değildir. Bu hak ya hiç doğmamış ya da sona ermiştir. Def'ide ise hak mevcut olmasına rağmen borçlu sahip olduğu hakka dayanarak ödemedten daimi surette yahut geçici olarak kaçınmaktadır²¹.

2- Borçlunun def'i hakkına sahip olması halinde, bu bir hak olduğundan ileri sürüp sürmemekte, hatta ileri sürdüğü def'i hakkından vazgeçmekte borçlu serbesttir ve ileri sürülmedikçe hakimın bir def'iyi re'sen dikkate alması ya da borçluya def'i hakkını kullanmayı hatırlatması mümkün değildir. İtiraz ise bir olaydır; dolayısıyla bir itiraz, dava dosyasına usulüne uygun olarak girmiş olduğu takdirde hakim re'sen

¹⁸ Y. İBK., 1990/4 E., 1991/3 K. 08.11.1991 T. (RG., S. 21126; 29.01.1992 T.); Üstündağ, **Yargılama**, s. 344 vd.

¹⁹ Oğuzman/Barlas, **a.g.e.**, s. 238; Tekinay, **a.g.e.**, s. 185.

²⁰ Üstündağ, **Yargılama**, s. 347; Tekinay, **a.g.e.**, s. 186 vd. Ayrıca def'ilerin hukuki dayanaklarına göre bağımsız ve bağımsız olmayan def'iler; sonuçlarına göre süreli (kesin) ve geçici (geciktirici) def'iler ve sonuçların kapsamına göre ise tam ve kısmi def'iler olarak sınıflandırılması da mümkündür (Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 10. bs., İstanbul, Beta Basım Yayım, 2008, s. 69 vd.; Kenan Tunçomağ, **Türk Borçlar Hukuku, C.I., Genel Hükümler**, 6. bs., Sermet Matbaası, 1976, s. 56 vd.).

²¹ Kuru, **Usul**, s. 1761 vd.

dikkate alır ve bundan borçlu dahi vazgeçemez²². Örneğin her iki savunma yolu da belli bir sürenin geçmesine ilişkin olmasına rağmen hak düşüren süreleri hakim re'sen dikkate almak durumundayken; dava konusu olan hakkın zamanaşımına uğradığı kararı, ancak davalı tarafından zamanaşımı def'i ileri sürülmesi halinde verilebilecektir²³.

Bu noktada def'ilerin yenilik doğuran haklardan da farklılığını ortaya koymak gerekmektedir. Zira def'iler de yenilik doğuran haklarda olduğu gibi bir vakia değil bir haktır ve onlar gibi tek yanlı bir irade beyanı neticesinde sonuç doğurur. Ancak yenilik doğuran haklar ileri sürüldüğü andan itibaren kurucu, değiştirici veya bozucu bir sonuç doğururken; def'ilerin ilgili oldukları hakkın varlığına herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Def'ilerin etkisi, geçerli olarak mevcut alacak hakkının kullanılmasına ilişkindir. Bozucu yenilik doğuran bir hak, hakka dayalı olarak açılan davayı tamamen ortadan kaldırmaktayken devamlı nitelikte (kesin) bir def'i, yalnızca davacının talebini felce uğratmakta, fakat ortadan kaldırmamaktadır; zira borçlu, ileri sürdüğü def'iden her an vazgeçebilme hakkına da sahiptir²⁴.

D- Kambiyo Senetlerinde Def'i Kavramı:

Def'i, borçluya alacaklı tarafından edimini yerine getirmesi talep edildiğinde bu talebi yerine getirmekten geçici ya da sürekli olarak kaçınma hakkı tanıyan bir savunma vasıtasıdır. Ancak def'i kavramı, hukuk terminolojisinde borcu ifadan kaçınmayı sağlayan "hak"ları tanımlama anlamında kullanıldığı gibi itirazı da içine alacak şekilde borçluya ait tüm savunma vasıtalarını tanımlayacak genel bir terim olarak da kullanılmaktadır. Bu iki kullanımdan ilki "*dar anlamda def'i hakkı*" ya da "*teknik anlamda def'i hakkı*" olarak isimlendirilirken; ikincisi ise "*geniş anlamda def'i hakkı*" olarak nitelendirilmektedir²⁵.

Kanunkoyucu, TTK.'da kambiyo borçlularının maddi savunma vasıtalarını düzenlerken def'i kavramını geniş anlamda, yani teknik anlamda itiraz ve def'iyi

²² Oğuz İmregün, "Kıymetli Evrakta Def'iler", *İktisat ve Maliye Dergisi*, C: VII, S: 12, Mart 1961, s. 655; Eren, *a.g.e.*, s. 71 vd.

²³ Tekinay, *a.g.e.*, s. 187.

²⁴ Tunçomağ, *a.g.e.*, s. 53.

²⁵ Eren, *a.g.e.*, s. 68 vd.

kapsayacak şekilde kullanmıştır. Benzer kullanıma BK.'da da rastlanmakta olup bu durumun kanunkoyucunun özensiz yaklaşımından kaynaklandığını ileri sürmek mümkündür²⁶. Ancak def'i kavramının geniş anlamda kullanımını tercihini Tasarı'da da devam ettiğini (Tasarı m. 659, m. 687), dolayısıyla kanunkoyucunun bu kullanım tercihini sürdürmekte olduğunu vurgulamak gerekecektir. Bu durumda kambiyo hukukunda def'i kavramı, kambiyo borçlusunun ödemeyi reddedebileceği tüm halleri kapsayan bir üst kavram olarak tanımlanmalıdır²⁷.

Ancak her ne kadar TTK.'da def'i kavramı geniş anlamda, yani bir üst kavram olarak nitelendirilmiş olsa dahi, somut olayda teknik anlamda bir itiraz mı yoksa bir def'i mi olduğunun tespiti önemini korumaktadır; zira kambiyo borcu dava konusu olduğunda hakim, yargılamayı savunma vasıtalarının teknik anlamda ayırımına göre yapacak; dolayısıyla teknik anlamda itiraz teşkil eden bir def'iyi davalı ileri sürmese dahi dosya kapsamından anlaması halinde re'sen gözetebilecektir. Davalı da şayet dava dosyasına usulüne uygun girmişse cevap layihasında açıkça ileri sürmediği bir itirazı davanın genişletilmesi yasağına tabi olmadan ileri sürebilecektir. Teknik anlamda bir def'iyi ise davalı, cevap layihasında açıkça ileri sürmelidir; aksi halde bu def'iyi hakim re'sen değerlendiremeyecektir. Cevap layihasında yer almayan bir def'iyi davalının davanın ilerleyen aşamalarında ileri sürmesi ise ya davacının rızası ile ya da davalının ıslah yoluna başvurusu ile (HUMK. m. 202/III) mümkün olabilecektir²⁸. Tüm bu açıklamalar ışığında borçlunun maddi hukuka ilişkin tüm savunma vasıtalarının def'i başlığı altında incelenmesinin itirazların def'iler gibi değerlendirmeye tabi tutulacağı anlamına gelmediği, itirazları def'i seviyesine indirmedeği aşıkardır. Burada sadece her iki savunma vasıtasının ortak bir başlık altında düzenlenmesi sözkonusudur²⁹.

Kambiyo borçlusuna karşı kambiyo senedine dayalı olarak icra takibinde bulunulması halinde ise borçlunun def'ileri ileri sürerek takibe karşı koyma imkanı mevcuttur. Borçlu, usul hukuku açısından icra takibi yapılan icra dairesinin

²⁶ Helvacı, **a.g.e.**, s. 11; Fatih Dirican, **Bonoda Def'ilerin Sınıflandırılması**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1994, s. 9.

²⁷ Oktay, **a.g.e.**, s. 12; Helvacı, **a.g.e.**, s. 13.

²⁸ Pekcanitez/Atalay/Özekes, **a.g.e.**, s. 351 vd.; Kuru/Arslan/Yılmaz, **a.g.e.**, s. 375.

²⁹ Dirican, **a.g.e.**, s. 10.

yetkisizliğini bir itiraz olarak ileri sürebildiği gibi takip konusu senetten kaynaklanan def'i haklarını da ortaya koyabilecektir. İtirazların beş gün içinde icra mahkemesine yazılı olarak yapılması gerekecektir. İİK. m. 168/b.5'te itiraz sebepleri olarak borçlu olunmadığı, borcun itfa edildiği, borca ilişkin mehil verildiği ve borcun zamanaşımına uğradığı sayılmıştır. Yapılan itiraz, icra mahkemesince kabul edilinceye kadar takibi durdurmaz; ancak icra takibi içerisinde mevcutsa haczolunan malların satışına engel olur (İİK. m. 169). Yapılan itirazda borçlunun borca itiraz sebebini belirtmeksizin yalnızca "borca itiraz ediyorum" demesi yeterli olacaktır; ancak bu halde borçlu, icra mahkemesindeki itirazın kaldırılması duruşmasında ancak senet metninden anlaşılan def'ileri ileri sürebilecektir³⁰. Borca itiraz, İİK. m. 169/a c. I uyarınca duruşmalı olarak incelenip, itiraz sebebi resmi veya imzası ikrar edilmiş bir belge ile ispatlandığı takdirde borçlunun itirazı kabul edilecektir. Senet metninden anlaşılmayan ve resmi veya imzası ikrar edilmiş bir belge ile ispat edilemeyen def'iler ise mutlak def'i niteliğinde olsa bile icra mahkemesinde ileri sürülemez. Örneğin ehliyetsizliğin tespiti ancak genel mahkemeler önünde yargılama neticesinde mümkün olabilecektir ve bu sebeple bu def'i, icra mahkemesine sunulduğu takdirde icra hakimince reddedilecektir.³¹

Borçlu ayrıca takibe konu edilen kambiyo senedindeki imzanın kendisine ait olmadığını da İİK. m. 168/b. 4 uyarınca yine beş günlük süre içerisinde icra mahkemesine itiraz olarak sunabilecektir³². Borçlu tarafından icra mahkemesine bildirilen itirazın "borca itiraz" mı "imzaya itiraz" mı olduğunun ise tespit edilmesi gerekecektir; zira bu itirazlar, İİK.'ca farklı sonuçlara bağlanmıştır. Borçlu tarafından yapılan itiraz, imzanın kendisine ait olmadığı yönünde ise bu itiraz genel olarak imzaya itiraz niteliğinde olmasına karşın, imza sahibinin şirket yetkilisi olmadığı³³, temsil için çift imza şartı bulunmasına rağmen senette tek imza bulunduğu³⁴ gibi

³⁰ Baki Kuru, **İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı, (kıs. İcra)**, 2. bs., İstanbul, Türkmen Kitabevi, 2006, s. 665.

³¹ Helvacı, **a.g.e.**, s. 82.

³² Konu ile ilgili ayrıntılı açıklama sahte imza başlığı altında yapılmıştır. Bkz. aşağıda: s. 90 vd.

³³ Y. 12. HD., 2007/666 E., 2007/3331 K., 27.02.2007 T.; 2004/22886 E., 2005/465 K. 13.01.2005 T. (Talih Uyar, "Kambiyo Senetlerine Mahsus Haciz Yolu ile Takiplerde Borca İtiraz Nedenleri" (kıs. Borca İtiraz), **İBD.**, C: 82, S. 2, 2008, s. 647 d.n. 431).

³⁴ Y. 12. HD., 2006/23473 E., 2007/853 K., 23.01.2007 T.; 2006/18806 E., 2006/21999 K., 23.11.2006 T. (Uyar, **Borca İtiraz**, s. 647 d.n. 432).

temsil yetkisinin yokluğuna ya da eksikliğine ilişkin itirazlar, Yargıtay tarafından borca itiraz olarak kabul edilmiřtir³⁵. Sözkonusu durum özellikle tüzel kişiler açısından ortaya çıkmakta ve tüzel kişi, ilgili imzanın kendisine ait olmadığı ya da kendisini tek başına temsil etmeye yetkili bulunmadığını ortaya koymaktadır. Ancak burada tartişılan husus, ilgili imzanın sahteliği olmadığı için yapılan itiraz da “imzaya itiraz” olarak kabul edilmemektedir.

Son olarak kambiyo senetlerine müstenit takipte icra hakiminin teknik anlamda itiraz niteliğindeki def’ileri re’sen gözetmesinin yanısıra icra müdürünün de kısıtlı olarak takip konusu senetten kaynaklanan bazı def’ileri re’sen gözetmesi gerekmektedir. İcra müdürünün re’sen gözeteceği def’iler, senet metninden anlaşılan ve ilgili senedin kambiyo senedi vasfını kaybetmesine yol açacak def’ilerdir (İİK. m. 168/I). İcra müdürü, bu sorumluluğunu yerine getirmediği takdirde borçlu, İİK. m. 168/b. 3 uyarınca icra mahkemesine “şikayet”te bulunacaktır. Kanunkoyucu, takip konusu senedin kambiyo senedi vasfında olmadığına ilişkin şikayetin de beş günlük süre içerisinde yapılması gerektiğini ifade etmiştir; fakat borçlu süresi içinde böyle bir şikayette bulunmamış olmasına rağmen borca ilişkin başka bir itiraz ileri sürmüş olabilir. Bu durumda icra hakimi, borçlunun itirazı sebebiyle önüne gelen bu dosyada takip dayanağı senedin kambiyo senedi vasfı taşımadığını veya alacaklının kambiyo hukuku uyarınca takip hakkının bulunmadığını tespit ederse bu hususları re’sen gözetip İİK. m. 170-a/II uyarınca icra takibinin iptaline karar verecektir³⁶. Son olarak belirtmelidir ki kambiyo senedine müstenit takibe maruz kalan borçlu, icra mahkemesine itirazda bulunabileceği gibi itiraz yolundan sonuç alamayacağını düşündüğü takdirde sahip olduğu def’ilere dayanarak bir menfi tespit davası (İİK. m. 170-b’nin atfi dolayısıyla İİK. m. 72) da açabilme hakkını haizdir.

³⁵ Yetkisiz temsil ile ilgili ayrıntılı açıklama çalışmamız içerisinde yer almaktadır. Bkz. aşa.: s. 79 vd.

³⁶ Kuru, **İcra**, s. 686; Saim Üstündağ, **İcra Hukukunun Esasları, (kis. İcra)**, 8. bs., İstanbul, y.e.y., 2004, s. 381. Ayrıca alışmamızda konuya ilişkin geniş açıklama için Aşa. s. 41.

İKİNCİ BÖLÜM

ÇEKTE DEF'İLERİN SINIFLANDIRILMASI

1- GENEL OLARAK

Kendisinden çek tahsil edilmek istenen çek borçlusunun (keşideci veya cırantanın) kendisine ödeme için başvuran alacaklıya karşı ileri sürebileceği birbirinden farklı def'iler olabilir. Bu def'ilerin her birini aynı kategoride değerlendirmek mümkün değildir, zira ileri sürülebilecek def'iler farklı özellikler arz edebilir; dolayısıyla bu özellikler ışığında def'iler arasında bir sınıflandırma yapmak gerekir. TTK., hamiline yazılı senetlerdeki def'ileri düzenlediği 571. maddesinde (Tasarı m. 659), emre yazılı senetlerde def'ileri düzenlediği 737. maddesinde (Tasarı m. 825) ve TTK. m. 690 ve TTK. m. 730 uyarınca mahiyetlerine uygun düştüğü ölçüde bono ve çeke de uygulanacak olan poliçede def'ileri düzenlediği 599. maddesinde (Tasarı m. 687) bu ayrımı senedin hükümsüzlüğüne ilişkin olanlar, senet metninden anlaşılanlar ve alacaklı kim ise ona karşı şahsen haiz olunan veya borçlu ile senedin önceki hamillerinden birisi arasında doğrudan doğruya mevcut ilişkilerden doğan; kısaca şahsi nitelikte def'iler şeklinde ortaya koymuştur³⁷. Bu ayrımı TTK. m. 737 hükmünde açıkça görmek mümkündür. Bu düzenlemeye göre şahsi def'iler, prensip olarak yalnızca doğrudan doğruya ilişkide bulunan kişiye karşı ileri sürülebilen def'ilerdir. Buna karşın çek hamili, aleyhine şahsi def'i sahibi olunan kişi haricinde birisi olduğunda ise bir şahsi def'inin ileri sürülmesi, ancak sözkonusu hamilin bilerek borçlunun zararına hareket etmesi halinde mümkündür. Senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden veya senet metninden anlaşılan def'iler ise, alacaklı her kim olursa olsun ileri sürülebilir.

Kıymetli evrakta (dolayısıyla kambiyo senetlerinde) def'ileri düzenleyen diğer maddelerde ise herhangi bir anlam farklılığı sözkonusu değildir; yalnızca birkaç farklı kelime madde lafzında kullanılmış, ancak aynı hususlar bu maddelerde de değiştirilmeksizin tekrar edilmiştir. Örnek olarak, TTK. m. 737'de "senet

³⁷ M. Fadlullah Cerrahoğlu, *Türk Ticaret Kanununa ve Yargıtay İçtihatlarına Göre Bonoda Mutlak Def'iler*, İstanbul, İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, 1974, s. 19

metninden” ifadesi kullanılırken bu ifadeye karşılık TTK. m. 571’de “senetten anlaşılın” ifadesine kanunkoyucu tarafından başvurulmuştur³⁸. Aynı şekilde TTK. m. 599, poliçede def’ileri düzenlediğinden ötürü bu maddede TTK. m. 737’deki “senedi tanzim eden” ifadesi yerini “keşideci” ifadesine bırakmaktadır³⁹.

TTK.’nın ortaya koyduğu bu ayırım, doktrinde genel olarak kabul görmekle beraber kimi yazarlarca eleştirilerek yerine alternatif ayırımlar ileri sürülmüştür. Şunu da belirtmek gerekir ki; TTK’da def’ilerin sınıflandırılması yapılırken yalnızca def’i türleri belirtilmiş; hangi def’inin hangi sınıfa dahil olduğuna dair bir açıklama yapılmamıştır. Bu sebeple hangi def’inin hangi nitelikte olduğunun belirlenmesi de TTK.’daki ayırım benimsense dahi yine içtihat ve doktrine kalmış durumdadır. Bu sebepten ötürü def’ileri teker teker saymadan evvel, çekte geçerli olabilecek def’ilerin her birinin hangi nitelikte bir def’i olarak kabul edileceğini belirlemek gerekir. Çalışmamızda öncelikle def’ilerin TTK. sınıflandırması kapsamında hangi tür def’i olarak kabul edileceğine ilişkin tartışmalara yer verilmiş; bunun ardındansa TTK. sınıflandırmasına alternatif sınıflandırmalar ele alınmıştır.

2- TTK.’DAKİ SINIFLANDIRMA

A- Senet Metninden Anlaşılın Def’iler:

Senet metninden doğrudan anlaşılın bu def’iler, senede konulan kayıtlardan ve senet ilişkisi içindeki kişilerin sorumluluk beyanlarından kaynaklanır ve bu özellikleri neticesinde senetle kendisine başvuru herkes tarafından, senetle

³⁸ Bahsettiğimiz bu maddeler arasındaki ifade farklılığı Türk Ticaret Kanunu Tasarısı hazırlanırken gözönüne alınmış ve sözkonusu maddelere karşılık gelen maddelerin her ikisinde de (Tasarı m. 825 ve Tasarı m. 659) “senet metninden” ifadesi kullanılmıştır.

³⁹ Dirican, a.g.e., s. 11. Türk Ticaret Kanunu Tasarı’sında bu konuda da bir ifade özdeşliği yakalamak adına her iki maddenin tasarısındaki karşılığı olan hükümlerde (Tasarı m. 687 ve Tasarı m. 825) “düzenleyen” ifadesi kullanılmıştır. Ancak kıymetli evrak hükümleri düzenlenirken terim birliği sağlanmak istenirken poliçe ve çekteki üçlü ilişki gözardı edilmiştir. Tasarıdaki bu yaklaşımın eleştirisi için bkz.: Şafak Narbay, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’nda Kıymetli Evrak Hukuku Kitabında Yapılan Düzenlemeler ve Değişiklik Önerilerimiz” (Kıs. Tasarı-Konferans), **Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Konferans**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2005, s. 190 vd.; Abuzer Kendigelen, “Çek Hukukunda Yapılmak İstenen “Sessiz Sedasız” Değişiklikler” (Kıs. Değişiklikler), iç. **Çek Hukuku**, 4. bs., İstanbul, Arıkan Basım Yayın, 2007, s. 404. Keşideci - düzenleyen kavramları arasındaki farka işaret eden diğer yazarlar için bkz.: Öztan, a.g.e., s. 1014; Oğuz İmregün, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 4. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2007, s. 108 d.n. 4.

başvuruda bulunan kişinin iyiniyetli olup olmadığına bakılmaksızın tüm senet alacaklarına karşı ileri sürülebilir. Bu def'iler kapsamında, varlığının anlaşılması için senet ve eklerinin⁴⁰ incelenmesi yeterli olan def'iler değerlendirilir. Bu belgelerin üzerinde yazılı olan tüm def'iler, senet metninde yazılı olmaması halinde yalnızca borçlunun borç ilişkisinde olduğu alacaklıya karşı ileri sürebildiği def'ilerden, kısaca şahsi def'ilerden olsa bile senet metninde yazılı olması sebebiyle tüm alacaklılara karşı ileri sürülebilecektir⁴¹.

Senetten anlaşılan def'ilerin kapsamının belirlenmesinde doktrinde var olan tartışma konusu ise senetten anlaşılan def'ilerden sözedebilmek için geçerli bir senet bulunup bulunmaması hususundadır. Örneğin çek ancak banka niteliği taşıyan bir muhatap (mevduat yahut katılım bankası) üzerine çekilebilecektir; aksi halde sözkonusu çek geçersiz olacaktır. Muhatabın kim olduğu ise senet üzerinden anlaşılabilir bir husustur. İşte bu noktada doktrinde bazı yazarlarca senetten anlaşılır def'iden sözedebilmek için öncelikle geçerli bir senedin varlığı aranmış; senetten anlaşılan def'i olarak geçerli bir senedin varlığına rağmen senede dayalı olarak talep edilen alacağın geçici bir süre ya da kesin olarak, kısmen veya tamamen ödenmemesine neden olan def'iler kabul edilmiştir⁴². Bir başka deyişle bu görüşe göre bir def'inin senet metninden anlaşılan def'i sayılabilmesi için sözkonusu def'inin senedin hükümsüzlüğüne yol açmaması gerekecektir. Kanunkoyucunun hüküm içerisindeki sıralamada öncelikle senedin hükümsüzlüğüne ilişkin def'ilerden bahsetmiş, onun ardından senet metninden anlaşılan def'iler ifadesine yer vermiş olması ve senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden def'iler içinde herhangi bir ayırım yapmaması, bu görüşe gerekçe olarak gösterilmiştir⁴³. Buna karşın bizim de katıldığımız görüşe göre senet metninden anlaşılan def'iler de senedin hükümsüzlüğüne neden olan def'iler gibi mutlak def'ilerdendir, yani üçüncü kişilerin iyiniyetli olup olmamalarına bakılmaksızın herkese karşı ileri sürülebilir, zira

⁴⁰ Kanundaki "senet metni" deyimini, dar anlamda senetten ibaret değildir; bu ifade metnin dışında senedin yüzünü, arkasını, alonju ve hatta ciro zincirini ve protesto belgesi, ihbarname gibi senet eklerini de kapsamaktadır (Poroy/Tekinalp, a.g.e., s. 83; Domaniç, **Kıymetli Evrak**, s. 115).

⁴¹ Y.HGK., 1977/12-1315 E., 1979/1313 K., 17.10.1979 T. (YKD., C.VI, S. 7, 1980, s. 912-914).

⁴² Hayri Domaniç, **Kıymetli Evrak Hukuku**, (Kıs. **Kıymetli Evrak**), 2. bs., İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1975, s. 115-116; Yaşar Karayalçın, **Ticaret Hukuku III, Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri)**, 4. bs., Ankara, Sevinç Matbaası, 1970, s. 31.; Uyar, **Borca İtiraz**, s. 600 vd.

⁴³ Cerrahoğlu, a.g.e., s. 24.

alacaklı senedi görünmekte olan şekliyle almıştır ve bu sebeple kendisine karşı ileri sürülen def'iden senedi aldığı anda haberdardır; dolayısıyla senedin harici görünüşünden anlaşılan tüm def'ilerin senetten anlaşılan def'iler olarak kabulü gerekir. Bu görüş uyarınca ilk görüşteki yazarların aksine şekil şartlarındaki eksiklikler de dahil olmak üzere senet metnine bakıldığında görülebilen tüm def'ileri, senedin hükümsüzlüğü sonucunu doğursa dahi, senet metninden anlaşılan def'iler kapsamında değerlendirmek gerekecektir⁴⁴. Bu durumda senet metninden anlaşılan def'iler kavramı, savunma yollarından hem itirazı hem de dar anlamda def'iyi kapsayıcı niteliktedir⁴⁵. Kanunkoyucunun ilgili konuyu düzenlemesinde kullandığı ifade de görüşümüzü destekler nitelikte kabul edilebilir. Şöyle ki; kanun metninde geçerli bir senetten anlaşılabilen def'iler şeklinde bir ifade kullanılmamıştır, ifade “senetten (senet metninden) anlaşılan” olarak düzenlenmiştir; dolayısıyla şekil şartı yokluğu senet metninden anlaşılmakta olan bir husus olduğuna göre bu başlıkta ele alınmalıdır⁴⁶.

⁴⁴ Öztan, a.g.e., s. 219; Reha Poroy/Ünal Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, 17. bs., İstanbul, Arıkan Basım Yayın, 2006, s. 83; Oğuz İmregün, “Kıymetli Evrakta Def'iler”, **İktisat ve Maliye Dergisi**, C: VII, S: 12, Mart 1961, s. 657; Hayri Bozgeyik, “Kıymetli Evrakta Hakkın Doğuşu ve Borçlunun Def'ileri”, **Prof. Dr. Fahiman Tekil'in Anısına Armağan**, İstanbul, Beta Basım Yayın, 2003, s. 492; Levent Budak/Şengül Çelik, “Emre Yazılı Senetlerde Def'iler”, **Adalet Dergisi**, C. 79, S. 6, Kasım-Aralık 1988, s. 51 vd.; Alfred Hueck/Claus-Wilhelm Canaris, **Recht der Wertpapiere**, 11. bs., München, Verlag Franz Vahlen, 1977, s. 140.

⁴⁵ Mehmet Helvacı (Hüseyin Ülgen/Abuzer Kendigelen/Arslan Kaya), **Kıymetli Evrak Hukuku**, 3. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2006, s. 49. Aksi görüşteki yazarların (Bkz. d.n. 42) senet metninden anlaşılan def'iler kavramını “teknik anlamda def'iler”e hassettikleri anlaşılmaktadır. Buna göre senet metninden anlaşılmasına rağmen bir def'i teknik anlamda itiraz mahiyetindeyse bunu “senet metninden anlaşılan def'iler” olarak kabul etmek gerekecektir: Bir başka deyişle bu yazarlara göre kanunda herkese karşı ileri sürülebilen geniş anlamda def'iler, “senet metninden anlaşılan def'iler” ve “senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden def'iler” başlıkları altında teknik anlamda itiraz ve def'i olarak ayrılmış durumdadırlar. Ancak kanun metni içerisinde böyle bir yorumu destekleyecek bir argumanın bulunduğunu söylemek mümkün değildir.

⁴⁶ Helvacı, a.g.e., s. 19 vd. Doktrinde bu ayırımı ilişkin bir diğer görüş ise şekil şartlarına aykırılık def'ini, bu aykırılığın senedi hükümsüz kılması sebebiyle senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden def'iler arasında kabul etmesine rağmen, borçlunun herhangi bir nedenle imza ile bağlı olmadığına ilişkin olarak ileri sürdüğü def'iyi senet metninden anlaşılan bir def'i olarak değerlendirmektedir; bu yaklaşımın sebebi olarak ise senetteki bir imzanın sahibini bağlamaması durumunda diğer imzaların imzaların istiklali prensibi uyarınca geçerli kalacak olması ve sahibini bağlamayacak olsa bile sözkonusu senedin bu sahibini bağlamayacak imzanın somut varlığı sayesinde senedin geçerli bir senet halini almasıdır (Reha Poroy, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, 4. bs., İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1971, s. 62 vd.). Bu görüş, şekil şartları tamam olan bir senedin artık hükümsüzlüğünden söz edilemeyeceğinden yola çıkmakta; senet metni ibaresini geniş yorumlayıp imzayı da bir senet metni unsuru olarak kabul etmekte ve buna dayalı olarak imzaya ilişkin her türlü mutlak def'inin (ehliyetsizlik, sahte imza vs.) ileri sürülmesini öngörmektedir. Bu görüş uyarınca senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden def'iler yalnızca şekil

B- Senedin Hükümsüzlüğüne Taalluk Eden Def'iler:

Şekil şartlarına uygun olarak tanzim edilmiş olan bir senedin hükümsüzlüğü kural olarak ileri sürülemez. Taraflar arasındaki şahsi ilişkiden doğan durum, bir butlan nedeni teşkil etse bile imzaların istiklali prensibi itibariyle senet diğer taraflar arasında hüküm ifade etmeye devam edecektir. Ancak TTK. m. 571 ve m. 737'de belirtildiği üzere senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden bir def'i olması halinde bu def'i, mutlak nitelik arz eder; dolayısıyla gerek muhatap, gerek keşideci gerekse kendisine başvurulmuş cirantalar tarafından senedin hükümsüzlüğü ileri sürülebilir. Bu noktada, bu def'ilerin hangileri olduğunun belirlenmesi konusunda doktrindeki tartışma senedi hükümsüz hale getiren tüm def'ilerin mi yoksa şekil şartlarına uyulmamasından ileri gelen hükümsüzlük sebepleri, senedin metninden anlaşılan def'i (teknik anlamda itiraz) olarak kabul edilip bunların dışında kalan ve senedi hükümsüz kılacak diğer def'ilerin mi bu başlıkta incelenmesi gerektiği yönündedir⁴⁷. Bu başlık altında incelenen def'iler, aslında senette taahhüdü ortaya koyan iradenin hükümsüzlüğüne ilişkindir; dolayısıyla bu nitelikte bir def'in ileri sürülmesi, bu def'iyi dermeyan eden çek borçlusunun taahhüdünün hükümsüzlüğü sonucunu doğurur⁴⁸. Bu sebeple kanunkoyucunun bu def'ileri tanımlamak için tercih ettiği "senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden def'iler" ifadesi doktrinde talihsiz olarak nitelendirilmiş; bu def'ilerin "*senedin borçlusunun senetteki kendi irade beyanının geçerliliğine ilişkin ileri sürebileceği def'iler*" olarak tanımlanması gerektiği ifade

---

şartlarına aykırılıktan ileri gelen def'ilerdir. Ancak sözü edilen görüşün sahibi yazar, eserinin ilerleyen basılarında bu görüşünü değiştirmiş ve imzaya ilişkin def'ileri de senedin hükümsüzlüğüne ilişkin def'ilerden saymıştır. Ancak yazar, bu değerlendirmesinde de eski görüşü ileri sürmesine neden olan imzaların istiklali prensibini ve bu prensip uyarınca sahibini bağlamayan bir imzanın senette var olması halinde senedin hükümsüz kalmayacağını vurgulamış; yalnızca kendisine atfedilen geçersiz imza nedeniyle "şeklen imza sahibi görünen kişi açısından" hükümsüzlüğe ilişkin def'i ileri sürülebileceğini ifade etmiştir (Reha Poroy, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, 11. bs., İstanbul, Beta Basım Yayım, 1989. s. 72 vd.). Bir diğer yazar da eserinde kanunkoyucunun aslında bu tür def'ileri adlandırmakta hatalı olduğunu; bu def'ilerin "senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden def'iler" değil "o senetle taahhüt altına giren şahsın taahhüdünün geçersizliğine ilişkin def'iler" olduğunu belirtmiştir (Öztaş, **a.g.e.**, s. 220). Bize göre kanunkoyucunun def'ileri isimlendirmekte yaptığı tercih, Poroy'u eserinin eski basılarında belirttiğimiz türden bir değerlendirme yapmaya yöneltmiş olabilir; zira geçersiz imza senedi hükümsüz kılmayacağından gerçekten senedin hükümsüzlüğüne ilişkin bir def'i diye kabul edilemeyecektir. Ancak bu başlığı senet borçlusunun taahhüdünün geçersizliği şeklinde yorumlamak ve dolayısıyla imzanın sahibini bağlamamasını sağlayan def'ileri de bu tür def'ilerden kabul etmek gerekecektir.

⁴⁷ Konuya ilişkin görüşler için Bkz. s. 15 vd.

⁴⁸ Budak/Çelik, **a.g.m.**, s. 47.

edilmiştir.⁴⁹ Buna karşın doktrindeki bu eleştiriye rağmen Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nda "senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden" ifadesinin yerini "*senedin geçersizliğine ilişkin*" ifadesi almıştır (Tasarı m. 659/1, Tasarı m. 825/1). Buna binaen ilgili def'ileri tanımlamakta kullanılan ifadeye ilişkin doktrindeki bu haklı eleştiriye, kanunkoyucunun dikkate almadığı söylenebilir.

Senetteki iradenin geçersizliğini ortaya koyacak hukuki sebeplerin senedin dış görünüşünün incelenmesiyle hemen anlaşılması mümkün değildir. Bu def'ilerin en önemli özelliği, bunlara sahip kimselerin sorumluluğunun def'i konusu olan borcun ortaya çıktığı andan itibaren bulunmamasıdır⁵⁰. Bu kapsamda incelenecek def'iler; iradenin sahibini bağlamadığı, kambiyo sözleşmesinin bulunmadığı yahut bu sözleşmenin yapılışında bir irade bozukluğunun bulunduğuyla ilişkin tüm def'ilerdir. Keza senet şeklen geçerli olsa bile bu geçerli hukuki görünüşü borçlunun oluşturmadığı ve dolayısıyla senet borcunun bu kişiye isnat edilemeyeceğine ilişkin def'iler de yine bu kapsamda değerlendirilir⁵¹.

Senetteki iradenin sahibini bağlamaması durumuna ilişkin en belirgin örnek, senetteki imzanın sahte olmasıdır. Bu halde, gerçekte senedi kendisi imzalamasına rağmen şeklen geçerli bir imza bulunmakta ve fakat görünüşte imza sahibi bakımından senet, borç doğurmamaktadır. Keza medeni hakları kullanma ehliyetinden yoksun bir kimsenin atacağı imza da şeklen geçerli bir senet oluştursa bile imza sahibini bağlamayacaktır (TTK. m. 589 – Tasarı m. 677). Burada unutulmaması gereken husus, çek üzerinde sahibini bağlamayan imzalar bulunsa da diğer imza sahibi borçlular, imzalarıyla bağlılığından imzaların istiklali prensibi uyarınca kurtulamayacaklardır; yani hükümsüzlük yalnızca geçersiz imza sahibi yönündendir. İmzanın, hukuken yalnızca sahibini bağlayabilecek bir niteliktedir. Bu sebeple Yargıtay da genel olarak imzaların istiklali prensibini gözeterek içtihatlarında bulunmaktadır⁵². Ancak genel içtihatlarla karşın kambiyo senedindeki bir borçluya ait geçersiz imza nedeniyle bu senedin tüm borçlular için geçersiz olduğu yönünde bir

⁴⁹ Helvacı(Ülgen/Kendigelen/Kaya), **a.g.e.**, s. 49; Yılmaz, **a.g.e.**, s. 117.

⁵⁰ Domanıç, **Kıymetli Evrak**, s. 117.

⁵¹ Poroy/Tekinalp, **a.g.e.**, s. 80.

⁵² Örnek olarak Cerrahoğlu, **a.g.e.**, s. 22 dn. 15'te anılan kararlar.

Yargıtay kararı da bulunmaktadır ve bu karar doktrinde de haklı olarak eleştiriye uğramıştır⁵³.

İmzanın atıldığı bir senette tahrifat yapılması halinde, imza sahibi kişi, senedin tahrifat sonrası hali ile bağlı olmayacaktır (TTK. m. 660 – Tasarı m. 748). Tahrifat sonrası senede eklenecek hükümler ancak senede tahrifat sonrasında imza koyanlar için bağlayıcı olur; tahrifattan önce senedi imzalayan senet borçlusu kendi imzaladığı zaman senet metninde ne mevcutsa ona göre sorumlu tutulabilir. Bir başka deyişle bu def'i ancak tahrifattan önce senedi imzalamış borçlular ileri sürebilecektir. Türk Ticaret Kanunu'ndaki bu ikili ayırımdan yola çıkarak tahrifata ilişkin bu hükmünü bir "kısmi hükümsüzlük" hali olarak nitelendirmek mümkündür⁵⁴. Hükümsüzlüğün kısmiliği ise, yalnızca ileri sürebilecek kişi ve ileri sürebileceği borç miktarı açısından geçerlidir; dolayısıyla tahrifat def'i bir mutlak def'i olarak bu def'i hakkına sahip kişi tarafından iyiniyetli hamiller de dahil olmak üzere herkese karşı ileri sürülüp senet metninin yeni halinin kendisi için herkese karşı hükümsüz olması sağlanabilecektir⁵⁵.

Doktrinde bir görüş, bir senet borçlusunun senedi kendi iradesiyle imzalaması ve fakat senedi kendi iradesiyle senedi tedavüle sokmadığı halde bu senet borçlusunun bir geçersizlik def'i ileri sürebileceğini belirtmektedir. Bu görüş uyarınca örneğin borçlunun kendisinin imzaladığı bir çek çalındığı takdirde çeki çalan şahıs ile imza sahibinin arasında bir kambiyo sözleşmesi mevcut değildir ve bu durumda çek borçlusunun çekteki imzasının ehliyetsiz bir kişinin imzasından ya da bir taklit imzadan farkı yoktur⁵⁶. Bu durumu irade sakatlıklarından ayıran unsur ise, bu durumda borçluya ait hiçbir iradenin bulunmamasıdır. Karşı görüş ise senedi imzalamış bir kişinin kambiyo oluşum sözleşmesi, yani senet düzenleme ve tedavüle çıkarma iradesine sahip olmamasının mümkün olmayacağını ve bu sebeple sözkonusu irade yokluğunun gerekçe gösterilerek rıza dışı elden çıkmanın bir hükümsüzlük def'i olarak kabul edilemeyeceğini; tam tersine keşidecinin bu iradeye

⁵³ Y.TD., 1967/1487 E., 1967/1789 K., 28.04.1967 T. (Karar ve eleştirisi için bkz.: Erdoğan Moroğlu, "Bonoda İmza", **BATİDER**, C. IV, S. 4, 1968, s. 714 vd.).

⁵⁴ İmregün, **a.g.m.** s. 659.

⁵⁵ Y. 11. HD. 1978/1587 E., 1978/2170 K., 25.04.1978 T. (**YKD.**, C. V, S. 5, 1979, s. 668-671).

⁵⁶ Poroy/Tekinalp, **a.g.e.**, s. 81.

sahip olmasına rağmen senedi elinden çıkardığını ve bu sebeple rıza dışı elden çıkma def'inin bir şahsi def'i olduğunu ifade etmektedir⁵⁷. Bizim de katıldığımız görüşe göre ise, çek borçlusunu borçlanmaya ilişkin irade sahibi olmamasına rağmen, çek üzerindeki imzası sebebiyle ortada geçerli bir taahhüt bulunduğuna ilişkin bir hukuki görünümün doğmasına sebebiyet vermiştir. Bu sebeple iyiniyetli üçüncü şahıslara tanınan himaye, rızası hilafına çek elinden çıkan çek borçlusuna tanınan himayeye tercih edilmeli ve rıza dışı elden çıkma def'i, bir şahsi def'i olarak kabul edilmelidir⁵⁸. Ancak bu şahsi def'inin ileri sürülemediği iyiniyetli üçüncü kişilerin belirlenmesinde başvurulacak iyiniyet kriterinin TTK. m. 598/II hükmüne göre belirlenmesi, yani rıza dışı elden çıkan bir çeki kötüniyetli iktisap eden veya çekin iktisabında ağır kendisine ağır kusur isnat edilebilecek üçüncü kişilere karşı da çekin rıza dışı iktisap edildiği def'inin ileri sürülebileceğinin kabulü gerekir.⁵⁹

Senedin hukuken geçerli doğmasına engel olan sebepler dolayısıyla bundan imza sahibinin sorumlu tutulamayacağına ilişkin def'ilerin yani isnat def'ilerinin ise mutlak bir def'i, dolayısıyla senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden def'ilerden olup olmadığı hususu da doktrinde tartışmalıdır. Zira isnat def'ileri, kambiyo ilişkisinin oluşturulmasına yönelik bir borçlu iradesi olup olmadığına ilişkin değil mevcut iradenin geçerliliğine ilişkin def'ileri kapsar. Bu def'ileri kambiyo ilişkisinin oluşmasındaki irade sakatlıkları olarak nitelendirmek uygun düşer. Doktrinde tartışmalı olan bu irade sakatlıklarının herkese karşı ileri sürülüp sürülemediğidir. Bir görüş, irade sakatlıklarının kişiler arasındaki bir ilişkiden doğmuş olduğu ve bu ilişki sonucunda bir hukuki görünüm ortaya çıktığı gerekçesiyle tıpkı asıl borç ilişkisindeki irade sakatlıkları gibi kambiyo ilişkisinin doğumundaki irade sakatlıklarının varlığı halinde de iradesi sakatlanmış borçlu tarafından çeki iyi niyetle iktisap edene karşı, "irade sakatlığı def'i"nin ileri sürülemediğini savunur⁶⁰. İrade

⁵⁷ Yılmaz, a.g.e., s. 118.

⁵⁸ Öztan, a.g.e., s. 225.

⁵⁹ Naci Kınacıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 5. bs., Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 1999, s. 167; Oktay, a.g.e., s. 76 vd.

⁶⁰ Kınacıoğlu, a.g.e., s. 166; Helvacı, a.g.e., s. 26. Ancak her iki yazar da def'ileri TTK'ndan farklı bir biçimde tasnif etmiş durumdadırlar. Kınacıoğlu, irade sakatlığı hallerini isnat def'ileri başlığı altında incelerken Helvacı, bu def'ileri şahsi olmayan nisbi def'iler olarak nitelendirmektedir. Ancak bu yazarların görüşleri kanun sistematığına göre yapılan ayırımı uyarlandığında irade sakatlığı halleri TTK.'daki şahsi def'iler başlığı altında kabul edilmesi gereken def'ilerden

sakatlıklarının mutlak bir hükümsüzlük sebebi olarak herkese karşı ileri sürülmemesini savunan görüşün gerekçesi olarak, kambiyo ilişkisine olan güvenin şahsi bir menfaate tercih edilmemesi gerektiği ileri sürülmüştür⁶¹. Bunun nedeni, senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden def'ilerin, borçlunun menfaatinin daha çok korunmaya muhtaç durumda olduğu haller için düzenlenmiş olmasıdır⁶².

Bir diğer görüş ise irade sakatlıklarını nisbi def'i olarak kabul etmekle beraber, TTK. m. 598/2 (Tasarı m. 686/2) uyarınca poliçenin (atıf dolayısıyla çekin) hamilinin rızası dışında elinden çıkması halinde şahsi def'inin sağladığı himayenin genişleyip, yalnızca kötü niyetli olarak senedi iktisap eden değil aynı zamanda senedi iktisap ederken ağır kusurlu olan hamile karşı da ileri sürülebilmesi durumunun irade sakatlığı hallerine de örneksenmesini savunur. Bu durumda iyiniyetli hamil görünüşe itimat etmiş olması sebebiyle korunmaya devam edecek, fakat borçlu irade sakatlığı def'ini en azından senedi iktisap ettiği anda ağır kusur sahibi olan hamile ileri sürebilecektir⁶³.

İrade sakatlıklarının senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden def'iler olduğunu savunan görüş, TTK. m. 571/3'te hamiline senetler için öngörülen "*senedin borçlunun rızası hilafına elinden çıktığı iddiası dermeyan olunamaz*" istisnasından yola çıkarak bunun haricindeki tüm irade sakatlıklarını tıpkı irade yokluğu gibi kabul ederek senedin hükümsüzlüğüne yol açacağını belirtmektedir⁶⁴. Bu fikir uyarınca imza ehliyetini haiz borçlunun kendisine ait imzası üçüncü kişilerde senedin hukuka uygun olduğu görünüşüne neden olsa dahi, irade bozukluğu olduğu takdirde bu irade

---

olacaktır; çünkü her iki yazar da bu def'ilerin iyiniyetli hamile karşı ileri sürülemeyeceğini ifade etmektedirler. Bu durumda irade sakatlığına ilişkin def'ileri ne senet metninden anlaşılan def'ilerden ne de senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden def'ilerden saymak mümkün değildir.

⁶¹ Eyüp Sabri Erman, "Adi Senet, Kambiyo Senedi ve Bu Tür Senetlere Karşı İleri Sürülebilecek Def'iler", **Adalet Dergisi**, C: LXII, S: 12, Aralık 1971, s. 758; Ernst Hirsch, **Ticaret Hukuku**, 3. bs., İstanbul, 1948, İsmail Akgün Matbaası, s. 503; Halil Arslanlı, **Ticari Senetler Dersleri**, 3. bs., İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1954, s. 129.

⁶² Domaniç, **Kıymetli Evrak**, s. 119.

⁶³ Öztan, **a.g.e.**, s. 225, d.n. 211'de saydığı yazarlar. Türk doktrininde ise Helvacı bu konuda son sayılan yazarlar gibi bu durumu bütün irade sakatlığı halleri için kabul etmekle beraber, açık poliçeye ilişkin hükümleri düzenleyen TTK m. 592'de de aynı ifadenin kullanılmasından yola çıkarak aslında TTK.'da açıkça belirtilmeyen bir grup def'inin varlığına işaret etmektedir (s. 25-26). Ayrıca Bkz.: Oktay, **a.g.e.**, s. 22. (Oktay, ilgili bölümde Hueck'ün görüşünü aktarmaktadır. Ancak Hueck, burada sayılan diğer yazarlardan farklı olarak bu durumun sadece hile ve tehdit halleri için uygulanmasını savunmaktadır.)

⁶⁴ İmregün, **a.g.m.**, s. 659

bozukluğu, iyiniyetli üçüncü kişiler de dahil olmak üzere herkese karşı bir def'i olarak ileri sürülüp senedin hükümsüz hale getirilmesi sağlanabilmelidir; zira bu görüş uyarınca senedin keşidecisinden çalınması ile hile veya tehdit ile alınması arasında fark yoktur⁶⁵. Ancak iradeyi bozan sebepler yalnızca alacağın doğumunda mevcutsa, fakat senedin düzenlenmesi esnasında bir irade sakatlığı sözkonusu değilse borcun doğumundaki irade sakatlığını bir mutlak def'i olarak saymak bu görüşe göre de mümkün değildir; çünkü sebep ilişkisinden doğan bütün def'iler nisbidir⁶⁶. Hatta borçlu kambiyo ilişkisine girerken, asıl alacağı dair hukuki işlemi gerçekleştirdiği andaki irade bozukluğunu öğrenmiş ya da asıl alacağın oluşmasına neden olan tehdit unsuru ortadan kalkmış olmasına rağmen yine de senedi imzalıyor, bunun aynı zamanda asıl alacak ilişkisi için bir icazet verme olarak kabul edilmesi gerekir. Bu durumda artık borçlu tarafından ileri sürülebilecek ne mutlak ne de şahsi bir def'i bulunacaktır⁶⁷. Ayrıca asıl borç ilişkisinin sakatlanma sebebi, senet tanzimi anında devam ediyor olsa bile bu nedenin aynı anda mutlak surette kambiyo borcu altına girme iradesini de sakatladığını söylemek mümkün değildir, çünkü asıl borç ilişkisini doğuran sözleşme ve taraflar arasında senet imzalanması birbirlerinden bağımsız hukuki işlemlerdir ve dolayısıyla her iki hukuki işlemin geçerliliğini etkileyen irade sakatlayıcı sebepler de birbirinden bağımsızdır. Ancak tehdit hali hem asıl borç ilişkisinin doğumunda hem de senedin imzalanması anında varlığını devam ettiriyorsa hem asıl borca girme iradesini hem de senet düzenleme iradesini sakatlayan ortak bir sebep olarak kabul edilebilir⁶⁸.

İrade sakatlıklarının ne tür bir def'i olduğuna ilişkin bir diğer görüşe göre ise özel hukukta irade sakatlığı hallerinin bir arada sayılmasına rağmen, kıymetli evraka ilişkin def'ileri belirlenmesinde irade sakatlığı halleri arasında bir ayırımda bulunulması gerekmektedir. Bu fikrin çıkış noktası da yine borçlunun menfaati ile senede (kambiyo ilişkisine) güven arasındaki dengeyi sağlamak; hangi menfaat korunmaya daha layık ise onu tespit edip def'iyi ona göre mutlak ya da şahsi def'i

⁶⁵ Bozgeyik, **a.g.m.**, s. 492; Nurkut İnan, **Türk Hukukunda Hatır Senetleri ve Özellikle Hatır Bonoları, (Kıs. Hatır Senetleri)**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1969, s. 31. d.n. 75.

⁶⁶ Oktay, **a.g.e.**, s. 22.

⁶⁷ Cerrahoğlu, **a.g.e.**, s. 47.

⁶⁸ İnan, **Hatır Senetleri**, s. 31.

olarak kabul etmektir. Bu görüş uyarınca hata ve gabin iddiaları ancak şahsi def'i olarak ileri sürülebilecektir; zira bu iddiaları doğuran olay, iki taraf arasındaki şahsi ilişkiden kaynaklanmaktadır. Bu durumun doğmasına borçlu, kendi kusurlu tutumu ile katkıda bulunmuş; hatalı da olsa bir senet düzenleyip tedavüle çıkarma iradesi ortaya koymuştur⁶⁹. Tehdit ve hile hallerindeyse borçlu ortaya bir irade koymuş değildir; zira her iki halde de borçlu kendi kusuru olmaksızın kendi iradesine aykırı olarak ortaya çıkacak bir hukuki görünüşe aracı olmaktadır ve tıpkı ehliyetsizlerin imzalarında olduğu gibi ortaya çıkan hukuki görünüşün borçluya isnat edilememesi; dolayısıyla borçlunun tehdit veya hile altında imzaladığı senetlerden ötürü mutlak def'i ileri sürebilmesi gerekecektir⁷⁰. Bu görüşe paralel bir diğer görüşe göre ise hileyi de hata gibi değerlendirmek gerekecektir, çünkü hile halinde de tıpkı hatada olduğu gibi bozuk bir irade mevcuttur. Tehdit halinde ise senette imza sahibini borçlu gösteren görünüm, borçlunun iradesi dışında ve zorlama nedenlerle ortaya çıkmıştır; bir başka deyişle tehditle alınan imzada imza sahibinin kendisine ait serbest bir iradesi bulunmamaktadır⁷¹. Kanaatimizce son görüşe uygun olarak irade sakatlığı hallerinden hata ve hilenin, tehditten farklı bir grup olarak ele alınması gerekmektedir; zira hataya düşerek çek imzalayan bir kişinin daha sonra hatasını fark edip bu hatasından ötürü elinde kendisi tarafından imzalanmış çek bulunan iyiniyetli bir üçüncü kişi durumundaki hamile de def'i ileri sürebilmesi kambiyo ilişkisine güvene aykırı bir durum teşkil edecektir. Aynı şekilde hileyi dahi, somut olayın özellikleri hile sebebiyle çeki imzalayan borçlunun hukuki görünüş olgusunun ortaya çıkmasında kusurlu kabul edilemeyecek olduğunu göstermediği sürece, iyiniyetli üçüncü kişilere de ileri sürülebilecek bir def'i olarak kabul etmemek gerekir. Ancak tüm irade sakatlığı hallerinin tamamını birer şahsi def'i sebebi olarak gören görüşten farklı olarak ikrah konusunun ayrıca ele alınması gerektiği, çünkü tehdit halinde borçlu kişinin ortaya çıkacak hukuki görünüme gerçekte karşı koymak istemesine rağmen fiili durum sebebiyle kendi iradesine aykırı olarak senede imza koyduğundan

⁶⁹ Poroy/Tekinalp, **a.g.e.**, s. 82; Erman, **a.g.m.**, s. 760; Yılmaz, **a.g.e.**, s. 214.

⁷⁰ Poroy/Tekinalp, **a.g.e.**, s. 82; Yılmaz, **a.g.e.**, s. 208 vd.

⁷¹ Oktay, **a.g.e.**, s. 79; Selahattin Canbolat/Bedrettin Canbolat, **Ticari Senetlerde (Bono – Poliçe – Çek) Menfi Tespit ve İstirdat Davaları Açıklamalı – İctihathı**, Ankara, Yetkin Yayınları, 1987, s. 144. Krş.: Helvacı(Ülgen/Kendigelen/Kaya), **a.g.e.**, s. 50. Helvacı, tehdidin mutlak def'i olması konusunda maruz kalınan tehdidin derecesinin belirleyici olduğunu, tehdidin ancak "zorla imza attırma" düzeyinde olması halinde mutlak def'i sayılması gerektiğini ifade etmektedir.

ötürü ikrahın senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden def'iler arasında kabul edilmesi gerektiği görüşündeyiz.

C- Şahsi Def'iler:

Prensip olarak sadece birbirleriyle doğrudan kambiyo ilişkisinde bulunan kişilerin birbirlerine ileri sürebileceği def'iler, bu başlık altında ele alınmaktadır. Buna göre keşidecinin yalnızca lehbara; cırantanın yalnızca senedi ciro ettiği kimseye ileri sürebildiği def'iler, şahsi def'ilerdir⁷². Bu def'iler, senet metninden anlaşılamadığı gibi imzanın geçerliliğini de doğrudan etkilemeyecek; yalnızca doğrudan ilişkide bulunan taraflar arasında ödemeye engel bir sebep teşkil edecektir. Sözkonusu def'ilere ilişkin olarak bu sonucu doğuran husus, ciro ve teslim sonucunda üçüncü kişinin soyut bir talep hakkı elde etmesidir. Bu soyutluk, doktrinde “maddi soyutluk” olarak tanımlanmaktadır⁷³.

Bir def'inin şahsi def'i olması sebebiyle üçüncü kişi durumundaki hamile karşı ileri sürülememesi için öncelikle kendisine dayalı olarak def'i ileri sürülen çekin nama yazılı olmaması gerekir; zira nama yazılı çek, alacağın temlik yoluyla devredilmekte, dolayısıyla temlik eden o senet dolayısıyla sahip olduğu tüm hakları yeni hamile devrettiği gibi kendisine karşı ileri sürülebilecek tüm def'ilerin de devralana karşı ileri sürülebilmesini sağlamaktadır. Hatta nama yazılı çek birkaç temlik görmüşse, bu durumda yalnızca çekin hamiline senedi temlik edene, yani hamilin selefine karşı değil, tüm hamillere karşı sahip olunan def'ilerin çekin son hamiline dermeyan edilmesi mümkündür⁷⁴. Bu sebeple kendisine nama yazılı çek temlik edilen iyiniyetli hamil dahi emre veya hamiline yazılı bir çekte iyiniyetli olması halinde kendisine ileri sürülemeyecek def'ilerle, yani şahsi def'ilerle karşı karşıya kalabilecektir⁷⁵. Bu durumda ilgili def'i, kambiyo ilişkisi ile bağlantılı bir biçimde doğmuş olmasa da borçlunun son hamile karşı haiz olduğu başkaca bir şahsi def'i mevcutsa bu durumda borçlu bu şahsi def'iyi de TTK. m. 737 uyarınca son

⁷² Karayalçın, **a.g.e.**, s. 31 vd.; Erman, **a.g.m.**, s. 756.

⁷³ Ülgen(Helvacı/Kendigelen/Kaya), **a.g.e.**, s. 72 vd.

⁷⁴ Poroy/Tekinalp, **a.g.e.**, s. 71.

⁷⁵ İmregün, **a.g.m.**, s. 60; Helvacı(Ülgen/Kendigelen/Kaya), **a.g.e.**, s. 44; Yılmaz, **a.g.e.**, s. 98; Bozgeyik, **a.g.m.**, s. 494; Y. 12. HD., 1996/11732 E., 1996/14027 K., 11.11.1996 T. (Talih Uyar, **İcra Hukukunda Kambiyo Senetleri, C: I, (kis. C. I)**, 3. bs., Ankara, y.e.y., 2001, s. 936 vd.).

hamile karşı kendisinden senedin ödenmesi istendiğinde ileri sürebilecektir. Ancak nama yazılı senetlere ilişkin olarak doktrindeki eski hamil(ler)e karşı sahip olunan “tüm şahsi def’iler”in son hamile de dermeyan edilebileceği vurgulanmasına rağmen⁷⁶; ödeme def’ini diğer def’ilerden farklı olarak değerlendirmek gerekecektir. Nama yazılı senetlerde alacaklının hakkını nasıl ispat edeceğine dair düzenleme, TTK. m. 567’de ortaya konulmuştur. Bu hüküm uyarınca “*Borçlu ancak senedin hamili bulunan ve senette adı yazılı olan veya onun hukuki halefi olduğunu ispat eden şahıslara ödemeye mevcuttur. Bu cihet ispat edilmediği halde ödemede bulunan borçlu senedin hakiki sahibi olduğunu ispat eden bir üçüncü şahsa karşı borcundan kurtulmuş olmaz.*” (Krş. Tasarı m. 655) Bu hükmü, kıymetli evraka ilişkin genel hükümlerle birlikte düşünmek lazım gelir. TTK. m. 558/I (Tasarı m. 646/1) uyarınca “*Kıymetli evrakin borçlusu, ancak senedin teslimi mukabilinde ödeme ile mükelleftir.*” Bu hüküm neticesinde hiçbir çek borçlusu, çek kendisine verilmediği sürece ödemeye zorlanamayacaktır; bu sebeple ödemede bulunmasına rağmen çeki alacağı sona ermiş alacaklıdan teslim almayan çek borçlusunun ağır kusurlu (TTK. m. 558/II – Tasarı m. 646/2) kabul edilmesi gerekir. Teslim almadığı nama yazılı çekin üçüncü bir kişiye temlik edilip devredilmesi halinde de sözkonusu üçüncü kişi, çekin gerçek sahibi niteliğinde olacaktır (TTK. m. 567/II) ve çek borçlusu, önceki hamile yapılan ödemeye dayalı olarak borcundan kurtulamayacaktır; zira borçlu yaptığı ödeme karşılığında senedi teslim almamakta ağır kusurludur ve bu nitelikte bir ödeme, borçluyu borcundan kurtarmaz. Bu istisnai durumun ortaya çıkmaması için çek, nama yazılı dahi olsa çek borçlusu, TTK. m. 567/I’ye göre yetkili durumda olan hamile ödemede bulunmalı ve ödeme sırasında ibraz edilen çeki ödeme karşılığında teslim almalıdır. Doktrinde, TTK. m. 567/I incelendiği takdirde bu hükmün senet borçlusuna, senedi ibraz etmediği halde ödeme talebinde bulunan veya ibraz etmekle beraber senette adı yazılı olmayan (veya ismi yazılı şahsın halefi olduğu görülmeyen) kimselere “ödememe mecburiyeti”ni yüklediğini ifade ettiği belirtilmiştir⁷⁷.

⁷⁶ “Tüm şahsi def’iler” ifadesi için bkz: Öztan, a.g.e., s. 176; Poroy/Tekinalp, a.g.e., s. 71; Yılmaz, a.g.e., s. 98; Helvacı (Ülgen/Kendigelen/Kaya), a.g.e., s. 44.

⁷⁷ Öztan, a.g.e., s. 202.

Halefiyet yoluyla çeki devralmış, örneğin çek hamilinin mirasçısı olarak çekin yeni hamili haline gelmiş kişiye karşı da eski hamile karşı ileri sürülebilecek şahsi def'iler ileri sürülebilecektir; zira bu hallerde yeni hamil, çeki kambiyo hukuku dışı bir şekilde elde etmiş olup bu iktisabın kambiyo hukuku bakımından özel bir korumaya tabi olması da mümkün olmayacaktır⁷⁸.

Şahsi def'ilerin def'iyi doğuran ilişki tarafları arasında ileri sürülebilmesi prensip iken; bu prensibin genel geçerlilik şartı ise üçüncü kişi durumundaki hamilin iyiniyetli olmasıdır. TTK. m. 599 ve m. 737/II uyarınca hamilin iyiniyeti, hamilin senedi iktisap ederken bilerek borçlunun zararına hareket etmiş olduğunun ortaya konulması halinde ortadan kalkacaktır. Bu düzenleme uyarınca def'ilerin varlığının bilinmesine rağmen senedin iktisap edilmesi tek başına hamilin iyiniyetini ortadan kaldıracak bir husus değildir; hamilin senedi iktisap ederken borçlunun zararına hareket etmiş olması, örneğin bu iktisabı yalnızca borçlunun ait olduğu şahsi def'ileri kullanamaması için gerçekleştirmiş olması gerekecektir⁷⁹. Bu durumun tespitinde başvurulacak temel kriter ise "hayatın olağan akışı" olarak gösterilebilir⁸⁰. Çeki devreden ile devralan arasında mevcut bir akrabalık yahut ticari ortaklık ilişkisi bulunduğu hayatin olağan akışı çerçevesinde senedi devralanın bilerek borçlunun zararına hareket ettiğini kabul etmek gerekecektir⁸¹. Bilerek borçlunun zararına hareket edildiği iddiasının tanık da dahil olmak üzere her türlü delille ispat edilebilmesi mümkündür⁸². Şahsi def'ilerin iyiniyetli üçüncü kişi durumundaki hamillere karşı ileri sürülebilmesine ilişkin bir diğer istisnayı da tahsil cirosu

⁷⁸ Kınacıoğlu, a.g.e., s. 162 vd.

⁷⁹ Domaniç, **Kıymetli Evrak**, s. 124; İmregün, a.g.m., s. 661; Y. 12. HD., 2006/12193 E., 2006/15534 K., 13/07/2006 T.; Y. 13. HD., 2001/12783 E., 2002/1541 K., 14/02/2002 T. (<http://www.hukukturk.com>) Bir senedin karşılıksız kaldığını bile bile devralınması da yine borçlunun zararına bir hareket olarak değerlendirileceğinden senedi bu şekilde devralan hamile karşı bedelsizlik def'i ileri sürülecektir. [Y. HGK., 1963/TD.-78 E., 1963/41 K., 25/12/1963 T. (**BATİDER**, C.III, S. 1, 1965, s. 175-178)].

⁸⁰ Y. 12. HD., 1995/7328 E., 1995/7479 K., 24.05.1995 T. (Uyar, **Borca İtiraz**, s. 608 d.n. 63).

⁸¹ Y. 12. HD., 2006/16941 E., 2006/20039 K., 31.10.2006 T. (Uyar, **Borca İtiraz**, s. 605 d.n. 35); Y. 12. HD., 2005/14501 E., 2005/18178 K., 27.09.2005 T. (Uyar, **Borca İtiraz**, s. 605 d.n. 38); Y. 12. HD., 1995/7328 E., 1995/7479 K., 24.05.1995 T. (Uyar, **C.I**, s. 939 vd.); Y. 12. HD., 1997/1562 E., 1997/2349 K., 04.03.1997 T. (Uyar, **a.e.**, s. 935); Y. 12. HD., 1986/5067 E., 1986/15409 K., 30.12.1986 T. (Uyar, **Borca İtiraz**, s. 609 d.n. 73); Y. 11. HD., 1976/3174 E., 1976/3760 K., 14.09.1976 T. (**YKD.**, C. IV, S. 4, 1978, s. 580 vd.); Y.TD., 1963/912 E., 1963/973 K., 07.11.1963 T. (**BATİDER**, C. II, 1964, s. 723 vd.).

⁸² Y. 3. HD., 2003/7662 E., 2003/7762 K., 19.06.2003 T. (**Kazancı İçtihat Bankası** – "<http://www.kazanci.com.tr>").

oluşturur. Eğer kendisine karşı şahsi def'ileri sürülebilecek alacaklı, senedi tahsil amacıyla bir üçüncü kişiye ciro ederse, bu durumda senedi iktisap eden son hamil, senedi kendisine ciro eden kişi nam ve hesabına işlemde bulunduğu için, senet borçlusu, asıl alacaklıya karşı olan tüm şahsi def'ileri tahsil cirosuna dayanarak senedi kendisinden tahsil etmek isteyen hamile de ileri sürebilecektir⁸³. Ancak bu hamil, gerçek anlamda kambiyo ilişkisinin içinde olmadığından ötürü normalde hamile karşı başka bir ilişkiden kaynaklanıyor olsa dahi ileri sürülebilecek şahsi def'ilerin tahsil cirosuyla senet hamili olmuş kişiye karşı ileri sürülmesi sözkonusu değildir⁸⁴.

Muhatap banka, keşideci tarafından ileri sürülebilecek herhangi bir def'i olmasa da çekin karşılığının bulunmaması halinde⁸⁵ çek bedelini yetkili çek hamiline ödemeyebilir. Muhatap bankanın ödemeyi gerçekleştirmemesi, hamile diğer çek borçlularına müracaat etme hakkı sağlar⁸⁶. Bu müracaat hakkının kullanımı ise ödememe durumunun tespiti halinde mümkündür. Protestoya ilişkin hükümler TTK. m. 626-636 arasında poliçeye ilişkin düzenlenmiş olup bu hükümler TTK. m. 730/9-10 (Tasarı m. 818/1) uyarınca çeker de uygulanacaktır. Ancak poliçede ödenmeme halinin tespiti için yalnızca noterlerce düzenlenecek bir protesto ile mümkünken, çek hamiline TTK. m. 720 (Tasarı m. 808) uyarınca eşdeğerde iki ayrı imkan daha tanınmıştır. Bu imkanlar; muhatap bankanın çekin üzerinde çekin ödenmediğine ilişkin beyanda bulunması ve takas odasının ödeme yapılmadığına ilişkin bir yazılı belge düzenlemesidir⁸⁷. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, ödenmeme durumunun tespitinde ibraz tarihinin de belirtilmesi gerektiğidir; bu zorunluluk, TTK. m. 720'de ayrıca ve açıkça vurgulanmış durumdadır. Şahsi def'iler bakımından ödenmeme durumunun tespitinin önemi ise tespit yapıldığından ya da bu tespit bulunulmasa dahi tespit süresinin geçmesinden sonra yapılan cironun alacağın temlikli hükümlerine tabi olmasıdır (TTK. m. 705 – Tasarı m. 793); dolayısıyla çek

⁸³ Y. 12. HD., 1999/2815 E., 1999/3080 K., 11.03.1999 T. (Uyar, C.I, s. 924 vd.); Y. 12. HD., 1995/4090 E., 1995/4169 K., 23.03.1995 T. (Uyar, a.e., s. 926 vd.).

⁸⁴ İmregün, a.g.m, s. 161 vd.

⁸⁵ Keşideci tarafından ileri sürülebilecek herhangi bir def'i olmasa dahi muhatap bankaya özgü ödemedir kaçınma hallerine ilişkin olarak aşağıda s. 129 vd.

⁸⁶ Şafak Narbay, **Çekten Cayma ve Ödeme Yasası**, 2. bs., İstanbul, Beta Basım Yayım, 1999, s. 44.

⁸⁷ Kendigelen, a.g.e., s. 287 vd.

borçlusu, böyle bir ciro sahibi cirantaya karşı hangi şahsi def'ilere sahip ise böyle bir ciroyla senedi teslim alan hamile (ve eğer senedi böyle bir ciro ile alan kişi de bir başka kişiye senedi ciro ederse bu sözkonusu sonraki müktesibe) karşı da aynı şahsi def'ileri ileri sürebilecektir⁸⁸. Böyle bir ciro, kendisinden önceki ciroların niteliğini etkilemeyecektir. Bu sebeple, sözkonusu cironun sahibi cirantadan önceki hamillere karşı sahip olunan şahsi def'iler, son hamile karşı ileri sürülemez⁸⁹.

Alacağın temliki niteliğindeki bir cironun varlığı istisna teşkil ettiğinden aksi ispatlanmadıkça (örneğin ciroda tarih kaydı bulunmuyorsa), ciro protestodan önce yapılmış sayılacaktır (TTK. m. 602/II). Ancak sözkonusu ciro, çekin arka yüzünde muhatap banka yahut takas odası tarafından gerçekleştirilen protestonun altında yer almaktaysa bu durum, çekin protestodan sonra ciro edildiğine ilişkin kuvvetli bir delil niteliği taşır.

3- DOKTRİNDEKİ ALTERNATİF SINIFLANDIRMALAR

Doktrinde kimi yazarlarca def'iler, çeşitli sebeplerle TTK.'daki üçlü ayırımdan farklı şekillerde sınıflandırılarak değerlendirilmiştir. Örneğin Domaniç, def'ileri TTK.'daki sınıflandırmayı benimseyen yazarlardan olmasına rağmen bu sınıflandırmayı "menşe kriterine göre" diye adlandırmış⁹⁰; ancak def'ilerin aynı zamanda "maksat kriterine göre" sınıflandırılabilirliğini de belirtmiştir⁹¹. Bu ayırıma göre def'iler a) borcun ifasından kesin olarak kurtulma imkanı veren, b) borcun ifasından geçici olarak kurtulmak için ileri sürülen, c) borcun ifasından kısmen kaçınma imkanı veren, d) borcun tamamının ifasından kurtulmayı sağlayan def'ilerdir. Buna göre maksat kriterine göre sınıflandırma, kendi içinde ikiye ayrılacaktır: 1- Süre bakımından etkisi 2- Borç miktarına olan etkisi. Bir def'inin etkisi daimi olabileceği gibi sözkonusu def'i, borçluya geçici bir süre borçtan kaçınma imkanı da tanıyabilir. Zamanaşımı, hak düşümü, borcun ifa edildiği, ehliyetsizlik, yetkisizlik gibi def'ilerin varlığı halinde borçlu, borcu ödemekten kesin

⁸⁸ Domaniç, **Kıymetli Evrak**, s. 124; İmregün, **a.g.m.**, s. 661; Y. 12. HD., 1994/12326 E., 1994/12672 K., 20.10.1994 T. (Gönen Eriş, **Açıklamalı – İctihath Uygulamalı Çek Hukuku**, 5. bs., (kıs. **Çek-2004**), Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2004, s. 201 vd.).

⁸⁹ Domaniç, **Kıymetli Evrak**, s. 125.

⁹⁰ Domaniç, **a.e.**, s. 114 vd.

⁹¹ Domaniç, **a.e.**, s. 112 vd..

olarak kaçınabilecektir. Bir def'i, kalıcı etki sahibi olsa bile eğer borcun tamamına ilişkin değilse yalnızca ne miktarda borcu kapsayacak nitelikte ise o borç için ileri sürülebilecektir. Örneğin eğer borçlu kısmi ifade bulunmuşsa bu durumda ileri süreceği ödeme def'i de borçluyu ödemede bulunduğu kısım nispetinde ödemekten kurtarabilecektir. Borcun tamamını ödemesi halinde yahut borcun zamanaşımına uğraması ya da borçlunun borcu doğuran işlemine dair bir iradesizlik yahut irade sakatlığı mevcutsa bu def'iler geçerli olarak ileri sürüldüğünde borçlu, borcun tamamını ödemekten kaçınabilecektir⁹².

Kimi yazarlarsa borcun “menşe kriterine göre” sınıflandırmasını da TTK.’dan farklı biçimde gerçekleştirmektedir. TTK.’dan farklı sınıflandırmalardan doktrinde en çok rağbet göreni, “klasik görüş”, yani def'ileri iki temel başlık altında mutlak ve nisbi def'iler olarak inceleyen görüştür. Bu görüş, def'i sınıflandırmasını def'ilerin etkilerine dayandırmaktadır ve bu yüzden bu kavramlar, def'i sınıflandırmasını TTK sistemine göre yapan yazarlar da dahil olmak üzere sıkça kullanılmaktadır⁹³. Mutlak def'iler başlığı altında def'i sahibi borçlu tarafından herkese karşı ileri sürülebilen def'iler incelenirken, sadece belli bir senet alacaklısına karşı ve sadece belli bir borçlu tarafından ileri sürülebilen def'ilere nisbi def'iler adı verilmektedir⁹⁴. “Mutlak”lığı belirleyen hususun bu nitelikteki def'ilerin herkese karşı ileri sürülebilmesi olması sebebiyle hem senetten anlaşılan def'iler hem de senette yer alan iradenin geçerliliğine ilişkin def'iler mutlak def'i olarak kabul edilecektir⁹⁵. Klasik görüşe göre yukarda bahsedilen her iki tür def'i de tek bir başlık altında (mutlak def'i) olarak kabul edildiği için TTK.’daki sınıflandırmada ortaya çıkan ve daha evvel bahsettiğimiz şekil şartlarına aykırılık def'inin ne tür def'i olduğu tartışması⁹⁶ bu görüş uyarınca önem taşımayacaktır, zira bu görüş taraftarlarınca bu def'iler hem senette yer alan iradenin geçerliliğine ilişkin hem de senet metninden anlaşılan def'iler olarak kabul edilecektir⁹⁷.

---

⁹² Domaniç, a.e., s. 113 vd.

⁹³ Helvacı, a.g.e., s. 21.

⁹⁴ Öztan, a.g.e., s. 218.

⁹⁵ Helvacı(Ülgen/Kendigelen/Kaya), a.g.e., s. 48.

⁹⁶ Yuk. s. 15 vd.

⁹⁷ Oktay, a.g.e., s. 23.

Türk doktrininde Helvacı, kambiyo senetlerinde def'ilerin sınıflandırmasını klasik görüşe paralel bir şekilde gerçekleştirmiş; ancak gerek mutlak gerekse nisbi def'ileri alt başlıklara ayırarak incelemiştir⁹⁸. Bu sınıflandırmaya göre mutlak def'iler üç alt başlıkta değerlendirilebilir. 1-) Senetle borç yüklenen herkesin tüm hamillere ileri sürebileceği def'iler: Senet metninden anlaşılan tüm def'iler, bu kapsamda yer alır. Senedi elinde bulunduran hamil, kendiliğinden bu def'iyi görüp bilebilecek durumdadır ve senetle kendisine başvuru herhangi bir senet borçlusuna da yine senet metninde yer alan def'iden faydalanabilecektir. Bu def'ilerin tüm senet borçlularınca ileri sürülebilmesini sağlayan unsur, bu def'ilerin senedin metninden anlaşılabilir olmasıdır. Bu sebeple gerek senet metninden anlaşılan teknik anlamda def'iler, (örneğin zamanaşımı) gerekse senedi hükümsüz hale getiren def'iler (teknik anlamda itirazlar, örneğin şekil şartlarının yokluğu) bu alt başlık altında yer alır. 2-) Senetle borç yüklenmesi veya yüklendiği borç hükümsüz olan kişinin tüm hamillere ileri sürebileceği def'iler: Bu def'iler, imzaların istiklali prensibi uyarınca yalnızca imza sahibinin imza ile bağlı olmaması halinde, o imza sahibince ileri sürülebilecek def'ilerdir. Diğer senet borçluları, bu def'iyi sahip birisinin yerine geçip bu def'iyi kullanarak kendi borçlarından kurtulamayacaklardır. İstisnai olarak senet metninden anlaşılan bir def'inin de herkes tarafından değil yalnızca belli bir borçlu tarafından ileri sürülebilmesi, dolayısıyla senet metninden anlaşılmasına rağmen bu alt başlık altında incelenmesi mümkündür. Bu tür def'i örneği cirantanın senet üzerine koyduğu sorumsuzluk kayıdır⁹⁹. Böyle bir kayıt sebebiyle ödemekten kaçınabilecek yegane senet borçlusuna elbette bu kaydı koyan cirantadır. Ancak bu başlık altında değerlendirilecek mutlak def'iler, genellikle senet metninden anlaşılabilen, fakat buna rağmen senet borçlusunun senette kendisine ait görünen imza ile bağlı olmayıp senet hamili iyiniyetli bile olsa her senet hamiline karşı ileri sürebileceği def'ilerdir. Ehliyetsiz kişinin attığı imza yahut sahte imza hallerinde borçlunun ileri süreceği def'i, bu niteliktedir. 3-) Senetle borç altına giren belli bir kategorinin diğer belli bir kategoriye karşı ileri sürebileceği def'iler: TTK. m. 660'da tahrifat def'ine ilişkin getirilen düzenleme sebebiyle tahrifat def'i, mutlak bir def'i olmasına karşın herkese

⁹⁸ Helvacı, a.g.e., s. 23 vd.; Helvacı, **Ülgen'e Armağan**, Bu ayırımın Türk doktrininde benimsenip kullanıldığı bir diğer örnek için bkz. Dirican, a.g.e., s. 37 vd.

⁹⁹ Helvacı, a.g.e., s. 24.

karşı değil yalnızca tahrifattan sonra senedin hamili olan kişilere karşı senedi tahrifattan önce imzalamış senet borçluları ileri sürebilecektir. Senedi tahrifattan önce imzalamış olan senet borçlusunu, TTK. m. 660 uyarınca senedin tahrifattan önceki haliyle sorumlu olmaya devam edecektir. Tahrifattan sonra senede imza koymuş bir senet borçlusunun ise senet hamiline tahrifat def'i ileri sürmesi mümkün değildir. Helvacı, nisbi def'ileri ise iki alt başlık altında incelemektedir¹⁰⁰. 1-) Şahsi olmayan nisbi def'iler: Bu def'iler, def'i sahibince her hamile ileri sürülememesi bakımından nisbi nitelik arz etmektedir. Ancak şahsi def'ilerden farklı olarak bu def'iler, yalnızca kötüniyetli hamillere değil senedin iktisabında ağır kusurlu hamillere karşı da ileri sürülebilecektir. Bu def'ileri Helvacı, kıymetli evrakın özelliğinden doğan ve borçlunun katlanmak zorunda kaldığı yükümlülükler olarak tanımlamakta¹⁰¹ ve bu def'ilere örnek olarak irade sakatlıklarıyla beraber çekin rıza dışı elden çıkması, kumar ya da bahis için düzenlenmesi, kanuna ya da ahlaka aykırı amaçla düzenlenmiş olması ve açık çekin anlaşmaya aykırı doldurulmasını göstermektedir¹⁰². 2-) Şahsi def'iler: Bu def'iler ise gerek temel borç ilişkisinden gerek taraflar arasındaki özel herhangi bir anlaşmadan gerekse borçlunun şahsen haiz olduğu fakat kambiyo ilişkisi dışında bir sebepten kaynaklanan def'ilerdir. Bu def'ilerin kaynağı olan ilişkinin tarafı olmayan bir hamile karşı böyle bir def'inin ileri sürülmesi ise ancak senedi devralan hamilin senedi devralırken bilerek borçlunun zararına hareket etmiş olması halinde mümkün olacaktır.

Türk doktrininde kıymetli evrakta def'ilerin sınıflandırılması konusunda TTK.'daki sisteme bir diğer alternatif de Poroy tarafından ortaya konulmuştur. Poroy bu sınıflandırmayı yaparken, borçlunun imzasının kendisini bağlamadığı durumlardan yola çıkmıştır. Buna göre mutlak def'iler, 1-) Senetteki temel unsurların eksik olması ve bunun neticesinde senedin hükümsüzlüğü 2-) Talep hakkının senette yazılı şartlara uygun olmaması 3-) Başvurulan kişinin senette şeklen var olan imzasıyla bağlı olmaması sebebiyle senetteki taahhütten kaçınması başlıkları altında incelenebilir. İlk başlık kapsamındaki tüm def'iler, teknik anlamda itiraz teşkil

¹⁰⁰ Helvacı, a.g.e., s. 25 vd.

¹⁰¹ Helvacı, a.g.e., s. 25

¹⁰² Helvacı(Ülgen/Kendigelen/Kaya) a.g.e., s. 53.

etmekteyken diğerk başlıklar altında hem teknik anlamda def'iler hem de teknik anlamda itirazlar yer alabilecektir¹⁰³.

Doktrinde gerek klasik görüşten gerekse TTK.'da yer alan ve def'ilerin maddi özellikleri göz önünde tutularak yapılan sınıflandırmadan farklı olarak Hueck/Canaris, "hukuki görünüş ilkesi"ne dayalı olarak yeni bir def'i sınıflandırması ortaya koymuşlardır¹⁰⁴. Bu sınıflandırmaya göre; hukuki görünüşün varlığının, hangi durumlarda borçlu tarafından ileri sürülebilecek bir def'inin senet hamiline karşı ileri sürülmesini engelleyeceği tespit edilmeye çalışılır. Bu sebeple bu teoriden yola çıkılarak yapılacak bir ayırımda def'iler, etkilerine göre değil kendi maddi yapısına yani içeriğine göre değerlendirilip sınıflandırılacaktır¹⁰⁵.

Hukuki görünüş ilkesi, belli bir hukuki görünümün bulunduğu ancak bu hukuki görünümün gerçekte uyuşmadığı zamanlarda ortaya çıkan durumlarda mevcut hukuki görünüşe itimat eden üçüncü kişilerin haklarını korumayı ve bu görünümü yaratan kimselerin de sadece bu görünümün ortaya çıkmasına sebep olmaları sebebiyle görünümün altı boş dahi olsa bu görünümle sorumlu olmasını ifade eder¹⁰⁶. Ancak belirtilmelidir ki, prensip olarak hukuki bir sonucun gerçekleşmesi için bulunması gereken olguların sadece şeklen değil aynı zamanda öz bakımından da gerçek ve geçerli bir biçimde bulunması gereklidir; dolayısıyla görünüşe itibarın korunması, bu korunmanın kanunen sağlanmasına bağlı olacaktır¹⁰⁷. Bu tip kanuni dayanaklara örnek olarak TMK.'nın taşınırların iyiniyetli iktisabına ilişkin düzenlemesi (TMK. m. 763) gösterilebilir. Taşınırlarda sözkonusu hukuki görünümü sağlayan unsur zilyetlik olup, malik gerçek duruma aykırı düşen hukuki görünüşe bu görünüşü yaratan kişi olması sebebiyle katlanmaktadır. İyiniyetli üçüncü şahıs, gerçekte mal üzerinde tasarruf yetkisi olmayan zilyetten malı teslim almakla mülkiyeti kazanırken kendisine bu kazanımı sağlayan unsur yalnızca kendisinin iyiniyeti değil ondan da evvel asıl malikin dışı karşı yarattığı görünüm

¹⁰³ Poroy, **11. bs.**, s. 73 d.n. 51.

¹⁰⁴ Hueck/Canaris, **a.g.e.**, s. 134 vd.

¹⁰⁵ Oktay, **a.g.e.**, s. 26.

¹⁰⁶ Öztan, **a.g.e.**, s. 110, Yılmaz, **a.g.e.**, s. 50 vd.

¹⁰⁷ Hüseyin Ülgen, **Türk Ticaret Hukukunda Hukuki Görünüş Nazariyesi (Ticari İşletme Bakımından Uygulama)**, 2. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2005, s. 70.

olmaktadır¹⁰⁸. Kanunen gerçek olmayan bir görünümün korunma ihtiyacını doğuran sebepler olaraksa gerek iş hayatının korunması gerekse taraflar arasında adalet sağlanmaya çalışılması gösterilebilir¹⁰⁹.

Kambiyo senetlerinde def'ilerin ileri sürülmesini hukuki görünüş ilkesine göre sınıflandırmanın altında da işte bu ihtiyacı doğuran sebepler yatmaktadır; zira hangi def'ilerin kime karşı ileri sürülüp sürülemeyeceği, hangi korunmanın üstün tutulup menfaatler arasında denge kurulacağıyla bağlantılıdır. Bu teorinin korumaya çalıştığı husus, iş güvenliği olduğu için bu teori dolayısıyla korunacak kişi ancak "üçüncü kişi" niteliğinde olan birisi olabilecektir. Def'inin doğrudan muhatabı olan kişiye karşı şahsi def'i ileri sürülebileceği gibi yeni hamil üçüncü kişi niteliğini haiz değilse, örneğin eski hamilin miras neticesinde halefi olmuşsa, bu yeni hamilin hukuki görünüşten faydalanması sözkonusu olmayacaktır¹¹⁰. Keza korunmadan faydalanacak "üçüncü kişi"nin iyiniyetli olması da şarttır¹¹¹. Hukuki görünüş ilkesinin hamile koruma sağlaması için senetteki gerçeğe aykırı görünüşün ortaya çıkmasının imza sahibine isnat edilebilmesi ve görünüş olarak senedi elinde bulunduran hamilin yetkili hamil olup, senet metni üzerinden de hiçbir def'inin anlaşılabilmesi gerekir¹¹².

Türk doktrininde Kınacıoğlu, Oktay ve Yılmaz tarafından benimsenen hukuki görünüş ilkesine göre def'iler, altı kategoride değerlendirilmiştir: 1-) Doğrudan doğruya def'iler: Senedin tedavülü hukuki görünüş ilkesine göre korunması gerekecek nitelikte değilse borçlu, eski hamile karşı sahip olduğu tüm def'ileri yeni hamile de ileri sürebilecektir. Bu durumda senet borçlusunun def'ileri doğrudan def'i niteliğini kazanmış olur¹¹³. Bu tip bir tedavüle ilk örnek olarak, dış hukuki şekil bakımından senedin hamili şahıs değişmesine karşın maddi hukuk bakımından şahısların değişmemesi, yani şahıslarda birlik olması durumu gösterilebilir. Örneğin ortaklarının sayısı sonradan bire inen bir limited şirket, (TTK. m. 504/II) hamil

¹⁰⁸ Oktay, a.g.e., s. 45 vd.

¹⁰⁹ Ülgen, a.g.e., s. 71.

¹¹⁰ Oktay, a.g.e., s. 28.

¹¹¹ Yılmaz, a.g.e., s. 170.

¹¹² Oktay, a.g.e., s. 29, Yılmaz, a.g.e., s. 170 vd.

¹¹³ Oktay, a.g.e., s. 51; Hueck/Canaris, a.g.e., s. 138.

olarak senedi ciro yoluyla bu ortağa devrederse, maddi hukuk açısından şahıslar değişmemiş olacağından senet borçlusu şirkete karşı sahip olduğu def'ileri çeki kendi adına devralan ortağa karşı da ileri sürebilecektir¹¹⁴. Şirket birleşmeleri halinde de yine şahıslarda birlik durumu sözkonusudur. Birleşmeyle birlikte birleşen şirketlerin tüm hak ve borçları da birleşilen şirkete kendiliğinden geçmektedir; bu sebeple çekin borçlusu, birleşmeden önce çekin yetkili hamili durumunda bulunan ve birleşme sonrası ortadan kalkan şirkete ileri sürebileceği tüm def'ileri birleşme sonrasında çek hamili şirketi devralan şirkete karşı da ileri sürebilecektir¹¹⁵. Eğer senet, hamile miras yoluyla devrolunmuşsa eski hamile karşı sahip olunan def'ilerin hepsi yine doğrudan def'i niteliğinde olacaktır, zira külli halefiyet prensibi uyarınca (TMK. m. 599) senet taraflar arasında kalmış sayılacaktır¹¹⁶. Keza alacağın temlik ile protestodan sonra yapılan ciro yoluyla gerçekleştirilen devirler halinde de borçlunun def'ileri, doğrudan def'i niteliği taşır¹¹⁷. Tahsil cirosunda da yeni hamil aslında eski hamilin temsilcisi niteliğinde olduğundan (bir başka deyişle tahsil cirosu, ciro şekline sokulmuş bir vekalet niteliği taşıdığından)¹¹⁸ ötürü tahsil cirosunu yapan kişiye karşı sahip olunan def'iler, doğrudan doğruya def'i niteliği taşır ve bu sebeple bu def'iler, tahsil cirosu neticesinde çek hamili olan kişiye karşı ileri sürülebilir¹¹⁹. 2-) Senetle ilgili (senetten anlaşılan) def'iler: Senedin dış görünüşünden anlaşılabilen bütün def'iler bu kategoriye dahildir¹²⁰. Bu def'iler, senede bakıldığında alacaklı yeni hamil tarafından da anlaşılabilirdiği için alacaklı üçüncü kişi hamil tarafından iyiniyet iddiasıyla bertaraf edilemeyecek nitelikte def'ilerdir. Bu bakımdan senede konulabilecek nitelikte bir sorumsuzluk kaydı, keşideci veya ciranta bakımından senede eklenmişse bu kayıt bütün borçlulara karşı ileri sürülebilecektir. Şayet konulan bir kayıt, senedi hükümsüz hale getirmekteyse bu durumda da senedin

¹¹⁴ Kınacıoğlu, a.g.e., s. 163; Oktay, a.g.e., s. 58; Yılmaz, a.g.e., s. 179. Hemen belirtilmelidir ki Tasarı 573/1 uyarınca limited şirketin yalnızca bir ortak tarafından kurulması da mümkündür. Tasarı bu haliyle yasalarsa bahsi geçen durum, bu tek kişilik şirketler açısından da geçerli olacaktır.

¹¹⁵ Yılmaz, a.g.e., s. 178.

¹¹⁶ Oktay, a.g.e., s. 54 vd., Yılmaz, a.g.e., s. 172.

¹¹⁷ Oktay, a.g.e., s. 55 vd., Yılmaz, a.g.e., s. 173 vd.

¹¹⁸ Yılmaz, a.g.e., s. 174.

¹¹⁹ Oktay, a.g.e., s. 55.

¹²⁰ Hueck/Canaris, a.g.e., s. 140.

geçersizliği def'i bütün borçlularca bütün hamillere karşı ileri sürülebilecektir¹²¹. Keza zorunlu şekil şartlarının yokluğu da senedi hükümsüz hale getireceğinden böyle bir def'i de her hamile ileri sürülebilir¹²². Senet üzerinde sorumsuzluk kaydı bulunabileceği gibi kısmi ifanın gerçekleşmiş olması halinde bu ödenen miktarın da senet üzerine kayıt düşülerek belirtilmesi mümkündür. Böyle bir kayıt da yine senet metninden anlaşılan def'i sayılacaktır¹²³. Bu def'ilere ilaveten ciro zincirinde kopukluk olması durumu da yine senet metninden anlaşılabilen ve senet borçlusuna karşı ciro zincirine göre yetkili hamil görünmeyen hamile ödeme yapmaktan kaçınma imkanı tanıyan bir def'i durumudur¹²⁴. 3-) İsnat (Mutlak etkili geçerlilik) def'ileri: Gerçekte bir devir sözleşmesi olmamasına rağmen, keşidecinin imzasını taşıyan bir senedin bir diğer kişide bulunması ve bu senedin de üçüncü bir kişiye devri halinde eğer senedi imzalayan kişi, kendisine isnat edilebilecek hukuki görünüşe sebep olduysa ve üçüncü kişi de iyiniyetliyse hukuki görünüşe itimat uyarınca üçüncü kişinin iktisabı korunur. Ancak senet borçlusuna senetteki hukuki görünüm isnat edilemiyorsa bu kişiyi senetten sorumlu tutmak da mümkün olmayacaktır. İşte bu tip durumlarda doğrudan nitelikte olmamasına ve senet metninden de anlaşılmasına rağmen borçluya isnat edilememesi sebebiyle tüm senet hamillerine karşı ileri sürülebilen def'iler bu kategoride değerlendirilir¹²⁵. İsnat def'inin sözkonusu olabilmesi için borçlunun senedin tanziminde herhangi bir rolünün bulunmaması gerekir. Senetteki hukuki görünümün oluşumunda eğer senet borçlusunun rolü varsa bu durumda hukuki görünüş ilkesi uyarınca bu görünüşün borçluya isnat edilebilirliğinden ötürü def'i iyiniyetli üçüncü şahıslara karşı ileri sürülebilirliğini kaybetmiş olacaktır. İsnat def'ilerine ilk örnek olarak senet borçlusunun kambiyo borcu altına girmeye ehil olmaması gösterilebilir. Ehliyetsiz kimsenin imzasında olduğu gibi temsil yetkisi olmayan kimsenin imzası da temsil edilen adına herkese karşı ileri sürülebilen bir isnat def'i doğuracaktır. İsnat def'ilerine bir diğer örnek olarak da senedin cebir altında imzalanması gösterilebilir. Bu halde senedi yaratan borçlu olmasına karşın bunu zorlama etkisiyle yarattığı için

¹²¹ Yılmaz, a.g.e., s. 183 vd.

¹²² Kınacıoğlu, a.g.e., s. 163 vd.; Oktay, a.g.e., s. 60 vd.; Hueck/Canaris, a.g.e., s. 140 vd.

¹²³ Kınacıoğlu, a.g.e., s. 164.

¹²⁴ Oktay, a.g.e., s. 62; Yılmaz, a.g.e., s. 185 vd.

¹²⁵ Kınacıoğlu, a.g.e., s. 164.

senetteki görünüm kendisine isnat edilemeyecektir, zira aslen kendisinin senet borcu altına girme gibi bir iradesi bulunmamaktadır ve bu yüzden de her hamile karşı senetteki borçtan ötürü bir sorumluluğu bulunmadığını ileri sürebilecektir. İrade sakatlığı hallerinden ikrah da imzanın zorla attırılması gibi bir durum teşkil ettiğinden ikrah halinde de borçluyu görünüş olgusundan sorumlu tutmamak gerektiği doktrinde savunulmuştur¹²⁶. İsnat def'ilerine bir diğer örnek de senetteki imzanın sahte olması iddiasıdır. Şayet borçlu sahtelik durumunu ispat edebildiği takdirde borcu ödemeyi senet hamiline taahhüt etmediği yahut senetteki imzanın kendisine ait olduğunu (gerçek imzası olduğunu) ifade etmediği sürece, sahtelik def'ini tüm senet hamillerine ileri sürebilecektir¹²⁷. Aynı şekilde senet kendi elinden çıktıktan sonra senet üzerinde gerçekleştirilecek tahrifat da senet borçlusuna isnat edilemeyeceğinden tahrifat def'i de tahrifattan sonra senedi eline geçirmiş tüm hamillere karşı ileri sürülebilir. 4-) Muteberiyet (Zayıf etkili geçerlilik) def'ileri: Bu def'iler de esasen senet borcunun geçersizliğine ilişkindir. Ancak bu def'iler sözkonusu olduğunda borçlu hukuki görünümün ortaya çıkmasında pay sahibi olduğu için, bu def'ileri iyiniyetli üçüncü kişi durumundaki hamillere karşı ileri sürememektedir. Bu bakımdan ileri sürülebildiği kişiler açısından kambiyo borcunu hükümsüz hale getirebilecek bu def'iler, üçüncü şahıs niteliğindeki iyiniyetli hamiller bakımından alacaklarını tahsil etmelerinde bir engel teşkil etmeyecektir. Ancak bir def'i, bu nitelikte kabul edildiğinde sözkonusu def'inin etki alanını belirlemede kullanılan iyiniyet kriteri, şahsi def'ilerden farklı olarak senedin hamilinin rızası dışında elinden çıkmasını düzenleyen TTK. m. 598/II uyarınca belirlenecek; buna göre son hamilin senedi iktisap ederken yalnızca senet borçlusunun bile bile zararına hareket etmemesi, iyiniyetli sayılması için yetersiz olacak; aynı zamanda senedin iktisabında sözkonusu def'ilerin varlığını bilme konusunda ağır kusurlu davranmaması gerekecektir¹²⁸. Tarafların arasında "senedin geçirimine dair" bir anlaşmanın yokluğu yahut böyle bir anlaşmanın varlığına rağmen bu anlaşmanın hukuken geçerli olmaması; fakat senedin imza sahibince diğer tarafa verilmesi durumunda imza sahibinin bu senede dayalı olarak diğer tarafa karşı

¹²⁶ Oktay, a.g.e., s. 79.

¹²⁷ Kınacıoğlu, a.g.e., s. 165.

¹²⁸ Kınacıoğlu, a.g.e., s. 167; Oktay, a.g.e., s. 75.

bir kambiyo borcu oluşmayacak; kambiyo borçlusunu, anlaşmanın yokluğunu yahut geçersizliğini def'i olarak şeklen senet alacaklısı olarak gözüken diğer tarafa ileri sürebilecektir ve bu ileri sürdüğü def'i de senedin geçersizliğine ilişkin olacaktır¹²⁹. Ancak bu hallerde aslen geçerli bir kambiyo borcu oluşmamasına rağmen imza sahibi, kendi iradesiyle attığı imzayla hukuki görünümün oluşmasına neden olmuştur ve bu yüzden de bu geçersizlik def'ini ancak senedi kendisinden alan kişiye yahut senedi kötüniyetli olarak iktisap eden hamile karşı ileri sürebilir; iyiniyetli üçüncü şahıslara karşı ileri süremez¹³⁰. Devir sözleşmesi mevcut olsa dahi bu sözleşmenin kanuna, ahlaka, kamu düzenine ve şahsiyet haklarına aykırı olması halinde devir sözleşmesi geçersiz olup bu sözleşmelerden doğan borçlar, alacaklıya alacak hakkı tanımayacaktır ve bu sözleşmelerin tarafı olan kişi, sözkonusu sözleşmelerden doğan borcun bağlandığı kambiyo senedine dayanarak talepte bulunamayacaktır. Ancak bu halde borçlunun ileri sürebileceği def'i de tıpkı senedin kendi rızası dışında elinden çıkması durumunda olduğu gibi bir muteberiyet def'i olduğundan borçlu, senedin geçersizliği def'ini senedi iyiniyetle iktisap etmiş üçüncü şahsa ileri süremeyecektir (BK. m. 505/II – TBKT. m. 605/II).¹³¹ İrade sakatlığı hallerinde de senet borçlusunu sakat olsa bile, kendi iradesiyle kambiyo borcu altına girmektedir ve ortaya çıkan sonuç, gerçek iradesine uygun olmasa bile hukuki görünüşün oluşmasında pay sahibi olduğundan taahhüdü geçersiz kılacak bu sakatlık, iyiniyetli üçüncü kişi durumundaki hamile ileri sürülemez¹³². Çekte muhatap bankanın çekte yazılı borcu ödemesi yahut ifa yerini tutan bir edimde bulunması halinde (örneğin takas (BK. m. 118 – TBKT. m. 138)) gerek kambiyo borcu gerekse temel ilişkiden doğan borç sona erer. Ancak borcun sona erdiği iddiasının iyiniyetli üçüncü şahıslara karşı ileri sürülebilmesi için alacaklı tarafından ibra şerhinin yazılması gerekecektir; bu şerh sayesinde ödeme iddiası senet metninden anlaşılabilir bir def'i halini alarak herkese karşı ileri sürülebilir nitelik kazanacaktır. İbra şerhi yazılmamış bir çekin iyiniyetli bir üçüncü şahsın eline geçmesi halinde ise ifa def'i, hukuki görünüm sebebiyle bu hamile karşı ileri sürülemez olduğundan zayıf etkili bir geçerlilik def'i niteliği taşır¹³³.

¹²⁹ Hueck/Canaris, a.g.e., s. 143.

¹³⁰ Oktay, a.g.e., s. 76.

¹³¹ Kınacıoğlu, a.g.e., s. 168; Oktay, a.g.e., s. 82.

¹³² Oktay, a.g.e., s. 79.

¹³³ Kınacıoğlu, a.g.e., s. 168; Oktay, a.g.e., s. 81; Hueck/Canaris, a.g.e., s. 144.

5-) Şahsi def'iler: TTK.'daki tanımlamaya göre (TTK. m. 599, m. 737) şahsi def'iler, alacaklı ile keşideci yahut önceki hamillerden birisi arasındaki doğrudan doğruya ilişkilerden doğan def'ilerdir ve ilişkinin tarafları dışındaki bir üçüncü şahsa ancak üçüncü şahsın senedi iktisap ederken bile bile borçlunun zararına hareket etmiş olması halinde ileri sürülebilir. Bu def'iler, taraflar arasındaki asıl borç ilişkisinin yokluğu, geçersizliği ya da ortadan kalkmış olmasından kaynaklanabileceği gibi iki taraf arasındaki herhangi bir özel anlaşma sonucu da ortaya çıkabilecektir¹³⁴. 6-) TTK. m. 599/1'e tabi olmayan def'iler: Bu def'iler de esasen şahsi def'i niteliğindedir, ancak şahsi def'ilerden farklı olarak bu def'ilerin reddedilmesi gerekmemektedir. Çünkü bu def'iler sadece taraflar arasında geçerli olup, üçüncü kişilere karşı ileri sürülemezler. Bu duruma başlıca örnek hatır anlaşmasıdır, zira hatır borçlusu senedi hatır alacaklısına, sözkonusu alacaklı senedi bir başka kişiye devrettiği anda devralan üçüncü şahsa karşı kambiyo mükellefiyeti altına gireceğini bile bile vermektedir; hatır borçlusunun bu durumu biliyor olması, şahsi def'inin dermeyanını önlemek amacıyla senedin devrinin mevzubahis olmasına da engel teşkil eder¹³⁵. Hatır senetlerinde “bile bile borçlunun zararına hareket” şartının yerine gelmesine imkan bulunmamaktadır¹³⁶.

Çalışmamızda def'i tasnifini, Türk Ticaret Kanunu'nda öngörüldüğü şekilde gerçekleştirmeye çalışacağız. Öncelikle şunu belirtmeliyiz ki; def'ilerin sınıflandırılmasına ilişkin doktrindeki görüşlerin herhangi birine katılmak ve sınıflandırmayı buna uygun olarak yapmak, kanaatimizce mümkündür; zira def'ilerin

¹³⁴ Hueck/Canaris, a.g.e., s. 144 vd.

¹³⁵ Oktay, a.g.e., s. 34 vd.

¹³⁶ Kınacıoğlu, a.g.e., s. 171. Burada belirtilmelidir ki; her ne kadar Yılmaz da def'ilerin “Hukuki Görünüşe İtimat” prensibi uyarınca def'ileri sınıflandıran yazarlar arasında sayılmış olsa da yazar, sınıflandırmada diğer yazarlardan farklılık arz etmektedir. Buna göre Yılmaz, iki ana grup başlığı altında def'ileri toplamış ve bu ana gruplar altında alt başlıklar ortaya koymuştur. Yazarın iki ana başlığı, “Herkesine Karşı İleri Sürülebilir Def'iler” ve “İyiniyetlilere Karşı İleri Sürülemez Def'iler” şeklinde olduğundan bu sınıflandırma, klasik görüşe göre def'i sınıflandırmasında olduğu gibidir (Yuk. s. 28 vd.). Ancak yazar, “Herkesine Karşı İleri Sürülebilir Def'iler”i kendi içinde diğer hukuki görünüş ilkesine göre def'i sınıflandırmasında bulunan yazarlar gibi 1-) Doğrudan Def'iler 2-) Senet Metninden Anlaşılan Def'iler 3-) Senetteki Beyanın Hükümsüzlüğüne Taalluk Eden Def'iler başlıkları altında sınıflandırmıştır. Öte yandan Yılmaz, “İyiniyetlilere Karşı İleri Sürülemez Def'iler” ana başlığı altında “Hukuki Görünüşe İtimat” prensibine göre def'ileri sınıflandıran diğer yazarlardan farklı def'i sınıfları başlıkları kullanmıştır. Bu sınıflandırma uyarınca yazar tarafından “İyiniyetlilere Karşı İleri Sürülemez Def'iler”, şu iki başlık altında sınıflandırılmıştır: 1-) Temel Borç İlişkisinden Kaynaklanan Şahsi Def'iler 2-) Özel Anlaşmalardan Kaynaklanan Şahsi Def'iler.

ne tür bir sınıflandırmaya tabi tutulması, pratik sonuç açısından bir farklılık doğurmamaktadır. Bizim Türk Ticaret Kanunu'ndaki def'i sınıflandırma sistemini benimsememizdeki en büyük sebep, çalışmamızın mevzuata uygunluğunu sağlamaktır; çünkü yürürlükteki Ticaret Kanunu'nun değiştirilmesi gündemde olmasına ve bu amaçla mevcut bir Tasarı da bulunmasına rağmen, yürürlükte olan Kanun'da öngörülen bu tasnif, Tasarı'da da aynen korunmaktadır. Bunun yanısıra bu sınıflandırma modeli, Türk doktrininde çoğunlukla kabul edildiği gibi İsviçre ve Alman doktrinlerinde de çeşitli yazarlarca kabul görüp tercih edilen bir sınıflandırma biçimi olarak göze çarpmaktadır¹³⁷. Bütün bu sebeplere dayalı olarak biz de def'ileri "Senet Metninden Anlaşılan Def'iler", "Senedin Hükümsüzlüğüne Taalluk Eden Def'iler" ve "Şahsi Def'iler" ana başlıkları altında incelemeye çalıştık. Ancak yalnızca muhatap bankaya özgü ödemedeki kaçınma halleri bu sistemin dışında kalmaktadır. Bu sebeple bu halleri de genel def'i sistematüğinden ayrı olarak ek bir bölüm içerisinde belirtmeye çalıştık.

---

¹³⁷ "Bernard Rehfeldt/Wolfgang Zöllner, **Wertpapierrecht, Ein Studienbuch**, 12. Auflage, München, 1978, s. 105 vd.; Adolf Baumbach/Wolfgang Hefermehl, **Wechselgesetz und Scheckgesetz mit Nebengesetzen und einer Einführung in das Wertpapierrecht**, Beckische kurz Kommentare, 19. Auflage, München, 1995, Artikel 17, Number 10-13 " (Yılmaz, a.g.e., s. 166 vd.'dan naklen)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SENET METNİNDEN ANLAŞILAN DEF'İLER

1- ŞEKİL EKSİKLİKLERİ:

Bütün kambiyo senetlerinde olduğu gibi çekler bakımından da çekin geçerliliği, *kanunen belirlenmiş şartlara uygun nitelikte olmasına bağlıdır*. Bu şartlar, TTK. m. 692'de (Tasarı m. 780) belirlenmiştir. Ancak hemen belirtilmelidir ki kanunen düzenlenmiş olan her şartın yokluğu, çekin geçersizliğine neden olmayacaktır; zira kanunkoyucu, bazı şekil şartları bakımından bu şartların yokluğu halinde yedek hükümler öngörmüş ve bu hükümler dolayısıyla sözkonusu şartların ikame olunacağını belirtmiştir.

Çeki geçersiz kılan bir şekil şartı eksikliği, senet metninden anlaşıldığı için herkes tarafından tüm hamillere karşı ileri sürülebilir niteliktedir ve aynı zamanda çeki geçersiz kılması sebebiyle teknik anlamda bir itiraz olduğundan, muhtemel bir davada şekil şartı eksikliğinin hakim tarafından da re'sen dikkate alınması gerekir ve ilk itiraz olarak davada belirtilmese dahi savunmanın genişletilmesi yasağına tabi olmadan davanın her aşamasında davalı tarafından ortaya konabilir. Borçluya belirtilen niteliklerde bir def'i ileri sürme hakkı tanıyan bir çekle kambiyo senetlerine müstenit icra yolu ile takibe girilmesi durumunda bu def'inin icra müdürünce de re'sen gözetilmesi gerekir (İİK. m. 168/I); zira böyle bir def'i sözkonusu çekin kambiyo senedi vasfını etkileyecek; dolayısıyla bu durumda bir senede dayalı olarak İİK'nın kambiyo senedi vasfını haiz senetler için tanıdığı ayrıcalıklı takip yoluna başvurmak mümkün olmayacaktır. Ödeme emri düzenleyip göndermek icra müdürünün görev ve sorumluluğunda bir eylem olduğundan ötürü kambiyo senedi vasfını haiz olmayan bir senede dayalı olarak kambiyo senetlerine müstenit takibe ilişkin ödeme emri (Örnek no: 10) gönderilmesi kanuna aykırılık oluşturacaktır. Buna rağmen kambiyo senedi niteliği taşımayan bir belgeye müsteniden icra müdürlüğünce borçluya ödeme emri gönderilerek icra takibi başlatılması halinde bu takibe karşı borçlunun ödeme emrinin tebliğinden itibaren 5 gün içerisinde icra işlemine karşı icra mahkemesine şikayette bulunma hakkı mevcuttur (İİK m.

168/b.3). İcra müdürünün hatası sonucunda kambiyo senedi niteliği taşımayan bir senede dayalı olarak kambiyo senetlerine müstenit ödeme emri borçluya gönderilmiş ise ve borçlu tarafından bu ödeme emrine karşı beş günlük süre içinde hiçbir itiraz ve şikayette bulunulmaz ise artık takip dayanağı senedin kambiyo senedi vasfında olmadığı sebebiyle takibin iptali mümkün olmaz.¹³⁸ Hatta sözkonusu hükme ilişkin hükümet gerekçesinde süresiz şikayete konu teşkil eden bir sebeple dosya, icra hakiminin beş günlük süre geçtikten sonra gelirse artık icra hakiminin alacaklının kambiyo hukukuna göre takip hakkı olmadığını tespit etse dahi bu sebeple takibi iptal edemeyeceği, sadece dosyanın kendisinin önüne gelmesine neden olan şikayeti inceleyip karara bağlamakla yetinmesi gerektiği ifade edilmektedir.¹³⁹ Takip dayanağı senedin kambiyo senedi vasfı taşımadığına ilişkin şikayet süresinin icra hukukundaki icra müdürlerinin eylemlerine yönelik genel şikayet süresinden (yedi günlük süre – İİK. m. 16/I) dahi daha kısa tutulmuş olmasının nedeni olarak, doktrinde alacağı nitelikli bir belgeye dayanan alacaklının bir an önce alacağına kavuşabilmesinin sağlanması gösterilmiştir.¹⁴⁰ Doktrinde İİK.'daki beş günlük şikayet süresine ilişkin düzenleme ve bu düzenlemeye ilişkin hükümet gerekçesi eleştirilmiş; icra müdürünün amir hükümlere aykırı olarak kambiyo senedi vasfı taşımayan bir senedi temel alarak kambiyo senetlerine müstenit takibe geçmesinin süresiz şikayete tabi olmasının gerektiği ifade edilmiştir. Aynı görüş uyarınca sözkonusu beş günlük süre ile takip borçlusunun bağlı olduğu kabul edilse dahi, kambiyo senedi vasfına ilişkin TTK.'nın hükümlerinin emredici nitelikte olması halinde dosya hakim önüne usulüne uygun bir şekilde geldiği takdirde artık icra hakiminin takibi iptal edebilmesi gerektiği vurgulanmıştır.¹⁴¹ Yargıtay da İİK. m. 170a hükmünün yalnızca beş günlük süre içinde icra mahkemesine şikayet ve/veya itirazda bulunulması haline geçerli olacağını; senedin kambiyo senedi niteliğini taşımadığı iddiasının bu süre geçtikten sonra ileri sürülmesinin mümkün olmadığını

¹³⁸ Kuru, *İcra*, s. 687 vd.; Nazlı Gören Ülkü, *İcra Hukukunda Ödeme Emri*, İstanbul, Arıkan Basım Yayın, 2008, s. 124.

¹³⁹ Kuru, *İcra*, s. 687.

¹⁴⁰ Gören-Ülkü, *a.g.e.*, s. 125.

¹⁴¹ Timuçin Muşul, "Kambiyo Senetlerine Dayanan Haciz Yolu ile Takip", *BATİDER.*, C. VII, S. 3, 1974, s. 624. Ancak belirtmelidir ki adı geçen yazar da yürürlükteki mevzuat bakımından kambiyo senedi vasfına ilişkin şikayetlerin beş günlük süreye tabi olduğunu kabul etmektedir; ancak bu hükmün hatalı bir düzenleme içerdiği görüşündedir.

ifade etmekte; beş günlük süre geçtikten sonra takip dayanağı senet kambiyo senedi vasfı taşıyorsa dahi takibin artık bu sebeple iptal edilemeyeceğini ve bu süre geçtikten sonra bu gerekçe ile yapılan şikayetlerin süre aşımı yönünden reddinin gerektiğini çeşitli içtihatlarında ifade etmektedir.¹⁴²

Çekin maddi yapısı ise çekin geçerliliği açısından kanunen bir sınırlamaya tabi tutulmamıştır; bu sebepten ötürü çekin matbu olmaması yahut çekin ne ile doldurulduğu (daktilo, dolmakalem vs.) ya da hangi madde üzerine yazıldığı bir geçersizlik sebebi teşkil etmeyecektir¹⁴³. Çek keşidecisinin muhatap banka ile bir çek anlaşmasının olmaması yahut mevcut çek anlaşmasına aykırı hareket etmesi, keşide ettiği çekte gösterdiği çek hesabının kendisine ait olmaması, hatta muhatap bankada kendisine ait hiçbir hesabın bulunmaması, çekin geçerliliğine etkide bulunacak hususlar değildir (“...senedin çek olarak muteber olmasına halel gelmez.” TTK m. 695/I – Tasarı m. 783/1) ve tüm bu durumlarda keşideci, çekten sorumlu olacaktır. Bir başkasına ait çek hesabı belirterek çek keşide edildiğinde çekte yer alan çek hesabı sahibinin ise çekteki keşideci imzası kendisine ait olmadığından ötürü çek bedeline ilişkin hiçbir sorumluluğu bulunmayacaktır¹⁴⁴. Ancak taraflar arasındaki çek anlaşmasına aykırı olarak verilen bir çeki muhatap banka ödemek mecburiyetinde değildir. Çekin banka tarafından ödenmemesi, çekin geçersizliği sonucunu doğurmaz; çek halen geçerli olduğu için böyle bir çeki dayalı olarak keşideci ve varsa diğer sorumlular aleyhine kambiyo senedine dayalı icra takibinde bulunmak mümkündür.

Bu noktada çek defterlerinin bankalar tarafından bastırılmasını ve baskı şekline ilişkin esasları düzenleyen Çek Kanunu m. 3/I-II hükmünün geçerlilik şartı niteliğinde olmadığına belirtilmesi gerekecektir. Çek Kanunu’nda 2003 yılında yapılan değişiklikten önce uygulamada, bu kanunda getirilen şartların geçerlilik şartı olduğu, dolayısıyla bu şartların yokluğu halinde çekin geçersizliği def’inin ileri

¹⁴² Y. 12. HD., 2007/2529 E., 2007/5191 K., 20.03.2007 T.; Y. 12. HD., 2006/1512 E., 2006/4373 K., 06.03.2006 T.; Y. 12. HD., 2005/2095 E., 2005/5367 K., 15.03.2005 T. (<http://www.hukukturk.com>); Y. 12. HD., 2007/173 E., 2007/2729 K., 20.02.2007 T. (**Kazancı İhtihat Bankası**); Y. 12. HD., 1986/5581 E., 1986/5473 K., 02.05.1986 T. (Uyar., C.II, s. 2109.)

¹⁴³ Abuzer Kendigelen, **Çek Hukuku, (Kıs. Çek)**, 4. bs., İstanbul, Arıkan Basım Yayın, 2007, s. 71 vd.; Öztan, a.g.e., s. 1039.

¹⁴⁴ Y. 12. HD., 1995/5945 E., 1995/5952 K., 18.04.1995 T. (Uyar, C.I, s. 1205).

sürülebileceği kabul edilmişken¹⁴⁵; 2003 yılındaki değişiklik ile¹⁴⁶ bankalarca baskı şekline ilişkin esaslara aykırı davranılmış olmasının çekin geçerliliğini etkilemediği Çek Kanunu'nda açıkça belirtilmiştir. Bu ifade sonucunda bu kanun değişikliğinden itibaren ÇekK. m. 3'ün hesap sahibinin vergi kimlik numarasının yazılması dışında getirdiği tüm unsurlara ilişkin ifadelerin düzenleyici nitelikte olduğunu kabul etmek gerekecektir¹⁴⁷; ancak doktrinde bu değişiklik sonucu ortaya çıkan hükümde bankalarca baskı şekline ilişkin esaslara aykırı davranılmasının çekin geçerliliğini etkilemeyeceği belirtilmişken bankaca bastırılan çek yaprağının kullanılmasının zorunlu olup olmadığı hususunun açık biçimde ifade edilmediği sebebiyle bankalarca bastırılmış çek defterlerinin kullanılması zorunluluğunun bertaraf edilmediği ve çek yaprağının bankalarca bastırılmamış olması halinde sözü geçen İçtihadı Birleştirme Kararı'na dayalı olarak bankalarca bastırılmamış çek yaprakları kullanılarak keşide edilmiş çeklerin geçersizliğinin kabul edilmesi gerektiği görüşü de mevcuttur¹⁴⁸.

A- “Çek” Kelimesi:

Geçerliliğe ilişkin şekil şartlarından ilki olarak çek metninde “çek” kelimesinin bulunması gösterilebilir. Tüm kambiyo senetlerinde olduğu üzere çek için de ayırıcı başlıca özellik bu kelimenin senette yer almasıdır¹⁴⁹; çek hangi dilde yazılmışsa çek kelimesinin de çek metninde o dilde yazılı olması gerekecektir (TTK. m. 692/b.1 – Tasarı m. 780/a). Çek metninde birden fazla dil kullanıldıysa çek kelimesi, “ödeyiniz” ibaresinin yazıldığı dilde olmalıdır¹⁵⁰. Çek kelimesinin çekte nerede belirtilmesi gerektiği konusu ise doktrinde tartışmalıdır. Doktrinde bir görüş, TTK.'da konuya ilişkin düzenlemede poliçe ve bono kelimelerinin senet metninde bulunması gerektiği açıkça ifade edilmekteyken çekin unsurlarını sayan TTK. m. 692/b.1'de “senet metni” içerisinde yer alması zorunluluğundan bahsedilmemesinden

¹⁴⁵ Y.İBK., 1992/1 E., 1992/5 K. 14.12.1992 T. (RG., S. 21753, 06.05.1993 T., s. 41 vd.).

¹⁴⁶ 4814 sayılı Kanun (RG. 08.03.2003 T.).

¹⁴⁷ Kendigelen, **Çek**, s. 122.

¹⁴⁸ Seza Reisoğlu, **Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Çek**, 3. bs., Ankara, y.e.y., 2003, s. 49. Ayrıca konuya ilişkin özel bir düzenlemenin gerektiği; bu düzenleme yapıncaya kadar matbu olmayan çeklerin geçersiz sayılması gerektiği görüşü için bkz.: Talih Uyar, “İcra Hukukunda Çek'in Geçerlilik Koşulları” (kıs. Çek), **Legal Hukuk Dergisi**, Yıl: 5, S. 59, 2007, s. 3519 d.n. 3.

¹⁴⁹ Öztan, **a.g.e.**, s. 1040; Kendigelen, **Çek**, s. 73 vd.; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 262 vd.

¹⁵⁰ Öztan, **a.g.e.**, s. 1041; Kendigelen, **Çek**, s. 74; Krş. Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 49

hareketle, çek kelimesinin metin dışında, örneğin başlıkta yazılması halinde sözkonusu çekin geçersiz sayılamayacağını ileri sürmektedir¹⁵¹. Ancak bizim de katıldığımız görüşe göre bu ifadenin bulunmayışı, kanunkoyucunun çeklerde böyle bir imkan tanıması amacıyla ortaya koyduğu bir durum olarak algılanmamalıdır; kaldı ki kanunun gerekçesinde böyle bir açıklama bulunmamaktadır ve aynı zamanda çeklere ilişkin uluslararası düzenleme getiren Cenevre Anlaşması¹⁵² da milli mevzuata serbesti tanımış değildir, dolayısıyla “çek” kelimesinin poliçe ve bonoda olduğu üzere senet metninde olmasının zorunluluğunun kabul edilmesi gerekecektir¹⁵³. Ayrıca belirtmelidir ki Türk Ticaret Kanunu Tasarısı hazırlanırken bu eksiklik gözönünde tutulup, Tasarı’da (Tasarı m. 780/a) çek kelimesinin “senet metni”nde bulunmasının zorunlu olduğu açıkça ifade edilerek doktrindeki görüş ayrılıklarının da önüne geçilmiştir¹⁵⁴.

B- Belirli Bir Meblağ:

Çekin geçerli olması için çekte bulunması gereken ikinci unsur, ödenecek “muayyen” bir meblağın çekte gösterilmesidir. Gösterilen meblağ, kayıtsız ve şartsız bir havaleye yöneliktir. Havalede bir şartın bulunması halindeyse örneğin çek, muhatap bankaya ancak bir karşı edimde bulunulduğu takdirde ödeme emri ihtiva etmekteyse bu ifadeyi içeren çek, geçersiz hale gelecektir¹⁵⁵. Bununla birlikte çekin hukuki yapısı gereğince üçlü bir kambiyo ilişkisi sözkonusu olduğundan havale

¹⁵¹ Domaniç, **Kıymetli Evrak**, s. 370; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 263; Turgut Kalpsüz (Gürhan Çelebican/Faruk Eren), “Hukuki Yönden Çek”, **İktisadi ve Hukuki Yönden Çek**, 2. bs., Ankara, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, 1974, s. 55 vd.; Celal Göle, **Çek Hukuku**, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1989, s. 15; Hamdi Yasaman, “Çek”, **40. Yılında Türk Ticaret Hukuku**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, 1997, s. 225; Y. 12. HD., 2006/728 E., 2006/3785 K., 28.02.2006 T. (Nazif Kaçak, **Açıklamalı – İçtihatlı Tüm Yönleriyle Bono - Poliçe – Çek**, 3. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2007, s. 166 vd.).

¹⁵² Sözü geçen anlaşma, Milletler Cemiyeti’nin yaptığı çağrı üzerine toplanılan 30 ülkenin katıldığı konferans neticesinde 19.03.1931 tarihinde gerçekleştirilmiştir ve bu anlaşma neticesinde sağlanan birleştirmeye dayalı olarak çek hukukunda Kıta Avrupası sistemi ortaya çıkmış bulunmaktadır (Öztaş, **a.g.e.**, s. 1026 vd.; Kendigelen, **a.g.e.**, s. 13).

¹⁵³ Öztaş, **a.g.e.**, s. 1040 vd.; Poroy/Tekinalp, **a.g.e.**, s. 255; İmregün, **a.g.e.**, s. 123 vd.; Kendigelen, **Çek**, s. 74.

¹⁵⁴ <http://www.kgm.adalet.gov.tr/tktasarisi.htm>; Narbay, **Tasarı-Konferans**, s. 202; Kendigelen, **Değişiklikler**, s. 405 vd.

¹⁵⁵ Kendigelen, **Çek**, s. 76; Göle, **a.g.e.**, s. 17; Uyar, **Çek**, s. 3521

yerine kişinin kendisinin ödemede bulunacağına dair bir kayıt da çeki geçersiz kılacaktır¹⁵⁶.

Havale edilen bedelin “muayyen” olabilmesi için bu bedelin senedin imzasının kapsamı içinde senet üzerindeki herhangi bir yerde belirtilmiş olması gerekecektir. Bedel ancak para olarak belirtilebilir. Bu bedelin Türk parası olması şart değildir, ancak muayyenlik şartı uyarınca çekte havale edilen bedelin hangi para üzerinden istendiği kesin bir rakam kullanılmak suretiyle açıkça belirtilmelidir (TTK m. 714 – Tasarı m. 802)¹⁵⁷. Çek bedelinin “1.000 \$ veya 1.500 YTL.” şeklinde alternatifli olarak öngörülmesi halinde de muayyenlik şartı yerine gelmemiş olduğundan çek geçersiz olacaktır¹⁵⁸. Bedel yabancı para ile gösterilmiş olsa dahi aynen ödeme kaydı bulunmadıkça çek bedeli muhatap banka tarafından memleket parasıyla ödenecektir¹⁵⁹. Çek üzerinde belirli fakat birden fazla bedel sözkonusuysa TTK m. 730’daki atıf dolayısıyla poliçedeki çözüm yolu uygulanacaktır. Buna göre eğer farklı bedellerden biri yazı diğeri ise rakamla yazılmışsa yazı ile gösterilen bedele itibar edilecek (TTK m. 588/I – Tasarı m. 676/1); her iki bedel de aynı şekilde, yani iki bedel de yazıyla yahut rakamla yazılmışsa küçük bedel geçerli sayılacaktır¹⁶⁰. Çekin havale kaydını içermesine rağmen çek keşide edilip devredildiği anda, bu çekte yazılı bir bedel bulunmaması halinde ise sözkonusu çek karine olarak TTK. m. 730 uyarınca “açık çek” sayılacak; çekin “eksik çek” olduğu ve bu sebeple geçersiz olduğu iddiasının ispatı bu iddiada bulunan çek keşidecisine düşecektir¹⁶¹.

¹⁵⁶ Öztan, a.g.e., s. 1041 vd.; Kınacıoğlu, a.g.e., s. 105.

¹⁵⁷ Kendigelen, Çek, s. 76 vd.

¹⁵⁸ Göle, a.g.e., s. 16; Uyar, Çek, s. 3522.

¹⁵⁹ Öztan, a.g.e., s. 1043.

¹⁶⁰ Kendigelen, Çek, s. 78 vd. ; Öztan, a.g.e., s. 1044; Reisoğlu, a.g.e., s. 50; Göle, a.g.e., s. 17; Kalpsüz(Çelebicin/Eren), a.g.e., s. 57. Ancak hemen belirtilmelidir ki bu kuralın uygulanması, senet metninde tahrifat yapılmamış olmasına bağlıdır. Tahrifat hali, ayrı bir def’i olarak çalışmamızda açıklanmıştır. Bu sebeple burada sadece tahrifatın çek bedeli üzerinde yapılmış olması halinde, üzerinde tahrifat bulunan bedellerden hiçbirine itibar edilemeyeceğini; dolayısıyla tahrifatın ispatlanması durumunda bu kuralın geçerli olmayacağını ifade etmekle yetinmekteyiz. Konu ile ilgili olarak bkz.: Y. 11. HD., 1986/6847 E., 1987/550 K., 04.02.1987 T.; Y. 12. HD., 1997/1441 E., 1998/189 K., 20.01.1998 T. (Erdoğan Moroğlu/Abuzer Kendigelen; **Notlu-İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu**, 8. bs., İstanbul, 2004, s. 511-512).

¹⁶¹ Poroy/Tekinalp, a.g.e., s. 255.

Havale edilen bedelin belirliliği ve görüldüğünde ödenecek bir senet olarak ibraz sürelerinin kısalığı, çekler bakımından faizin kabul edilmemesi sonucunu doğurmuştur. Ancak çek üzerine yazılan faiz şartı, çeki geçersiz kılmayacak; böyle bir ifade yazılmamış sayılacaktır (TTK m. 698 – Tasarı m. 786). Çeklerde faiz şartının kabul görmemesine gerekçe olarak çeklerin kredi fonksiyonunun bulunmayıp yalnızca ödeme aracı olmaları gösterilmektedir. Böylelikle ibraz süreleri içinde gecikmeksizin çekin ibrazı sağlanmak istenmiştir; kaldı ki zaten çek esasen kısa ibraz sürelerine tabi tutulmuş bir senettir ve faizin bu bakımdan etkin bir işlevi de olmayacaktır¹⁶². Ancak belirtmelidir ki çekte bulunan faiz kaydının geçersizliği, kapital faizi açısından sözkonusudur; bu geçersizlik, temerrüt faizini kapsamaz. Dolayısıyla zamanında çekin ibraz edilmiş olmasına rağmen ödenmemesi halinde uygulanacak temerrüt faizinin çekte belirtilmiş olması halinde bu kayıt geçerli olacaktır¹⁶³. Faiz kaydında olduğu gibi çek üzerinde yazılan cezai şartın da yazılmamış sayılacağı doktrin ve uygulamada kabul edilmektedir¹⁶⁴.

C- Muhatap:

Çekte bulunması gereken bir diğer unsur, çeki ödeyecek kimsenin, yani “muhatap”ın belirtilmesidir. TTK m. 694/I uyarınca çeklerde yalnızca bir “banka”, muhatap olabilir. Banka kavramı ise 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’na tanımlanmış olup, bu düzenleme uyarınca çekte muhatap olabilecek kişiler; mevduat kabul eden mevduat bankaları ile özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplayan katılım bankaları (eski adıyla özel finans kurumları) ve bu nitelikte olan yabancı kuruluşların Türkiye’deki şubeleridir (BankK. m. 3)¹⁶⁵. Ancak bu durum, çekin Türkiye’deki bir kişi üzerine çekilmesine ilişkindir. Bazı ülkelerde ise pasif çek ehliyeti, bankalar dışındaki kişilerde de olabileceğinden muhatapın pasif çek ehliyetinin bulunup

¹⁶² Poroy/Tekinalp, **a.g.e.**, s. 255; Öztan, **a.g.e.**, s. 1042; Kendigelen, **Çek**, s. 142.

¹⁶³ Öztan, **a.g.e.**, s. 1079; Kendigelen, **Çek**, s. 142; Göle, **a.g.e.**, s. 65 vd.

¹⁶⁴ Öztan, **a.g.e.**, s. 1042, Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 75; Y. 12. HD. 1982/7794 E., 1982/8093 K., 08.11.1982 T. (Moroğlu/Kendigelen, **a.g.e.**, s. 510); Y. 12. HD., 1990/7506 E., 1990/7661 K., 29.11.1990 T. (Gönen Eriş, **Açıklamalı – İctihatlı Uygulamalı Çek Hukuku**, (kıs. **Çek-1993**), Ankara, Seçkin Yayıncılık, 1993, s. 21) Ancak doktrinde bir görüşe göre, senedin süresinde ödenmemesi halinde hamilin uğrayacağı zararları tanzim eden bir cezai şartın çekte belirtilmiş olması halinde temerrüt faizi gibi bu cezai şartın da geçerli olması gerekmektedir (Kendigelen, **Çek**, s. 143).

¹⁶⁵ Kendigelen, **Çek**, s. 48 vd.; Öztan, **a.g.e.**, s. 1045 vd.

bulunmadığı ödeme yeri kanununa göre belirlenecektir. (TTK m. 731)¹⁶⁶. Türkiye’de ödenecek çekin bir gerçek kişi muhatap gösterilerek keşide edilmesi halindeyse sözkonusu çek, havale hükmünde olacaktır (TTK m. 694/II).

Çekin geçerliliği bakımından kanunkoyucu, çek keşidecisi ile muhatap banka arasında bir ilişkinin varlığını aramamaktadır (TTK m. 695/I c. 2); buna göre keşidecinin muhatap banka nezdinde hesabı olmasa dahi çek geçerliliğini koruyacaktır. Çekin geçerliliği açısından çekte bulunması gereken “muhatap”la ilgili bir diğer husus, TTK m. 692/b.3’te muhatabın adı ve soyadından bahsedilmesidir. Halbuki belirttiğimiz üzere Türkiye’de çeki muhatap olabilecek kişiler ancak bankalar olabildiğinden, bu ibarenin “muhatabın ticaret unvanı” olarak algılanması gerekmektedir. Bu husus Tasarı düzenlemesinde de dikkate alınmış olup Tasarı m. 780/c’de “ödeyecek kişinin ticaret unvanı” ifadesi kullanılmıştır¹⁶⁷. Çekte muhatap olarak bir bankanın gösterilmiş olmasına rağmen bu bankanın gerçekte var olmaması yahut bankacılık faaliyetlerinin durdurulmuş olması ve hatta tasfiyeye tabi tutulması halindeyse çekin geçerli olup olmadığı doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe göre muhatap olarak gerçek bir banka gösterilmediği takdirde çekin geçersiz olması gerekirken¹⁶⁸; bizim de katıldığımız görüşe göre şeklen “banka” adı altında bir muhatap gösterildiğinde TTK’nın aradığı şekil şartının gerçekleştiğini ve bu sebeple çekin geçerli olduğunu kabul etmek gerekecektir¹⁶⁹.

D- Ödeme Yeri:

Çek için zorunlu şekil unsurlarından bir diğeri de ödeme yeridir. Ancak ödeme yeri unsuru, saydığımız diğer zorunlu şekil şartlarından farklı olarak ikame edilebilir bir unsur niteliğindedir; zira TTK m. 693/II (Tasarı m. 781/2) uyarınca çekte açıkça ödeme yeri gösterilmemişse muhatabın unvanı (TTK’daki ifadeyle muhatabın ad-soyadının) yanında gösterilen yer ödeme yeri olarak kabul edilecek ve bu şekil şartı yerine getirilmiş sayılacaktır. Eğer ödeme yerine ilişkin açık ifade yoksa ve muhatabın ticaret unvanı yanında da birden fazla yer gösterilmişse bu

¹⁶⁶ Kendigelen, **Çek**, s. 52 vd.; Öztan, **a.g.e.**, s. 1044 vd..

¹⁶⁷ <http://www.kgm.adalet.gov.tr/tktasarisi.htm>; Narbay, **Tasarı-Konferans**, s. 202.

¹⁶⁸ Kalpsüz(Çelebican/Eren), **a.g.e.**, s. 58; Göle, **a.g.e.**, s. 20.

¹⁶⁹ Kendigelen, **Çek**, s. 81 vd.

yerlerden ilki, ödeme yeri sayılacaktır. Böyle bir açıklık dahi olmaması halindeyse muhatabın iş merkezinin¹⁷⁰ bulunduğu yer ödeme yeri olarak kabul edilecektir; dolayısıyla pratikte çekte ödeme yeri yokluğunun bir def'i olarak ileri sürülmesi ihtimali bulunmamaktadır. Çekte ödeme yerine ilişkin hiçbir kayıt olmasa da çek geçerliliğini korumaya devam edecektir¹⁷¹.

Uygulamada çeklerde ayrıca bir ödeme yeri gösterilmemekte, fakat matbu olarak düzenlenen çek yapraklarında Çek Kanunu m. 3/II uyarınca muhatap bankanın ticaret unvanı ile birlikte keşidecinin çekle işleyen hesabının bulunduğu şubenin isminin de bulunması sebebiyle bu şubenin bulunduğu yer, çekin ödeme yeri olarak kabul edilmektedir¹⁷².

E- Keşide Günü:

Keşide günü de çekte bulunması zorunlu unsurlardan biridir. Bu unsurun zorunluluğu, çekin ibrazına ilişkin sürelerin çekte gösterilen keşide gününe göre belirleniyor olmasından ileri gelmektedir. Keşide günü, bir takvim günü olarak belirtilecektir; bunun anlamı keşide gününün gün-ay-yıl olarak belirtilmesi ve imkansız bir tarih içermemesidir¹⁷³. Tarih, anlaşılabilir olduğu sürece rakamla ya da yazı ile yazılabilecek, tarih yazılırken kısaltma kullanılabilecek, hatta gün ve ay yerleri ters olarak dahi yazılabilecektir¹⁷⁴. İmkansız tarih içerdiği gerekçesiyle

¹⁷⁰ Tasarı'da (m. 781/2) "iş merkezi" ifadesi yerine iş kelimesi çıkarılarak "muhatabın merkezi" ifadesi kullanılmıştır. Bu değişiklikle Tasarı'da iş merkezi kavramının doğurabileceği olası tartışmaların önüne geçilmek istendiği düşünülebilir. Konu ile ilgili olarak bkz.: Kendigelen, **Değişiklikler**, s. 406 d.n. 25.

¹⁷¹ Poroy/Tekinalp, **a.g.e.**, s. 256; Şafak Narbay, "Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan Yer Kavramına De Lege Lata ve De Lege Ferenda Çözüm Önerileri" (Kıs. Çekte İbraz), **Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal Tekinalp'e Armağan, C. I**, İstanbul, Beta Basım Yayımları, 2003, s. 798 vd.

¹⁷² Kendigelen, **Çek**, s. 83 vd. Ödeme yeri konusunda belirtilmesi gereken bir diğer husus da adresli ve ikametgahlı çeklerdir. Muhatap bankanın her yerde şubesi olmaması ihtimali düşünülerek getirilmiş bu düzenleme (TTK m. 699 – Tasarı m. 687) uyarınca adresli çek, çekte ödeme yeri olarak gösterilen yerde muhatap bankadan başka bir bankanın ödeme adresi olarak gösterildiği çek; ikametgahlı çek ise ödeme yer olarak muhatap bankanın ikametgahı yerine başka bir bankanın ikametgahının gösterildiği durumlarda sözkonusu olacaktır (Poroy/Tekinalp, **a.g.e.**, s. 257).

¹⁷³ Y. 10. CD.. 1996/1820 E., 1996/2053 K., 06.03.1996 T. (Moroğlu/Kendigelen, **a.g.e.**, s. 634).

¹⁷⁴ Kendigelen, **Çek**, s. 86; Uyar, **Çek**, s. 3524; "...Çekte keşide tarihi olarak 9.18.1994 şeklinde gösterilen tarihte "ay" hanesi ile "gün" hanesinin yeri değiştirilerek maddi yanılı sonuç ters yazıldığı ilk bakışta açıkça görüldüğünden..." Y. 10. CD., 1996/10134 E., 1996/10143 K., 30.09.1996 T. (Moroğlu/Kendigelen, **a.g.e.**, s. 634 vd.)

çeklerin hükümsüzlüğü konusunda ise 31 gün çekmeyen ayların 31. gününün keşide günü olarak gösterilmesi halinde gerek doktrin gerekse uygulamada bu çekleri geçersiz saymanın aşırı bir şekilcilik olacağı kabul edilmiş durumdadır; ancak bu anlayış yalnızca takvimde olması mantık içerisinde olan gün sayıları bakımından geçerlidir. Buna dayalı olarak 31 Haziran tarihli bir çek geçerli kabul edilirken, 32 Haziran tarihli çek ayın 32. günü hiçbir ayda bulunamayacağından ötürü geçersiz sayılacaktır¹⁷⁵. 31 gün çekmeyen aylardaki “31” tarihi ise o ayın son günü olarak kabul edilecektir¹⁷⁶. Keşide tarihindeki bu imkansızlığa rağmen çekin geçerli sayılmasına gerekçe olarak tedavül güvenliğinin sağlanması ve bu sayede tarafların aslen arzu etmedikleri bir sonucun yani çekin geçersizliğinin mümkün olduğunca ortaya çıkmaması, bu tip tarihlerin ortaya çıkmasına genellikle unutkanlığın yahut yanlışlığın neden olması ve en önemlisi böyle bir katı şekilciliğin hamilin zararına sonuç doğurması, keşidecinin kasıtlı olarak iyiniyetli şahısları zarara sokmak için bu şekilciliği kullanabileceği, bunun da esas olarak hakkın kötüye kullanımı (TMK m. 2) olacağı ifade edilmektedir¹⁷⁷. Ancak hemen belirtilmelidir ki bu konudaki genel kabul, Şubat ayı için aynı şekilde geçerli değildir. Doktrinde Şubat ayında 30 gün olmadığından ötürü 30 Şubat ve 31 Şubat tarihlerinin dahi tıpkı ayın 32. gününü içeren bir tarihte olduğu üzere mantığa açıkça aykırı düştüğü gerekçesiyle çekin geçersizliğine neden olması gerektiğine ilişkin görüşe¹⁷⁸ uygulamada da eski kararlarda rastlanmakla beraber¹⁷⁹; son dönemde diğer aylarda olduğu gibi Şubat ayında da 30 ya da 31 Şubat şeklindeki keşide tarihleri, ayın son günü olarak kabul edilerek çeki geçerli kılma prensibi tercih edilmeye başlanmıştır¹⁸⁰. Doktrinde de bu yeni yaklaşım, diğer imkansız tarihlerin kabulü açısından Yargıtay’ca da benimsenen

¹⁷⁵ Öztan, a.g.e., s. 1053, Kendigelen, **Çek**, s. 87 vd.

¹⁷⁶ Y. 10. CD., 1996/2150 E., 1996/2250 K., 11.03.1996 T. (Kaçak, a.g.e., s. 182).

¹⁷⁷ Mehmet Bahtiyar, “Yargıtay Kararları Işığında Kambiyo Senetlerinde Keşide Tarihi ve İmkansızlığı”, **BATİDER.**, C. XX, S. 1, 1999, s. 50.

¹⁷⁸ Öztan, a.g.e., s. 1053; Göle, a.g.e., s. 22; Abuzer Kendigelen, **Ticaret Hukuku Kürsüsünde Onbeş Yıl (1986-2001) Hukuki Mütalaalar Cilt III, Ticari İşletme – Kıymetli Evrak ve Borçlar Hukuku (kis. Mütalaalar)**, 3. bs., İstanbul, Arıkan Basım Yayın, 2006, s. 395.

¹⁷⁹ Y. 10. CD., 1992/10875 E., 1992/12175 K., 24.11.1992 T. (**YKD.**, C. XIX, S. 2, 1993, s. 303); Y. 10. CD., 1995/446 E., 1995/5179 K., 05.06.1995 T. (Kaçak, a.g.e., s. 183); Y. 10. CD., 1996/1820 E., 1996/2053 K., 06.03.1996 T. (Moroğlu/Kendigelen, a.g.e., s. 634.); Y. 6. CD., 1997/8301 E., 1997/7985 K., 23.09.1997 T. (Kendigelen, **Mütalaalar**, s. 396) Ayrıca bkz.: Y.HGK., 2000/12-1011 E., 2000/1076 K., 21.06.2000 T. Kararın karşı oy yazısı (Eriş, **Çek-2004**, s. 38 d.n. 37).

¹⁸⁰ Y. 19. HD., 2000/5759 E., 2000/8600 K., 12.12.2000 T. (**YKD.**, C. XXVII, S.8., 2001, s. 1239); Y.HGK., 2000/12-1011 E., 2000/1076 K., 21.06.2000 T. (Eriş, **Çek-2004**, s. 37 vd.).

gerekçeler de gözönüne alınarak kabul görmüş; aynı esnekliğin Şubat aynı için de gösterilip bu tür keşide tarihi içeren tüm çeklerin geçerli olması gerektiği ifade edilmiştir¹⁸¹.

Takvim gününün hangi takvime göre bulunması gerektiğine dair bağlayıcı bir kanun hükmü bulunmamaktadır. Bu sebeple keşide günü olarak miladi takvim dışında bir takvimle de keşide günü gösterilebilecektir; sürelerin hesaplanmasında farklı takvime göre gösterilmiş keşide gününe ödeme yerindeki takvim gününe mukabil gün neyse o belirlenecek ve süreler o şekilde hesaplanacaktır (TTK m. 709 – Tasarı 797).

Çekte birden fazla keşide tarihi olduğunda ibraz sürelerinin hesaplanmasına engel olması sebebiyle keşide tarihi hiç yazılmamış sayılarak çek, geçersiz olacaktır¹⁸². Uygulamada ise çekte birden fazla tarih gösterilmesi halinde ikinci tarih, vade olarak kabul edilmekte; çekte bulunan vade kaydı da yazılmamış sayılacağından çek üzerinde yer alan tarihlerden önceki tarih, keşide günü olarak tespit edilip, sözkonusu çekler geçerli kılınmaktadır¹⁸³. Doktrinde ise konu tartışmalı olup bir görüş uyarınca Yargıtay'ın çek üzerindeki iki tarihten birinin vade olarak kabulü yaklaşımı yasal dayanağı olmaması gerekçesiyle eleştirilmekteyken¹⁸⁴; karşı görüş, bu yaklaşımın çek hamillerinin korunmasına üstünlük tanınması sebebiyle yerinde olduğunu ifade etmektedir¹⁸⁵.

¹⁸¹ Kendigelen, **Çek**, s. 89; Bahtiyar, **a.g.m.**, s. 51.

¹⁸² Öztan, **a.g.e.**, s. 1052; Kendigelen, **Çek**, s. 89 vd., Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 54; Uyar, **C.I.**, s. 233.

¹⁸³ Y. 12. HD., 2006/13433 E., 2006/16474 K., 18.07.2006 T. (Uyar, **Çek**, s. 3523 d.n. 27) Y. 12. HD., 2001/10468 E., 2001/11509 K., 26.06.2001 T. (Nizam İpekçi, **Açıklamalı – İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu Şerhi III. Cilt (m. 557 – 815)**, Ankara, Adil Yayınevi, 2003, s. 2918); Y. 12. HD., 2001/18089 E., 2001/19194 K., 16.11.2001 T. (İpekçi, **a.e.**, s. 2919); Y. 12. HD., 2001/6458 E., 2001/7034 K., 26.04.2001 T. (Moroğlu/Kendigelen, **a.g.e.**, s. 635); Y. 12. HD., 1987/11148 E., 1988/7826 K., 14.06.1988 T. (Uyar, **C.I.**, s. 296 vd); Y. 12. HD., 1998/13981 E., 1998/15088 K., 28.12.1998 T. (Uyar, **a.e.**, s. 295 vd.); Y. 12. HD., 1983/399 E., 1983/1570 K., 03.03.1983 T. (A. Hulusi Gürbüz, **Yargıtay Uygulaması Işığında Ticari Senetlerin İptali Davaları ve Ticari Senetlere Özgü Sorunlar**, (Kıs. **Ticari Senetler**), 2., bs., İstanbul, y.e.y., 1985, s. 814 vd.); Y. CGK., 1996/10-166 E., 1996/186 K., 22.10.1996 T. (Şener Güngör/Mustafa Kaya, **4814 Sayılı Kanun ile Değişik 3167 Sayılı Çek Hamillerinin Korunması ve Çekle Ödenmelerin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Açısından Çek Suçları**, .2. bs., Ankara, Turhan Kitabevi, 2004, s. 85).

¹⁸⁴ Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 54.

¹⁸⁵ Kendigelen, **Çek**, s. 90.

Çekte keşide gününün gösterilmesi bir geçerlilik şartı olmasına karşın bu tarihin çekin gerçekte keşide edildiği gün olması zorunlu değildir. Çekte gösterilen keşide günü, ibraz sürelerinin hesaplanması adına zorunlu bir unsur olduğu için ibraz süresini uzatmak yahut kısaltmak adına gerçekten farklı bir keşide tarihinin çekte yazılması mümkündür. “*Keşide günü olarak gösterilen günden önce ödenmek için ibraz olunan bir çek ibraz günü ödenir*” hükmü (TTK m. 707/II – Tasarı 795/2) uyarınca kanunkoyucu da açıkça ileri tarihli çeklere cevaz vermektedir¹⁸⁶. Bu durumda ibraz süresi, gerçek keşide tarihine göre değil çek üzerinde gözükten keşide tarihine göre belirlenecek¹⁸⁷; ancak çekte teknik anlamda bir vade olmadığından çek üzerinde yazılı keşide tarihinden önce ibraz olunmuş olsa dahi muhatap banka tarafından ödenecektir. Ödeme için çekte gösterilen keşide tarihinin gelmesine yönelik çekte bulunan herhangi bir kayıt da yazılmamış sayılacaktır; keza çek metninde yer almasa bile taraflar arasında bu konuda yapılacak bir anlaşma da “keşide günü olarak gösterilen günden önce ödenmek için ibraz olunan bir çek ibraz günü ödenir” şeklindeki kanun hükmüne aykırılık teşkil edeceğinden geçersiz olacaktır (TTK m. 707)¹⁸⁸. Ancak bu noktada 18.02.2009 Tarihli ve 5838 Sayılı “Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile getirilen geçici düzenlemeden bahsetmek gerekecektir. Adı geçen kanununun 18. maddesi uyarınca 19.03.1985 tarihli ve 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun’a “31/12/2009 tarihine kadar, üzerinde

¹⁸⁶ Hüseyin Cem Çöl, “İleri Tarihli Çeke İlişkin Sorunlar”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 53, S. 1, 2004, s. 196 vd. Ayrıca karşılıksız çeklere ilişkin düzenlemeyi hükme bağlayan Çek Kanunu m. 16/1’deki “üzerinde yazılı keşide tarihinden önce ibraz edildiğinde” ifadesi de ileri tarihli çeklerin geçerliliğini zımnen kabul eden bir diğer mevzuat örneği olarak gösterilebilir. Konuya ilişkin Yargıtay’ın yerleşmiş görüşünü gösteren örnek bir karar olarak Y. 12. HD., 2006/17118 E., 2006/19851 K., 30.10.2006 T. (Kaçak, a.g.e., s. 163 vd.). Açık kanuni düzenlemelere karşın eski bir Ceza Dairesi kararında çekin gerçek keşide tarihi taşımadığı ve bundan ötürü sözkonusu çekin adi senetten ibaret kaldığı şeklinde bir ifadeye rastlanmıştır; (Y. 6. CD., 1967/966 E., 1967/712 K., 22.11.1967 T.) sözü geçen karar, doktrinde çekin geçerlilik şartının “herhangi bir keşide tarihinin” bulunması olduğundan hareketle eleştiriye uğramıştır (Turgut Kalpsüz, “Çek Hukukuna İlişkin Bazı Meseleler Hakkında Yargıtay Kararlarının Tahliili”, **BATIDER**, C. XI, S. 2, 1981, s. 60 vd.).

¹⁸⁷ Haluk Tandoğan, **Sonraki Tarihli Çekler ve Ticaret Kanunu ile 3167 Sayılı Kanun Açısından Ortaya Çıkardıkları Sorunlar**, 2 bs., Ankara, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, 1986, s. 19 vd.; Narbay, a.g.e., s. 33 vd.; Y. 11. HD., 1981/1850 E., 1981/2241 K., 07.05.1981 T. (Gürbüz, **Ticari Senetler**, s. 877 vd.).

¹⁸⁸ Tandoğan, a.g.e., s. 16 vd.; Y. 11. HD., 1981/1850 E., 1981/2241 K., 07.05.1981 T. (Moroğlu/Kendigelen, a.g.e., s. 653 vd.); Y. 12. HD., 1999/12637 E., 1999/13187 K., 01.11.1999 T. (Yasa Hukuk Dergisi, C. XIX, S. 219, s. 293).

yazılı keşide tarihinden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazı geçersizdir.” şeklinde bir geçici madde eklenmiş bulunmaktadır. Bu hükmün gerekçesi olarak ise “belirli bir süreyle çekin, üzerinde yazılı keşide tarihinden önce ödenmek için muhatap bankaya ibrazı geçersiz kabul edilerek ekonomik sıkıntılarla çeklerin zamanında ödenememesi sonucunda ticari hayatta karşılaşılan sorunlara ve mağduriyetlere çözüm üretilmesi amaçlandığı” belirtilmiştir. Ekonomik gerekçelerle çekin esaslı hukuki niteliği olan “görüldüğünde ödenmesi” unsurunu belirli süre için dahi olsa ortadan kaldırılmasını, çekin üzerindeki keşide tarihinin adeta vade tarihine dönüştürülmesini kanun yapma tekniği bakımından hatalı bir tercih olduğu görüşüdeyiz.

Çekte keşide günü olarak ileri tarih gösterilmesine karşın bu tarih gelmeden keşidecinin ölmesi, ehliyetini yitirmesi, iflâs etmesi gibi hallerin çekin tedavüle çıkarılmasından sonra gerçekleşmesi, TTK m. 712 (Tasarı m. 800) uyarınca çekin geçerliliğini etkilemeyecektir. Bu sebeple çekin sözkonusu vakıaların gerçekleşmesinden evvel tedavüle çıkarıldığı ispatlanabildiği sürece, sözkonusu çek geçerliliğini korumaya devam edecektir¹⁸⁹. Çekin ileri bir keşide tarihi içermesi ödeme bakımından gerek çek keşidecisine gerekse muhatap bankaya hiçbir şekilde bir def’i kazandırmadığı gibi çekin keşide tarihini ileri bir tarih olarak yazmakla çeke vade kazandırdığı varsayımıyla hareket eden keşideci, ileri tarihli çek keşide etmekten ötürü birtakım sorunlarla da karşılaşabilmektedir. Şöyle ki; ileri tarihli bir çek, keşide tarihi gelmeden evvel muhatap bankaya ibraz edildiğinde banka, bu çekin kendi nezdinde karşılığı bulunmadığı takdirde yalnızca ödeme yükümlülüğü miktarı ölçüsünde bir ödemede bulunacaktır. Çek bedelini muhatap bankadan tam olarak alamayan çek hamili ise, “karşılıksız çek keşide etmek” suçunun oluşmasına ilişkin diğer yasal şartların da varlığı halinde ileri tarihli çeke dayalı olarak Cumhuriyet Savcılığı’na karşılıksız çek şikayetinde bulunabilecektir. Çek Kanunu’nda 4814 sayılı kanunla yapılan değişikliklerden önce bu değişikliğe ilişkin tasarıda ileri tarihli çek keşidecisinin korunması amacıyla ileri tarihli çeki ibraz edip karşılığını alamayan hamilin keşideci aleyhine gerek hukuki gerekse cezai yollara başvurması için keşide

---

¹⁸⁹ Tandoğan, a.g.e., s. 22.

tarhini beklemesi gerektiğine ilişkin bir düzenleme öngörülmişti¹⁹⁰. Ancak bu ifade yasalaşmadığı için Çek Kanunu uyarınca çekin ileri tarihli olup olmamasının keşideci aleyhine uygulanacak yaptırımlar bakımından bir önemi bulunmamaktadır.

Pratikte çek kullanan kişilerin ileri tarihli çekler keşide etmekteki amacının, çekin yapısına aykırı olarak kendilerine kredi kazandırmak olduğu bilinmektedir. İleri keşide tarihinin bir def'i olarak ileri sürülememesine karşın bu tarz çekler, özellikle devamlı iş ilişkisinde olunan kişilere verilmekte olduğundan taraflar bu hususta genellikle kendi aralarında bir def'i mevcutmuş gibi hareket ettiklerinden bu çekler hamilleri tarafından keşide gününe kadar ibraz edilmemektedir; ancak çek hamilinin bu çekleri ibraz etmesine engel bir kanuni düzenleme olmadığından çek keşidecisi, bu çekin çek üzerindeki keşide tarihinden evvel ibrazının kendisine doğuracağı sorumlulukları peşinen kabul etmiş sayılır.¹⁹¹ Ayrıca belirtilmelidir ki doktrinde 4814 sayılı kanunun ileri tarihli çek kullanımını teşvik ettiği de savunulmuştur; zira her ne kadar tasarıda bahsettiğimiz ifadeler aynen yasalaşmadıysa da ileri tarihli bir çekten ötürü çek keşidecisinin hukuki sorumluluğu ödememe anında doğmaktayken, yani karşılığı alınamayan ileri tarihli çeker dayalı olarak derhal icra takibine geçilebilirken çek keşidecisine karşı Cumhuriyet Savcılığı'na "karşılıksız çek keşide etmek" suçuna ilişkin şikayette bulunabilmek için çek hamilinin keşidecinin düzeltme hakkını kullanma süresinin dolmasını beklemesi gerekecektir. Bu süre de Çek Kanunu m. 8/I uyarınca çekin ibraz süresinin dolmasından itibaren 10 günün geçmesiyle sona erecektir; dolayısıyla ileri tarihli çek keşide eden kişi hiç olmazsa bu süre boyunca cezai bir yaptırımdan korunmaktadır¹⁹².

¹⁹⁰ Teoman Gökçe, "İleri Keşide Tarihli Çeklerin Keşide Tarihinden Önce İbraz Edilmesine Bağlanacak Hukuki Sonuca İlişkin Düşünceler", *Adalet Dergisi*, Yıl:93, S. 11, Nisan-2002, s. 135 vd.; Çöl, *a.g.m.*, s. 208 vd.

¹⁹¹ Yuk. s. 51de bahsettiğimiz geçici maddenin kanunkoyucu tarafından yürürlüğe konulmasının sebebinin de taraflar arasındaki "çekin keşide tarihine kadar ibraz edilmeyeceği"ne yönelik gizli anlaşmaları hukuki koruma altına almak olduğu söylenebilir. Fakat bu şekilde bir düzenlemenin çekin hukuki niteliğine aykırı olduğu açıktır.

¹⁹² Erdoğan Moroğlu, "3167 Sayılı Çek Kanunu'nda 4814 Sayılı Kanun'la Yapılan Değişiklikler" (kıs. *Çek Kanunu*), *Makaleler II*, İstanbul, Arıkan Basım Yayın, 2006, s. 107 vd.

F- Keşide Yeri:

Keşide tarihi gibi keşide yeri de çekte bulunması gereken zorunlu unsurlardan birisidir. Keşide yerinin zorunlu unsur olarak kabul edilmesinin sebebi ise tıpkı keşide tarihinde olduğu gibi keşide yerinin de çekin ibraz sürelerinin belirlenmesinde etkin bir unsur olmasıdır. Keşide yeri ile ödeme yeri aynı yer olduğunda ibraz süresi on gün iken; bu süre, keşide yeri ile ödeme yerinin farklı yerler olması halinde bir aya çıkacaktır¹⁹³. TTK.'da keşide yerinin açıkça yazılmadığı hallerde keşidecinin imzası yanında yazılı yerin keşide yeri olarak kabul edileceği belirtilmiştir (TTK m. 693/III – Tasarı m. 781/3)¹⁹⁴; böyle bir yerin bulunmaması halinde ise çek geçersiz sayılacaktır¹⁹⁵. Keşide yerinin çek üzerinde yazılı olması yeterli olup, keşide yerinin mutlaka elle yazılmış olması şartı aranmayacaktır. Buna göre keşidecinin imzası ile birlikte kullandığı kaşede yazılı bir yer mevcutsa bu yer ismi keşide yeri olarak kabul edilebilecek yahut keşidecinin adresi çekte matbu olarak yer almaktaysa keşide yeri yine mevcut sayılacaktır¹⁹⁶.

Gösterilen yerin mevcut ve belirli olması şartıyla çekin fiilen düzenlendiği yer olması gerekmemektedir. Keşideci, gerçek keşide yerinden farklı bir yer belirterek gerek ibraz sürelerinin uzatılmasını gerekse çekin çek üzerinde belirttiği

¹⁹³ Y. 11. HD., 1997/99 E., 1997/516 K., 03.02.1997 T. (**Kazancı İçtihat Bankası**). Çek, üzerinde yazılı ödeme yerinde ibraz edilmese dahi ibraz süresini belirleyen çek üzerinde yazılı olarak gösterilen ödeme yeri ile keşide yerinin aynı olup olmamasıdır; çekin çek üzerinde gösterilen ödeme yerinden başka bir yerde çeki ibraz etmesi ibraz süresini etkilemeyecektir. (Y. 12. HD., 1991/5850 E., 1991/13371 K., 19.12.1991 T. (Abdullah Çetin Oğuzoğlu/Özkan Oğuzoğlu, **Açıklamalı – İçtihatlı Bono ve Çek Sorunları**, 8. bs., İstanbul, Beta Basım Yayım, 2003, s. 66 vd.).

¹⁹⁴ Kanunkoyucu ilgili düzenlemeyi “keşidecinin adı ve soyadı” olarak belirtmiş olmasına rağmen çekte zorunlu unsur keşidecinin “imza”sı olduğundan ötürü bu ifadenin de keşidecinin imzası olarak kabul etmek gerekecektir (Erdoğan Moroğlu, “Kambiyo Senetlerinde Düzenleme Yeri”, **Prof. Dr. Fahiman Tekil’in Anısına Armağan**, İstanbul, Beta Basım Yayım, 2003, s. 158).

¹⁹⁵ Y. 12. HD., 1981/6382 E., 1981/7968 K., 02.11.1981 T. (Gürbüz, **Ticari Senetler**, s. 808); Y. 11. HD., 1984/6661 E., 1984/7481 K., 26.11.1984 T. (Kaçak, **a.g.e.**, s. 181); Y. 12. HD., 1985/3060 E., 1985/9449 K., 12.11.1985 T.; Y. 11. HD., 1990/4697 E., 1990/6061 K., 02.10.1990 T. (**Kazancı İçtihat Bankası**). Şayet keşide yeri açıkça belirtilmemişse ve keşidecinin imzasının yanında da bir yer ismi yazılı değilse çekte yazılı başka bir yer isminin, örneğin lehdarın [Y. 12. HD., 1995/5694 E., 1995/6151 K., 20.04.1995 T. (Uyar, **C. I**, s. 281 vd.)] ya da muhatabın isminin [Y.HGK., 1982/12-579 E., 1984/524 K., 09.05.1984 T. (Uyar, **a.e.**, s. 285 vd.)] yanında yazılı yer isminin yahut çekin “arka yüzünde” yazılı yer isminin [Y. 12. HD., 1991/7750 E., 1992/1757 K., 20.02.1992 T. (Uyar, **a.e.**, s. 282)] keşide yeri olarak kabulü mümkün değildir.

¹⁹⁶ Öztan, **a.g.e.**, s. 1056; Kendigelen, **Çek**, s. 93 vd.; Moroğlu, **Düzenleme Yeri**, s. 157 vd.; Y. 12. HD., 1995/7318 E., 1995/7511 K., 24.05.1995 T. (Uyar, **C.I.**, s. 281); Y. 12. HD., 1988/13507 E., 1989/3474 K., 13.03.1989 T. (Uyar, **a.e.**, s. 283).

yerin kanunlarına tabi kılınmasını sağlayabilmektedir. Tedavül açısından da çekin keşide yerinin gerçekten çekin keşide edildiği yer olmasını aramak mantıklı olmayacaktır; zira iyiniyetli üçüncü kişi durumundaki bir hamilin tedavül sonucu eline geçen çekin gerçekte nerede keşide edildiğini bilmesi beklenemez¹⁹⁷. Şayet çekte birden fazla keşide yeri gösterilirse bu durumda çek geçersiz olacaktır¹⁹⁸. Doktrinde bir görüş birden çok keşidecinin bulunduğu çeklerde birden çok keşide yerinin bulunmasının çekin geçerliliğini etkilemeyeceğini savunurken¹⁹⁹; karşı görüşteki yazarlar birden fazla keşide yeri bulunması halinde çekin geçersiz olacağını, zira birden fazla keşidecinin varlığının birden fazla havaleyi içermediği; tek bir havale bulunması sebebiyle de tek bir irade beyanının tek bir yerden müştereken yapılması gerektiğini savunmaktadır²⁰⁰. Ayrıca birden fazla keşideci olmasına rağmen birden fazla keşide yerine imkan tanınmasının keşide yeri konusundaki yeknesaklığı zedeleyeceği ve bu sebeple çekin tek bir ibraz süresine tabi olma ilkesine aykırı bir durum ortaya çıkacağı da doktrinde ifade edilmiştir²⁰¹.

Keşide yeri kavramının ne tür bir yer olması gerektiği ise TTK'da düzenlenmemiştir. Bu husus, uygulamada içtihatlarca belirlenmiş durumdadır. Buna göre keşide yerinin bir idari birim olması gerekecektir. İdari birim niteliği taşımayan yerlerin keşide yeri olarak yazılması halinde ise keşide yeri şartının yerine getirilmediği Yargıtay tarafından kabul edilmektedir. Bu sebeple hemen herkes tarafından bilinen Kızılay'ın dahi çekte geçerli bir keşide yeri olarak kabul edilmeyeceği içtihat edilmiştir²⁰². Yargıtay, "idari birim" kriteri içerisinde il, ilçe ve

¹⁹⁷ Moroğlu, **Düzenleme Yeri**, s. 157; Kendigelen, **Çek**, s. 96.

¹⁹⁸ Öztan, **a.g.e.**, s. 1056; Moroğlu, **Düzenleme Yeri**, s. 158; Kendigelen, **Çek**, s. 92 vd.

¹⁹⁹ Moroğlu, **Düzenleme Yeri**, s. 158.

²⁰⁰ Öztan, **a.g.e.**, s. 1056.

²⁰¹ Öztan, **a.g.e.**, s. 1056; Kalpsüz(Çelebican/Eren), **a.g.e.**, s. 65.

²⁰² Y. 12. HD., 2003/16098 E., 2003/19885 K., 13.10.2003 T (Eriş, **Çek-2004**, s. 104.) Doktrinde bir görüş, keşide yeri olarak belirtilen yerin kendisi bir idari birim olmasa bile Kızılay örneğinde olduğu üzere neresi olduğu anlaşılabilir nitelikte ise ve dolayısıyla bu belirtilen yer, mahalli birlik içerisinde Ankara şeklinde tespit edilebiliyorsa bunun geçerli kabul edilmesinin doğru bir tutum olabileceğini ifade etmektedir (Ünal Tekinalp, **40. Yılında Türk Ticaret Kanunu Semineri Tartışmaları (Kıs. Tartışmalar)**, İstanbul, Beta Basım Yayım, 1998, s. 90 vd.). Ancak böyle bir yaklaşım halinde hangi isimlerin belirlilik arz ettiğinin tespiti mahkemeye kalacaktır; bir başka deyişle bu konuya ilişkin objektif bir kriter ortaya koymak mümkün değildir. Bu sebeple uygulamada kabul edilen idari birim kriterinin uygun olduğu kanaatindeyiz. Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nda da keşide yerinin (Tasarı'daki ifadeyle "düzenleme yeri"nin) niteliği hakkında yine kanuni bir düzenleme öngörülmüş değildir. Bu sebeple uygulamada bu konuda kabul edilen kriterin kanunkoyucu tarafından da benimsendiği söylenebilir.

köy kavramlarını kabul etmektedir²⁰³ ve dolayısıyla nüfus açısından büyüklüğüne bakılmaksızın keşide yeri olarak bir mahalle ismi gösterilen çekleri de geçersiz saymaktadır²⁰⁴. Doktrinde ise bir idari birim niteliğindeki mahallenin, keşide yerinin zorunlu şekil şartı kabul edilmesine yol açan şartları (çekin düzenlendiği yer kanununa tabi olması, müracaat haklarının kullanılmasına ilişkin sürelerin belirlenmesi) sağlamak açısından yeterli olduğu ve bu yüzden keşide yeri olarak mahalle gösterilmesi halinde bu çekin geçerli kabul edilmesi gerektiği savunulmuştur²⁰⁵. Doktrinde bir başka görüşse diğer kambiyo senetlerinde olmasa bile çekte mahalle adlarının geçerli bir keşide yeri sayılması halinde aynı mahalle isminden birden fazla şehirde bulunmasının yüksek ihtimal olması sebebiyle ibraz sürelerinin hesaplanmasında soruna neden olacağını; ancak bu tip sorunların sadece mahalleler açısından değil aynı adı taşıyan il veya ilçelerde dahi gündeme gelebileceğini ve bu yüzden ideal çözümün mehzaz hukuk sistemleri örnek alınarak (örneğin Cenevre Yeknesak Anlaşması m. 29) tüm Türkiye genelinde geçerli tek bir ibraz süresinin belirlenip mahalle adlarının keşide yeri olarak gösterildiği çeklerin de geçerliliğini sağlamak olduğunu ifade etmiştir²⁰⁶. Ülke içinde tek bir ibraz süresinin kabulü halinde keşide yeri olarak bir “idari birim” aramaya da gerek kalmayacaktır; keşide yeri olarak gösterilen yerin Türkiye içinde mevcut (gerçek) bir yer olması yeterli olacaktır. Aynı adı taşıyan birden fazla yerden gerçekte hangisinin kastedildiğinin tespit edilmesi de bu anlayışın kabul edilmesi halinde önem taşımayacaktır²⁰⁷.

²⁰³ Y. 12. HD., 2000/5937 E., 2000/6642 K., 25.04.2000 T. (Uyar, C.I., s. 277).

²⁰⁴ Y. 12. HD., 1997/8848 E., 1997/9212 K., 24.09.1997 T.; Y. 12. HD., 2001/8025 E., 2001/8935 K., 21.05.2001 T. (Moroğlu, **Düzenleme Yeri**, s. 160).

²⁰⁵ Moroğlu, **Düzenleme Yeri**, s. 161. Ayrıca Göle de keşide yeri olarak il yerine ilçe, köy ve benzeri yerlerin yazılabilmesi gerektiğini ifade ederek dolaylı yoldan mahallenin de geçerli bir keşide yeri olarak kabul edilmesi gerektiğini ifade etmektedir (Göle, a.g.e., s. 26).

²⁰⁶ Kendigelen, **Çek**, s. 96. Yazar, böyle bir kanuni düzenlemede bulunulmasa bile mevcut düzenleme açısından en kötü ihtimalle keşide yeri ile ödeme yeri aynı yerde kabul edilerek hamilin on günlük ibraz süresinden yararlanacağı düşüncesiyle hamili koruma amacıyla, mahallenin keşide yeri olarak gösterildiği çekin geçerli kabul edilmesi görüşünü savunmaktadır.

²⁰⁷ Narbay, **Çekte İbraz**, s. 818 vd. Ancak doktrindeki bu önerilere rağmen Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nda mevcut düzenleme korunarak keşide yeri ile ödeme yerinin aynı olması halinde ibraz süresinin on gün, farklı yerler olması halinde ise bir ay olacağı ifade edilmiş durumdadır (Tasarı m. 796/1 - <http://www.kgm.adalet.gov.tr/ttktasarisi.htm>). İbraz süresinin başlangıç anı olarak ise çekin keşide gününün ertesi günü Tasarı'da açıkça ortaya konulmuş; bu düzenleme dolayısıyla doktrinde ibraz sürelerinin hesaplanması konusunda TTK.'da ibraz sürelerinin hesaplanması ile ilgili iki hükmün bir arada bulunmasından ortaya çıkan tartışmaya da son verilerek, çoğunluk

Keşide yerlerinin kısaltma olarak gösterilmesi halinde çekin geçerli olup olmayacağı hususu ise çeklerde keşide yerinin net anlaşılabilir olması koşulu ile kısaltılmış olarak yazılması halinde geçersiz sayılamayacağına dair Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu Kararı ile hükme bağlanmış durumdadır²⁰⁸. Bu karara göre “çeklerde keşide yerinin hiçbir duraksamaya meydan vermeyecek şekilde anlaşılabilir²⁰⁹ olması koşulu ile kısaltılmış olarak yazılması halinde sadece bu nedenle çek geçersiz sayılamayacak”tır. Esas olan çekin keşide yerinin neresi olduğunun kuşkuya yer bırakmayacak şekilde anlaşılmasıdır²¹⁰. Doktrinde İçtihadı Birleştirme Kararı’ndaki bu kriter, netlik taşımadığı ve bu kritere hangi kısaltmaların girip hangisinin girmediğinin hamil tarafından baştan tespitinin mümkün olmayacağı; bunun için ancak kazuistik bir yöntem izlenerek kullanılabilir kısaltmalar listesi hazırlanarak sağlanabileceği, ancak böyle bir liste hazırlansa bile hamilden bu listedeki kısaltmaları bilmesinin beklenemeyeceği gerekçeleriyle eleştiriye uğramıştır. Bu görüşe göre ilgili İçtihadı Birleştirme Kararı’nda G.antep, Ş.urfa, K.maraş, G.hacıköy, Ş.koçhisar ve Ş.karahisar gibi kısaltmalar gösterilerek

---

tarafından kabul gören “çekte ibraz süresinin hesaplanmasında keşide tarihinin dikkate alınmaması” görüşü kabul edilmiştir. Bu görüşteki yazarlar için bkz.: Ömer Teoman, “Çekte İbraz Süresinin Hesaplanması”, **Otuz Yıl Ticaret Hukuku -Tüm Makalelerim- Cilt II 1982-2001**, İstanbul, Beta Basım Yayım, 2001, s. 313 vd.’da sayılan yazarlar; ayrıca bkz.: Poroy/Tekinalp, **a.g.e.**, s. 259. TTK m. 708/IV’ün TTK. m. 729 karşısında özel bir hüküm olarak kabulü gerektiğinden hareketle ibraz süresinin hesabında çekin keşide gününün de dahil edilmesi gerektiği görüşü için bkz.: Teoman, **a.g.e.**, s. 314 vd.; Kendigelen, **Çek**, s. 217 vd.

²⁰⁸ Y. İBK., 1992/1 E., 1992/5 K., 14.12.1992 T. (RG., S. 21573, 06.05.1993 T. – Uyar, **C.I.**, s. 248-264).

²⁰⁹ İçtihadı Birleştirme Kararı’nda belirleyici unsur olarak kullanılan kriter, hiçbir duraksamaya meydan vermeyecek şekilde bir kısaltma kullanılmasıdır. Aynı kriteri kısaltma kullanılmaksızın keşide yerinin aynen çekte yazıldığı haller için de kullanmak mümkündür. Aynı isimli yerleşim birimlerinin ortaya çıkaracağı sorunlar, bu kriter uyarınca da değerlendirilebilir (Kendigelen, **Tartışmalar**, s. 100)

²¹⁰ İBK. sonrasında bu kriter uyarınca verilmiş kararlar bakımından İst. kısaltmasını geçerli olduğunu kabul eden karar örneği olarak Y. 12. HD., 1992/12123 E., 1993/2252 K., 09.02.1993 T. (Uyar, **C.I.**, s. 265); sırasıyla “Trb”, “K.eli”, “İzm.”, “Ant.”, “Esk.”, “K.Paşa”, “M.maris” ibarelerinin keşide yeri olarak kabul edilemeyeceğine ilişkin karar örnekleri olarak Y. 12. HD., 2000/14 E., 2000/663 K., 25.01.2000 T. (Uyar, **a.e.**, s. 265 vd.); Y. 12. HD.,1999/16363 E., 1999/16971 K., 21.12.1999 T. (Uyar, **a.e.**, s. 266); Y. 12. HD., 1998/13431 E., 1998/14079 K., 08.12.1998 T. (Uyar, **a.e.**, s. 268); Y. 12. HD., 1995/13665 E., 1995/13590 K., 12.10.1995 T. (Uyar, **a.e.**, s. 268 vd.); Y. 12. HD., 1995/11102 E., 1995/11105 K., 12.09.1995 T. (Uyar, **a.e.**, s. 266 vd.); Y. 12. HD., 2005/5641 E., 2005/8949 K., 26.04.2005 T. (Kaçak, **a.g.e.**, s. 167); Y. 12. HD. 2006/10477 E., 2006/13579 K., 22.06.2006 T. (Kaçak, **a.e.**, s. 165 vd.). Söz konusu İBK. öncesi keşide yerlerinin kısaltma kullanılmak suretiyle çekte belirtilmesi hallerine ilişkin karar örneği olarak bkz.: Y. 12. HD., 1982/7346 E., 1982/7916 K., 02.11.1982 T. (**BATİDER.**, C. XI, S. 3, 1982, s. 141) Bu kararda bir kısaltmanın keşide yeri olarak kabulü için kullanılan kısaltmanın bir idari birime işaret etmesi yeterli olup bu yerin neresi olduğunun anlaşılıp anlaşılmamasının çekin geçerliliğine etkisinin bulunmayacağı görüşü ifade edilmiştir.

böyle bir liste hazırlama eğiliminde bulunulmuştur. Bu görüş uyarınca böyle bir şüpheli duruma yol açmaktansa keşide yerinin hiçbir kısaltma yapılmaksızın yazılmasının zorunlu tutulması daha sağlıklı kabul edilmektedir²¹¹. Buna karşın doktrinde münferit kısaltmaların değerlendirilmesi yerine kısaltmalara ilişkin verilen bu genel kriterin isabetli ve yeterli olduğu; üstelik kısaltmaların kesin olarak geçersiz sayılmasının, kanunkoyucunun keşide yerine ilişkin belirliliği ararken izlediği amaçla bağdaşmayacağı görüşü de mevcuttur²¹².

G- İmza:

Çekin geçerlilik şartlarından bir diğeri ise en esaslı şart olarak kabul edilebilecek olan keşidecinin imzasıdır, çünkü bir çekte diğer tüm unsurlar eksik olsa bile metni kapsayacak şekilde borçlunun imzası bulunması halinde o çek “açık çek” olarak nitelendirilebilecekken²¹³ borçlunun imzasının yokluğu halinde diğer tüm şekil şartları var olsa bile sözkonusu çek mutlak surette hükümsüz olacaktır²¹⁴. İmza, senedin ön yüzünde (açık çek halinde henüz yazılmamış) beyanı “kapsayacak” şekilde atılmış olmalıdır. Bu şart yerine geldikten sonra çekin sağına, soluna yahut

²¹¹ Öztan, a.g.e., s. 1057.

²¹² Moroğlu, **Düzenleme Yeri**, s. 162 vd.; Kendigelen, **Çek**, s. 98 vd. Doktrinde çekte keşide yeri ile keşide tarihi konusundaki bir çözüm önerisine de burada değinmek gerekecektir. Bu öneriye göre çekte keşide yeri hiç bulunmasa dahi bu çeklerin ibrazı için kanunla bir süre belirlenmeli; keşide tarihi bulunmadığı takdirde ise ilgili çek, her zaman ibraz edilebilmelidir. Bu yaklaşımın sebebi ise şekil eksikliklerinden ötürü hamillerin hak kaybına uğramamasını sağlamaktır. Bu görüş uyarınca bu eksiklikler sebebiyle doğacak yükümlülükler, keşideciye ait olmalıdır (Ömer Teoman, “Çek – Senet Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, (Kıs. Çek Sorunları) **Otuz Yıl Ticaret Hukuku -Tüm Makalelerim- Cilt II 1982-2001**, İstanbul, Beta Basım Yayım, 2001, s. 180 vd.). Ancak gerek yürürlükte olan mevzuat gerekse Türk Ticaret Kanunu Tasarısı gözönüne alındığında çekin zorunlu unsurları ve dolayısıyla senet metninden anlaşılan ve her hamile ileri sürülebilecek def’iler bakımından bir değişiklik şu an için sözkonusu değildir. Ayrıca kanaatimizce eksikliği ibraz öncesinde basit bir incelemeyle tespit edilip giderilebilecek zorunlu unsurların, yalnızca uygulamada bazı kişilerce gerekli özen gösterilmiyor diye zorunlu olmaktan çıkarılması ve yokluklarının mutlak bir def’i olarak ileri sürülmesinin engellenmesi görüşüne katılmamaktayız.

²¹³ Bir varakada yalnızca imza bulunması halinde, bu imzanın kambiyo senedi meydana getirilmesine yönelik bir irade olarak anlaşılmasının mümkün olmadığı; boş bir kağıda imza koyarak bir senet düzenleme yetkisini karşı tarafa veren senet borçlusunun bunu bir adi senet oluşumu için de yapmış olabileceği, bu sebeple bir açık kambiyo senedi için asgari unsur olarak düzenlenen kambiyo senedinin isminin (konumuz bakımından ele alındığında “çek” kelimesinin) de aranması gerektiği görüşü, doktrinde ifade edilmiştir (Ahmet Battal, **Tartışmalar**, s. 87).

²¹⁴ Hayri Domaniç, **Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması, TTK Şerhi-IV** (kıs. **TTK Şerhi**), İstanbul, 1990, s. 117.

ortasına atılmış olmasının hiçbir önemi yoktur²¹⁵. Ancak burada hemen belirtilmelidir ki şekil şartının yerine gelmesi açısından borçluya ait bir imzanın varlığı yeterli olacaktır. Bu mevcut imzanın sahibini bağlamamasına ilişkin def'iler ise senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden def'iler kapsamında incelenecektir.

TTK. m. 668/I uyarınca çek üzerindeki bir imzanın borç doğurabilmesi için imza, el ile atılmış olmalıdır ve TTK. m. 668/II uyarınca el yazısı ile imzanın yerine geçecek nitelikte bir parmak izi, mühür, onaylanmış bir işaret vb.'in kullanılması mümkün değildir²¹⁶. 15.01.2004 tarih ve 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu²¹⁷,nda güvenli elektronik imzanın el ile atılan imza ile aynı hukuki sonucu doğuracağı düzenlense de bu düzenlemenin ispat hukuku açısından geçerli sonuç doğurduğu ve kambiyo senetlerindeki imzanın bir sıhhat şartı olarak el ile atılacağı kuralının bu kanunla değiştirilmediği doktrinde ifade edilmiştir²¹⁸. Tasarı'da ise konuya ilişkin olarak açık bir düzenleme getirilerek çeklerin elektronik imza ile düzenlenemeyeceği belirtilmiştir (Tasarı m. 1526/1).

Kanunkoyucu, geçerlilik şartı olarak yalnızca imzayı aradığı için keşidecinin imzasının yanısıra adı-soyadının yazılı olması şart değildir²¹⁹. Ad ve soyadının yazılı olarak çekte bulunması, zorunlu bir unsur teşkil etmemesine rağmen, çek hamilinin çek keşidecisini tanımaması halinde çek keşidecisinin kim olduğunu bilmesi açısından pratik fayda sağlar²²⁰. Ad ve soyadının yazılıp imzanın yokluğu halinde ise

²¹⁵ Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 61. Ancak çek metninin, imzanın üstünde yer alması bir zorunluluktur; aksi halde imzanın çekteki beyanı kapsama şartının yerine geldiği kabul edilemez.

²¹⁶ Öztan, **a.g.e.**, s. 395 vd.; Y. 11. HD., 1982/3670 E., 1982/3798 K., 11.10.1982 T. (Gürbüz, **Ticari Senetler**, s. 810 vd.); Y. 12. HD., 1991/14288 E., 1992/7024 K., 21.05.1992 T. (Eriş, **Çek-1993**, s. 26 vd.) Doktrinde imzanın yalnızca el yazısıyla atılması halinde geçerli olmasına ilişkin hüküm, Türkiye'deki okuma yazma bilmeyen sayısının çokluğu ve sakatlık sebebiyle yazı yazamayacak kişilerin de bu hüküm sebebiyle kambiyo borcu altına giremeyecek olması sebebiyle eleştirilmektedir (Karayalçın, **a.g.e.**, s. 51; Öztan, **a.g.e.**, s. 396).

²¹⁷ RG., S. 25355, 23.01.2004 T. (<http://rega.basbakanlik.gov.tr>).

²¹⁸ Kendigelen, **Çek**, s. 100 vd.

²¹⁹ Kendigelen, **Çek**, s. 103 vd.; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 59 vd.; Öztan, **a.g.e.**, s. 1059; Y. 12. HD., 1990/2326 E., 1990/3038 K., 05.04.1990 T. (Eriş, **Çek-1993**, s. 20); Y. 12. HD., 2002/7221 E., 2002/8061 K., 18.04.2002 T. (Eriş, **Çek-2004**, s. 90); Y. 12. HD., 1995/17597 E., 1995/17816 K., 14.12.1995 T. (Uyar, **C.I.**, s. 319 vd.).

²²⁰ Kalpsüz(Çelebican/Eren), **a.g.e.**, s. 67. İmza inkar edildiği takdirde imzanın kime ait olduğunun tespitindeki güçlükler sebebiyle doktrinde imza ile birlikte imza sahibinin kendi ismini de elyazısıyla yazmasının kanunen zorunlu kılınması gerektiği ifade edilmiştir (Gültekin Nazlıoğlu - Erdoğan Moroğlu, **Tartışmalar**, s. 91 vd.). Ancak Tasarı'da da yalnızca çek keşidecisinin

keşidecinin ad ve soyadını imza niyetiyle yazmış bulunduğu, bir diğer deyişle ad-soyadını imza biçimi olarak belirlediği ispatlanmadığı sürece çek geçersiz olacaktır²²¹. Tüzel kişilerin adına atılacak bir imza sözkonusu olduğunda ise adına borçlanılacak tüzel kişinin unvanının tam olarak belirtilmesi gerekecektir²²². Çekle işleyen hesap birden fazla kişiye aitse ve hesapta müşterek tasarruf sözkonusuysa keşideci olarak ortaklardan yalnızca birinin imzası, muhatap bankanın ödeme yapmasına engel olsa dahi bu durum çekin geçerliliğine engel teşkil etmeyecektir²²³. Keza çekte belirtilen çek hesabı keşideciye ait olmasa bile bu durum çekin geçerliliğine etkili olmayacak ve imza sahibi keşidecinin çek bedelinden kişisel olarak sorumluluğu devam edecektir. Çekte imzası bulunan kişinin, çek üzerinde belirtilen çek hesabının sahibi olmaması, yalnızca muhatap bankaya ödemedeki kaçınma imkanı tanıyacaktır²²⁴.

H- Vergi Kimlik Numarası:

Çeke ilişkin zorunlu şekli unsurlardan söz ederken hesap sahibinin vergi kimlik numarasının çek üzerinde bulunmasından da bahsetmek gerekecektir. Bu şart, diğer şekil şartlarından farklı olarak TTK m. 692’de değil Çek Kanunu’nda yer almaktadır (ÇekK. m. 3/II). Bu düzenlemenin getirilmesinin temelinde kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınması amacı yatmaktadır. Ancak vergiye dayalı kaygılarla şekil şartlarının ağırlaştırılıp tedavül güvenliğine sekte vurulması doktrinde eleştirilmiştir²²⁵. Bu eleştiri, bu şartın yokluğu halinde sözkonusu çekin geçersiz olup olmayacağına dair bir tartışma da doğurmuş durumdadır. Doktrinde bir görüş, Çek Kanunu m. 3/II’nin 26.02.2003 tarih ve 4814 sayılı Kanun ile değiştirilmiş hali sonucunda “*Çek defterlerinin her yaprağına, çek hesabının bulunduğu şubenin adı, hesap numarası ve hesap sahibinin vergi kimlik numarası yazılır; ancak, hesap*

(Tasarı’daki ifadeyle çeki çeken kişinin) imzası yeterli görülmüş; imza sahibinin ismini de imzası ile birlikte yazması gerektiğine dair bir ilavede bulunulmamıştır.

²²¹ Y. HGK., 1993/19-596 E., 1993/802 K., 15.12.1993 T. (**Kazancı İçtihat Bankası** – Belirtilmelidir ki bu karar esasen bonoya ilişkin olup sözkonusu unsur bakımından bono ile çek paralellik gösterdiğinden örnek olarak verilmiştir.); Y. 12. HD., 2003/7025 E., 2003/9908 K., 02.05.2003 T. (Uyar, **Çek**, s. 3527)

²²² Y. 12. HD., 1997/5316 E., 1997/5444 K., 12.05.1997 T. (Uyar, **C.I.**, s. 319).

²²³ Kendigelen, **Çek**, s. 105.

²²⁴ Y. 11. HD., 1987/6456 E., 1987/6904 K., 08.12.1987 T. (Uyar, **C.I.**, s. 316 vd.).

²²⁵ Kendigelen, **Çek**, s. 106; Moroğlu, **Çek Kanunu**, s. 118.

sahibinin vergi kimlik numarası hariç olmak üzere bunların yazılmamış olması veya bankalarca baskı şekline ilişkin esaslara aykırı davranılması çekin geçerliliğini etkilemez.” şeklindeki ifadesine, dolayısıyla vergi kimlik numarasının bulunmadığı hallerde çekin geçerliliğinin etkileneyeceği ifadesine rağmen gerek yukarıda belirtildiği üzere vergisel bir düzenlemenin geçerlilik şartı olamayacağı düşüncesi, gerek bu düzenlemenin “çek defterleri” kenar başlığı altında bulunması, gerekse ÇekK. m. 3/III’de geçerlilik unsurlarına göndermede bulunurken vergi kimlik numarasına değinilmemiş olması gerekçelerine dayanarak vergi kimlik numarasının yokluğunun çekin geçerliliğini etkilemeyeceğini ileri sürmektedir²²⁶. Buna karşın doktrinde karşıt görüş, Çek Kanunu’ndaki bu ifadenin net, bir başka deyişle yoruma kapalı (yorum gerektirmeyecek) nitelikte olduğundan kanunun lafzından hareket ederek vergi hesap numarasının varlığını bu kanun değişikliği yürürlüğe girdiği tarihten sonra bastırılıp dağıtılacak çek karnelerinde yer alacak çekler açısından bir geçerlilik şartı olarak görmektedir²²⁷.

Uygulamada ise ilk görüşe paralel olarak ÇekK. m. 3/II’nin lafzına rağmen vergi kimlik numarasının bir geçerlilik şartı olarak kabul edilmemesi eğilimi gözlemlenmektedir. Buna gerekçe olaraksa çekin geçerlilik şartlarının TTK m. 692’de sayılması, ÇekK. m. 3/II’nin ise TTK m. 692’yi değiştirir nitelikte olmaması gösterilmiştir²²⁸. Y.HGK’nun 08.06.2005 tarihinde vermiş olduğu bir kararsa²²⁹ şu an

²²⁶ Poroy/Tekinalp, a.g.e., s. 294 vd.

²²⁷ Kendigelen, Çek, s. 107 vd.; Reisoğlu, a.g.e., s. 57 vd.; Moroğlu, Çek Kanunu, s. 117 vd. (Moroğlu, bu zorunlu şekil şartının 4814 Sayılı Kanun’un yürürlüğe girmesinden itibaren keşide edilen çekler için geçerli olduğunu ifade ederken haklı olarak bu kanundan önce düzenlenmiş, ancak keşide tarihi Kanun’un yürürlük tarihinden sonra olan çekler açısından bir tereddüt oluştuğunu ve bu hususun bir geçici madde ile düzenlenmemiş olmasının bir eksiklik olduğunu ifade etmektedir.); Şükrü Yıldız, “4814 Sayılı Yeni Çek Kanununun Çekin Zorunlu Unsurlarına Etkisi ve Ortaya Çıkabilecek Bazı Sorunlar”, (kıs. Yeni Çek Kanunu), <http://www.e-akademi.org/makaleler/syildiz-1.htm>, pr. 11 vd. Yıldız da Çek Kanunu’nun ortaya koyduğu bu yeni şekil şartının Kanun’un yürürlüğe girmesinden itibaren geçerli olduğunu belirtmiş ve keşidecinin elinde bulunan eski çek defterlerine keşideci tarafından vergi kimlik numarası eklenerek bu şekil şartının yerine getirilmesi gerektiğini ifade etmektedir (a.m., pr. 20) ve çek lehdarlarının da böyle bir çeki elinde bulundurmaları halinde mağduriyete uğramamak için bu hususa dikkat etmeleri gerektiğini ifade etmektedir. (a.m., pr. 21) Ancak bu öneri de Moroğlu’nun belirttiği ileri tarihli olarak keşide edilip tedavüle çıkarılmış çekler açısından tam bir çözüm getirmemektedir; zira ilgili çek, tedavül sonucu keşideci ile doğrudan hiçbir teması olmayan bir hamilin de eline geçmiş olabilir ve bu hamil, tanımadığı bir keşidecinin vergi kimlik numarasını öğrenip çekin üzerine ilave etmekte sorun yaşayabilecektir.

²²⁸ Y. 12. HD., 2004/18501 E., 2004/22720 K., 01.11.2004 T. (Tekin Memiş, “Vergi Kimlik Numarasının Çekin Geçerliliğine Etkisi”, XXI. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları

için Yargıtay'ın bu konuda yerleşik içtihadını ortaya koymaktadır²³⁰. Bu kararda vergi kimlik numarasının yokluğunun çekin geçerliliğini etkilemeyeceği, bir başka deyişle vergi kimlik numarasının çek açısından bir geçerlilik unsuru olmadığı görüşü içtihat edilmekte; bu sonuca varırken gerekçe olarak böyle bir sonucun kanunkoyucunun amacına aykırı olacağı, kanunkoyucunun amacının kayıt dışı ekonomiyi kontrol altına almak ve bununla beraber meşru hamilleri hukuki koruma altına almak olduğu; bu düzenlemedeki yükümlülüklerin yalnızca bankalara ilişkin olup, buna karşılık, keşideci, lehdar ve hamile yönelik herhangi bir yükümlülük doğurmadığı; ÇekK. m 3/III'ün yalnızca TTK m. 692'ye atıf yapıp ÇekK. m. 3/II'ye değinmemesi ve ÇekK. m. 3/II'nin Çek Kanunu değişikliği tasarısında öngörülen düzenlemelere aykırı olduğu; tasarı metninde bankaların çek karnelerinin her yaprağına işlemek zorunda oldukları belirtilen unsurların çekle işleyen hesabın bulunduğu şube adı, keşidecinin hesap numarası ile keşidecinin vergi kimlik numarası olduğu; ancak her üç unsurun da yazılmamasının çekin geçerliliğini etkilemeyeceği yönünde açık hüküm öngörüldüğü ve bu sebeple 4814 sayılı Kanun'un asıl amacının bu tasarı sürecinin de değerlendirilerek belirlenmesi gerektiği, ÇekK. m. 3/II'nin de bu açıdan bir geçerlilik şartı ortaya koyamayacağı gerekçeleri ifade edilmiştir²³¹.

Bizim görüşümüze göre, ÇekK. m. 3/II'nin açık lafzı dolayısıyla şu an yürürlükte olan mevzuat bakımından vergi kimlik numarasının yokluğu da çeki geçersiz kılacak türden bir şekil eksikliği niteliği taşır. Gerek doktrinde gerekse

---

Sempozyumu, 9 - 10 Aralık 2005, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2005, s. 168 vd. Ayrıca bu karara paralel diğer Yargıtay kararı örnekleri için Memiş, **a.g.m.**, s. 169 d.n. 10'da zikredilen kararlar).

²²⁹ 2005/12-357 E., 2005/363 K. (**Legal Mali Hukuk Dergisi**, S. 9, 2005, s. 2497-2511).

²³⁰ Her ne kadar bu karar bir içtihadı Birleştirme Kararı olmasa ve bu yüzden bu kararın aksi yönünde kararların çıkması ihtimali bulunsada şu an için uygulamada içtihat bu yönde kesin olarak oturmuş gibi gözükmektedir. Bu bakımdan aşağıda belirteceğimiz üzere bizim görüşümüze aykırı da olsa uygulamada vergi kimlik numarası bir zorunlu şartı olarak kabul edilmemekte, bir başka deyişle vergi kimlik numarasının yokluğu senetten anlaşılan ve senedi geçersiz hale getiren bir def'i niteliği taşımamaktadır. Vergi kimlik numarasının çek için zorunlu bir unsur olmadığına ilişkin diğer örnek kararlar için bkz.: Y. 12. HD., 2005/16626 E., 2005/20335 K., 20.10.2005 T. (**Legal Hukuk Dergisi**, C. 3, S. 35, 2005, s. 4069-4070); Y. 19. HD., 2005/1502 E., 2005/3443 K., 31.03.2005 T. (Kazım Menderes Uslu, **Kambiyo Senetlerinde Zamanaşımı**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2006, s. 62).

²³¹ Memiş, **a.g.m.**, s. 169-174. Yasalaşmayan 2002 tarihli tasarıda 3167 sayılı kanunun 3. maddesinin metni için bkz. Yıldız, **Yeni Çek Kanunu**, pr. 7.

uygulamada ifade edilen gerekçeler, vergi kimlik numarasının aslında bir geçerlilik şartı olmaması gerektiğini haklı olarak ortaya koysa da bu haklılık, mevzuattaki açık hükmü bertaraf etmemektedir. Hele ki metnin açık olduğu bir durumda kanun metninin hazırlanış ve gelişimine bakarak bir tarihsel yorumda bulunulmamalıdır, zira kanun hükmünün yorumundaki temel kaynak kanun hükmünün bizatihi lafzıdır. Kaldı ki böyle bir yol izlenmeye kalkıldığında kanun tasarısında yer almamasına rağmen tasarının kanunlaşması evresinde Meclis Genel Kurulu'ndaki milletvekillerinin önerileri sonucunda değişmiş bütün maddelerin uygulanmasından kaçınmak gerekecektir. Bu durum ise yasama organının yasama yetkisini yok saymak yahut yasama organına müdahale gibi bir sonucu doğurabilecek türden bir yaklaşımdır²³². ÇekK. m. 3/III'teki atfın ÇekK. m. 3/II'yi kapsamadığı gerekçesi de yine ÇekK. m. 3/II'nin lafzının açıklığı sebebiyle anlam kazanmamaktadır. Bu farklılığın oluşmasının sebebi olarak, ÇekK. m. 3/II'de yasalaşma öncesi kanun tasarısı değiştirilerek²³³ vergi kimlik numarasının yazılması zorunlu hale getirilirken ÇekK. m. 3/III'ün bu hükme uyumunun kanunkoyucu tarafından sağlanmaması gösterilebilir²³⁴. Kararda, vergi kimlik numarasının zorunlu unsur olmasının kanunkoyucunun amacına uygun düşmediği, zira Çek Kanunu'nun esas olarak çek hamillerinin korunmasını sağlamayı amaçladığı da ifade edilmiştir²³⁵. Lakin tam tersine kanunkoyucunun bu hükmü ortaya koymaktaki amacı, kayıt dışı ekonomiyi kontrol altına almaktır ve bu amaca uygun olarak vergi kimlik numarasını Çek Kanunu'ndaki diğer düzenlemelerin aksine bir zorunlu unsur olarak ortaya koymuştur²³⁶; ancak vergiye dayalı kaygılarla bir özel hukuk kurumu olan kambiyo senetlerine (konumuz itibarıyla çeklere) ilişkin böyle bir hukuki düzenlemenin tercihinin özellikle tedavül güvenliğini zedelemesi bakımından hatalı olduğu kabul

²³² Memiş, **a.m.**, s. 170, (Nami Barlas'ın görüşü) s. 181.

²³³ İlgili hükme ilişkin kanun tasarısında düzenleme "...Çek defterlerinin her yaprağına çek hesabının bulunduğu şubenin adı, hesap numarası ve hesap sahibinin vergi kimlik numarası yazılır; ancak, bunların yazılmamış olması veya bankalarca baskı şekline ilişkin esaslara aykırı davranılması çekin geçerliliğini etkilemez..." şeklindedir. Ancak ilgili hüküm, kanunkoyucu tarafından "...ancak, hesap sahibinin vergi kimlik numarası hariç olmak üzere bunların yazılmamış olması..." şeklinde yasalaştırılmıştır.

²³⁴ Memiş, **a.m.**, s. 171. ÇekK. m.3/III'te yapılan hareketle kanunkoyucunun asıl amacının vergi kimlik numarasını zorunlu şekil şartı olarak düzenlememek olduğu görüşünü kabul etmeyen bir diğer görüş için bkz.: Kendigelen, **Çek**, s. 111 vd.

²³⁵ Memiş, **a.m.**, s. 175.

²³⁶ (Çiğdem Kirca'nın görüşü) Memiş, **a.m.**, s. 179 vd.

edilmelidir²³⁷. Bütün bu görüşlerin yanısıra doktrinde vergi kimlik numarası, bir zorunlu unsur olarak kabul edilse dahi vergi kimlik numarasının çekte yer almaması sebebiyle çekin geçersizliği def'inin TMK m. 2 uyarınca bir hakkın kötüye kullanılması durumu ortaya çıkaracağı da ileri sürülmüştür²³⁸. Ancak kambiyo senetlerinde bir zorunlu şekil şartının yokluğu sebebiyle senedin geçersizliği def'inin ileri sürülmesinin hakkın kötüye kullanılması sonucunu doğurduğunun kabulü mümkün değildir; herhangi bir zorunlu şekil şartının yokluğu o senedi geçersiz kılmaya yeterlidir, dolayısıyla çekte vergi kimlik numarasının yokluğu sebebiyle çek keşidecisi çekin geçersizliğini ileri sürebilecektir²³⁹. Kanaatimizce bu konuda benimsenmesi gereken yaklaşım, yürürlükte olan mevzuat itibariyle vergi kimlik numarasının çekler açısından bir zorunlu unsur olarak kabul edilmesi, açık bir kanun metninin zorlama yorumlarla yok sayılmaması; ancak öte yandan kanunkoyucunun da vergi kimlik numarasının çekte aslında bir zorunlu unsur olmasının hatalı bir tercih olduğu görüşünü benimseyip sorunu ortadan kaldıracak yasal düzenlemede bulunmasıdır.

I- Zorunlu Unsurları Taşımayan Bir Çekin Hukuki Niteliği:

Zorunlu şekil şartlarını yerine getirmeyen bir çek, kural olarak geçersiz olacaktır. Bu tip bir çeki eksik çek olarak da adlandırmak mümkündür. Eksik çekle ödeme talebinde bulunan hamil, şekil eksikliği sebebiyle bir geçersizlik def'i ile karşılaşacaktır. Ancak bir çekin imza haricindeki diğer unsurları eksik bir biçimde tedavüle çıkarılması mümkündür. Bu durumda çekin muhatap bankaya ibrazından evvel bu unsurların keşideci dışındaki kişilerce (hamil, lehdar yahut ara cirantalar) tarafından tamamlanabilmesi durumu ortaya çıkar²⁴⁰. Lehdara eksik unsurları

²³⁷ Kendigelen, *Çek*, s. 106.

²³⁸ Memiş, *a.g.m.*, s. 174 vd., (Yaşar Karayalçın'ın görüşü) s. 179.

²³⁹ Memiş, *a.m.*, s. 183 (Çiğdem Kırca'nın görüşü), s. 185 (Şükrü Yıldız'ın görüşü); Kendigelen, *Çek*, s. 114.

²⁴⁰ Eksik unsurlu çekin kambiyo senedi vasfını henüz kazanmadığı gerekçesiyle açık çekin ciro ile devredilemeyeceği, dolayısıyla açık çeki doldurabilecek tek kişinin lehdar olduğu görüşü için bkz.: İmregün, *a.g.e.*, s. 57 vd. Ancak bu yaklaşım öncelikle hamiline bir çekin açık çek olarak tedavüle çıkarılması halinde bir çözüm öngörmemektedir. Bu görüşe açık çekin taraflar arasındaki anlaşmaya aykırı doldurulması def'i yalnızca anlaşmanın yapıldığı ya da anlaşmayı bilmesine rağmen kötüniyetli olarak hareket eden hamile karşı ileri sürülebilecek bir şahsi def'i olması sebebiyle kanaatimizce bu görüşe katılmak mümkün değildir. Açık senedin devrini sağlayan cironun teknik manada bir ciro teşkil etmemesine rağmen geçerli bir devir sağladığı, bu

doldurması konusunda yetki verilerek teslim edilen bu çekler, “açık çek” olarak nitelendirilir. Unsurlar tamamlandıktan sonra bu çeklerin ibraz edilmesi halinde artık bu çeklere karşı senetten anlaşılan bir def’i ileri sürülmesi mümkün değildir, zira çekin ayrı kalemlerle yahut ayrı el yazılarıyla yazılmış olması tek başına bir def’i sebebi teşkil etmez. Açık çeklerde sözkonusu olabilecek def’i ise taraflar arasındaki anlaşmaya aykırılıktan doğacak bir şahsi def’idir²⁴¹. Ancak belirtilmelidir ki çekte eksik olan unsurun en geç çekin bankaya ibrazından önce hamil tarafından tamamlanması gerekecektir. Aksi halde ibraz anında çekteki eksik unsur banka tarafından tespit ettirildiği anda bu unsur artık tamamlanamayacak ve sözkonusu senet, çek vasfı kazanamayacaktır²⁴².

J- Çekte İhtiyari Unsurlar:

Şekil eksiklikleri başlığı altında sayılmış olan tüm unsurları içeren bir çek, üzerinde geçerliliğini etkileyecek bir kayıt olmadığı sürece geçerli bir çek niteliği kazanır. Bu unsurların dışında çekte ihtiyari unsurların yer alması da mümkündür. Örneğin çekte lehdarın adının yazılması poliçe ve bononun aksine zorunlu bir unsur olarak sayılmamış ve TTK m.697/b.3’te (Tasarı m. 785/3) hamiline çek keşide imkanı tanınmıştır. Buna göre lehdar adının bulunup bulunmaması çekler açısından ihtiyari bir unsur olup, çekte lehdar isminin bulunmaması bir def’i olarak ileri sürülemeyecektir. Çekte lehdar ismi bulunmasına karşın çekte yazılı bu lehdarın adının bir gerçek ya da tüzel kişiye ait olmadığı hallerde ise lehdar isminin ihtiyari bir unsur olmasından hareketle lehdar ismi hiç yazılmamış gibi kabul edilip sözkonusu çekin hamiline olduğu görüşü doktrin ve uygulamada hakimdir²⁴³. Ancak

---

devirle birlikte lehdarın açık senedi doldurma yetkisini de devretmiş olacağı görüşü için bkz.: Gönen Eriş, “Açık Emre Yazılı Senet (Bono) ve Bazı Sorunlar(I)” **Yargıtay Dergisi**, C. 4, S. 1-2, 1978, s. 186. Yazara göre bir açık senedin devri, ancak açık senedin doldurulması konusunda yapılan anlaşmada açıkça yasaklanmışsa geçerli olmayacaktır. Açık bononun (çekin) tam bir bono (çek) gibi ciro ve teslim ile devredileceği ve açık bononun (çekin) devredilmesinin mümkün olup bu devirle açık bonoyu (çeki) doldurma yetkisinin de devralana geçeceği görüşü için bkz.: Kaya(Ülgen/Helvacı/Kendigelen), **a.g.e.**, s. 120.

²⁴¹ Kendigelen, **Çek**, s. 117; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 152; Dirican, **a.g.e.**, s. 39.

²⁴² Y. 12. HD., 1997/12879 E., 1997/13218 K., 26.11.1997 T. (Uyar, **C.I**, s. 279).

²⁴³ Celal Göle, “Kambiyo Senetlerinde Lehdarın Belirsizliği”, **BATİDER.**, C. XIV, S. 3, 1988, s. 26; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 63; Öztan, **a.g.e.**, s. 1069 vd.; Y. 19. HD., 2007/4045 E., 2007/8595 K., 12.12.2007 T. (**BATİDER.**, C. XXIV, S. 2, 2008/1, s. 559); Y. 12. HD., 2006/21062 E., 2006/24374 K., 21.12.2006 T. (Uyar, **Çek**, s. 3532 d.n. 100); Y. 12. HD., 2001/334 E., 2001/1395 K., 30.01.2001 T. (İpekçi, **a.g.e.**, s. 2830); Y. 11. HD., 1988/3732 E., 1989/599 K., 07.02.1989 T.

çekte ihtiyari olarak bir lehdar konulup çek emre veya nama yazılı hale getirilmek isteniyorsa diğer kambiyo senetlerinde olduğu gibi çekte de lehdarın bir gerçek veya tüzel kişi olması; lehdarın gerçek kişi olması halinde hüviyetindeki adı ve soyadının, tüzel kişi olması halinde ise tüzel kişiliğin adının (unvanının) eksiksiz biçimde yazılması gerekir²⁴⁴. Bu husustan hareketle gerçek ve tüzel kişiliği haiz olmayan bir isim emrine keşide edilen çekin geçersiz olduğuna, bir başka deyişle geçersiz bir lehdar adının bir geçersizlik def'i oluşturabildiğine ilişkin Yargıtay kararları da mevcuttur²⁴⁵. Kanaatimizce böyle bir lehdar ismini aynı çekteki vade kaydı gibi (TTK m. 707/1 – Tasarı 795/1) hiç yazılmamış kabul edip çeki geçerli kabul etmek gerekir.

Çeke konulabilecek ihtiyari kayıtlara örnek olarak ayrıca çekin yabancı para ile gösterilmiş bedelin, gösterildiği para birimiyle ödenmesini sağlayacak aynen ödeme kaydı, çeklerden doğacak uyuşmazlıklarda hangi mahkemenin yetkili olacağını belirleyen yetki kaydı gösterilebilir.

2- ÇEKİ GEÇERSİZ KILAN KAYITLAR:

Senet metninden anlaşılacak nitelikte olan def'ilerin bir diğer kategorisini çekin üzerine yazılması halinde çeki geçersiz hale getiren kayıtlar oluşturur. Bu nitelikte bir kaydın çekte işlenmesi halinde bu çek, zorunlu şekil şartlarının tümünü içerse dahi geçersiz hale gelecektir. TTK m. 692/b.2 uyarınca çek metninde muayyen bir bedelin ödenmesi için kayıtsız ve şartsız havale bulunması gerekecektir; dolayısıyla örneğin çekin bedelinin ödenmesinin belli bir malın teslimi, bir hizmetin ifası ya da belli belgelerin ibrazı gibi şartlara bağlanması ve bunların çek üzerine

---

(YKD., C. XV, S. 10, 1989, s. 1430-1432); Karşı görüş için bkz.: Ömer Teoman, **Yaşayan Ticaret Hukuku, Cilt I: Hukuki Mütalaalar, Kitap 2: 1986-1988**, İstanbul, Kazancı Hukuk Yayınları, 1993, s. 77 vd.; Kendigelen, **Çek**, s. 163 vd. Bu görüş uyarınca bir çekin hamiline olarak tedavüle çıkarılmasının üç yolu mevcuttur: 1- Bir lehdar ismi yazıp bu ismin yanında "veya hamiline" ifadesinin kullanılması 2- Hiçbir lehdar ismi çek üzerine yazılmaksızın "hamiline" kaydının çek üstüne düşülmesi 3- Lehdar kısmının tamamen boş bırakılması. Lehdar isminin yanlış yazıldığı hallerde ise keşidecinin iradesinin hamiline bir çek keşide etmek olmadığı bu üç davranışı da ortaya koymadığından, aksine belirli bir lehdar yazdığından ötürü anlaşılabilir. Böyle bir çekin hamiline yazılı bir çek sayılması ise keşidecinin sorumluluğunu arttıracak bir tutum olduğundan adı geçen yazarlarca kabul edilmemektedir.

²⁴⁴ Göle, **a.g.m.**, s. 24 vd.

²⁴⁵ Y. 11. HD., 1993/167 E., 1993/7083 K., 11.05.1993 T. (Moroğlu/Kendigelen, **a.g.e.**, s. 644).

yazılması halinde çek geçersiz hale gelecektir²⁴⁶. Ancak hemen belirtilmelidir ki çek metninde asıl borç ilişkisine değinilmesi tek başına çeki geçersiz kılan bir unsur değildir. Geçersizliğe neden olan husus, bu atıfla birlikte havaleye ilişkin bir şart kaydının çek metninde bulunmasıdır. Bu bakımdan çekin hangi amaçla düzenlendiği tek başına çekin geçerliliğini etkilemeyecektir; zira böyle bir ifadenin çek metninde yer alması, çekte belirtilen meblağın havalesini bir şarta bağlamamaktadır²⁴⁷. Çekte esas hukuki ilişkiye değinilip çekin bu hukuki ilişkiye teminat olarak verildiği ibaresi de çeki geçersiz kılacaktır; ancak neyin teminatı olduğu gösterilmeden çekin “teminat çeki” olduğu ifadesi, tek başına çekin geçerliliğine etki etmeyecektir²⁴⁸. Bu ifade, keşideci ile lehdarın arasındaki bir şahsi def’iye delil niteliği taşıyabilecekken üçüncü kişiler açısından yazılmamış sayılacaktır²⁴⁹. Ancak uygulamada çek metninde asıl borç ilişkisinin gösterildiği teminat çeklerinin de geçerli olduğu ve üstelik bu çekin teminat çeki niteliğinde olup; çeki devralan hamilin teminat kaydını görerek aldığı gerekçesiyle bu şahsi def’inin artık senet metninden anlaşılan bir def’i olarak kabul edilerek her hamile karşı ileri sürülebileceğine ilişkin kararlar da mevcuttur²⁵⁰. Bu görüşün kabulü halinde keşidecinin çekin üzerine istediği her türlü kaydı düşüp bu kayıtları senetten anlaşılan def’i olarak herkese karşı ileri sürebilmesi imkanı tanınmış olur ki bu kabul edilebilir bir durum değildir; zira çekte konulan kayıtlar, ancak kanunen açıkça çekte konulmasına müsaade edilmiş yahut çekin mahiyetiyle

²⁴⁶ Reisoğlu, *a.g.e.*, s. 79; Göle, *a.g.e.*, s. 17, Oktay, *a.g.e.*, s. 61; Ülgen(Helvacı/Kendigelen/Kaya), *a.g.e.*, s. 71; Y. 11. HD., 1982/3623 E., 1982/3581 K., 20.09.1982 T. (Moroğlu/Kendigelen, *a.g.e.*, s. 620); Y. 11. HD., 1986/12237 E., 1987/8654 K., 24.08.1987 T. (Moroğlu/Kendigelen, *a.g.e.*, s. 621). Doktrinde bir görüş ise bu tip bir şartın varlığı halinde kayıtsız ve şartsız bir havaleye yönelik bir meblağ gösterilmediğinden ötürü bir şekil eksikliği oluştuğunu ve böyle bir kaydın varlığı halinde oluşacak def’inin şekil eksikliği kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir (Helvacı, *a.g.e.*, s. 32, d.n. 41). Bu görüşe katılmakla beraber her halükarda senet metninden doğan bir def’inin ortaya çıktığından hareketle bu tarz kayıtların konulmasının ayrı bir başlık altında ifade edilmesini uygun görmekteyiz.

²⁴⁷ Kendigelen, *Çek*, s. 144; Çekin mücerretliği ilkesinden hareketle çek metninde asıl borç ilişkisine herhangi bir şekilde değinilmesi halinde o çekin geçersiz olacağı görüşü için bkz.: Hasan Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 8. bs., Ankara, Adalet Yayınevi, 2007, s. 212.

²⁴⁸ Yılmaz, *a.g.e.*, s. 182; Y. 12. HD., 1994/9134 E., 1994/9342 K., 07.07.1994 T. (Eriş, *Çek-2004*, s. 45); Y. 12. HD. 1994/11661 E., 1994/11519 K., 03.10.1994 T. (Eriş, *Çek-2004*, s. 46); Y. 12. HD., 2004/21684 E., 2004/26551 K., 23.12.2004 T. (*İBD.*, C. 79, S. 4, 2005, s. 1344).

²⁴⁹ Kendigelen, *Çek*, s. 134; Reisoğlu, *a.g.e.*, s. 76 vd.; Öztan, *a.g.e.*, s. 1075 vd..

²⁵⁰ Y. 12. HD., 1995/6472 E., 1995/6884 K., 02.05.1995 T. (Eriş, *a.g.e.*, s. 56)

bağdaşır nitelikte (örneğin çekin mücerretliğine aykırı olmayan) ve çekin tedavül yeteneğini zedelemeyen kayıtlar olabilir²⁵¹.

Çeke konulmasının yasak olduğu TTK.'da belirtilen birçok kayıt ise çekin geçerliliğine etki etmeyecektir. Dolayısıyla bu geçersiz kayıtların varlığı gerekçe gösterilerek çekin geçersizliğine ilişkin bir def'i ileri sürmek mümkün olmayacağı gibi, bu kayıtlarda belirtilen hususlara dayalı talepler de sözkonusu kayıtların hükümsüzlüğü sebebiyle sonuç doğurmayacaktır. Bu kayıtlar; çek üzerine konulmuş kabul kaydı (TTK. m. 696), faiz kaydı (TTK. m. 698), vade kaydı (TTK. m. 707/I) ve keşideciye ilişkin sorumsuzluk kaydıdır (TTK. m. 730/b. 3'teki atıf dolayısıyla TTK. m. 591).

3- SENET BORÇLUSUNUN BORCU ÖDEMEKTEN KAÇINMASINI SAĞLAYAN ÇEK ÜZERİNDEKİ KAYITLAR:

Senet borçluları tarafından çeke eklenen bu kayıtlar, bir önceki başlıkta açıklanan kayıtlardan farklı olarak çekin geçerliliğini etkilemez. Bu kayıtların özelliği, kaydı koyan kimseye konulan kayda aykırı bir durum olması halinde ödemededen kaçınma imkanını tanımasıdır. Bu bakımdan bu kayıtlar, teknik anlamda itiraz değil def'i niteliği taşır ve bu def'iler, yalnızca kaydı koyan senet borçlusu bakımından sonuç doğurur; diğer borçluların bu def'ileri ileri sürmesi mümkün değildir²⁵². TTK. m. 730/b.4'teki atıf dolayısıyla TTK. m. 597/I'de ifade edilen çekin ödenmemesi halinde cirantanın sorumsuzluğuna yönelik şart ve TTK. m. 597/II'de öngörülen ciro yasağı (Tasarı m. 685), bu nitelikte kayıtlardır. Muhatap bankanın ödeme yapmaması halinde ödeme sorumluluğunun bulunmamasına ilişkin kayıt, ancak çekteki bir ciranta tarafından konulursa hüküm ifade eder. TTK. m. 730/b.3'teki atıf dolayısıyla TTK. m. 591 (Tasarı m. 679) uyarınca keşidecinin ödenmeme halinde sorumluluktan muaf olduğunu gösterir bir kayıt çeke yazılmışsa bu kayıt yazılmamış sayılacaktır. Cirantanın çekin ödenmemesinden ötürü herhangi bir sorumluluğunun bulunmadığı şeklinde bir şartı, ciroda belirtmesi halinde ise çeki bu cirantadan devralan kişi dahil olmak üzere kimse bu cirantaya ödeme için

²⁵¹ Kendigelen, **Çek**, s. 136 vd.; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 80; Öztan, **a.g.e.**, s. 219.

²⁵² Helvacı, **Ülgen'a Armağan**, s. 668.

başvuramayacak; ciranta olarak aslında “müracaat borçlusu” olması gereken kişi, bu kayıt sayesinde borçlu olmaktan çıkacaktır. Ciro yasağı kaydının bulunması halinde ise kaydı koyan ciranta, sorumsuzluk kaydında olduğu gibi tamamen sorumsuz hale gelmeyecektir; zira bu kaydı koyarak çeki ciro ettiği kişiye karşı sorumluluğu devam etmektedir²⁵³. Ciro yasağı kaydı, çekin bir başka kişiye ciro edilmesine de engel teşkil etmemektedir; zira ciro yasağı kaydının anlamı, bu kayıtle çeki ciro ve teslim alan kişinin tekrar ciro edemeyeceği değildir. Bu kaydın amacı, ciro edenin, ciro ettiği kişiden sonraki kişilere karşı çekin ödenmesinden sorumlu olmamasını sağlamaktır. Bu sebeple ciro yasağı kaydı koyan cirantanın çeki ciro ettiği kişinin, çeki bir başkasına ciro etmesi halinde ciro yasağına rağmen çeki devralan kişi(ler) ciro yasağını koyan cirantaya müracaat edemeyeceklerdir²⁵⁴. Böyle bir durumda çeki devralanların ciro yasağı olan çeki ciro eden kişiye başvurup çek bedelini tahsil etmeleri halinde ciro yasağına rağmen çeki devreden ve bu çek kendisine geri dönen kişi, kendisine ciro yasağı ile çeki ciro eden cirantaya kendisi başvurabilecektir. Çek, cirantalardan herhangi birinin koyduğu ciro yasağına rağmen ciro ile devredilebildiği ve bu ciro yasağı, yalnızca yasağı koyan cirantanın sorumluluğunu etkilediği için mevcut ciro yasağının ciro zincirinde bir kopukluğa neden olması ve ciro yasağına dayanılarak “ciro zincirinde kopukluk def’i” ileri sürülmesi ise sözkonusu değildir; ne muhatap ne de ciro yasağını koyan kişi hariç herhangi bir müracaat borçlusu sözkonusu ciro yasağına dayanarak ödemededen kaçınabilir²⁵⁵. Ciro yasağının çeki ciro eden kişinin sorumluluğunu tamamen bertaraf etmemesinden ötürü ciro yasağını düzenleyen TTK m. 597/II’de ciro yasağını koyacak kişi olarak cirantadan bahsedilip keşideci ifadesi kullanılmamıştır; fakat buna rağmen gerek doktrinde gerekse uygulamada keşidecinin de ciro yasağı kaydını koyabileceği kabul edilmektedir. Doktrinde ve uygulamada keşidecinin bu kaydı koymasındaki esas amacın çeki verdiği kişiye karşı sahip olduğu şahsi def’ileri ileri sürmek olduğu için keşidecinin “ciro edilemez” kaydı koyması halinde bu kaydın “emre yazılı değildir” gibi kabul edilip çekin alacağın temlik hükümlerine göre devredilebileceği, böyle bir devirle

²⁵³ Kendigelen, *Çek*, s. 293; A. Lerzan Yılmaz, “Cirosu Yasaklanmış Çek”, *Facultatis Decima Anniversaria 10. Yıl Armağanı*, İstanbul, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1993, s. 143.

²⁵⁴ İmregün, *a.g.e.*, s. 71..

²⁵⁵ Yılmaz, *a.g.m.*, s. 144.

çeki devralan kişinin ödememe halinde keşideciye başvurabileceği görüşü ifade edilmiştir²⁵⁶

4- BAŞVURU HAKKININ BULUNMADIĞI DEF'İ:

Hamilin elinde geçerli bir çek olduğu halde elindeki bu çeke dayalı olarak borçlulara başvurabilmesi, başvuru hakkını muhafaza etmesine bağlıdır. Aksi halde borçlular, hamilin kendilerine başvuru hakkının olmadığı def'ini ileri sürerek ödemedi kaçınılabirler. Başvuru hakkının korunması kanunen belirli sürelerle bağlanmış durumdadır ve bu sürelerin başlangıç anı, çekteki keşide tarihine göre tayin edilmektedir; dolayısıyla bu def'iler senet metninden anlaşılan def'ilerdir.

A- Zamanaşımı:

Başvuru hakkının bulunmadığı def'i türlerinin başlıca örneği zamanaşımıdır. TTK'nda çekin muhatap banka tarafından ödenmemesi halinde diğer borçlulara çek ilişkisine dayalı olarak başvuru hakkının kullanımı konusunda diğer kambiyo senetlerinde olduğu üzere özel bir zamanaşımı süresi konulmuş; ancak çekin ödeme aracı olması sebebiyle poliçe ve bonoya nazaran çekler açısından daha kısa bir zamanaşımı süresi öngörülmüştür. Bu zamanaşımı, çekin asıl borç ilişkisinden mücerret olması sebebiyle alacağı tamamen zamanaşımına uğratmamakta; yalnızca çek üzerindeki bedelin çeke dayalı olarak tahsil edilmek istenmesi halinde borçluya

²⁵⁶ Kendigelen, **Çek**, s. 154 vd.; Krş.: Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 70 vd. Reisoğlu, alacağın temlik yoluyla da devrin istenmemesi halinde sözkonusu kaydın "ciro veya temlik edilemez" şeklinde düşülmesi gerektiğini ifade etmektedir. Konuya ilişkin bir Yargıtay kararında ise şu ifadeler yer verilmiştir: "Kural olarak, TTK.nun 730. maddesi yollaması ile çekler hakkında da uygulanması gerekli aynı kanunun 597/2. maddesi uyarınca, ciranta (keşideci) çekin ciro edilmesini yasak edebilir. Bu halde senet sonradan kendilerine ciro edilen kişilere karşı mesul olmaz. TTK.nun 700/2. maddesine göre ise, ciro edilemez kaydı bulunan çekin ancak alacağın temlik yolu ile devri mümkündür. Bu durumda, çekin yüzünde bulunan ciro edilemez kaydı çekin kambiyo senedi niteliğini etkilemez ise de, lehdar dışındakilere devrini engeller. Somut olayda gözlemlendiği gibi takip alacaklısı lehdar olmadığından yetkili hamil değildir." [Y. 12. HD., 2003/15062 E., 2003/19153 K., 03.10.2003 T. (<http://www.turkhukuk sitesi.com>)]. Ancak bu kararda hem "alacağın temlik ile devri mümkündür" ifadesi kullanılırken hem de ciro yasağı kaydının lehdar dışındakilere devri engellediğinden bahsedilmiş olması, karar içerisinde bir çelişki hissi uyandırmaktadır. Aynı ifadenin kullanıldığı bir diğer karar örneği için bkz. Y. 12. HD., 1995/3281 E., 1995/3293 K., 09.03.1995 T. (Eris, **Çek-2004**, s. 146) ve bu ifadenin eleştirisi için bkz.: Kendigelen, **Çek**, s. 156.

çekte dayalı talepten kaçınmayı sağlayabilecek nitelikte bir def'i sağlamaktadır²⁵⁷. TTK m. 726/I (Tasarı m. 814/1) uyarınca çeklerdeki zamanaşımı süresi 6 aydır ve hamil için keşideci dahil olmak üzere tüm müracaat borçlularına karşı ibraz süresinin bittiği andan itibaren işlemeye başlar²⁵⁸. Çek borçlularından birisi için ise sözkonusu süre, borcu kendisine başvuran bir alacaklıya ödediği yahut kendisine ödemeye yönelik bir dava açıldığı andan itibaren işlemeye başlayacaktır (TTK m. 726/II)²⁵⁹.

Zamanaşımı süresinin hesabında diğer süre hesaplarında olduğu gibi ilk gün sayılmayacak (TTK m. 729 – Tasarı m. 817) ve son günün bir tatil gününe gelmesi

²⁵⁷ Çekte zamanaşımı, teknik anlamda bir def'i olduğu için açılan alacak davasında hem temel ilişkiye hem de çekte dayalı talepte bulunmak mümkündür. Çek borçlusu, çekin zamanaşımına uğradığı def'ini ileri sürmediği takdirde alacağını çekte dayalı olarak tahsil edebileceği gibi bu davada çekin zamanaşımına uğradığı def'i ileri sürülmüş olsa bile temel alacak, geçerli olarak varlığını devam ettirdiğinden ötürü alacaklı, çek ile birlikte temel borç ilişkisine dayanarak dava neticesinde alacağını tahsil edebilecektir (Edip Şimşek, "Kambiyo Senetleri ve Hukuki İlişki Sorunu", **Yargıtay Dergisi**, C: IV, S. 3, Temmuz 1978, s. 291 vd.).

²⁵⁸ Daha önce de belirttiğimiz üzere ileri tarihli bir çek keşide edilmesi ve bu çekin henüz keşide tarihi gelmeden muhatap bankaya ibrazı mümkündür. Çekin bu şekilde erken ibrazı, zamanaşımı süresinin başlangıç tarihini etkilemeyecek, zamanaşımı gerçek keşide tarihine göre değil çek üzerindeki keşide tarihi üzerinden hesaplanacak ibraz süresinin bitiminden itibaren işlemeye başlayacaktır. [Öztaş, a.g.e., s. 1361; Reisoğlu, a.g.e., s. 356; Tandoğan, a.g.m, s. 19 vd.; YY. 12. HD., 2006/1119 E., 2006/3262 K., 22.02.2006 T. (Uyar, **Borca İtiraz**, s. 619 d.n. 179); Y. 12. HD., 1997/8841 E., 1997/9111 K. 23.09.1997 T. (Eriş, **Çek-2004**, s. 336); Y. 12. HD., 1997/2899 E., 1997/3661 K., 25.03.1997 (Uyar, **C.I.**, s. 1014)]. Mevcut düzenlemeye karşı olarak doktrinde ileri tarihli çeklerin bir nevi "vadeli çek" olarak kullanılmasını engelleyip çekin bir ödeme aracı olma özelliğini pekiştirmek adına zamanaşımının başlangıç anı olarak çekin ibraz tarihinin kabul edilmesi gerektiği ileri sürülmüştür. (Yücel Kıran, "Poliçe, Bono ve Çekte Zamanaşımı", **İBD.**, C. 52 S. 1-2-3, 1978, s. 89). Yargıtay kararlarında zamanaşımının hesaplanmasında kriter olarak çek üzerinde yazılı keşide tarihine başvurulacağı konusunda bir yerleşiklik olmasına karşın zamanaşımının gerçek ibraz tarihinden itibaren işlemeye başlamamasının çekte vadeyi kabul anlamına geleceği ve çek üzerindeki keşide tarihinin zamanaşımı süresinin tayininde esas alındığı takdirde TTK m. 6'da emredici olarak belirtilen aksine kanun hükmü olmadığı sürece kanunlarla tayin edilen zamanaşımı sürelerinin sözleşmeyle değiştirilemeyeceği düzenlemesine de aykırılık oluşacağı gerekçeleriyle ilgili kararlarda karşı oylara rastlanmaktadır. Örnek olarak bkz.: Y. 12. HD., 2000/8159 E., 2000/8880 K., 30.05.2000 T. (Uyar, **C.I.**, s: 1011 vd.); Y.12. HD., 2000/2840 E., 2000/3591 K., 02.03.2000 T. (Uyar, a.e., s. 1012 vd.); Y. 12. HD., 1997/2899 E., 1997/3661 K., 25.03.1997 T. (**YKD.**, C. XXIII, S. 6, 1997, s. 938 vd.) ve üye Yaşar Kuru'nun bu kararlardaki karşı oy yazıları.

²⁵⁹ Y. HGK., 1993/12-58 E., 1993/174 K., 21.04.1993 T. (Eriş, **Çek-2004**, s. 332 vd.); Y. 12. HD., 1980/2926 E., 1980/4364 K., 15.05.1980 T. (Oğuzoğlu/Oğuzoğlu, a.g.e., s. 92). Doktrinde çek bedelini ödeyen müracaat borçlularının birbirlerine karşı açacakları davaların zamanaşımı süresine ilişkin olarak bu sürelerin başlangıcının kesin olmadığı ve bu yüzden bu subjektif zamanaşımı süresinin objektif bir süreyle sınırlandırılması gerektiği ileri sürülmüştür (Şükrü Yıldız, "Kambiyo Senetlerinde Zamanaşımı Süreleri", **Prof. Dr. Fahiman Tekil'in Anısına Armağan**, İstanbul, Beta Basın Yayım, 2003, s. 350 vd.). Ancak bu görüş, gerek çekte zamanaşımı sürelerinin kısalığı nedeniyle pratikte böyle bir şeye ihtiyaç duyulmayacak olması gerekse böyle bir sürenin belirlenmesi için somut bir başlangıç tarihi tespit edilemeyeceği gerekçesiyle doktrinde eleştiriye uğramıştır (Kendigelen, **Çek**, s. 311). Yıldız, objektif zamanaşımı süresinin başlangıç tarihi olarak vadeden bahsetmiştir; ancak çekler açısından bir vade tarihi sözkonusu olmadığından böyle bir başlangıç tarihi tayini mümkün değildir.

halinde zamanaşımı süresi, tatili izleyen ilk iş gününe kadar uzayacaktır (TTK m. 728/II – Tasarı m. 816/2). Söz konusu zamanaşımı süresi; dava açılması²⁶⁰ takip talebinde bulunulması²⁶¹, davanın ihbar edilmesi veya alacağın iflâs masasına bildirilmesi halinde kesilecek (TTK m. 730/b. 18'deki atıf dolayısıyla TTK m. 662 – Tasarı m. 750) ve zamanaşımını kesen işlem her kim hakkında gerçekleşmişse ona karşı hüküm ifade edecektir (TTK m. 730/b. 18'deki atıf dolayısıyla TTK m. 663/I –

²⁶⁰ “Genel” mahkemelerde açılan davalar (gerek alacaklının açtığı eda davası ve gerekse borçlu tarafından açılan menfi tespit davası) zamanaşımını TTK. m. 662 uyarınca kesmekten [Poroy/Tekinalp, **a.g.e.**, s. 221; Y. HGK., 1996/12-654 E., 1996/805 K., 20.11.1996 T. (Uslu, **a.g.e.**, s. 174 vd.); Y. 12. HD., 2003/11467 E., 2003/11536 K., 09.06.2003 T. (Uslu, **a.e.**, s. 185); Y. 12. HD., 2004/118 E., 2004/5397 K., 09.03.2004 T. (Eriş, **Çek-2004**, s. 349 vd.); Y. 12. HD., 1997/626 E., 1997/1143 K., 05.02.1997 T. (Eriş, **a.e.**, s. 335); Y. 12. HD., 1997/1162 E., 1997/1528 K., 19.02.1997 T. (Eriş, **a.e.**, s. 335)]. Uygulamada Kanun hükmündeki “dava açılması” ifadesinden yola çıkarak borçlunun alacaklıya karşı açtığı menfi tespit davasının da zamanaşımını kestiği görüşü, yerleşik bir içtihat olarak kabul edilmesine rağmen doktrinde zamanaşımını kesen davanın ancak alacaklı tarafından borçluya karşı açılan dava olabileceği, borçlunun açtığı davanın zamanaşımını kesmesinin ise ancak bu davada alacaklının borçluya karşı bağımsız ve davaya mukabil bir hakkı ileri sürmesi, yani “def’i dava”da bulunması gerektiği, aksine bir uygulamanın borçlar hukukunun genel kurallarına ve özellikle zamanaşımının borçluya sağladığı hukuki himayenin niteliğine aykırı olacağı ifade edilmiştir (Ahmet Hıfzı Gözübüyük, “Türk Ticaret Kanununun 662’nci Maddesine Göre Borçlunun Alacaklı Aleyhine Açtığı Dava Zamanaşımını Keser mi?”, **Adalet Dergisi**, Yıl: 56, S. 5-6, Mayıs-Haziran 1965, s. 608 vd.; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 359)]. İcra mahkemesine sunulan itiraz, maddede öngörülen niteliği içermediği için bir zamanaşımının kesilmesi sebebi olarak kabul edilmemektedir. [Y. 12. HD., 2005/25823 E., 2006/1807 K., 31.01.2006 T. (**Kazanıcı İçtihat Bankası**); Y. 12. HD., 2001/10470 E., 2001/11510 K., 26.06.2001 T. (Eriş, **Çek-2004**, s. 343)] Zamanaşımını kesmesi için açılan davanın bir eda davası gerekecek; açılan tespit davası ise zamanaşımını kesmeyecektir. [Y. 11. HD., 1976/2726 E., 1976/2638 K., 17.05.1976 T. (İsmail Doğanay, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi, İkinci Cilt, Madde: 420-815**, 4. bs., İstanbul, Beta Basın Yayın, 2004, s. 2028 d.n. 39)]. Çeke dayalı olarak ceza davası açılmış olmasının (örneğin karşılıksız çek keşide etme suçuna ilişkin ceza davası açılmasının) da çekin zamanaşımına uğraması konusunda bir etkisi olmayacaktır. [Y. 12. HD., 2000/644 E., 2000/3079 K., 25.02.2000 T. (Eriş, **Çek-2004**, s. 340 vd.); Y. 12. HD., 1991/5337 E., 1991/12878 K., 09.12.1991 T. (Eriş, **Çek-1993**, s. 165)] Mahkemeden ihtiyati haciz kararı alınması da dava açılması olarak kabul edilmeyecek; dolayısıyla zamanaşımı ancak bu karara dayalı olarak icra dairesinde takip talebinde bulunulduğunda takip tarihinden itibaren kesilecektir. [Y. HGK., 1967/İİD.-805 E., 1968/475 K., 22.06.1968 T. (**İKİD.**, Yıl:8, S. 92, 1968, s. 6328 vd.)]. Ayrıca belirtilmelidir ki bir davanın zamanaşımını kesmesi için ilgili davanın usulüne uygun biçimde açılmış olması şarttır. Örneğin yetkisizlik sebebiyle reddedilen bir dava, zamanaşımını kesmiş sayılmaz. Doktrinde bu duruma ilişkin olarak bir görüş, alacaklının kanunen belirli süre içinde hakkını arama konusunda bir girişimde bulunduğu gözetilerek şayet bu dava reddedildiğinde zamanaşımı süresi geçmiş olursa alacaklıya yeniden dava açarak zamanaşımını kesmesi için BK. m 137 gözetilerek 60 günlük bir ek süre verilmesi gerektiğini savunmaktadır (Domanıç, **TTK Şerhi**, s. 412).

²⁶¹ Zamanaşımı talepte bulunulduğu anda kesildiğinden bu talebe dayalı ödeme emri taleple birlikte başlayacak yeni altı aylık sürenin içinde gönderilebilecektir. Zamanaşımının kesilmemesi halinde dolacağı tarihin ödeme emrinin gönderilmesi açısından hiçbir önemi bulunmayacaktır. Konu ile ilgili olarak bkz.: Y. 12. HD., 2006/18605 E., 2006/21971 K., 23.11.2006 T. (**Kazanıcı İçtihat Bankası**).

Tasarı m. 751/1)²⁶². Zamanaşımının kesilmesi halinde ise aynı süreli yeni bir zamanaşımı süresi işlemeye başlayacaktır (TTK m. 663/II - Tasarı m. 751/2)²⁶³.

Ancak çekin kambiyo senedi vasfını yitirmesine neden olacak bir def'i olmaması sebebiyle zamanaşımına uğramış bir çeke dayalı olarak alacaklı, kambiyo senedine müstenit icra takibine başvurabilir. Böyle bir durumda icra memurunun ödeme emrini göndermeme yetkisi bulunmamaktadır; borçlu eğer takibin dayandırıldığı çek zamanaşımına uğramışsa bu takibi durdurmak için İİK m. 168/b.5 uyarınca 5 gün içerisinde çekin zamanaşımına uğradığı def'ini yazılı olarak icra mahkemesine sunmak durumundadır. Çek borçlusu, kendisine tebliğ edilen ödeme emrine karşı zamanaşımı def'ini süresi içinde ileri sürmemesi halinde takip kesinleşecektir ve kesinleşmiş takibe karşı menfi tespit davası açma hakkı bulursa dahi açtığı bu davada çekin zamanaşımına uğradığını ileri süremeyecek²⁶⁴; keza icra takibine itiraz süresi içinde sahip olmasına rağmen ileri sürmediği zamanaşımı def'ine dayalı olarak menfi tespit davası açamayacaktır²⁶⁵. Bunun sebebi ise zamanaşımı def'ine sahip kişinin bu def'iyi yetkili merci nezdinde süresinde kullanmamasının bu def'i hakkını kullanmaktan vazgeçtiği anlamına gelmesidir. Çek, zamanaşımına uğramakla her ne kadar geçerliliğini sürdürse de zamanaşımına uğrayan bir çeke dayalı icra takibine geçilip bu takibe karşı takip konusu çeke dair zamanaşımı def'i ileri sürüldüğünde sözkonusu çek, tek başına bir borcun varlığının ispatına yeterli olmaz. Böyle bir çekten, ispat hukuku bakımından ancak "yazılı delil

²⁶² Y. 12. HD., 2000/8309 E., 2000/8740 K., 29.05.2000 T. (Uyar, C.II, S. 1450).

²⁶³ Bu sebeple çeke dayalı olarak yapılan bir kambiyo senedine müstenit haciz yoluyla takibin düşmesi halinde bu takip yenilenirken icra takibinin yenilediği tarihte çekin zamanaşımına uğraması ihtimalinin de göze alınması gerekir. Bu duruma örnek teşkil etmesi bakımından bkz.: Y. 12. HD., 2004/22549 E., 2004/27189 K., 28.12.2004 T. (Uslu, a.g.e., s. 63). Keza icra takibi devam etmesine rağmen takibin kesinleşmesinden sonraki evrede alacaklının herhangi bir işlemde bulunmaması sebebiyle takip dayanağı çek, zamanaşımına uğrayabilir. Bu durumda İİK. m. 71/II uyarınca takip edilen borçlunun çekin zamanaşımına uğradığını icra mahkemesine bildirmek suretiyle zamanaşımı def'ini kullanması mümkündür ve bu durumda icra mahkemesi tarafından icranın geri bırakılmasına karar verilir (İİK m. 33/a). Çekin takibin kesinleşmesinden sonra zamanaşımına uğraması halinde sözkonusu zamanaşımı def'inin kullanılması için kanunen herhangi bir sınırlama getirilmediği için borçlu tarafından zamanaşımının gerçekleşmesinden itibaren her zaman ileri sürülmesi mümkündür. [Y. 12. HD., 1998/1443 E., 1998/2168 K., 25.02.1998 T. – Y. 12. HD., 2002/11615 E., 2002/12697 K., 13.06.2002 T. (Uslu, a.g.e., s. 65)].

²⁶⁴ Y. 19 HD., 1996/8453 E., 1996/11274 K., 16.12.1996 T. (Eriş, Çek-2004, s. 393).

²⁶⁵ Y. 11. HD., 1984/487 E., 1984/541 K., 06.02.1984 T. (Doğanay, a.g.e., s. 2020 d.n. 8).

başlangıcı” olarak faydalanılabilir ve temel alacağın varlığı, tanık da dahil olmak üzere diğer delillere dayanarak ispatlanabilir²⁶⁶.

Ayrıca belirtilmesi gereken bir diğer husus, zamanaşımı def'inden bahsedebilmek için çek alacaklısının, müracaat borçlularına başvurma hakkının bulunması gerektiğidir. Bunun içinse süresi içinde muhatap bankaya ibraz edilen çekin ödenmediğinin yine süresi içinde ödememe protestosu düzenlenerek tespit ettirilmesi (TTK m. 720 – Tasarı m. 808) gerekir; aksi halde hamile karşı zamanaşımı def'i değil başvuru hakkının bulunmadığı def'i ileri sürülecektir²⁶⁷. Muhatap banka ise çekten doğan kambiyo ilişkisinin içinde olmadığı için muhatap bankanın tarafı olduğu ilişkilerde bu zamanaşımı süresinin uygulanması sözkonusu değildir²⁶⁸.

B- Yetkili Hamilin Müracaat Hakkını Kaybetmesi:

Zamanaşımı dışında müracaat hakkının bulunmadığı def'inin ileri sürülmesine imkan tanıyan diğer durumlar ise çekin süresinde ibraz edilmemesi ya da süresinde ibraz edilmesine rağmen çek bedelinin muhatap bankadan tahsil edilememesi halinde bu durumun tespit ettirilmemesidir (TTK m. 720 – Tasarı m. 808)²⁶⁹.

²⁶⁶ Kendigelen, **Çek**, s. 315; Göle, **a.g.e.**, s. 183; Y. 11. HD., 1987/7914 E., 1988/1384 K., 10.05.1988 T.; Y.11 HD. 1986/7611 E., 1987/1021 K., 24.02.1987 T. (Erol Ertekin/İzzet Karataş, **Uygulamada Ticari Senetler Hukuku**, 2.bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 1996, s. 533); Y. 11. HD., 1982/2221 E., 1982/2272 K., 13.05.1982 T. (Doğanay, **a.g.e.**, s. 2024 d.n. 26); Y. 11. HD., 1982/420 E., 1982/401 K., 04.02.1982 T. (A. Hulusi Gürbüz, “Ticari Senetlerde (Kambiyo Senetlerinde) Bedelsizlik Sorunu” (kıs. Bedelsizlik), **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, 6-7 Ocak 1984**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1984, s. 279 d.n. 24).

²⁶⁷ Göle, **a.g.e.**, s. 183; Kendigelen, **Çek**, s. 312.

²⁶⁸ Kıran, **a.g.m.**, s. 87; Kalpsüz(Çelebican/Eren), **a.g.e.**, s. 143; Kendigelen, **Çek**, s. 311; Poroy/Tekinalp, **a.g.e.**, s. 286; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 356.

²⁶⁹ İbrahim süresinin geçirilmesi durumunda hamilin müracaat hakkını keşideci ve diğer müracaat borçlularına karşı yitirmesi hakkında doktrindeki görüşler için bkz.: Şükrü Yıldız, “İbrahim Süresini Geçiren Çek Hamilinin Hukuki Durumu ve Yargıtay Kararları”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, XIX, 10 Mayıs 2003**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2003, s. 162-169. Eski Yargıtay kararlarında, keşideciye karşı müracaat hakkının yitirilmesinde TTK. m. 720'deki şartların haricinde ayrıca keşidecinin çekten caymış olması gerektiği ifade edilmektedir. Ancak Yargıtay, son 25 yıldır bu konuda yerleşik bir içtihat ortaya koymaktadır. Gerek 11. Hukuk Dairesi gerekse 12. Hukuk Dairesi, çek hamilinin ibraz süresini geçirmekle (keşideci çekten caymış olsun olmasın) keşideciye karşı da müracaat hakkını

Çek hamili, müracaat hakkını sayılan sebeplerden ötürü kaybettiği takdirde temel ilişkiye dayalı olarak alacağını tahsil edebileceği gibi ayrıca kambiyo senetleri için özel olarak öngörölmüş sebepsiz zenginleşme davası açma (TTK m. 644 – Tasarı m. 732) imkanına da sahiptir. Ancak bu son dava, TTK m. 644/III uyarınca cirantaya karşı açılmayacağı ve muhatap banka da kambiyo ilişkisi dışında kaldığı için yalnızca keşideciye karşı açılacaktır²⁷⁰. Bu davayı açabilmenin temel şartı, hamilin elinde geçerli bir çek olması ve fakat süresinde işlemde bulunmadığı için bu çeke dayalı müracaat hakkını yitirmiş olmasıdır. Bu sebeple bu dava görülürken öncelikle davacının geçerli bir çeke dayanıp dayanmadığının araştırılması gerekecektir²⁷¹. Davanın konusu ise hamilin çek bedelini tahsil edememesi sebebiyle keşidecinin hamil aleyhine zenginleşmesini gidermektir ve bu dava açısından zenginleşmenin haksız bir nedene dayanması gerekmez. Hamilin çek bedelini tahsil edememekten ötürü bir zarara uğramış olması, sebepsiz zenginleşme davasında sonuca ulaşması açısından yeterli olacaktır ve çekten doğan müracaat hakkının kaybedilmiş olması da hamilin zarara uğramış sayılması için yeterlidir²⁷². Temel ilişkide bir zenginleşme gerçekleşmediğinin ispatı ise borçluya düşecektir²⁷³. Sebepsiz zenginleşme davasının tabi olduğu zamanaşımı süresine ise TTK’nda değinilmemiştir. Bu sebeple doktrinde bir görüş, BK’nda haksız bir fiille mal iktisabından kaynaklanan borçlar için öngörölen zamanaşımı süresinin (BK m. 66) nitelik olarak kambiyo senetlerindeki sebepsiz iktisap davasına uygulanamayacağı gerekçesiyle genel zamanaşımı süresinin, yani on yıllık zamanaşımı süresinin (BK m. 125) uygulanması gerektiğini ifade etmektedir²⁷⁴. Uygulamada ise bir yıllık

---

yitirmiş olduğunu içtihat etmektedir. Konu ile ilgili Yargıtay kararları örneği için bkz.: Yıldız, **a.m.**, s. 170-192’de zikredilen kararlar.

²⁷⁰ Ramazan Durgut, **Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2005, s. 116 vd.; Şimşek, **a.g.m.**, s. 293; Abuzer Kendigelen, “Müracaat Hakkını Kaybeden Çek Hamilinin Başvurabileceği Hukuki Yollar” (kıs. Müracaat Hakkı), **Prof. Dr. Hüseyin Ülgen’e Armağan, Birinci Cilt Ticaret Hukuku**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2007, s. 729 vd.

²⁷¹ Y. 11. HD., 1999/1329 E., 1999/3234 K., 24.04.1999 T. (**İBD.**, C. 73, S. 10-11-12, 1999, s. 1091 vd.).

²⁷² Kendigelen, **Müracaat Hakkı**, s. 730; Ülgen(Helvacı/Kendigelen/Kaya), **a.g.e.**, s. 101.

²⁷³ Kendigelen, **Müracaat Hakkı**, s. 730 vd. İspat yükünün keşideciye ait olduğu, TTK.’da açıkça ifade edilmese de davanın niteliği ve amacı nedeniyle olması gerektir ve bu husus, Tasarı’da açıkça belirtilmiş (Tasarı m. 732/IV) durumdadır (Narbay, **Tasarı-Konferans**, s. 198). Bu yönde yeni bir karar örneği için bkz.: Y. 19. HD., 2002/5956 E., 2002/6253 K., 23.09.2002 T. (<http://www.yeniyurt.av.tr/?act=7&lang=1&textid=87>).

²⁷⁴ Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 235; Öztan, **a.g.e.**, s. 931.

zamanaşımı süresi daha kısa olması sebebiyle kabul edilmektedir²⁷⁵. Ayrıca Tasarı'da TTK'ndan ve tasarıya kaynak niteliğindeki Cenevre Yeknesak Anlaşması'ndan farklı olarak sözkonusu davanın bir yıllık zamanaşımına tabi olduğu açıkça hükme bağlanmış durumdadır (Tasarı m. 732/4) ve Tasarı bu haliyle yasalaştığında bu konudaki tereddütler de sona erecektir. Tasarı gerekçesinde bu sürenin belirlenmesinde Yargıtay'ın yerleşik kararlarının etkili olduğu vurgulanmıştır²⁷⁶.

C- Ciro Zincirinde Kopukluk:

Tüm yukarda sayılan def'ilerin yanısıra başvuru hakkının bulunmadığı def'i başlığı altında incelenmesi gereken bir diğer durum ise düzgün bir ciro zincirinin bulunmaması, bir diğer deyişle ciro zincirindeki kopukluktur. Zira çeki elinde bulunduran kişinin başvuru hakkına sahip olup, bunu çek borçlularına karşı kullanabilmesi, çekin düzgün bir ciro zinciriyle kendisine ulaşmış olmasına bağlıdır. Aksi halde şeklen hak sahibi olamayacağı için çekin ödenmesi için başvurduğunda kendisine ciro zincirinin kopukluğu bir def'i olarak ileri sürülebilecektir. Şeklen hak sahibi olan kişi ödeme için başvurduğunda ise borçlunun hamilin gerçek hak sahibi olup olmadığını araştırma yükümlüğü olmayacaktır. Şekli hak sahipliğinin dayandığı husus, düzgün ciro zinciridir. Düzgün ciro zincirinin şartları ise ilk cironun lehdar tarafından yapılması, son cirantaya ulaşınca kadar ciro zincirinde bir kopukluk olmaması, yani ciro eden kişinin bir önceki ciroda ciro edilen olması ve son ciro sonucunda çeki elinde bulunduran kişi ile çekin ciro edildiği kişinin aynı kişiler olmasıdır²⁷⁷. Bu şartların istisnası ise çekin beyaz ciro ile ciro edilmesi hallerinde ortaya çıkar. Örneğin son ciro beyaz ciro ise çeki elinde bulunduran kişi, çek kendisine ulaşınca dek ciro zincirinde bir kopukluk mevcut değilse karine olarak yetkili hamil kabul edileceğinden bu kişi, başvuru hakkına sahiptir. Ciro zinciri içerisinde cirolardan birinde çekin ciro edildiği kişinin ismi belirtilmemişse bu ciro beyaz ciro sayılacaktır (TTK. m. 730/b.4'ün atfı dolayısıyla m. 595/II – Tasarı m.

²⁷⁵ Y. 11. HD., 1994/4022 E., 1994/8328 K., 07.11.1994 T. (Oğuzoğlu/Oğuzoğlu, a.g.e., s. 67); Doktrinde bu görüşü benimseyen yazarlara örnek olarak Göle, a.g.e., s. 186.

²⁷⁶ <http://www.kgm.adalet.gov.tr/tktasarisi.htm> , Narbay, **Tasarı-Konferans**, s. 198.

²⁷⁷ Murat Alışkan, **Kambiyo Senetlerinde Temlik Cirosu**, İstanbul, Yayılım Yayıncılık, 1998, s. 216 vd.; Öztan, a.g.e., s. 562 vd., Yılmaz, a.g.e., s. 186.

683/2). Bu şekilde çeki iktisap eden kişi bizzat kendisi çeki tahsil yoluna gidebileceği gibi çeki başkasına da devredebilecektir.

Hamiline çekte ise çekin tedavülü açısından ciro, zorunlu bir şart teşkil etmediği için çeki elinde bulunduran kişi, başvuru hakkına da sahiptir. Hamiline yazılı çek ciro edilmeksizin taşınır mülkiyetinin devrinde olduğu üzere yalnızca zilyetliğin devri ile el değiştirdiğinde çekin son hamili, muhatap bankanın çek bedelini ödememesi üzerine yalnızca keşideciye başvurabilecektir. Zira yalnızca teslim ile devredilen bir çek üzerinde herhangi bir cirantanın imzası yoktur; dolayısıyla keşideci dışında başvurulabilecek bir müracaat borçlusu da bulunmamaktadır. Çekin zilyetliğini devreden kişinin, çekin zilyetliğini çeki devralana naklettiği andan itibaren devrettiği çekle alakası kesilmiş olacaktır²⁷⁸. Hamiline yazılı çekte zorunlu olmamasına karşın çeki devreden kişi, bu devri çekin yalnızca zilyetliğini devretmek suretiyle gerçekleştirebileceği gibi çeki teslim etmeden evvel ciro edip ciro ile birlikte de devredebilir. Bu durumda sözkonusu ciranta TTK. m. 703 (Tasarı m. 791) hükmü uyarınca müracaat borçlusu haline gelecek, dolayısıyla çek hamili ödememe halinde bu ciro eden kişiye başvurabilecektir. Böyle bir ciro çekin hukuki niteliğini değiştirip çeki emre yazılı çeki dönüştürmez. Böyle bir cironun amacı, çek hamiline keşidecinin olası bir ödeyememe durumuna ilişkin olarak teminat sağlamaktan ibarettir. Bu sebeple hamiline yazılı çekteki bir cironun yalnızca teminat fonksiyonu mevcuttur; devir ya da teşhis açısından bir fonksiyonu bulunmaz²⁷⁹. Çekte ciroların kayıtsız ve şartsız olması gerekir. Ancak ciroya konulan şart, ciroyu hükümsüz hale getirmez; yazılan şartlar yazılmamış sayılır (TTK. m. 701/I – Tasarı m. 789/1). Buna karşın kısmi olarak yapılan ciro, batıl olacaktır (TTK. m. 701/II - Tasarı m. 789/2). Muhatap

²⁷⁸ Kinacıoğlu, a.g.e., s. 280.

²⁷⁹ Kendigelen, Çek, s. 189 vd.; Poroy/Tekinalp, a.g.e., s. 269; Y. 12. HD., 1997/6650 E., 1997/7130 K., 17.06.1997 T. (Kaçak, a.g.e., s. 187); Y. 12. HD., 2005/22195 E., 2005/25373 K., 19.12.2005 T. (Kaçak, a.g.e., s. 263). Karş.: Pulaşlı, a.g.e., s. 228. Pulaşlı, hamiline yazılı çeki ciro ile devralan kişinin bu cironun beyaz ciro olması halinde çeki teslim suretiyle devredebileceğini ifade etmektedir. Bu ifade uyarınca dolaylı yoldan hamiline yazılı çekin bir tam ciroyla devredildiğinde tam ciro ile çeki devralan kişinin çeki ancak ciro yoluyla devredebileceği sonucuna ulaşmak mümkündür. Ancak böyle bir yaklaşım her ne kadar tam cironun niteliği düşünüldüğünde haklı kabul edilebilir gözükse dahi kanaatimizce TTK m. 703 ile çelişmektedir. Zira TTK m. 703, hem bu cironun çekin hukuki mahiyetini değiştirmeyeceğini hem de yalnızca cirantayı müracaat borçlusu olarak sorumlu kılmaya yönelik bir nitelik taşıdığını ifade etmektedir.

bankanın ise çeki ciro yoluyla alıp yetkili hamil haline gelmesi çekin bir ödeme aracı olması münasebetiyle prensip olarak mümkün değildir; böyle bir ciro çek bedelinin ödendiğine dair makbuz niteliği taşıyacaktır. Ancak bu durumun istisnası cironun muhatap bankanın çekte gösterilen şubesi dışında bir şubesine yapılması halinde ortaya çıkar. Bu durumda sözkonusu ciro, geçerli bir ciro niteliğindedir.²⁸⁰

Muhatap bankaya çek hamiline ödemede bulunurken ciro zinciriyle ilgili olarak TTK.'ca yüklenen yükümlülük, düzgün ciro zincirinin olup olmadığını kontrol etmektir. Ancak muhatap bankanın sorumluluğu, ciro zincirinin düzgün olup olmadığını kontrolden ibarettir. Muhatap banka, ayrıca cirantaların ciro zincirindeki imzalarının geçerliliğini incelemek zorunda değildir (TTK. m. 713 – Tasarı m. 801)²⁸¹.

Son olarak belirtilmelidir ki TTK. m. 730'da atıfta bulunulan poliçe hükümleri arasında TTK. m. 601 (Tasarı m. 689), yani rehin cirosuna ilişkin hüküm bulunmamaktadır. Bu sebeple, çeklerde yapılan rehin cirosu geçerli olmayacaktır; zira çek, bir ödeme aracıdır ve çekin bu özelliği, rehin cirosu ile bağdaşmaz²⁸².

---

²⁸⁰ Poroy/Tekinalp, **a.g.e.**, s. 269.

²⁸¹ Bu bağlamda cirantaların imzalarının sahteliği ile sahte çek (TTK m. 724) arasında kanunkoyucu tarafından bir fark gözetilmiş bulunmaktadır. Sahte imza ile ilgili olarak ayrıntılı açıklamalar için Bkz. Aşa.: s. 85 vd.

²⁸² Kendigelen, **Çek**, s. 176; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 173 vd.; Poroy/Tekinalp, **a.g.e.**, s. 271; Öztan, **a.g.e.**, s. 1147.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÇEKİN HÜKÜMSÜZLÜĞÜNE TAALLUK EDEN DEF'İLER²⁸³

1- EHLİYETSİZLİK:

Çekin hükümsüzlüğüne taalluk eden def'iler başlığı altında incelenecek ilk def'i türü, ehliyetsizlik hallerine ilişkindir. Ehliyetsizliğin borçtan kaçınmayı sağlayacak şekilde herkese karşı ileri sürülebilir bir def'i olarak kabulünün sebebi, bu kişinin verdiği taahhütten ötürü sorumlu tutulamayacak olmasıdır. Ehliyetsiz kişiye sağlanan bu hukuki koruma, ehliyetsiz kişinin korunmasının işlem güvenliğine, dolayısıyla iyiniyetli üçüncü kişilerin korunmasına üstün tutulmasından kaynaklanmaktadır²⁸⁴. Kimlerin kambiyo senedi düzenleyerek (imzalayarak) kambiyo borcu altına girebilme konusunda ehliyet sahibi olduğu TTK.'un 582. maddesince (Tasarı m. 670) düzenlenmiştir. Bu hüküm uyarınca "Akit ile borçlanmaya ehil olan kimse; poliçe, çek ve bono ile borçlanmaya da ehildir." Bu hükümden anlaşılacağı üzere TTK., kambiyo senediyle borçlanma konusunda özel bir ehliyet şartı aramamış; çekle borçlanacak kişinin tacir sıfatı taşıyıp taşımadığına bakılmaksızın TMK. uyarınca ehliyetli sayılan gerçek ya da tüzel her şahsı kambiyo senediyle borçlanmak bakımından da ehil kabul etmiştir²⁸⁵. Bu durumda tam ehliyetli her şahıs, çek borçlusu olma ehliyetine de sahip olacaktır. Bir şahsın tam ehliyetli sayılabilmesi içinse ayırt etme gücüne sahip olması, bunun yanısıra ergin²⁸⁶ ve kısıtlanmamış olması gerekmektedir²⁸⁷. Ehliyetsizlik halleri ise üç farklı başlık altında değerlendirilebilir: 1- Tam ehliyetsizler 2- Sınırlı ehliyetliler 3- Sınırlı

²⁸³ Tezimizde s. 17 vd.'inde da açıkladığımız üzere bu def'ilere dayalı olarak hükümsüz hale gelen husus, çek değil bu çekteki imza sebebiyle çek borçlusunun yüklendiği taahhüttür. Ancak def'i sınıflandırmasını TTK.'na göre yapmış olduğumuzdan ve Tasarı'da da "*senedin geçersizliğine ilişkin*" ifadesi kullanıldığından çalışmamızda bu başlık tercih edilmiştir.

²⁸⁴ Oktay, **a.g.e.**, s. 64; Öztan, **a.g.e.**, s. 393.

²⁸⁵ A. Hulsi Nasuhoğlu, "Türk Özel Hukukuna Göre Çekle Borçlanma Ehliyetinin Şahsi Unsuru ve Tasarruf Mevduatı Hesaplarında Uygulanması", **Banka Dergisi**, C. 5, S. 6, 1968, s. 40 vd.

²⁸⁶ Genel kural, erginliğin yaş sınırının doldurulması ile kazanılmasıdır. TMK. m. 11/I uyarınca 18 yaşını dolduran kişiler erginlik kazanırlar. Ancak 18 yaşını doldurmadan evlenmiş kimseler varsa bunlar da evlilikle erginliğe hak kazanacaklardır (TMK. m. 11/II). Ayrıca TMK m. 12'ye göre 15 yaşını dolduran küçüğün kendi isteği ve velisinin rızası bulunduğu durumlarda da mahkemece kazai erginlik sağlanabilecektir.

²⁸⁷ M. Kemal Oğuzman/Özer Selici/Saibe Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)**, 8. bs, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2005, s. 39 vd.

ehliyetsizler²⁸⁸. Ayırt etme gücünden yoksun bir kişi tam ehliyetsiz olarak kabul edilecektir. Bu yoksunluk hali, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı vb. sebeplerden kaynaklanabilir. Ayırt etme gücünün varlığını tespitte başvurulacak kriter olarak ilgili kişinin olayların anlam ve etkilerini doğru bir şekilde kavrayabilmesini ve davranışlarını da bu doğru kavranışa uydurabilme yeteneğine sahip olması olarak kabul etmek mümkündür²⁸⁹. Tam ehliyetsiz bir kişinin hukuki muamelelerinin tümü, kendi lehine olsa dahi geçersizdir (TMK. m. 14); dolayısıyla çekteki taahhüdü de baştan itibaren hukuki sonuç doğurmaz. Bu kişi, çeki imzaladıktan sonra ehliyetli hale gelse ve kendi imzasına ehliyetli olarak icazet verse dahi bu çekin geçerli kabul edilmesi mümkün değildir. Bu yüzden tam ehliyetsiz bir kişi ancak ehliyetini kazandıktan sonra geçerli olarak çek keşide edebilir²⁹⁰. Buna karşılık keşideci çeki tedavüle çıkardıktan sonra fiil ehliyetini kaybedip, tam ehliyetsiz olsa bile bu durum keşideciyi sorumsuz hale getirmeyecektir (TTK. m. 712 – Tasarı m. 800). Belirtilmelidir ki; keşidecinin fiil ehliyetine sahip olmaması, çeki geçersiz kılmaz. Her ne kadar tam ehliyetsiz bir kişi çek keşide ettiğinde, bu çeki muhatap banka, kendi nezdinde karşılığı bulursa bile ödemeyecek ve keşideci de çekteki imzasıyla bağlı olmayacak olsa da sözkonusu çek, geçerliliğini yitirmediğini için bu çekin hamili, düzgün ciro zincirinde yer alan diğer cirantalara ödeme için başvurabilir (TTK. m. 730/b.3'ün yollaması uyarınca m. 589 – Tasarı m. 677).

Tam ehliyetsizlik dışındaki ehliyetsizlik hallerinde ise kişi, ayırt etme gücüne sahip olmasına rağmen çeşitli sebeplerle kısıtlanmış durumdadır. Bu hallerden sınırlı ehliyetsizlik, sınırlı ehliyetsiz kişinin ya yaşının küçüklüğü ya da hacir altına alınmış olması sebebiyle velayete/vesayete tabi tutulması sonucu ortaya çıkar. Bu kişiler, malvarlıklarında eksilmeye neden olacak işlemleri ancak kanuni temsilcilerinin (veli ya da vasi) muvafakatiyle yapabileceklerdir (TMK. m. 16). Dolayısıyla bu kişilerin kanuni temsilcilerinden muvafakat almaksızın çek imzalamaları halinde bu imza

²⁸⁸ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, a.e., s. 63 vd.

²⁸⁹ Tekinay, a.g.e., s. 225.

²⁹⁰ İnan, **Hatır Senetleri**, s. 35. Burada belirtilmelidir ki çek keşidecisi, çeki konu teşkil eden borcu doğuran bir hukuki işlemde bulunduğu tarihte ehliyetsizken bu borç karşılığında çek keşide ettiği tarihte ehliyetini kazanmış durumdaysa asıl borcu doğuran hukuki işlemdeki ehliyetsizliğin çekin geçersiz kılacak bir def'i teşkil etmesi mümkün değildir; zira çek, asıl ilişkiden mücerret olarak geçerli olacaktır. Asıl hukuki ilişkinin geçersizliği ise çeki bedelsiz hale getirecektir; bedelsizlik ise ancak bir şahsi def'i olarak ileri sürülebilir (İnan, a.e., s. 35; Cerrahoğlu, a.g.e., s. 43).

nedeniyle giriştikleri kambiyo taahhüdü geçersiz olacaktır²⁹¹. Ancak bu durum sınırlı ehliyetsizin kendisi adına borçlandığı haller için geçerlidir; doğrudan kendisi borçlanmadığı hallerde ise (örneğin bir başkası adına temsilci olarak çeki imzalamakta ise) kanuni temsilcisinin muvafakatine ihtiyaç duymayacaktır²⁹². Bunun yanı sıra TMK., bazı hallerde sınırlı ehliyetsizlere kanuni temsilcisinin muvafakati aranmaksızın kendi başına borçlanma ehliyeti tanımıştır. Ehliyet konusunda TTK., TMK.'ya atıfta bulunduğu için bu hallerde çek imzalayarak kanuni temsilcisinin muvafakati olmasa da borç altına girebilecektir. Bu hallere örnek olarak; bir meslek ve sanatın icrası için gerekli tüm tasarrufla bulunmaya çocuğun (TMK. m. 359/I) yahut kısıtlının (TMK. m. 453) ehil olması gösterilebilir²⁹³. Bu istisnai hallerin dışında ise kanuni temsilcisinin rızası bulunmadıkça ayırt etme gücüne sahip küçük ya da kısıtlı kişi, çekteki imzasından ötürü sorumlu tutulamayacaktır. Yukarıda da belirttiğimiz üzere tam ehliyetsiz kişinin taahhütlerinin sonradan onaylanarak dahi geçerli hale getirilmesi mümkün değildir.²⁹⁴ Sınırlı ehliyetsiz kişinin kanuni temsilcisi ise, sınırlı ehliyetsizin taahhüdüne sınırlı ehliyetsiz senedi imzaladıktan sonra icazet vererek, sınırlı ehliyetsizin taahhüdünün imzanın atıldığı tarihten itibaren geçerlilik kazanmasını sağlayabilir. Hatta sınırlı ehliyetsizin temsilcisi henüz iradesini açıklamadan sınırlı ehliyetsiz kişi, tam fiil ehliyetini kazanırsa sınırlı ehliyetsizken attığı imzaya kendisi açık veya kapalı biçimde icazet vererek kambiyo borcunu yüklenilebilecektir²⁹⁵. Sınırlı ehliyetli kişilerse sınırlı ehliyetsizlerin aksine hacir altına alınmalarının gerektiğine karar verilmeyen, ancak bununla beraber belirli medeni hakları kendi başlarına kullanmaları kendi menfaatleri açısından sakıncalı görülen ve bu sebeple sözkonusu hakların kullanımı açısından kendilerine atanmış olan kanuni müşavirin, bir diğer deyişle kayyımın onayına tabi tutulmuş kimselerdir. Sınırlı ehliyetlilerin yapmakta kısıtlandığı işlemlerden birisi de kambiyo taahhüdü

---

²⁹¹ Cerrahoğlu, a.g.e., s. 43.

²⁹² Helvacı, a.g.e., s. 42; Helvacı, **Ülgen'e Armağan**, s. 672.

²⁹³ Bu istisnai haller sözkonusu olduğunda bir ispat sorunu da ortaya çıkacaktır; zira prensip olarak bir kişinin sınırlı ehliyetli olması, o kişinin yasal temsilcisinin onayı olmaksızın kambiyo borcu altına girmesi mümkün değildir. Bu sebeple eğer çek borçlusu ya da borçlunun temsilcisi, çeki imza koyulduğu anda ilgili borçlunun sınırlı ehliyetli olduğunu ispat ederse artık alacaklının, (tarafkların kendi iddialarını ispat etmesi gerektiği prensibinden hareketle) sözkonusu çekin kendisine bir mesleğin icrası kapsamında verildiğini ispatı gerekecektir.

²⁹⁴ Yuk. s. 79

²⁹⁵ Cerrahoğlu, a.g.e., s. 44; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, a.g.e., s. 76.

altına girmektedir (TMK. m. 429/b.8)²⁹⁶. Ancak sınırlı ehliyetliler, TMK. m. 429/II uyarınca gelirlerini aşmayacak miktarda kalacak şekilde kayyım onayı olmaksızın kambiyo taahhüdünde bulunma hakkına sahiptirler.

Tüzel kişilerin de kambiyo taahhüdü altına girmesi (konumuz bakımından çek keşide etmesi veya çeke ciranta ya da avalist sıfatıyla imza koyması) mümkündür. Bunun şartı da kambiyo taahhüdü altına girecek tüzel kişinin, fiil ehliyetini kazanmış olmasıdır. Bu bağlamda bir tüzel kişi, zorunlu organlarına sahip olduğu andan itibaren (TMK. m. 49) kambiyo ilişkisine girme hakkını edinmiş olur. Ticaret şirketlerinin tüzel kişilik kazanması için ise gerekli organlarını teşkil etmesi yeterli değildir; bu şirketler ancak ticaret siciline tescil olundukları andan itibaren tüzel kişilik elde ederler (TTK. m. 137, 174, 256, 301, 512). Tüzel kişilik edinmemiş bir ortaklığın ise kambiyo taahhüdünde bulunma ehliyeti mevcut değildir²⁹⁷. Henüz tescil olunmamış bir ticaret şirketi adına ticari senet düzenlendiği takdirde de şirket, henüz tüzel kişilik edinmediğinden ötürü bu senetten ötürü sorumlu olmayacaktır; bu senedin sorumluluğu, senedi imzalayana aittir.²⁹⁸

Ehliyet sahibi olma şartları ile ilgili olarak şu ana dek belirtilen hususlar, çek borçlusunun Türk tâbiyetinde olması halinde geçerlidir. Yabancı uyruklu bir kişinin kambiyo borçlusu olma ehliyetine sahip olup olmadığı ise kendi milli kanununa göre belirlenecektir (TTK. m. 678 – Tasarı m. 766).

²⁹⁶ Cerrahoğlu, a.e., s. 44 vd.

²⁹⁷ Ancak tüzel kişiliği bulunmayan bir ortaklığın, örneğin bir adi şirketin (BK. m. 520-542) temsilcisinin bu ortaklık adına kambiyo taahhüdü altına girmesi mümkündür. Bu durumda kambiyo taahhüdü altına giren kişi imzasını kendi namına ve fakat ortaklık hesabına atmış olacaktır ve temsil yetkisini haiz kişinin imzası sebebiyle sözkonusu ortaklığın tüm ortaklarının sorumluluğuna gidilebilecektir [Kendigelen, Çek, s. 44 vd.; Yılmaz, a.g.e., s. 199; Y. 12. HD., 2000/4520 E., 2000/5296 K., 06.04.2000 T. (Uyar, C.I, s. 1107); Y. 12. HD., 1991/11026 E., 1992/4096 K., 31.03.1992. T. (Eriş, Çek-1993, s. 25)]. Kambiyo taahhüdünde bulunmak için tüzel kişiliğin bulunması gerektiği yönündeki görüşe karşı olarak adi şirket hesapları üzerine adi şirketin nam ve hesabına çek keşide etmenin mümkün olduğu yönündeki görüş için bkz.: Reisoğlu, a.g.e., s. 86 vd. Bu görüş uyarınca keşidecinin çeki keşide ederken çeki adi şirketin hesabına keşide etmesi ve çek üzerinde adi şirketin ismini yazarak imzalaması gerekmektedir. Dolayısıyla bu görüş, tüzel kişiliği bulunmayan bir ortaklığın kambiyo taahhüdünde bulunma ehliyetine sahip bulunduğunu sonucuna varmaktadır; ancak kanaatimizce kambiyo taahhüdünde bulunma ehliyetine sahip olmak için TMK. uyarınca fiil ehliyetine sahip olmak gerektiğinden bir adi şirketin doğrudan kendisinin çek keşide etmesi mümkün değildir. Buna karşın Nasuhoğlu da herhangi bir gerekçe göstermeksizin tüzel kişiliği bulunmayan donatma iştiraki, yapı ortaklığı ve adi şirketlerin de çekle borçlanma yetkisine (ehliyetine) sahip olduğunu ifade etmektedir (Nasuhoğlu, a.g.m, s. 42).

²⁹⁸ Öztan, a.g.e., s. 403.

Ehliyetsizlik mutlak bir def'i olarak tüm hamillere karşı ileri sürülebildiği gibi fiili bir durum olması sebebiyle tanık da dahil olmak üzere her türlü delille ispat edilebilecektir. Doktor raporu ise ehliyetsizliğin ispatı konusunda ilk akla gelecek delil olarak sayılabilir²⁹⁹. Ehliyetsizlik, bir def'i olarak ileri sürüldüğünde öncelikle imza sahibinin imza anında ehliyetinin bulunup bulunmadığı hususunun araştırılıp karara bağlanması gerekir³⁰⁰.

Ehliyet ile ilgili olarak ileri tarihli çekler³⁰¹ konusuna da ayrıca değinmek gerekecektir; zira çekteki keşide tarihinin gerçek keşide tarihi olması zorunlu değildir. Ancak keşidecinin gerçek keşide tarihinde ehil olması gerekecektir³⁰²; aksi takdirde çek üzerinde gözükken keşide tarihinde keşideci ehil olsa dahi keşidecinin ehliyetsizliğine ilişkin def'inin ileri sürülmesi mümkündür. Buna karşın gerek ehliyetsizliğin gerekse gerçek keşide tarihinin ispatı yükümlülüğü, def'iyi ileri sürene ait olacaktır. Çek, tedavüle çıktıktan sonra keşidecinin ehliyet durumunda meydana gelecek bir değişiklik TTK m. 712 (Tasarı m. 800) uyarınca çekin geçerliliğini, daha doğru ifadeyle çek keşidecinin borcunun geçerliliğini etkilemeyecektir. TTK m. 712, ileri tarihli çekler için de aynen geçerli olup çekin gerçek keşide tarihinde çek keşidecisi ehil durumda ise çekin üzerindeki tarihte keşidecinin fiil ehliyetini kaybetmiş olması, çek keşidecisine ehliyetsizlik def'i ileri sürmek hakkını vermez³⁰³.

2- YETKİSİZ TEMSİL:

Kişi, kendi nam ve hesabına kambiyo taahhüdünde bulunabileceği gibi bir başkası nam ve hesabına, yani bir başkasını temsilen de çeke imza koyarak kambiyo taahhüdünde bulunabilecektir. Temsilci vasıtasıyla çek borçlusu olma durumu özellikle tüzel kişiler açısından geçerlidir; zira bir tüzel kişinin borçlanması ancak bir

²⁹⁹ Uygulamada ehliyetsizliğe neden olan durumların tespitinin tıbbi ve teknik bir husus olması sebebiyle öncelikle doktor raporu delil olarak aranmaktadır. Örnek olarak Y. 11. HD., 1990/3436 E., 1990/4655 K., 11.06.1990 T. (Eriş. **Çek-2004**, s. 39).

³⁰⁰ Y. 11. HD., 1979/5592 E., 1979/5680 K., 10.12.1979 T. (Gürbüz, **Ticari Senetler**, s. 1026).

³⁰¹ İleri tarihli çeklere ilişkin açıklama için Yuk.: s. 48.

³⁰² Kalpsüz(Çelebican/Eren), **a.g.e.**, s. 64.

³⁰³ Öztan, **a.g.e.**, s. 1356. Hatta çek üzerinde yazılı keşide tarihinde keşideci ölmüş dahi olabilir; ancak bu durumun çekin geçerliliğine hiçbir etkisi bulunmayacaktır [Y. 12. HD., 2004/14627 E., 2004/18969 K., 10.09.2004 T. (Uslu, **a.g.e.**, s. 146); Y. 12. HD., 1997/14305 E., 1997/14832 K., 30.12.1997 T. (Uyar, **C.II**, s. 1576)].

temsilci aracılığıyla mümkündür. Öte yandan yasal olarak bizzat hareket etmesi mümkün olmayan (fiil ehliyeti bulunmayan yahut kısıtlanan) gerçek kişiler de yine ancak temsilci aracılığıyla borçlanabileceklerdir. BK. m. 32-40'da (TBKT. m. 40-48) genel olarak temsil konusu düzenlenmiştir. TTK.'da ise çekle borçlanmada temsile ilişkin olarak mevcut tek düzenleme, TTK. m. 730/b.3'teki atıf dolayısıyla TTK. m. 590'dır (Tasarı m. 678). Bu sebeple BK.'daki temsile ilişkin düzenlemeler, çek borçlusu olmak açısından da uygulama alanı bulacaktır. Ancak TTK. m. 590, kambiyo senetlerinde temsile ilişkin olarak genel temsil hükümlerine göre bir farklılık öngörmektedir. Buna göre, BK. m. 39'a göre yetkisi olmadığı halde başkası adına hareket eden kişinin yaptığı işlem, adına işlem yapılan kişinin sözkonusu işleme icazet vermemesi halinde geçersizdir. Yetkisiz temsil durumu; temsil yetkisinin hiç verilmemesi, verilmiş temsilin geri alınması veya temsil yetkisinin miktar, konu ya da süre bakımından sınırlandırılmasına rağmen temsilcinin bu sınırların dışında hareket etmesi sonucu ortaya çıkabilir. Başkasını temsilen yaptığı bu geçersiz işlemin yetkisiz temsilcinin kendisi adına geçerli olması da mümkün değildir³⁰⁴. Bu durumda yetkisiz temsilciden yalnızca ilgili işlemin yetkisiz temsil sebebiyle geçersiz olması yüzünden ortaya çıkan zararın tazmini istenebilir ve şayet yetkisiz temsilci işlemin yapıldığı sırada karşı tarafın kendisinin yetkisiz olduğunu bildiğini veya bilmesi gerektiğini ispat ederse bu tazmin yükümlülüğünden de kurtulur. TTK. m. 590'a göreyse "*Temsile salahiyetli olmadığı halde bir şahsın temsilcisi sıfatıyla bir poliçeye³⁰⁵ imzasını koyan kimse, o poliçeden dolayı bizzat mesul olur ve poliçeyi ödediği takdirde temsil olunanın haiz olabileceği haklara sahip olur. Salahiyetini aşan temsilci için dahi hüküm böyledir.*" Bu hüküm uyarınca yetkisiz temsilcinin çekteki imzası geçerli olacak ve fakat bu imza, temsil edileni değil bizzat çekte imzası bulunan kişiyi sorumlu kılacaktır; dolayısıyla yetkisiz temsile dayanarak def'i ileri sürmek hakkı da yalnızca yetkisiz olarak kendisi nam ve hesabına çekte imza atılan kişiye ait olacaktır. BK. m. 39, genel temsil hükümleri uyarınca temsil yoluyla yapılan sözleşmenin geçersizliği sebebiyle doğacak zararın tazmininin yetkisiz temsilciden istenmesi imkanını tanımıştır. Ancak kambiyo

³⁰⁴ M.Kemal Oğuzman/M. Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 5. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2006, s. 189 vd.; Selahattin Sulhi Tekinay/Sermet Akman/Haluk Burcuoğlu/Atilla Altop, **Tekinay Borçlar Hukuku**, 7. bs, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1993, s. 199 vd.

³⁰⁵ TTK m. 590/II'deki atıf dolayısıyla bonoya ve TTK m. 730/b.3'teki atıf dolayısıyla da çekte

senetleri bakımından zaten temsilci sıfatıyla kambiyo borcu altına giren kişinin yetkisiz olması durumunda sözkonusu kambiyo borcunu bizzat yetkisiz temsilci üstleneceğinden temsilcinin yetkisizliği kambiyo alacaklısı bakımından bir zarar doğurmamaktadır. Bu sebeple de çekte yetkisiz temsil halinde BK. m. 39 hükmü uygulama alanı bulamayacaktır³⁰⁶.

Bir kişi, temsil edilenin vekili olmasına rağmen bu temsil yetkisinin kambiyo taahhüdünde bulunmayı kapsamamasına rağmen bir çeke herhangi bir sıfatla imza koyduğunda hiç yetkisi olmamasına rağmen bir üçüncü şahsı temsilen bir çeke imza konulması durumunda olduğu gibi imza koyduğu taahhütten bizzat sorumlu olacaktır. Böyle bir durum, temsil edilen tarafından temsil yetkisi verilirken temsil yetkisinin belirli konular açısından geçerli olduğu belirtilerek ve bu yetki kapsamında kambiyo taahhüdünde bulunma yetkisinin temsilciye tanınmaması şeklinde ortaya çıkabilir. Öte yandan bazı hallerde verilen yetkinin kambiyo taahhüdünde bulunma hakkını da kapsamaması kanunen özel şartlara bağlanmış olması mümkündür ve kanunkoyucu tarafından aranılan bu şartlar yerine gelmediği takdirde temsilcinin temsil edilen adına çeke koyduğu imza, temsil edileni değil temsilciyi sorumlu hale getirecektir. Bu şartlara örnek olarak kısıtlı kişiyi temsilen hareket eden vasinin TMK. m. 462/b. 5 uyarınca kambiyo taahhüdü altına girmek konusunda vesayet makamından (kısıtlının yerleşim yerindeki sulh hukuk mahkemesinden) izin alma zorunluluğu gösterilebilir. Bazı temsilcilerin ise kambiyo taahhüdünde bulunması konusunda temsil edilen tarafından özel olarak yetkilendirilmesi gerekmektedir. Bu temsilciler, BK. m. 388/III (TBKT. m. 504/III) uyarınca vekil, BK. m. 453/II (TBKT. m. 551/II) uyarınca ticari vekil, TTK. m. 955/IV (Tasarı m. 1070/4) uyarınca gemi müdürü ve TTK m. 989 (Tasarı m. 1105/3) uyarınca kaptandır. Ancak açık bir özel yetki alması gereken kişilerin, bu yetkiyi nasıl alacaklarına dair kanuni bir düzenleme mevcut değildir. Bu sebeple özel yetki bir

---

³⁰⁶ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, a.g.e., s. 201; Helvacı, **Ülgen'e Armağan**, s. 675.. Doktrinde bir görüşe göreyse temsil ilişkisi belirtilmeden senet imzalandığında BK m. 39 uyarınca tazminat davası açılabilir (Oktay, a.g.e., s. 69). Ancak kanaatimizce temsil edilen tarafından yetkisiz temsil def'i ileri sürüldüğünde temsilci bizzat kendisi çekteki imzasından ötürü borçlu hale geleceğinden yetkisiz temsil sebebiyle hamil zarar görmeyecektir, dolayısıyla zarar doğmadığından yetkisiz temsilci aleyhine ayrıca bir tazminat davası açılması da mümkün olmayacaktır.

şekle tabi değildir; dolayısıyla iznin senette yazılı olarak belirtilmiş olması da gerekmez³⁰⁷. Bu durumda önemli olan bu iznin varlığının temsilci tarafından ispatlanabilir durumda olmasıdır; aksi halde bu kişilerin kambiyo taahhüdünde bulunamamaları esas olduğundan çekteki imzalarından ötürü bizzat sorumlu olacaklardır.

Temsil yetkisinin bir diğer kısıtlanma biçimi, temsil edilenin temsili konusunda birden fazla temsilcinin imzasının aynı anda bulunmasının gerekmesidir. Temsil edilenin temsil edilmiş sayılması için çekte birden fazla temsilcinin birden imzasının gerektiğinde bu imzaların çekte aynı anda atılması şart değildir; ancak bütün temsilcilerin imzası çekin üzerinde varolmadıkça temsil edilen adına kambiyo borcu doğmayacaktır³⁰⁸. Eğer birden fazla temsilci, temsil konusunda yetkili kılınmışsa ve fakat bu kişilere tek başına temsil yetkisi verilmediyse; buna karşılık şirkette temsilci sıfatıyla temsilcilerden yalnızca birinin imzası mevcutsa bu durumda sorumlu olacak kişi temsil edilen değil çekte imzası bulunan temsilci olacaktır³⁰⁹. Ancak sözkonusu temsilci, bir “ticari mümessil” ise ve bu sebeple kural olarak taciri ticari işletmenin amacı kapsamındaki işlerde temsil konusunda sınırsız yetkiye sahipse bu temsilcinin yetkisi “birlikte temsil” yoluyla temsil edilen tacir tarafından sınırlandırıldığı takdirde bu sınırlamanın ticaret siciline tescil ve ilan edilmesi gerekir; aksi halde temsil edilen tarafından sınırlama gerekçesiyle yetkisiz temsil def’i, ancak karşı tarafın bu sınırlamayı fiilen bildiği ispat edilebilirse ileri sürülebilecektir³¹⁰.

³⁰⁷ Oktay, **a.g.e.**, s. 68; Aksi görüşte Helvacı, **a.g.e.**, s. 48. Helvacı, bu kişilere verilecek kambiyo taahhüdünde bulunmaya yönelik özel yetkinin ancak yazılı olarak verilebileceğini ve yazılılık sayesinde bu yetki için kanunkoyucu tarafından aranılan sarıhlik şartının yerine geleceğini ifade etmektedir. Yazar, ayrıca kıymetli evrakın özel ve sıkı şekil şartlarına tabi tutulmasının nedenlerinden birinin bu senetleri düzenleyecek olanları düşünmeye sevk etmek olduğuna vurgu yaparak bu özel temsil yetkisinin şekilsiz olarak verilmesi halinde, şeklin bu fonksiyonunun etkisiz hale geleceğini; bunun da kanunun ruhuna aykırı bir sonuç doğuracağını savunmaktadır.

³⁰⁸ Oğuzman/Öz, **a.g.e.**, s. 181.

³⁰⁹ Yılmaz, **a.g.e.**, s. 203; Y. 19. HD., 1998/4211 E., 1998/5344 K., 21.09.1998 T. (Eriş, **Çek-2004**, s. 427); Y. 12. HD., 1994/14646 E., 1994/14927 K., 24.11.1994 T. (Eriş, **a.e.**, s. 376).

³¹⁰ Ömer Teoman, “Tacir Yardımcıları”, **Doç. Dr. Mehmet Somer’in Anısına Armağan**, İstanbul, Beta Basım Yayım, 2006, s. 237 vd.; Y. HGK., 2000/19-818 E., 2000/816 K., 26.04.2000 T. (Eriş, **Çek-2004**, s. 358); Y. 11. HD. 1980/4187 E., 1980/4137 K., 22.09.1980 T. (Canbolat/Canbolat, **a.g.e.**, s. 160 vd.).

Birlikte temsile ilişkin ticari mümessile ilişkin kural, TTK. m. 321/II (Tasarı 371/3) uyarınca anonim şirket temsil yetkisine sahip olan yönetim kurulu üyeleri (TTK. 319/I) açısından da geçerlidir. Ancak “*Anonim şirket adına tanzim edilecek evrakın muteber olması için, aksine esas mukavelede hüküm olmadıkça temsile salâhiyetli olanlardan ikisinin imzası kâfidir.*” (TTK. m. 321/III) düzenlemesi sebebiyle şirket esas sözleşmesinde aksine bir karar olmadıkça tek başına bir şirket temsilcisinin şirket adına çek keşide etmesi mümkün değildir; şirketin yetkili olarak temsil edilmiş kabul edilebilmesi için çek üzerinde iki temsilcinin imzası bulunması gerekir. Tasarı’da ise “*Esas sözleşmede aksi öngörülmemişse temsil yetkisi çift imza ile kullanılmak üzere yönetim kuruluna aittir.*” (m. 370/I) hükmüyle, şirket esas sözleşmesinde aksi öngörülmediği süre anonim şirketin her türlü temsiline çift imzanın zorunlu olduğu kabul edilmiştir.

Limited şirketlerde ise şirket sözleşmesi ve ortaklar kurulunca aksi kararlaştırılmadığı sürece, ortakların her biri müdür sıfatıyla şirketi temsile yetkili olacaktır (TTK. m. 540/I). Bu yetkinin şirket sözleşmesi ya da genel kurulca ortaklardan bir veya birkaçına bırakılması mümkündür (TTK. m. 540/II). Tasarı’da ise bu maddeye karşılık gelen m. 623/1’in gerekçesinde belirtildiği üzere Tasarı’da özden organ ilkesi, bir başka deyişle şirketin yönetiminin ve temsiline kurucu ortaklar için yalnızca hak olarak değil aynı zamanda bir yüküm olarak verilmesi esası³¹¹ terkedildiğinden ötürü ilgili hüküm “*...Şirketin sözleşmesi ile yönetimi ve temsili, müdür sıfatını taşıyan bir veya birden fazla ortağa veya tüm ortaklara ya da üçüncü kişilere verilebilir. En azından bir ortağın, şirketi yönetim hakkının ve temsil yetkisinin bulunması gerekir.*” şeklinde düzenlenmiştir. Tasarıda ilgili değişikliğe gidilmesinin temel nedeni olarak özden/bünyeden yönetim ilkesinin şirketi “şahıs şirketi” sınıfına soktuğu gösterilmiştir. Tasarıdaki bu düzenleme uyarınca şirketi temsil edecek kişi(ler)in mutlaka seçilmesi gerekecek; böylelikle limited şirketleri yapısı sermayeye dayalı olmasına rağmen bu şirketlerde yönetimin ortaklara kanunen bir hak ve yüküm olarak bırakılmasının önüne geçilmiş olacaktır. Limited şirket müdürünün temsil yetkisinin kısıtlanması konusunda ise kanunkoyucu tarafından

³¹¹ Özden organ kavramına ilişkin açıklamalar için bkz: Reha Poroy/Ünal Tekinalp/Ersin Çamoğlu, **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, 10. bs., İstanbul, Arıkan Basım Yayım, 2005, s. 925 vd.

anonim şirketlere ilişkin düzenlemeye atıfta bulunulmuştur (TTK. m. 542/II – Tasarı m. 629/I).

TTK m. 590'ın son cümlesi "*Salahiyetini aşan temsilci için dahi hüküm böyledir*" demek suretiyle temsilcinin temsil yetkisini aşması halinde de yetkisiz temsilciye olduğu gibi imza koyan kişinin ilgili kambiyo taahhüdünü bizzat yükleneceğini ifade etmektedir. Ancak bu sorumluluğun kambiyo borcunun tamamı için mi yoksa temsilciye tanınan yetki miktarının üstünde kalan kısım için mi geçerli olduğu tartışmalıdır; zira temsilci bu durumda temsil edilen adına kambiyo borcu üstlenme konusunda yetkilidir, fakat bu yetkisi miktar bakımından sınırlandırılmıştır. Bu konuda ilk görüş, TTK.'da yetkisiz ve yetkisini aşan temsilcilerin sorumlulukları bakımından bir ayırım yapılmadığı gerekçesiyle yetkisini aşan temsilcinin imzası sebebiyle ortaya çıkan kambiyo borcunun tamamından sorumlu olduğunu ifade etmektedir³¹². Buna karşın bir diğer görüşse temsil yetkisinin sınırlı olarak verildiği hallerde temsilcinin yetkisini aştığı miktar kadar sorumlu olduğunu ileri sürmektedir³¹³. Yetki miktarını aşacak biçimde kambiyo taahhüdünde bulunan temsilcinin yalnızca yetkisini aştığı miktarda sorumlu olduğunun kabulü halinde çek hamiline gerek temsil edilen gerekse temsilci tarafından kısmi ödemeler yapılacaktır.³¹⁴ Kısmi ödeme de Türk kambiyo senetleri sistemine uygun bir fiildir ve

³¹² Kınacıoğlu, a.g.e., s. 126. Doktrinde yetkisini aşan temsilcinin borcun tamamından sorumlu olacağı, fakat yetki sınırına kadar temsil edilenin de temsilciyle birlikte sorumlu olduğu görüşü için bkz.: Arslanlı, a.g.e., s. 70.

³¹³ Ünal Tekinalp, "Kambiyo Senetlerinde Temsile İlişkin Bazı Sorunlar", **Temsil ve Vekaletle İlişkin Sorunlar Sempozyumu**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, 1977, s. 45; Oktay, a.g.e., s. 69; Helvacı, a.g.e., s. 47; M. Fatih Arıcı, "Kambiyo Senetlerinde Temsilcinin Yetkisini Aşarak Kambiyo Taahhüdünde Bulunmasından Doğan Sorumluluk", **Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu'na 65. Yaş Günü Armağanı**, 2. bs., İstanbul, Beta Basım Yayın, 2001, s. 20 vd.; Serdar Acar, "Kambiyo Senetlerinde Temsil Yetkisindeki Sakatlıklar ve Sonuçları" **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Ekim-2006, s. 33.

³¹⁴ Bu noktada belirtilmelidir ki; doktrinde, anonim şirketlerde temsil yetkisine sahip üyelerin işletme konusu içerisindeki bütün işlemleri yapmaya yetkili olduğu ve bu sebeple konu sınırı içerisinde bir sınırlandırmanın geçerli olmayacağı belirtilmiştir. Bu görüş uyarınca, anonim şirket temsilcisinin temsil yetkisi ancak diğer bir temsilcinin imzasının varlığı ile yahut yer bakımından (yetki yalnızca bir şubenin yahut merkezin işlerine hasredilmek suretiyle) sınırlandırılabilir. Konumuz bakımından bir anonim şirket temsilcisinin yetkisinin belli bir meblağa kadar sınırlandırılması tescil ve ilan edilse dahi icilin olumlu fonksiyonu gereğince üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez. Bu sınırlamalar, ancak temsilin sözkonusu olduğu işlemin muhatabınca bilindiği ispatlandığı takdirde geçerlilik arz eder. (Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, a.g.e. s. 308) Tasarı m. 371/3 hükmü de bu görüş dikkate alınarak düzenlenmiş olup, bu hüküm uyarınca "*ancak temsil yetkisinin sadece merkezin veya bir şubenin işlerine özgülediğine veya birlikte kullanılmasına ilişkin tescil ve ilan edilen sınırlamalar geçerli*" olduğu kabul edilmiştir.

kısmi ödeme gerçekleştiğinde bu ödeme, TTK m. 730/b. 8'in atfı dolayısıyla TTK m. 621/III uyarınca çek üzerine yazılıp kısmi ödemede bulunan kişiye ödemesine ilişkin bir makbuz verilecek; çek ise ödenmeyen kısmı tahsil edebilmesi için hamilde kalmaya devam edecektir. Kısmi ödemede bulunan kişinin çekte müracaat borçlusu olması halinde ise bu ödemede bulunan kişi, hamilden ayrıca çekin onaylı bir suretini de isteyebilecektir³¹⁵.

Bir kişiye bir temsilci aracılığıyla kambiyo borcu altına girdiği gerekçesiyle başvurulabilmesi için öncelikle temsil edilenin kimliğinin ve çekteki imzanın o kişiyi temsilen atıldığıının bilinmesi şarttır. Temsilcinin çeki imzalarken, sözkonusu çeki temsil ettiği kişiyi temsilen imzaladığını belirtirse bu konuda bir sorun ortaya çıkmayacaktır. Ancak imzayı atan şahıs temsilci vasfını çek üzerinde yazılı olarak belirtmediğinde, sözkonusu temsilci yetkili dahi olsa hem temsil ilişkisini hem de kendisine çek ile başvuran üçüncü kişinin temsil ilişkisini bildiğini ispat yükümlülüğü altına girecektir ve çekte temsil edilenin çek üzerinden tespit edilememesi durumunda ancak ispat kuralları uyarınca ispatlanırsa temsil edilen, temsilcinin imzasından ötürü sorumlu olacaktır³¹⁶. Bu sebeple temsilcinin çekin üzerine imzası ile birlikte temsil ettiği kişinin ismini ve imzayı o kişiyi temsilen attığını yazması kendisi için hem yararlı hem de gereklidir.

Temsil yetkisi olmayan ya da temsil yetkisini aşarak kambiyo taahhüdünde bulunan temsilcinin çekteki imzasından dolayı bizzat sorumlu olması genel prensiptir. Ancak bu prensibin geçerli olması, yetkisiz temsilcinin bizzat borç altına girebilecek nitelikte olmasına bağlıdır. Bunun için de temsilcinin, temsil ettiği kişi adına kambiyo ilişkisine girme konusunda ehil olması şarttır. Daha önce de belirtildiği üzere sınırlı ehliyetsizler bir başkası adına temsilci olarak çeki imzalamakta ise kanuni temsilcisinin muvafakatine ihtiyaç duymayacaktır; fakat kendisi adına tek başına kambiyo borcu altına giremez. Dolayısıyla sınırlı ehliyetsiz bir kişi temsilci sıfatıyla çeki imza koyduğunda temsil konusunda yetkisiz yahut yetkisini aşmış durumda ise kendisi adına da imzasından ötürü sorumlu

³¹⁵ Arıcı, **a.g.m.**, s. 24 vd.; Acar, **a.g.m.**, s. 33

³¹⁶ Oktay, **a.g.e.**, s. 69; Tekinalp, **a.g.m.**, s. 42; Teoman, **Tacir Yardımcıları**, s. 232.

tutulamayacak; kendisine ödeme için başvurulduğunda ehliyetsizlik def'ini ileri sürebilecektir.

Mevcut bir temsil yetkisi, yetkiyi sona erdiren herhangi bir sebebin gerçekleşmesi sonucu ortadan kalkabileceği gibi temsil edilenin, verdiği temsil yetkisini temsilciden geri alması sonucu da sona erebilir. Bu durumda da prensip olarak ilgili temsilci artık yetkisiz hale gelip bu andan itibaren temsil edilen adına yaptığı işlemler yetkisiz temsil kapsamında değerlendirilecektir. Ancak bu duruma ilişkin olarak kanunkoyucu, bir istisna öngörmüştür. Buna göre temsilciye verilen temsil yetkisi üçüncü şahıslara bildirilmiş; fakat bu temsil yetkisinin geri alındığı sözkonusu üçüncü şahıslara bildirilmemişse bu kişilere karşı yetkinin kaldırıldığı ileri sürülemez (BK m. 34/III); dolayısıyla yetkisi alınmış temsilcinin çeki temsil edilen adına imzalayıp bu üçüncü kişilere vermesi halinde bu kişilere karşı temsil edilen sorumlu olacaktır³¹⁷. Ancak BK m. 452/II (TBKT. m. 550/II) uyarınca iyiniyetli üçüncü kişilere sağlanan bu koruma temsil yetkisinin geri alındığının ticaret siciline tescil ve ilan edilmiş olması halinde sona erer; bir başka deyişle temsilcinin temsil yetkisinin alındığının ticaret siciline tescil ve ilanı üçüncü kişilerin iyiniyetini bertaraf eder³¹⁸.

³¹⁷ Oğuzman/Öz, **a.g.e.**, s. 185; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, **a.g.e.**, s. 196 vd. Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, üçüncü şahsın yetkinin sona erdiğini başka surette öğrenmesi halinde BK. m. 34/III'ün artık uygulanamayacağını belirtmektedir. Buna karşın Oğuzman/Öz, mehzaz kanunda (İsviçre Borçlar Kanunu m. 34) iyiniyet şartına yer verilmesine rağmen BK m. 34/III'te iyiniyet şartının aranmadığını; buna karşın temsilcinin yetkisinin kaldırıldığını bilmesine rağmen temsilciyle muameleye girişmesi halinde temsil edilenin hakkını kötüye kullanıldığı yönünde bir savunmada bulunabileceğini ifade etmektedir. Konu ile ilgili olarak Yargıtay kararlarında ise şu ifadelerle rastlanmaktadır: "Temsil yetkisinin sona ermesinden sonra yeni yöneticilerin seçimine ilişkin yönetim kurulu kararının sicile tescili gerekir. Aksi halde daha önceki sicil kaydına güvenerek işlem yapan iyiniyetli üçüncü kişilere karşı bu değişiklik öne sürülemez." Y. 19. HD., 1993/9788 E., 1993/8243 K., 02.12.1993 T. (<http://www.hukukturk.com>); "Düzenleme tarihi itibarıyla çekte imzası bulunanların kooperatif tüzel kişiliğini temsile yetkili olup olmadıkları, *tescil ve ilan edilmeyen yetki değişikliğinin davalı tarafından bilinmesinin mümkün olup olmadığı hususlarının değerlendirilmesi gerekirken*, bu hususlar araştırılmadan yazılı gerekçe ile davanın kabulüne karar verilmesi doğru olmamıştır." Y. 11. HD., 2006/355 E., 2006/1015 K., 06.02.2006 T. (**Kazancı İçtihat Bankası**).

³¹⁸ Y. 12. HD., 1991/11881 E., 1992/6182 K., 01.05.1992 T. (Uyar, **C.I**, s. 947 vd.); Y. 12. HD., 1996/4360 E., 1996/4465 K., 02.04.1996 T. (Uyar, **a.e.**, s. 938).

3- SAHTE İMZA:

Bir çekin oluşmasındaki esas unsur, çekteki imzadır; zira çekle borçlanan kişinin bu konudaki iradesini somut olarak ortaya koyan unsur, bu imzadır. Bir kişinin çekteki imzası, imzayı bir üçüncü kişiyi temsil amacıyla attığı haller haricinde kendi nam ve hesabına borçlanma iradesini gösterir. Ancak bir çekte gerçekte o çekle borçlanma iradesi bulunmayan bir kişi adına atılmış bir imza bulunabilir. Böyle bir durumda sahte imzadan söz etmek gerekecektir ve imzanın sahteliği, kendisi adına sahte imza³¹⁹ kişi tarafından iyiniyetli olup olmadığına bakılmaksızın tüm hamillere karşı bir hükümsüzlük def'i, bir başka deyişle borcun doğmadığına dair teknik anlamda bir itiraz olarak ileri sürülebilecektir; zira sahte imza çekteki şekil şartını dış görünüş olarak tamamlamakla beraber imzanın sahibi görünen kişi, çekle borçlanma iradesine sahip olmadığından ve dolayısıyla sözkonusu çekle kendisinin bir ilgisi bulunmadığından, çek borcu bu kişi adına gerçekte doğmamıştır³²⁰. Çekteki sahte imza ile görünüşte imza sahibi olan kişi, ancak kendisi bu imzaya icazet verirse borçtan sorumlu olacaktır³²¹. Bu icazet, yerine imza atılan şahsın sözkonusu imzanın doğruluğunu beyan etmesi suretiyle gerçekleşebileceği gibi, kimi hallerde (örneğin imzanın kendisine ait olup olmadığı sorulduğunda cevap vermeyerek) sükutu neticesinde de ortaya çıkabilir. Bu halde de

³¹⁹ Atılan sahte imzanın gerçeğine benzeyip benzememesinin bu noktada bir önemi yoktur; başkası tarafından atılan herhangi bir imza hukuki görünüm açısından gerekli şartı yerine getirmek için yeterlidir. Ancak adına imza atılan kişinin gerçek imzası biliniyorsa sahte imza atan kişinin kendi amacına ulaşması bakımından adına imza atılan kişinin imzasına benzer bir imza atmaya çalışacağını da pratik bir gerçek olarak kabul etmek gerekir.

³²⁰ İmregün, **a.g.m.**, s. 658 vd.; Helvacı, **a.g.e.**, s. 49 vd. İmzanın sahteliği sözkonusu olduğunda mevcut bir imzanın varlığı kabul edilmektedir; fakat imzanın sahibi olarak başvuru kişi, bu imzanın kendisine ait olmadığını (sahte olduğunu) belirttiğinde artık bu çek, adına sahte imza atılan kişi açısından borç doğurmayacaktır. Doktrinde bir görüş, çekteki sahte imzayı atan kişinin tespit edilmesi durumunda, çekte zorunlu unsurlar sayılırken geçerlilik şartı olarak yalnızca imza belirtilmiş olup, imza sahibinin imzasının yanısıra adı-soyadının yazılı olmasının gerekmemesinden hareketle, sahte imzayı atan kişinin elyazısından tespit edilmesi halinde bu sahte imzayı atan kişinin yetkisiz temsilci gibi bizzat kambiyo borçlusu olması gerektiğini ifade etmektedir (Kinacıoğlu, **a.g.e.**, s. 123; Funda Özdin, **Muhatabın Keşideciye Karşı Sahte veya Tahrif Edilmiş Çekten Doğan Sorumluluğu**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006, s. 11 vd.).

³²¹ Yılmaz, **a.g.e.**, s. 205.

imza sahibi, zımni olarak icazet vermiş kabul edilip mevcut görünüm sebebiyle çek borcundan sorumlu tutulur³²².

Şayet sahte olarak atılan imza keşideciye aitse bu durumda tedavüle çıkan bu çekin sahte bir çek olduğunu kabul etmek gerekecektir. Böyle bir durumda her ne kadar çekin tamamının sahteliği sözkonusu olsa da bu durum, imzaların istiklali prensibi uyarınca imza sahibi diğer kişilerin imzalarının geçerliliğini, dolayısıyla yüklenmiş oldukları borcu ortadan kaldırmayacaktır³²³. Ancak keşidecinin imzasının, dolayısıyla çekin sahte olması ile çek üzerinde sahte bir imza bulunması arasında kanunkoyucu fark gözetmiş³²⁴, sahte ve tahrif edilmiş çeklerin ödenmesine ilişkin olarak TTK. m. 724 hükmünü düzenlemiştir. Bu hükme göre “*Sahte veya tahrif edilmiş bir çeki ödemiş olmasından doğan zarar muhataba ait olur; meğer ki, senette keşideci olarak gösterilen kimseye kendisine bırakılan çek defterini iyi saklamamış olması gibi bir kusurun isnadı mümkün olsun*”³²⁵. Bu hüküm uyarınca keşidecinin

³²² Kınacıoğlu, a.g.e., s. 123; Oktay, a.g.e., s. 71; Helvacı, a.g.e., s. 50.

³²³ Y. H. HD., 1997/10471E., 1998/1321 K., 02. 03. 1998 T. (<http://www.hukukturk.com>).

³²⁴ Çekteki imzaların sahteliği konusunda keşidecinin imzası ile çekteki diğer imzalar arasında değişik hukuk sistemlerinde yapılan ayırım için bkz.: İnan, **Çek Rizikolarından Doğan Sorumluluk, (Kıs. Çek Rizikoları)**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1981, s. 33 d.n. 56’da adı geçen yazarlar.

³²⁵ Doktrinde bir görüş, bu hükümde kullanılan sahte çek ibaresinin senedin bütünlüğünün olduğu kadar senetteki “herhangi” bir imzanın sahteliğinde de geçerli olacağını ifade etmektedir (Kalpsüz (Çelebican/Eren), a.g.e., s. 138). Ancak gerek TTK. m. 713 hükmü uyarınca muhatabın diğer cirantaların imzalarına ilişkin bir inceleme sorumluluğu bulunmaması, gerek muhatabın sorumluluktan kurtulma istisnası olarak “keşideci”nin kusuru şartının gerekmesi gerekse pratikte muhatabın ödemesinin diğer çek borçluları adına bir zarar doğurmayacak olması, böyle bir ödeme halinde muhatap bankanın yaptığı ödemeden ötürü başvuracağı yegane kişinin keşideci olması sebebiyle kanunkoyucunun keşidecinin imzasının sahteliğini diğer çek borçlularının imzalarından ayrı bir düzenlemeye tabi tuttuğunu kabul etmek gerekecektir. Ayrıca bizim de katıldığımız bir görüşe göre kanunkoyucunun TTK m. 713 vasıtasıyla muhatap bankaya keşidecinin imzasının aksine cirantaların imzalarının geçerliliğini inceleme yükümlüğü getirmemiş olmasının sebebi çek anlaşması dolayısıyla keşidecinin imza örneğine sahip olan bankanın cirantaların imza örneklerine sahip olmadığından bu imzaları kontrol etme imkanının olmamasıdır ve muhatap banka için TTK m. 724 ile getirilen kusursuz sorumluluğun imkansız haller için dahi geçerli olduğu kabul edilemez (Domaniç, **Kıymetli Evrak**, s. 458; Müge Tekil, **Çekte Muhatap Bankanın Hukuki Sorumluluğu**, İstanbul, Beta Basım Yayım, 1997, s. 78 vd.). Karşı görüş olarak herhangi bir sahte imzadan ötürü keşidecinin zarar görmesi ihtimalinde muhatabın ödemediği sorumluluğunun doğacağı, dolayısıyla TTK m. 724’teki sahte imza ifadesi açısından sınırlandırıcı kıstasın keşidecinin ödemediği zarar göreceği belirtilmiş olsa da (Ali Paşlı, “Sahte ve Tahrif Edilmiş Çek”, **İBD.**, C. 74, S. 7-8-9, 2000, s. 642) keşidecinin sahteliğinden zarar göreceği tek imza, bir lehdar emrine çek düzenlemesine karşın bu çeki lehdeye teslim etmeden çaldırması halinde lehdar adına atılacak sahte imzadır ve bu imzaya dayalı olarak tedavüle çıkarılan çeki muhatap banka ödemediğinde gerçek lehdeye da asıl alacak ilişkisi sebebiyle ödeme yapılırsa keşideci sahte imzadan zarar görmüş olur (İnan, **Çek Rizikoları**, s. 121 vd.; Ekrem Törüner, “Ticaret Yasamız Açısından Çekte Sahtekarlık ve Tahrifat (TTK m. 724)”.

imzasının sahte olması halinde ödeme için kendisine başvurulmuş muhatap bankaya sahte imzalı çeki ödemesi halinde sorumluluk yüklenmiş durumdadır. Esasen muhatap banka, kambiyo ilişkisinin dışında keşidecinin temsilcisi niteliği de taşımayan bağımsız bir kişi olmasına ve çek hesabında karşılık bulunduğu takdirde kendisine başvurulduğunda prensip olarak ödemede bulunacak olmasına rağmen kanunkoyucu, bu hükümlerle keşidecinin imzasının sahte olması (keza çekin keşide edildikten sonra tahrifata uğramış olması) halinde bankanın ödemede bulunmaması gerektiğini; bulunması halinde ise sorumluluğun muhataba ait olup ödeme bedelini çek hesabına borç olarak kaydedip keşideciden tahsil edemeyeceğini düzenlemiştir. Dolayısıyla muhataba çekte keşidecinin imzasını inceleyip imzada sahtelik mevcutsa bu durumu tespit etmek ve hamile karşı sahte çek def'ini ileri sürmek mükellefiyeti yüklenmiştir. Kanunkoyucunun bu yaklaşımının sebebi olarak imza sahteliğinin muhatap banka tarafından ödeme aşamasında gerekli inceleme yapılması halinde anlaşılabilir olması ve sahte imzalı çekin ödenip muhatap bankanın bu durumdan sorumlu tutulmaması halinde keşidecinin ancak sahte imzayı atan faili tespit edip o kişiden haksız fiil sebebiyle zararını tazmin etmek durumunda kalacak olması; bunun da pratikteki güçlüğü sebebiyle keşidecileri koruyucu bir tutum sergilemeyi tercih etmesi gösterilebilir³²⁶. Bu düzenlemedeki amaç keşideciyi korumak olduğundan kanunkoyucu, muhatap bankanın kusurlu olup olmadığına bakmaksızın muhatabı sorumlu tutmuştur; dolayısıyla muhatap banka imzadaki sahteliği tespit edememekte kusursuz olsa dahi çek defterini kaybetmekte keşidecinin kusurunun olduğunu ispat

---

Ankara Barosu Dergisi, 1980, S. 2, s. 209; Paslı, **a.m.**, s. 646). Ancak bu durumda TTK m. 724'e dayalı olarak hareket edildiğinde dahi muhatap bankanın sorumluluğuna gidilemeyeceği görüşünü (Kendigelen, **Çek**, s. 249) paylaşmaktayız; zira kanaatimizce öncelikle böyle bir durumda keşidecinin kusurlu davranışı sözkonusu olacaktır ve keşidecinin kusuru, muhatabın sorumluluğuna gidilmesine engeldir. Ayrıca keşidecinin bu durumda öne süreceği def'i de sahte imza def'i değil çekin rızası hilafına elden çıktığı def'i olacaktır. Sahte imzaya ilişkin def'iyi ileri sürecek kişi ise kendisine müracaat borçlusu olarak başvurulması halinde kendi adına sahte imza atılan çek üzerinde lehdar olarak gözüken kişidir.

³²⁶ Kendigelen, **Çek**, s. 248 vd.; Paslı, **a.g.m.**, s. 637 vd. Buradan hareketle keşidecinin sahte imzalı çek hesabından ödendiğinde bu ödemeden doğan zararını gidermesinin tek yolu muhatap banka değildir. Sahte imzalı çeki tahsil eden hamile karşı keşideci, istirdat davası açabilecek ve hesabından yapılan haksız ödemenin kendisine iade edilmesini istemesi konusunda kötüniyetli sayılması da sahte imzanın mutlak bir def'i teşkil etmesinden hareketle mümkün olmayacaktır. [Y. 11. HD., 2000/535 E., 2000/1902 K., 06.03.2000 T. (**BATİDER**, C. XXI, S. 2, 2001, . 342 vd.)].

edemedikçe yaptığı ödemedenden ötürü sorumlu olacaktır³²⁷. Keşideci, çek defterini kaybetmekte kusurlu olmasa dahi çek defterinin kaybolduğunu zamanında muhatap bankaya bildirmemesi halinde ise kusurlu kabul edilecektir³²⁸.

Muhatap banka, ödemede bulunduğu sahte çekteki sahte keşideci imzasını atan kişinin kim olduğunu tespit ederse, sözkonusu kişiye bu haksız fiilden kaynaklanan zararının tazmini için başvurabilecektir. Burada başvurulacak kişi, kambiyo borçlusu durumunda bulunmamaktadır; dolayısıyla muhatap bankanın başvurusu da halefiyet nedeniyle değil haksız fiil sebebiyle doğrudan doğruya ortaya çıkmış olan kendi zararını tazmin etmeye yönelik bir dava olacaktır³²⁹. Ödemede bulunan muhatap bankanın sahte imzanın failinin yanısıra ödeme yaptığı hamile de rücu edebileceği; fakat bunun ancak hamilin kötünietli yahut sahte imza ile keşide edilmiş çekin iktisabında ağır kusurlu olması halinde mümkün olabileceği; bu durumdaki hamilin TTK m. 704 uyarınca elindeki çeki iade yükümlülüğünün olmasına rağmen çeki iade etmek yerine muhatap bankaya ibraz ederek sebepsiz zenginleşme ve/veya haksız fiile neden olduğu doktrinde kabul edilmektedir³³⁰.

³²⁷ Kalpsüz(Çelebican/Eren), **a.g.e.**, s. 139; Göle, **a.g.e.**, s. 152; Kendigelen, **Çek**, s. 252. Ödemeyi yapan banka, muhatap banka olmasa ve ödemenin yapıldığı anda ödeme yapan banka tarafından imzanın sahte olup olmadığının kontrolü mümkün olmasa bile muhatap banka, sözkonusu çeki bizzat ödemiş gibi ödemedenden sorumlu olacaktır. [Y. 11. HD., 1986/1109 E., 1986/2300 K., 17.04.1986 T. (Moroğlu/Kendigelen, **a.g.e.**, s. 673)]. Bu noktada “garantili çek” kavramına da değinmek gerekecektir. Garantili çek, muhatap bankanın belirli bir miktara kadar olan çeklerin bedellerini banka hesabında karşılığı bulunmasa dahi ödeme taahhüdünde bulunduğu çeklerdir (Kendigelen, **Çek**, s. 392). Bu nitelikte çeklerin varlık sebebi, çeki alan hamilin çekin bedelinin ödenmemesi konusunda hiçbir şüphesinin olmamasını sağlamak ve böylelikle çek tedavülünü en üst seviyeye taşımaktır. Bu sebeple doktrinde bir görüş, garantili bir çekte keşideciye ait sahte bir imza bulunduğu çekin hamilinin iyiniyetli olup imzanın da dış görünüşü bakımından gerçek bir imza izlenimi uyandırması halinde muhatap bankanın sahteliği tespit etse dahi garantili çek uygulamasının amacına ulaşması açısından iyiniyetli hamile ödeme yapması gerektiğini savunmaktadır (Öztan, **a.g.e.**, s. 1400). Bu görüş uyarınca TTK m. 724’ün uygulama alanı, garantili çekler açısından daraltılmış kabul edilmelidir.

³²⁸ Nurkut İnan/Serpil Kıvanç, “Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin Çeke İlişkin Kararları (1979 – 1982)”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Temmuz 1984**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1984, s. 159 d.n. 72’de anılan kararlar.

³²⁹ İnan, **Çek Rizikoları**, s. 102 vd. Ayrıca belirtmek gerekir ki; sahte imza atan yahut çeki tahrif etmiş olan kişi tespit edildiğinde bu eylemde bulunan kişinin borçlar hukuku bakımından haksız fiil sonucu ortaya çıkan zarara ilişkin tazminat ödeme sorumluluğu olduğu gibi bu eylemlerinden ötürü sahtecilik [çekin emre veya hamiline yazılı olması halinde TCK. m. 210/1’in atfı dolayısıyla resmi belgede sahtecilik (TCK. m. 204); nama yazılı olması halinde ise özel belgede sahtecilik (TCK. m. 207)] suçu işlemiş olacağından ayrıca bir cezai sorumluluk da yüklenecektir.

³³⁰ Öztan, **a.g.e.**, s. 1112; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 371; Kendigelen; **a.g.e.**, s. 235; İnan, **Çek Rizikoları**, s. 126.

Uygulamada ise yeni bir Yargıtay kararında³³¹ sahte imzanın bir mutlak def'i olması sebebiyle iyiniyetli hamile ödemededen kaçınabilecek muhatap bankanın hakkını kötüye kullandığı tespit edilmedikçe iyiniyetli hamile yaptığı ödemenin de istirdadını isteyebileceği belirtilmiş; bu yaklaşım, gerek TTK. m. 724 ile getirilen sisteme aykırılık teşkil ettiği gerekse çekin tedavül güvenliğini zedeleyeceği gerekçesiyle doktrinde eleştirilmiştir³³².

Yetkisiz temsilci sıfatıyla imza atan kişi ile başkası adına sahte imza atan kişinin imzaları sebebiyle sorumluluğu, farklı niteliktedir; zira imza sahibinin temsil konusunda yetkisizliği, def'i olarak ortaya çıktığında imza sahibi bizzat kambiyo borçlusu haline dönüşmektedir. Sahte imza atan kişinin borcu ise kambiyo ilişkisinden değil haksız fiil sorumluluğundan doğmaktadır³³³.

Kanunkoyucu, keşidecinin kusurlu davranışına örnek olarak keşidecinin kendisine bırakılan çek defterini iyi saklayamaması durumunu göstermiştir. Keşideci, çek defterini kaybetmekte kusursuz olsa dahi kaybetme durumunu muhataba bildirmekte gecikmesi halinde de kusurlu kabul edilebilecek³³⁴ ve sahte imzalı, fakat tedavülde bulunmasında keşidecinin de kusuru olan çek bankaya ibraz edildiğinde keşidecinin hesabında çek meblağının karşılığı bulunursa muhatap banka, ödemede

³³¹ Y. 11. HD., 2005/535 E., 2005/1902 K., 06.03.2005 T. (Kazancı Hukuk Otomasyon).

³³² Kendigelen, **Çek**, s. 257. Doktrinde muhatap bankanın iyiniyetli hamile rücu hakkı tanınması, TTK. m. 704'e de dolaylı yoldan aykırı bulunmuştur (İnan, **Çek Rizikoları**, s. 126).

³³³ Doktrinde yetkisiz temsil durumlarında TTK. m. 724'ün uygulama alanı bulup bulmayacağı ise tartışmalıdır. TTK. m. 590'ı özel hüküm olarak kabul edip yetkisiz temsil halinde TTK. m. 724'ün uygulama alanı bulamayacağı görüşü için bkz.: Öztan, **a.g.e.**, s. 1112; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 371; Kalpsüz(Çelebican/Eren), **a.g.e.**, s. 138. Yetkisiz temsil durumunda TTK. m. 724'ün uygulanmasının ancak yetkisiz temsilcinin bulunmadığı takdirde mümkün olduğu görüşü için bkz.: Göle, **a.g.e.**, s. 149.; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 257. Yetkisiz temsilcinin keşide ettiği çeklerin de TTK. m. 590 ile TTK. m. 724'ün değişik ilişkileri düzenlediği gerekçesiyle yetkisiz temsilcinin keşideci adına imzaladığı çekleri de TTK. m. 724 kapsamında kabul edileceği görüşü için bkz.: Kendigelen, **Çek**, s. 250; İnan, **Çek Rizikoları**, s. 123; Paslı, **a.g.m.**, s. 649; Özdin, **a.g.e.**, s. 52 vd. Ancak Kendigelen ile İnan, yetkili temsilcinin yetkisini aşmış olduğu hallerin de TTK. m. 724 kapsamında değerlendirilmesi konusunda görüş ayrılığı içindedir. İnan, sahte temsil beyanının bulunduğu çekin ödenmesinde olduğu gibi yetkili temsilcinin yetkisini aşması halinde de muhatapın sorumluluğunun TTK. m. 724 uyarınca olacağını savunurken; Kendigelen, yetki aşımı halinde yetkisiz temsilin aksine aldatma amacına yönelik bir görünüm yaratılmadığından ötürü yetki aşımından kaynaklanan zararlardan ötürü muhatap bankanın sorumluluğuna gidilemeyeceğini belirtmektedir (Aynı yönde M. Tekil, **a.g.e.**, s. 81). Öte yandan sahte imza ile çeki imzalayan kişinin imza için önemli olan hususun kimin adına imzalandığı değil kimin el yazısı ile atıldığı gerekçesiyle yetkisiz temsilde olduğu gibi bizzat kendisinin kambiyo borçlusu olacağı görüşü için bkz.: Kınacioğlu, **a.g.e.**, s. 123.

³³⁴ Kendigelen, **Çek**, s. 253 vd.; Öztan, **a.g.e.**, s. 1103 vd.; İnan, **Çek Rizikoları**, s. 127 vd.

bulunup bu ödemeyi keşidecinin hesabına borç olarak kaydedebilecektir. Keşidecinin davranışında kusurlu olup olmadığının tespiti açısından başvurulacak objektif kriter, çek kullanan bir kişiden beklenen makul ölçüde dikkattir³³⁵. Ancak muhatap bankanın yaptığı ödemenin tamamını keşidecinin hesabına borç olarak kaydedebilmesi için muhatapın imzanın sahteliğini tespit edememekte kusurunun bulunmaması gerekecektir. Aksi halde muhatap ile keşidecinin ortak kusurunun varlığı kabul edilecek ve muhatap, keşidecinin kusuru oranında (bir diğer deyişle muhatapın kusurunun bulunmadığı oranda) keşideciye hamile yaptığı ödemeye ilişkin rücu edebilecektir³³⁶.

Muhatap bankanın hangi durumlarda sorumluluğunun bulunup hangi hallerde sorumluluğun keşideciye ait olacağı hakkında taraflar arasındaki çek anlaşmasında özel hükümler konulması ise mümkündür³³⁷; zira TTK. m. 724 emredici bir hüküm olmadığından çek anlaşması ile taraflar arasında bu hükmün aksine düzenlemeler getirilebilir³³⁸.

Ancak bütün bu durumların muhatap ile keşideci arasındaki iç ilişkiyle ilgili olduğunu belirtmek gerekir. Eğer muhatap bankadan çek bedeli tahsil edilemeyip müracaat borçlusunu olarak keşideciye başvurulursa ve hamilin başvurusuna dayanak olan çekteki keşideci imzası sahte ise; keşideci, kendisine ait imzanın sahte olduğunu iyiniyetli olup olmadığına bakılmaksızın tüm hamillere karşı ileri sürebilecektir. Kambiyo senetlerine müstenit haciz yoluyla takip hallerinde ise sahte imza def'inin ileri sürülmesi, diğer def'ilerin ileri sürülmesinden farklı olarak ayrı bir hükümle (İİK m. 168/b.4) düzenlenmiştir. Bunun sebebi ise imza incelenmesinin, İİK.'da diğer borca dair itirazların incelenmesinden ayrı bir düzenlemeye (İİK m. 170) tabi tutulmasıdır. Dolayısıyla kendisine kambiyo senetlerine müstenit haciz yoluyla takip

³³⁵ Pashı, **a.g.m.**, s. 656 vd.; Özdin, **a.g.e.**, s. 78 vd.

³³⁶ Reisoglu, **a.g.e.**, s. 367; Kendigelen, **Çek**, s. 252; Kalpsüz(Çelebican/Eren), **a.g.e.**, s. 140. Y. 11. HD., 1982/1270 E., 1982/1728 K., 15.04.1982 T. (Doğanay, **a.g.e.**, s. 2169 d.n. 6); YTD. 1963/2626 E., 1963/4855 K., 20.12.1963 T. (Doğanay, **a.e.**, s. 2170 vd. d.n. 10).

³³⁷ Y. HGK., 1971/YTD.-81 E., 1973/201 K., 14.03.1973 T. (Doğanay, **a.e.**, s. 2170 d.n. 8).

³³⁸ Kendigelen, **Çek**, s. 253; Kalpsüz(Çelebican/Eren), **a.g.e.**, s. 141 vd.; Öztan, **a.g.e.**, s. 1116 vd.; Pashı, **a.g.m.**, s. 665 vd.; Özdin, **a.g.e.**, s. 136. TTK m. 724'ün emredici bir hüküm haline getirilmesi gerektiği görüşü için bkz.: Yasaman, **a.g.m.**, s. 230; Pashı, **a.g.m.**, s. 669. Muhatap bankanın kusursuz sorumluluğunun kaldırlamayacağı görüşü için bkz.: Törüner, **a.g.m.**, s. 217 vd.

amacıyla ödeme emri (Örnek no: 10) gönderilen kişi, çektaki imzanın sahte olduğunu bir def'i olarak ödeme emrine cevaben icra mahkemesine yazacağı dilekçede imzanın kendisine ait olmadığını açıkça belirterek ileri sürecektir. Aksi halde sözkonusu icra takibinde imza, sahte olsa dahi itirazda bulunmayan kişiye ait sayılacaktır. Örneğin borçlu, itiraz dilekçesinde "borcum yoktur" demekle yetinmiş ise, bu itiraz yalnızca borca karşı yapılmış olur ve borçlu, kambiyo senedindeki imzayı kabul etmiş sayılır.³³⁹ Ancak icra takiplerinde imzanın gerçek sahibi olmasına karşın kambiyo borçlusunun imzanın kendisine ait olmadığını bir def'i olarak ileri sürülmesinin engellenmesi amacıyla bu itirazda haksız çıkacak borçlu hakkında alacağın yüzde onu oranında para cezası ve bunun yanısıra haksız imza itirazının icra takibinin geçici olarak durmasına neden olması halinde takip konusu alacağın %40'ından aşağı olmamak üzere alacaklıya inkar tazminatı ödeme zorunluluğu İİK.'da öngörülmüştür (İİK m. 170/III). Ayrıca imzaya itiraz, tek başına icra takibini durdurmaya yeterli olmayacaktır; ancak icra mahkemesi, duruşmadan önce yapacağı incelemede borçlunun itiraz dilekçesi kapsamında veya eklediği belgelerden edindiği kanaate göre itirazı ciddi görmesi halinde alacaklıya tebliğe gerek görmeden itirazla ilgili vereceği karara kadar icra takibinin geçici olarak durdurulmasına evrak üzerinden karar verebilecektir (İİK. m. 170/II)³⁴⁰. Ancak imzaya itirazın mutlak surette duruşmalı olarak incelenmesi gerekir (İİK. m. 170/b), nihai kararın duruşma yapılmaksızın verilmesi kanuna aykırılık teşkil edecektir.³⁴¹ Eğer borçlu tarafından icra takibine birden fazla def'iyeye dayalı olarak icra mahkemesine başvurulmuşsa, icra hakimince öncelikle imzanın sahibine ait olmadığı (sahte olduğu) def'inin incelenip imzanın geçerli olup olmadığına karar verilmeli; şayet imza geçerliyse ondan sonra diğer def'ilere ilişkin yargılamaya geçilmelidir³⁴². Borçlu şayet takibe konu çekin sahteliğine ilişkin hukuk veya ceza mahkemelerinde dava açmış ise icra

³³⁹ Kuru, **İcra**, s. 678.

³⁴⁰ Bu düzenleme, alacaklının alacaklı olduğunu ispat etmesinin bir temek hukuk prensibi olduğu; ancak bu düzenleme sebebiyle icra mahkemesi tarafından karar verilmedikçe takibin alacaklı lehine devam edecek olması sonucu bu prensibin çiğnendiği gerekçesiyle doktrinde eleştiriye uğramıştır. Bu görüş uyarınca ilgili düzenlemenin borçlunun imzaya itiraz etmesi halinde takibin durması; fakat yürürlükte olan düzenlemede borçluya tanınan geçici durdurma kararı hakkının bu kararın verilmesine yol açacak şartların varlığı halinde bu sefer alacaklı lehine tanınıp takibe geçici devam etme imkanı tanıyacak şekilde olması gerekmektedir (Üstündağ, **İcra**, s. 390).

³⁴¹ Kuru, **İcra**, s. 679

³⁴² Y. 19. HD., 1994/4672 E., 1994/5706 K., 03.06.1994 T. (Eriş, **Çek-2004**, s. 43 vd.); Kendigelen, **Mütalaalar**, s. 335.

mahkemesinin itirazın geçici olarak kaldırılması davasında sözü geçen davaları bekletici sorun yapması gerekir³⁴³.

Sahte imza def'inin ileri sürüldüğü hallerde, bu imzanın borçluya ait olmadığını tespitinde ise icra hakimince teknik bilirkişilere (grafologlara) başvurulması gerekecektir³⁴⁴. Bilirkişiler, imza incelemesini imza def'ini ileri süren kişiye ait imzaların bulunduğu belgelerin asılları üzerinden yapacaktır; belge fotokopilerindeki imzalar üzerinde bilirkişi incelemesi geçersiz kabul edilecektir³⁴⁵. Her ne kadar prensip olarak ceza hakiminin verdiği bir karar kusurun takdirinde ve zarar miktarının tayininde hukuk hakimini bağlamayacak olsa da (BK. m. 53 – TBKT. m. 73/II), çeki ilişkin bir ceza davasında ilgili çekteki imzanın sahteliği bir maddi olgu olarak saptanıp kesinleşmişse, artık imzanın sahteliği kararı hukuk hakimini de bağlayıcı olacaktır³⁴⁶. Ancak icra mahkemeleri, dar yetkili olduğu için kararları kesin olmadığı gibi uygulamada genel mahkemelerin, icra mahkemelerince yaptırılan bilirkişi incelemelerine ilişkin raporlara da dayanması kabul edilmemekte; genel mahkemelerin yeniden inceleme yaptırması gerektiği ifade edilmektedir³⁴⁷.

4- TAHRİFAT:

Keşidecinin kendi iradesi ile çeki imzalayıp tedavüle çıkardığı andan itibaren kambiyo borcu doğar. Ancak keşideci, kendi ortaya koyduğu şekilde bir görünümdeki çek borcundan sorumludur. Bu sebeple keşideciden, kendisinin katkısı olmaksızın yapılmış bir değişiklik sonucu ortaya çıkan çekten sorumlu olması beklenemez. Çek üzerinde keşideci dışındaki kişilerce çekin unsurları ve/veya çek üzerindeki beyanlarda yapılacak ve çek borcunda değişikliğe neden olacak keşidecinin ve varsa diğer cirantaların muvafakati olmaksızın yapılan her türlü

³⁴³ Kuru, İcra, s. 664.

³⁴⁴ Y. 11. HD., 1976/1606 E., 1976/2227 K., 27.04.1976 T. (BATİDER., C. VIII, S. 3, 1976, s. 151-152); Y. 11. HD., 1974/4902 E., 1975/293 K., 11.02.1975 T. (Ertekin/Karataş, a.g.e., s. 843 vd.); Y. 11. HD., 1983/5791 E., 1983/5837 K., 22.12.1983 T. (Ertekin/Karataş, a.e., s. 831).

³⁴⁵ Y. 12. HD., 1993/10558 E., 1993/14493 K., 30.09.1993 T. (Eriş, Çek-2004, s. 42).

³⁴⁶ Y. 19. HD., 1994/3845 E., 1994/4517 K., 04.05.1994 T. (Eriş, Çek-2004, s. 43).

³⁴⁷ Y. 11. HD., 2006/5874 E., 2007/13445 K., 26.10.2007 T. (İBD., C. 82, S. 2, 2008, s. 994 vd.); Y. 11. HD., 1990/6817 E., 1990/7193 K., 12.11.1990 T. (Ertekin/Karataş, a.g.e., s. 831).

müdahale, tahrifat niteliği taşır³⁴⁸. Tahrifata ilişkin def'i ileri sürme hakkı yalnızca keşideciye ait değildir; zira çek üzerinde imza koyarak müracaat borçlusuna haline gelen tüm kimselerin, yani cirantaların da tahrifat sonucunda çekten kaynaklanan sorumluluğu kendi iradelerine aykırı olarak artmış olacaktır. Tahrifata uğrama ihtimali en yüksek olan unsur, çek bedelidir. Çek bedelinin tahrifatı, ödenecek meblağın değiştirilmesi suretiyle gerçekleştirilebileceği gibi meblağda oynama yapılmaksızın bedelin para biriminin değiştirilmesiyle de meydana gelebilir³⁴⁹. Şayet tahrifat, yalnızca rakam ile belirtilen bedel üzerinde gerçekleştirilmiş olsa bile, bu çek tahrif edilmiş bir çek sayılacak ve bu çek hakkında “çek üzerinde rakam ve yazıyla yazılmış olan bedeller arasında fark olduğunda yazıyla gösterilen bedele itibar edileceği” prensibi (TTK m. 730/b.2'nin atfı ile m. 588), uygulama alanı bulamayacaktır³⁵⁰.

Bedelin dışında tahrifat yapılabilecek diğer unsurlara örnek olarak ibraz ve zamanaşımı süreleri bakımından zaman kazanma amacıyla keşide tarihinin değiştirilmesi, keza ibraz süresi kazanma amacıyla keşide ve/veya ödeme yerinin değiştirilmesi, çeki haksız yere elinde bulunduran kişinin yetkili hamil olarak gözükmesi adına emre yazılı çeki “veya hamiline” ibaresinin eklenmesi yahut yapılan tam cirodaki ciro edilenin isminin silinip cironun beyaz ciroya dönüştürülmesi, çekte ismi geçen kişilerin isminin ve/veya imzalarının değiştirilip çekle alakası olmayan kişilerin müracaat borçlusuna haline getirilmesi ya da böyle bir değişiklikte çeki elinde bulunduranın yetkili hamil olarak gözükmemesinin sağlanması, hesaba geçirilmek üzere çekilen bir çekteki “Hesaba geçirilecektir” kaydının (TTK m. 717) veya çekin yalnızca bir bankaya ya da muhatap bankanın bir müşterisine

³⁴⁸ Nuri Erdem, **Kambiyo Senetlerinde Senet Metninde Değişiklikler**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2008, s. 21. Keşidecinin kendisinin yaptığı yahut onay verdiği değişiklikler ise kendisinin çek borcu konusundaki iradesine ilişkin bir değişikliğin çek üzerindeki yansıması olacağından tahrifat kapsamında değerlendirilemez (Ömer Teoman, **Yaşayan Ticaret Hukuku, Cilt I: Hukuki Mütalaalar, Kitap 1: 1989-1991**, İstanbul, Kazancı Hukuk Yayınları, 1992, s. 21).

³⁴⁹ Kendigelen, **Mütalaalar**, s. 344; Erdem, **a.g.e.**, s. 51.

³⁵⁰ Y. 12. HD., 2000/8723 E., 2000/9292 K., 05.06.2000 T. (Kaçak, **a.g.e.**, s. 1154); Y. 12. HD., 1998/11321 E., 1998/11928 K., 03.11.1998 T. (Uyar, **C.I.**, s. 1094); Y. 12. HD., 1997/1441 E., 1998/189 K., 20.01.1998 T. (Moroğlu/Kendigelen, **a.g.e.**, s. 512); Y. 11. HD., 1986/4354 E., 1986/4523 K., 18.09.1986 T. (Kaçak, **a.g.e.**, s. 207); Y. 11. HD., 1983/3588 E., 1983/3560 K., 02.08.1983 T. (Gürbüz, **Ticari Senetler**, s. 1032 vd.); Y. 11. HD., 1978/1587 E., 1978/2170 K., 24.04.1978 T. (**YKD.**, C. V, S. 5, 1979, s. 668 vd.); Kendigelen, **Mütalaalar**, s. 343; Erdem, **a.g.e.**, s. 56 vd.

ödemesini sağlayan çizgilerin (çizgili çek – TTK. m. 716) silinmesi gösterilebilir. Çek üzerinde tahrifat bulunup bulunmadığının tespiti ise uzman bilirkişiler aracılığıyla gerçekleştirilmelidir; aksi halde tahrifata ilişkin kararın eksik inceleme ile verildiği kabul edilir³⁵¹.

Ancak çek üzerinde yapılmış bir değişiklikten ötürü tahrifat def'i ileri sürmenin temel şartı, çekteki değişikliğin tahrifat niteliğinde olmasıdır. Şayet çek üzerinde kanunkoyucu tarafından yapılmasına cevaz verilen bir değişiklik mevcutsa kendisine başvuru olan çek borçlusunun bu değişiklikten ötürü tahrifat def'i ileri sürmesi mümkün değildir. Bu nitelikte değişikliklerin ilki, çekin bir açık çek olarak tedavüle sokulup bu çekin sonradan doldurulmasıdır. TTK m. 730/b.3'ün atfı dolayısıyla çeklerin de imza haricindeki unsurlarının tamamı doldurulmadan tedavüle çıkarılabilir ve bu eksik unsurlar, sonradan çeki elinde bulunduran kişilerce doldurulabilir. TTK m. 592, böyle bir durumda yalnızca çeki açık çek olarak teslim edenle teslim alan kişi arasında çekin ne şekilde doldurulacağına dair bir def'i (çekin anlaşmaya aykırı doldurulduğu def'i) ileri sürülebileceğini ve bu def'inin de şahsi nitelikte bir def'i olduğunu belirterek açık çekin doldurulmasının bir tahrifat niteliği taşımayacağını ortaya koymaktadır³⁵². Tahrifat niteliği taşımayacak bir diğer değişiklikse TTK m. 730/b. 4 atfı dolayısıyla TTK m. 596/II b. 1 uyarınca çek üzerinde mevcut bir beyaz ciro ile çeki alan hamilin bu ciroyu doldurup tam ciroya dönüştürmesidir. Son olarak belirtilmelidir ki yapılan değişikliğin tahrifat olarak kabul edilebilmesi için belgedeki çıkıntı, kazıntı veya silintinin çekin içeriğine etkili olacak nitelikte bulunması gerekir (HUMK. m. 298). Çek üzerinde yapılan tahrifat neticesinde çek, geçersiz hale gelmesi halinde de (örneğin yapılan tahrifatla çekteki zorunlu şekil şartlarından biri yok edilmişse) TTK. m. 660 hükmüne tâbi olacak;

³⁵¹ Y. 12. HD., 2000/8242 E., 2000/8836 K., 20.05.2000 T. (Talih Uyar, **İcra Hukukunda Kambiyo Senetleri, C: II, (kıs. C. II)**, 3. bs., Ankara, y.e.y., 2001.s. 1450 vd.); Y. 12. HD., 2000/1676 E., 2000/1943 K., 10.02.2000 T. (Uyar, **a.e.**, s. 1451).

³⁵² Konu ile ilgili olarak doktrindeki genel kabulün aksine olan fikirler de mevcuttur. Oktay, eksik unsurların sonradan doldurulmasının tahrif niteliğini taşıdığını belirtmekle beraber bu tahrifin herkese karşı ileri sürülebilecek bir tahrifat def'i ileri sürme hakkını tanımadığı görüşündedir. Bu görüşünü ise senedi imzalayanın hukuki görünümüne sebep olması gerekçesiyle ifade etmektedir (Oktay, **a.g.e.**, s. 72 vd.). Karayalçın ise genel kabulün aksine eksik unsurların doldurulmasını tüm hamillere karşı ileri sürülebilecek nitelikte bir tahrifat olarak kabul etmekte ve bu değişikliğe dayalı olarak mutlak def'i ileri sürmenin mümkün olduğunu savunmaktadır (Karayalçın, **a.g.e.**, s. 122).

herkes imzaladığı metne göre sorumlu olacaktır.³⁵³ Bu sebeple çeki tahrifattan evvel imzalamış olan çek borçluları, tahrifat sebebiyle ortaya çıkmış senet metninden anlaşılana def'i ileri sürdüklerinde alacaklı, şayet başvurduğu borçlunun çeki senet metninden anlaşılana bir def'i meydana getiren tahrifattan önce çeki imzaladığını ispatlayabilirse bu def'i bertaraf edebilecektir.

Kanunkoyucu, tahrifat def'ini ileri sürebilecek kişiler bakımından da bir sınırlama getirmiştir. Bu sınırlama uyarınca çekte tahrifat def'ini ileri sürmek hakkı, yalnızca çeki tahrifat gerçekleştirilmeden evvel imza koymuş çek borçlularına aittir (TTK m. 730/b. 17'in atfı dolayısıyla TTK m. 660). Tahrifat gerçekleştirildikten sonra çeki imza koyarak çek borçlusuna haline gelmiş kişiler, tahrifat def'ini ileri süremeyecekler; kendileri çek ne haldeyken imzaladıysa çekin o haliyle sorumlu olacaklardır. Burada kişiler, her ne kadar aynı çekle borçlanmış olsalar da çekin borç beyanını ortaya koyan bir senet olduğundan hareket edilmekte; dolayısıyla bir diğer borçlunun beyanından bağımsız olarak çekle borçlanan kişinin kendi kabul ettiği borçtan kendisine başvurulduğunda kaçınması imkanı ortadan kaldırılmaktadır. Tahrifat def'ini ileri sürme hakkını haiz kişiler, bu def'in mutlak nitelikte bir def'ini olması sebebiyle iyiniyetli olup olmadığına bakılmaksızın tüm çek hamillerine karşı ileri sürebilecektir. ancak tahrifattan önce de geçerli bir çek mevcutsa tahrifat def'ini ileri sürme hakkını haiz çek borçlularının sorumlulukları, çekin tahrifata uğramadan önceki halinin öngördüğü şekilde devam edecektir. Örneğin çek tutarı tahrifat sonucu değiştirilmişse tahrifat def'ini ileri süren borçlunun çek borcu tahrifattan önceki meblağ olacak³⁵⁴; tahrifatın keşide tarihinde meydana gelmesi halinde ise tahrifattan önce çeki imza koymuş çek borçlusuna ilişkin süreler çekte tahrifat gerçekleştirilmeden önce çekte bulunan tarih üzerinden hesaplanacaktır.

Çekte tahrifat ile ilgili olarak değinilmesi gereken son husus, bankalara kusursuz sorumluluk yükleyen TTK m. 724 hükmünün tahrif edilmiş çekler için de geçerli olduğudur. Sahte imza başlığı altında açıklanan hususlar³⁵⁵, tahrif edilmiş çekin ödenmesinde de geçerlidir; dolayısıyla muhatap banka çekteki tahrifatı tespit

³⁵³ Öztan, a.g.e., s. 495.

³⁵⁴ Y. 11. HD., 1987/10 E., 1987/1517 K., 04.02.1987 T. (Kaçak, a.g.e., s. 1151).

³⁵⁵ Yuk. s. 85 vd.

edememekte kusursuz olsa dahi bu tahrifatın meydana gelmesinde keşidecinin kusurunun olduğunu ispat edemedikçe tahrif edilmiş çekin ödenmesinden doğan zarar, muhatap bankaya aittir³⁵⁶. Ancak tahrifatla ilgili belirtilmesi gereken husus, muhatap bankanın kusursuz sorumluluğunun çekin tahrifatından ötürü keşideci ne ölçüde zarar gördüyse o zarar miktarında kusursuz sorumluluğu sözkonusu olacaktır. Örneğin tahrifat çek meblağında yapıldıysa ve tahrif edilmiş bu çeki muhatap banka, tahrif edilmiş haliyle ödedyse keşidecinin hesabına çekin tahrif edilmeden önceki halinin gösterdiği çek bedeli kadar rücu edilebilecektir; zira çek borçlusu olarak keşidecinin TTK m. 660 uyarınca çekin tahrif edilmeden önceki haliyle sorumluluğu devam etmektedir³⁵⁷.

5- İKRAH VE İMZANIN ZORLA ATTIRILMASI:

İkrah, BK.'da sayılan irade bozukluklarından biri olup (BK. m. 29) hukuka aykırı şekilde yapılan tehditle, istenilen irade beyanında bulunulmadığı takdirde, bir kimsede bir kötülüğe maruz kalacağı kanaati uyandırılarak o kimsenin korkutulmasıdır³⁵⁸. İkrah halinde tehdide maruz kalan kişinin iradesi tamamen kaybolmuş sayılmaz; tehdide maruz kalan kişi korkutulması sebebiyle iradesini gerçekte istemediği şekilde ortaya koymaktadır. Kişi, manevi olarak gerçekleştirilen bu zorlamayı kabul etmek ya da mevcut tehdide rağmen istenilen işlemi gerçekleştirmeyip mevcut tehdidin doğuracağı olası sonuçları göze almak konusunda bir seçim yapacaktır. Zorlamanın fiziksel olarak (maddi olarak) yapıldığı hallerde ise, örneğin çeki imza attırılırken imza sahibinin eli zorla tutularak imza ortaya koyulmuşsa bu durumda iradenin sakatlığından değil yokluğundan söz etmek gerekir³⁵⁹. İkrahın gerçekleştiğinin kabulü için gereken diğer şartlar, bir şeyin yapılması/yapılmamasına yönelik söz ve davranışlara maruz kalmak ve bahsi geçen eylem gerçekleştiğinde kişinin kendisinin ya da yakınlarından birinin ciddi bir tehlikeye karşı karşıya kalacak olmasıdır. Bu bakımdan tehdide maruz kalan kişinin, tehdit içerikli sözlerden dolayı esaslı bir korku içerisine düşmesi; ikrahın meydana

³⁵⁶ Y. 11. HD., 1989/9256 E., 1991/1139 K., 21.02.1991 T. (YKD., C. XVII, S. 8, 1991, s. 1213 vd.).

³⁵⁷ Özdin, a.g.e., s. 69 vd.

³⁵⁸ Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 97.

³⁵⁹ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, a.g.e., s. 449.

gelmesi açısından şarttır. Esaslı bir korkunun varlığının kabulü için ise sözkonusu tehdidin derhal gerçekleşeceği ve bu tehdidin korkutulan şahsın kendisinin veya yakından bağlı olduğu bir kimsenin vücut tamlığına, hayatına, şerefine veya malvarlığına yönelmiş olması aranmaktadır³⁶⁰. Burada belirleyici olan kriter, tehdit unsuru olarak kişiye söylenen eylemin gerçekleşmesi gerçekte mümkün olmasa dahi tehdide uğrayan kişinin o anda bunu düşünmekte haklı olup olmadığıdır. Örneğin başına silah dayanan kişinin tehdit sebebiyle iradesinin sakatlanması doğaldır; ancak gerçekte başına dayanan silah boş olabilir ve tehdit altındaki kişi, bunu bilmedikçe kendisinin ikrah altında olduğunu kabul etmek gerekecektir. Gelecek bir zamanda gerçekleşecek bir tehlikeye ilişkin tehditler ise ikrah teşkil etmez³⁶¹.

Yapılacağı söylenen eylem, bir hakkın veya kanundan doğan bir yetkinin kullanılması niteliğindeyse kural olarak bu tehdit, ikraha neden olmayacaktır. Kanunkoyucu, bu kuralı bir hakkı veya yetkiyi kullanacağını tehdit unsuru olarak ifade eden kişinin o eylemden ötürü diğer tarafın zor durumda kalmasından faydalanıp aşırı bir yarar sağlamış olması haliyle sınırlamıştır (BK m. 30/II – TBKT. m. 38/II). Bu durumda esasen bir kişiyi bir suçtan ötürü ihbar edeceğini söylemek tek başına bir ikrah nedeni olmazken bu ihbar tehlikesine dayalı olarak yüklü bedelli bir çek keşide ettirme halinde bir ikrah meydana gelmiş olacaktır³⁶².

İkrahın varlığının kabulü için aranacak son şart, çekle borçlanmaya yönelik irade ile mevcut tehdit arasında bir illiyet bağı olmasıdır. Sözkonusu tehdit olmasa bile çek borçlusunu yine de çeki imzalayacak ise ortaya çıkan borç ile tehdit arasında illiyet bağı bulunmadığından çek borçlusunun ikrah sebebiyle def'i ileri sürmesi mümkün değildir.

İmzanın maddi zorlama ile atırılması halinde irade tamamen yok sayıldığından imza sahibi, çekteki beyanının geçersiz olduğunu (TTK.'daki ifadeyle senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden bir def'iyi) herkese karşı ileri sürebilecektir.

³⁶⁰ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, a.e., s. 450.

³⁶¹ Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 98.

³⁶² Doktrinde cezaya yönelik bir şikayette bulunma içerikli sözlerle bir sözleşmeye zorlamanın aşırı menfaat aranmaksızın hukuka aykırı tehdit oluşturacağı görüşü için bkz.: Oğuzman/Öz, a.e., s. 99 d.n. 225'te anılan yazarlar.

Bu durumda zorla imza attırılan kimsenin ehliyetsiz bir kişiden bir farkı olmayacaktır. Manevi zorlama (ikrah) halinde ise irade yokluğu değil irade sakatlığı sözkonusudur. Çalışmamızda iradenin sakatlığı hallerinin genel olarak şahsi def'i oluşturacağını, dolayısıyla iyiniyetli üçüncü şahıs niteliğindeki hamillere ileri sürülemeyeceğini ifade ettik³⁶³. Bunun gerekçesi olarak da çek keşide edecek bir kişinin iradesini ortaya koyarken herhangi bir işlemde bulunan bir kişiye oranla çok daha dikkatli olması gerektiğini ve onun yanıltılması/alınması sebebiyle tedavül güvenliğinin zedelenmemesi gerektiğini düşünmekteyiz. Ancak ikrah bu noktada diğer irade sakatlığı hallerinden ayırmak gerekecektir; zira ikrah halinde iradesini sakatlayan durumun oluşmasında kendisinin bir kusuru bulunmamaktadır ve çekteki imza ile ortaya çıkan hukuki durumun oluşmasından imza sahibini sorumlu kılmak mümkün değildir³⁶⁴. Açıkladığımız üzere zaten herhangi bir tehdit, ikrah için yeterli görülmemekte; ikrah altında kalındığının kabul edilmesi için o an imzayı atmaya mecbur kılacak ölçüde ciddi nitelikte tehditler aranmaktadır ve bu durumun her hamile karşı def'i olarak sürülebilmesi gerektiği kabul edilmelidir. Bu bakımdan cebrin madden veya manen olması, bu durumun imza sahibine tanıdığı def'inin mutlak def'i niteliğinde olmasına etki etmeyecek; ancak ikrah ile atılan imzaya sonradan icazet vermek mümkünken (BK m. 31) maddi cebirle attırılan imza, mutlak surette geçersiz olacaktır. Son olarak belirtilmelidir ki; imzanın tehdit sebebiyle atıldığı bir def'i olarak ileri sürüldüğünde şayet bu iddiaya ilişkin olarak açılmış bir ceza davası mevcut ise bu durumda ilgili ceza davasının sonucunun beklenmesi gerekir ve bu sonuca dayalı olarak tehdit def'inin kabul edilip edilmemesine karar verilir³⁶⁵.

---

³⁶³ Yuk.: s. 22 vd.

³⁶⁴ Oktay, **a.g.e.**, s. 79.

³⁶⁵ Y. 19. HD., 1997/3063 E., 1997/8369 K. 13.10.1997 T. (Eriş, **Çek-2004**, s. 409).

BEŞİNCİ BÖLÜM

ŞAHSİ DEF'İLER

1- İRADE SAKATLIKLARI:

İrade sakatlıkları halleri BK m. 23-31 arasında düzenlenmiş olup bu düzenleme uyarınca üç farklı irade sakatlığı hali mevcuttur: Hata, hile ve ikrah. Hata kavramına BK.'da bir tanım getirilmemiş olup, BK. m. 23'te (TBKT. m. 30) sözleşme sırasında "esaslı bir hata"ya düşen tarafın sözleşmeyle bağlı olmaktan kurtulabileceği belirtilmektedir. BK m. 24'te (TBKT. m. 31) ise esaslı hata hallerine yönelik örnekler sayılmıştır. Bu sayılan örnekler şunlardır: 1- Hataya düşen kişinin kurulmasını istediği sözleşmeden başka bir sözleşme için iradesini açıklamış olması. 2- Hataya düşen kişinin istediğinden başka bir konu için ya da sözleşmeyi yapmak için belli bir kişiyi dikkate almasına rağmen başka bir kişi için iradesini açıklamış olması. 3- Hataya düşen kişinin gerçekte üstlenmek istediğinden önemli ölçüde fazla bir edim yahut gerçekte istediğinden önemli ölçüde az miktarda bir karşı edim taahhüt edilmiş olması. 4- Hataya düşenin ticari hayattaki dürüstlük kuralları uyarınca sözleşmenin önemli unsuru olarak kabul edilebilecek bir hususta yanıltılmış olması. Sözleşmenin yalnızca nedeninde bir hataya düşülmesi halinde, bir diğer deyişle yanılmanın saik hatası niteliği taşıması halinde sözkonusu hata, esaslı hata olarak kabul edilemez (BK m. 24/II – TBKT. m. 32). Ancak esaslı hataya örnek olarak sayılan durumlardan dördüncüsü incelendiğinde, bu hatanın da bir saik hatası olduğu; dolayısıyla BK m. 24/II'de getirilen kuralın mutlak olmadığı kabul edilmektedir³⁶⁶. Bir saik hatasının esaslı hata niteliği taşıması için aranan şartlar ise şu şekilde sıralanabilir: 1- Sözleşme yapıldığı sırada hataya düşen kişi, yanıltıldığı husus hakkında gerçeği bilmiş olsaydı bu sözleşmeyi yapmayacağı söylenebilirdi 2- Hataya düşen kişi için hatalı saikin sözleşme kurulması açısından bu denli önemli olmasının karşı tarafça kabul edilebilir olması 3- Bütün bu durumların iş hayatındaki dürüstlük kurallarına uygun düşmesi³⁶⁷. Diğer sayılan hata örnekleri ise beyan hatasına ilişkindir. Kendi arzusuna aykırı bir beyanda bulunan kişi beyan hatasına

³⁶⁶ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 429.

³⁶⁷ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.e., s. 430 vd.

düşmüş sayılır. Ancak bunun için beyan ile arzu arasındaki farkın istenmeyerek ortaya çıkmış olması şarttır; aksi halde ya zihni kayıttan ya da latife beyanından söz etmek gerekir. Zihni kayıt, kişinin istemediği sonuca yönelik olarak bilerek beyanda bulunmayı; latife beyanı ise sonucu istememesine rağmen karşı tarafça ciddiye alınmayacağı düşüncesiyle sonuca yönelik beyanda bulunmasını ifade eder ve her iki halde de beyanların gerçeği yansıtmadığının karşı tarafça anlaşılması hal ve şartlara göre beklenemiyorsa bu beyanlar, geçerlilik arz edecektir³⁶⁸. BK.'da sayılan esaslı beyan hataları örneklerinden yola çıkacak olunursa kişinin çekin keşide edilmesine neden olan temel ilişkinin satış akdi olduğunu düşünürken akdin esasında kira akdi olması(sözleşmenin mahiyetinde hata)³⁶⁹, çekteki lehdarın yanlış yazılması ya da hatayla hiçbir lehdar yazılmayarak hamiline çek keşide etmiş olması (şahısta hata), başka bir senet düzenlemek istenirken çek keşide edilmiş olması (şeyde hata), çek bedelinin yanlış yazılarak çekin imzalanması (miktar da hata) hata def'ini ileri sürme imkanı tanıyan durumlardır. Bu sayılan beyan hataları sınırlayıcı nitelikte olmadığından herhangi bir hatalı beyanın esaslı hata niteliğinde olup olmadığı kıyasen tespit edilecektir³⁷⁰.

Hilede ise hatadan farklı olarak irade beyanında bulunan kişinin gerçekte istemeyeceği sonuçlar doğuracak nitelikte bir beyanda bulunmasının sebebi, diğer bir kişinin (genel olarak sözleşmenin yapılacağı kişinin) kasıtlı olarak yanıltıp irade beyanında bulunacak kişiyi istemediği sonuca yönlendirmesidir; dolayısıyla hileye maruz kalacak kimse, gerçek durumu bilmesi halinde kabul etmeyeceği bir şeyi karşı tarafın yönlendirmesi sebebiyle kabul etmektedir³⁷¹. Burada kişi, bir saik hatasına düşmesine rağmen bu hata bir başkasının hareketlerinden kaynaklandığından ötürü bu saik hatası, esaslı olup olmadığına bakılmaksızın hükümsüzlük sebebi oluşturacaktır³⁷². Hileye neden olan eylemleri kimin gerçekleştirdiği ise sözkonusu hilenin def'i olarak ileri sürülüp sürülememesi açısından önem arz eder. Aldanmaya neden olan eylemler, sözleşmenin diğer tarafınca gerçekleştirildiğinde aldanan kişi karşı tarafın hilesine dayanarak sözleşmeyle bağlılıktan kurtulabilecektir (BK m.

³⁶⁸ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, **a.e.**, s. 424 vd; Oğuzman/Öz, **a.g.e.**, s. 79.

³⁶⁹ Yılmaz, **a.g.e.**, s. 215.

³⁷⁰ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, **a.g.e.**, s. 437; Yılmaz, **a.g.e.**, s. 216.

³⁷¹ Yılmaz, **a.e.**, s. 208.

³⁷² Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, **a.g.e.**, s. 444 vd.

28/I). Hileyi üçüncü şahsın yapması halindeyse bu hilenin sözleşmenin geçerliliğine etki etmesi için sözleşmenin yapıldığı kişinin sözkonusu hileyi bilmesi veya bilecek durumda olması gerekecektir (BK m. 28/II). Ancak hileli davranışta bulunan kişi ister sözleşenin tarafı ister üçüncü bir kişi olsun davranışında hile kastının bulunması, bu davranışın hile def'i imkanı tanınması açısından şarttır. Alışverişte söylenen ve alışveriş hayatında olağan kabul edilecek sözler mübalağalı da olsa hile niteliği taşımayacak; ancak şartları mevcutsa borçlunun hataya düşmesi sebebiyle sözleşmenin hükümsüz hale gelmesi sözkonusu olacaktır³⁷³.

İrade sakatlığı hallerinden ikrahı, çalışmamız kapsamında oluşum biçiminden ötürü diğerlerinden ayırarak bir mutlak def'i ileri sürme nedeni olarak kabul ettiğimizden ötürü ikrahla ilgili açıklamalarımızı "Senedin Hükümsüzlüğüne Taalluk Eden Def'iler" başlığı altında ortaya koyduk³⁷⁴. Zira ikrah sebebiyle irade sakatlığı oluşurken ortada bir yanılma mevcut değildir. Hata ve hilede ise bir sebepten ötürü çeki imzalayan kişi yanılığın içerisinde. Borçlar Kanunu açısından bu yanılığın nisbi butlan nedeni teşkil etmektedir; dolayısıyla hatayı/hileyi öğrenen kişinin BK m. 31/I uyarınca öğrendiği andan itibaren bir yıl içinde imzaladığı sözleşmeyle bağlantıdan kurtulma imkanı mevcuttur. Ancak kambiyo senetlerinin işleyişini Borçlar Hukuku sistemine göre sağlamak; tedavül güvenliğine, dolayısıyla hukuki görünüşe itimat eden iyiniyetli hamilleri koruma yaklaşımına aykırı bir tutum olacaktır³⁷⁵. Çek ile borçlanacak kimselerin herhangi bir sözleşmeye taraf olacak bir kimseye oranla daha fazla özen göstermesi, bu özeni göstermediğinde ise bu özensizliğini iyiniyetli üçüncü kişilere karşı bir def'i olarak ileri sürememesi gerekecektir. Bu sebeple hata ve hile halleri birer şahsi def'i teşkil eder. Fakat bu hallerde üçüncü kişi durumundaki çek hamilinin iyiniyetini belirleyecek olan kriter, TTK. m. 599'daki "bile bile borçlunun zararına hareket" değil TTK. m. 704 uyarınca "çeki kötüniyetle iktisap etmiş olması veya iktisabında ağır kusurunun bulunması"dır; zira çeki imzalayıp tedavüle çıkaran kişi, hata veya hile hallerinde çeki gerçek bir iradeyle elinden çıkarmamış olmasından ötürü TTK. m. 704'te belirtilen "herhangi bir suretle hamilin elinden çıkmış bulunursa" ibaresinin irade sakatlıkları için de geçerli

³⁷³ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altın, a.e., s. 447.

³⁷⁴ Yuk. s. 96 vd.

³⁷⁵ Helvacı, a.g.e., s. 61; Helvacı, Ülgen'e Armağan, s. 686.

olması gerektiği düşüncesindeyiz³⁷⁶. Uygulamada ise irade sakatlıklarının ne nitelikte bir def'i teşkil ettiği konusunda bir içtihat birliğine varılamamıştır. Kimi kararlarda irade sakatlıkları hallerinin tamamının kambiyo senediyle üstlenilen borcu hükümsüz hale getirdiği; dolayısıyla tüm irade sakatlıklarının mutlak def'i olarak kabul edilmesi gerektiği ifade edilmekteyken³⁷⁷; kimi kararlarda ise irade sakatlıkları hallerinin tamamı iyiniyetli hamillere karşı ileri sürülemeyen nispi def'iler olarak tanımlanmıştır³⁷⁸. İleri sürülen irade sakatlığı iddiasının ispatının tanık ile gerçekleştirilmesi ise mümkündür³⁷⁹.

2- ÇEKİN RIZA DIŞI ELDEN ÇIKMASI:

Bir çek borçlusunun çekteki imzasının oluşmasında herhangi bir sakatlık sözkonusu olmayabilir ve bu durumda prensip olarak borçlunun çekteki taahhüdü de geçerlidir. Ancak çek borçlusu olmak konusunda iradesini çeke imza koyarak gösteren borçlu, bu çeki kendi rızası dışında bir sebeple elinden çıkarmış olabilir. Bu durumda çek borçlusunun, çekin kendi rızası hilafına tedavüle çıktığına dair bir def'i ileri sürmesi mümkündür; zira çeki ele geçirenle çekte imzası bulunan çek borçlusu arasında bir devir sözleşmesi bulunmamakta, bu sebeple de her ne kadar çekte imzası bulursa da şeklen çek borçlusu olan kişi adına çek borcu doğmamaktadır³⁸⁰. Çekin rıza dışı elden çıktığı def'inin ileri sürülmesine neden olacak maddi vakıalar ise çekin kaybedilmesi, çaldırılması ve gaspolunmasıdır³⁸¹. Ancak kanunkoyucu, bu

³⁷⁶ İmza sahibinin irade sakatlığı hallerinde TTK. m. 598/II'deki kriter uyarınca (Krş. TTK. m. 704) irade sakatlığı def'i ileri sürebileceği düşüncesindeki yazarlar için bkz.: Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 166 vd.; Oktay, **a.g.e.**, s. 79; Helvacı, **a.g.e.**, s. 55 vd.

³⁷⁷ Y. 11. HD. 1985/3926 E., 1985/5125 K., 08.10.1985 T. (Ertekin/Karataş, **a.g.e.**, s. 846 vd.); Y. 11. HD., 1979/5348 E., 1979/5814 K., 20.12.1979 T. (Gürbüz, **Ticari Senetler**, s. 743); Y. TD., 1960/2041 E., 1960/3227 K., 29.11.1960 T. (Canbolat/Canbolat, **a.g.e.**, 147.

³⁷⁸ Y. 11. HD., 1991/2022 E., 1991/3922 K., 11.06.1991 T. (Kaçak, **a.g.e.**, s. 445).

³⁷⁹ Y. 19. HD., 1995/11141 E., 1995/98991 K., 30.10.1995 T. (Kaçak, **a.g.e.**, s. 446); Y. 11. HD., 1985/3926 E., 1985/5125 K., 08.10.1985 T. (Kaçak, **a.e.**, s. 446); Y. HGK., 1967/TD.-769 E., 1968/255 K., 17.04.1968 T. (Kaçak, **a.e.**, s. 448).

³⁸⁰ Oktay, **a.g.e.**, s. 76.

³⁸¹ Fahiman Tekil, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 2. bs., İstanbul, y.e.y., 1994, s. 211; Kendigelen, **Çek**, s. 268; Öztan, **a.g.e.**, s. 1345; Domaniç, **TTK Şerhi**, s. 636; Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 251. Krş.: Karayalçın, **a.g.e.**, s. 350 vd.; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 269. Burada sayılı hallerin dışında yama, yırtılma ya da çekteki yazının silinmesi gibi hallerde de çek hamili, çeki kullanma hakkını fiilen kaybedecektir ve bu sebepten ötürü bu hallerde de çekin iptali sözkonusu olacaktır (Ülgen/Helvacı(Kendigelen/Kaya), **a.g.e.**, s. 37); fakat bu hallerde çekin irade dışı bir şekilde elden çıkıp bir üçüncü şahıs tarafından kullanılması riski sözkonusu olmadığından, bu haller rıza dışı elden çıkma def'inin ileri sürülmesine neden olacak sonuçlar doğurmayacaktır.

def'inin ileri sürülmesini TTK. m. 571/III hükmü ile hamiline yazılı senetler bakımından senedi elinde bulunduran hamilin iyiniyetli olup olmadığına bakılmaksızın yasaklamış bulunmaktadır. Dolayısıyla hamiline olarak da düzenlenebilecek çekler açısından da rıza dışı elden çıkma def'inin ileri sürülememesi durumunun geçerli olması sözkonusu olsa dahi TTK. m. 704, hamiline düzenlenebilecek tek kambiyo senedi niteliğinde olan çekler açısından bu yasağa istisna getirmektedir. TTK m. 704'e göre, "Çek herhangi bir surette hamilin elinden çıkmış bulunursa ister hamile yazılı bir çek bahis mevzuu olsun, ister ciro suretiyle nakledilebilen bir çek bahis mevzuu olup da hamil 702. maddeye göre ispat etsin, çek eline geçmiş bulunan yeni hamil ancak çeki kötü niyetle iktisap etmiş olduğu veya iktisapta ağır bir kusuru bulunduğu takdirde o çeki geri vermekle mükelleftir." Kanunkoyucunun bu düzenlemesi neticesinde şayet çek borçlusunun rızası dışında çekin elinden çıkması halinde çekin türü ne olursa olsun çek borçlusuna bu duruma ilişkin bir def'i ileri sürme imkanı tanınmış durumdadır, zira çekin iadesini isteyebilen çek borçlusu "çoğun içinde az olması" prensibi uyarınca çeki iade etmesini isteyebileceği yeni hamil kendisine sözkonusu çekle başvurduğunda bu hamile karşı çekin rıza dışı elinden çıktığı def'ini ileri sürebilecektir³⁸². Ancak çek borçlusunun bu def'iyi ileri sürebileceği kişiler yine aynı Kanun hükmüyle sınırlandırılmıştır. Bu düzenleme uyarınca rıza hilafına elden çıkma def'i, bir şahsi def'i niteliğindedir. Fakat kanunkoyucu, diğer şahsi def'lere nazaran çekin rıza dışı elden çıkması def'inin ileri sürülebileceği kişiler bakımından bir genişlemeye gitmiş bulunmaktadır. TTK. m. 599, şahsi def'ilerin üçüncü kişi durumundaki hamile karşı ileri sürülebilmesi için bu hamilin "*bile bile borçlunun zararına hareket etmiş olması*"nı aramaktayken TTK m. 704'e göre çeki elinde bulunduran hamilin çeki elde ederken kötüniyetli olması yahut ağır kusurlu hareket etmiş olması bu def'in kendisine karşı ileri sürülebilmesi açısından yeterli olacaktır. Ancak TTK m. 704'teki bu düzenlemenin asıl olarak hamiline yazılı çekler ile emre yazılı olmasına rağmen beyaz ciro ile tedavüle çıkarılmış çeklerin kaybedilmesine ilişkin olduğunu kabul etmek gerekir. Bunun sebebi, emre yazılı olan ve tam ciro ile

³⁸² İlhan Yiğit, "Hamile Yazılı Senetlerde Senedin Rıza Hilafına Tedavüle Çıkarıldığı Def'i (TTK. m. 571/3)", Prof. Dr. Fahiman Tekil'in Anısına Armağan, İstanbul. Beta Basım Yayım, 2003, s. 543.

devredilen bir çekin rıza dışı elden çıkması halinde bu çek ile ödeme için başvuran kişi ya ciro zincirindeki kopukluk sebebiyle şeklen yetkili hamil olmayacak ya çeki eline geçiren kişi lehdar/ciro edilen olarak çekte gözüken kişi adına sahte imza atacak ya da çekte tahrifatta bulunacak olmasıdır. Bütün bu haller, çeki kaybeden çek borçlusuna bir mutlak def'i ileri sürme imkanı tanıdığı için çekin rıza dışı elden çıkmış olması hususu, borçlunun hukuki himayesi bakımından ikinci planda kalacaktır³⁸³.

Diğer şahsi def'ilerden farklı olarak kanunkoyucu, keşideciye çekin rıza dışı elden çıkma hallerinde özel bir koruma sağlamıştır. Prensip olarak muhatap banka, kendisine ait özel bir ödemededen kaçınma hali olmadıkça her ne kadar muhatap keşidecinin temsilcisi gibi hareket ediyor olsa da ve aslen bir kambiyo borçlusu olmasa da ancak keşidecinin ileri sürebileceği mutlak def'ileri tespit ederek, bu def'ilere dayalı olarak ödemededen kaçınabilmektedir. Keşideciye ait şahsi def'iler ise muhatap banka açısından bir ödemededen kaçınma olanağı sağlamamaktadır. 18.02.2009 Tarihli ve 5838 Sayılı "Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun"un 32. maddesinin 19. bendi uyarınca yürürlükten kaldırılmış bulunan TTK m. 711/III ise bu konuda bir istisnaya imkan tanımaktaydı. TTK m. 711/III'e göre "*Keşideci çekin kendisinin veya üçüncü bir kimsenin elinden rızası olmaksızın çıkmış olduğu iddiasında ise muhatapı çeki ödemekten menedebilir.*"³⁸⁴ Bu hüküm, muhatap bankanın keşidecinin bir temsilcisi olması esasına dayalı olarak keşidecinin vereceği talimatla muhatapın ödemedede bulunmamasını sağlamakta ve ilgili talimatı yalnızca keşidecinin verebileceğini öngörmekteydi. Ancak bu hüküm uyarınca keşidecinin sözkonusu talimatı verebilmesi için çekin mutlaka kendi elinden çıkmış olması

³⁸³ Helvacı, a.g.e., s. 59 vd.; İnan, **Çek Rizikoları**, s. 31. Ayrıca sözkonusu hallerle ilişkin çalışmamız içerisindeki açıklamalar için Yuk. s. 74 vd.; s. 88 vd., s. 96 vd. Bütün bu haller neticesinde çekin hamiline bu def'ilerin ileri sürülerek ödemededen kaçınmak mümkün olacaktır. Çeki kaybedenin imzası, çekte sahte olarak atılmışsa ve çeki bir kişi sahte imza atandan devralmışsa bu durumda çeki devralan kişi, kambiyo hukuku uyarınca ancak (şayet mevcutsa) çekteki diğer imza sahiplerine imzaların bağımsızlığı prensibi uyarınca başvurabilecektir. Sahte imza ile kendisine çek devreden kişiyle oluşan hukuki ilişkisi ise kambiyo hukukunun dışındadır; meğer ki sahte imzayı atmış olan kişinin aynı zamanda çekte kendisi adına borçlanma iradesini gösterir imzası bulunsun.

³⁸⁴ Çalışmamızın hazırlandığı süre içerisinde ödeme yasağı kurumu yürürlükten kaldırılmış olmasına rağmen uygulamada 53 yıl kadar uzun bir süre yer almış bulunan ve çalışma tarihi itibarıyla güncel nitelik taşıması ödeme yasağı kurumuna ilişkin detay bilgiler, tez kapsamında yer almaktadır.

gerekmemekte; herhangi bir yetkili hamilin elinden hamilin rızası dışında çıkıp çekin yetkisiz bir hamilin eline geçmesi, ödeme yasağı talimatı verebilmek için yeterli olmaktadır. Fakat bu hüküm uyarınca ödemededen men talimatı verilebilmesi için mutlak surette bir rıza dışı elden çıkma vakası gerçekleşmiş olması ve keşideci de ödemededen men talimatını bu vakaya dayandırılması gerektiği doktrinde kabul edilmiştir³⁸⁵. Talimatın muhatap bankaya verilmiş şekli ile ilgili olarak ise kanunkoyucu, herhangi bir hüküm ortaya koymamıştır; dolayısıyla sözlü olarak hatta telefonla verilecek ödemededen men talimatı muhatap banka açısından bağlayıcı nitelikteydi; talimatın yazılı olması ise yalnızca ispat açısından önem arz etmekteydi³⁸⁶.

Her ne kadar rıza dışı elden çıkması, çeki kaybedene iyiniyetlilere karşı ileri sürülemeyen bir şahsi def'i imkanı tanısa da ödeme yasağı konulduğu andan itibaren muhatap banka, keşidecinin talimatıyla mutlak surette bağlı olduğundan, çeki ibraz eden hamilin iyiniyetli üçüncü şahıs olup olmadığına, dolayısıyla kendisine karşı def'i ileri sürülüp sürülemeyeceğine ilişkin bir değerlendirme yapamazdı; ödeme yasağı bulunduğu sürece çeki kim ibraz ederse etsin ödemededen kaçınmak zorundaydı³⁸⁷.

³⁸⁵ F. Tekil, *a.g.e.*, s. 208; Kendigelen, *Çek*, s. 268 vd.; Krş.: Domaniç, *Kıymetli Evrak*, s. 394 vd. Domaniç, çekte ödeme yasağı talimatını TTK.'da düzenlendiği hükümden hareketle "keşidecinin ibraz müddeti içinde çekten cayma hakkı" olarak nitelendirirken, nerdeyse tüm şahsi def'ilerin (irade sakatlıkları, hukuka ve ahlaka aykırılık, karşı tarafın ödeme aczi vb.) ödeme yasağı koymaya imkan tanıdığını ifade etmektedir. Ancak Kanun hükmü açıkça yalnızca rıza dışı elden çıkma durumlarına özel olarak keşideciye bu imkanı tanımaktadır. Domaniç de rıza dışı elden çıkma kapsamına çekin kaybedilmesi, çalınması ve zorla alınmasının (gaspının) girdiğini belirtmesine rağmen (Domaniç, *a.e.*, s. 394) keşidecinin diğer şahsi def'i hallerinde de ödeme yasağı koydurma imkanına sahip olduğunu ifade etmektedir.

³⁸⁶ Abuzer Kendigelen, "Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı", (kis. Cayma), *İBD.*, C. 64, S. 7-8-9, 1990, s. 613; Reisoğlu, *a.g.e.*, s. 274 vd.; Öztan, *a.g.e.*, s. 1347; Narbay, *a.g.e.*, s. 91; Göle, *a.g.e.*, s. 126; Yeşim Aker, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı*, İstanbul, Beta Basım Yayım, 2006, s. 156 vd. Krş.: Teoman, *Çek Sorunları*, s. 179; Narbay, *a.g.e.*, s. 91 vd. Teoman, muhatap bankanın özellikle telefonla yapılan ödemededen men talimatını kabul etmemesi ve keşideciden yazılı başvuru istemesi gerektiğini ifade ederken; Narbay, TTK.'da bir yazılı şekil öngörülmemesine rağmen sözlü ödemededen men talimatının geçerli olmayacağını dolayısıyla muhatap bankanın sözlü bir talimatla bağlı olmayacağını savunmaktadır.

³⁸⁷ Kendigelen, *Cayma*, s. 615; Reisoğlu, *a.g.e.*, s. 274; Yiğit, *a.g.m.*, s. 541. Krş.: Domaniç, *Kıymetli Evrak*, s. 394. Domaniç, keşidecinin TTK. m. 704 uyarınca ibraz süresi içinde iyiniyetli hamile ödemeyi durduramayacağını ifade etmektedir. Ancak muhatap banka, ödeme yasağı talimatı aldığı andan itibaren bu talimatla bağlıdır ve hamilin iyiniyetli olup olmadığını tespit edebilme durumunda değildir: bu sebeple pratikte böyle bir talimatla hamil kendisinin iyiniyetli

Öte yandan kanunkoyucu, ödeme yasağı imkanını keşideciye tanımış olmasına rağmen keşideci tarafından men talimatı verildikten sonraki aşamada yapılması gereken işlemlere dair herhangi bir düzenleme getirmemişti. Doktrinde bir görüş, kanunkoyucunun iradi olarak ödeme yasağına ilişkin düzenlemede konuya ilişkin bir hüküm ortaya koymadığını, bu sayede muhatap bankaya ödemedен men talimatı verecek olan çek keşidecisinin başka hiçbir hukuksal külfet altına girmemesinin sağlandığını; dolayısıyla keşidecinin çekin ödenmesini yasaklamasının ardından herhangi bir işlem yapmasının gerekmediğini ifade etmektedir³⁸⁸. Karşı görüş olarak ise bu konuda bir düzenleme getirilmemesinin keşidecinin ödemedен men talimatı verdikten sonra başka hiçbir sorumluluğunun doğmayacağı şeklinde yorumlanmaması gerektiği, bu konuda hukuki düzenlemede bir eksiklik (bu bağlamda bir kanun boşluğu) bulunduğu, dolayısıyla sözkonusu hususun içtihatlar tarafından doldurulmasına ihtiyaç olduğu doktrinde ifade edilmektedir. Bu görüşün temelinde yatan sebep ise bu düşüncedeki yazarların ödeme yasağını başlangıç itibariyle mahkeme kararının gerekmediği bir ihtiyati tedbir olarak kabul etmeleridir³⁸⁹. Bu görüşteki yazarlarca, keşidecinin ödemedен men talimatıyla gerekli tedbir sağlandıktan uygun bir süre³⁹⁰ sonra mahkemeye başvurarak iptal (rıza dışı elden çıkan çekin kimin elinde olduğu biliniyorsa istirdat) davası açması gerektiği savunulmaktadır. Buna gerekçe olarak ise bu davanın açılmaması halinde kötüniyetli keşidecinin (eğer çek bir hamilin elinden çıkmış ve ödemedен men talimatı verme konusunda bu hamil, keşideciyi ikna etmişse sözkonusu hamilin)

---

olduğunu ispatlayıncaya kadar keşideci, iyiniyetli hamillere karşı da ödemeyi durdurma imkanına sahiptir.

³⁸⁸ Hamdi Yasaman, *Tartışmalar*, s. 103; Reisoğlu, *a.g.e.*, s. 273; Göle, *a.g.e.*, s. 222 vd.; Poroy/Tekinalp, *a.g.e.*, s. 282; İlhan Postacıoğlu, "Çekin İbrası ile İlgili Bazı Problemler", *BATİDER*, C. VIII, S. 3, 1976, s. 128. Krş. İnan, *Çek Rizikoları*, s. 84; Karayalçın, *a.g.e.*, s. 374. Son yazarlar, keşidecinin ödeme yasağı koydurduktan sonra mahkemeye başvurması gerekmediği gibi çekin bir hamilin elinden çıkmış olması sebebiyle keşideci tarafından muhatap banka ödemedен men edilmişse çeki rıza dışı elinden çıkarmış olan hamilin de çeki ilişkin iptal davası açması gerekmediğini ifade etmektedirler.

³⁸⁹ Kendigelen, *Cayma*, s. 609; Narbay, *a.g.e.*, s. 85 vd., M. Tekil, *a.g.e.*, s. 66; Postacıoğlu, *a.g.m.*, s. 129; Aker, *a.g.e.*, s. 138 vd.

³⁹⁰ TTK.'da böyle bir dava öngörülmediği için bahsi geçen uygun sürenin ne kadar olacağı da belirsizdir. Bu sürenin HUMK. m. 109'da dava açılmadan önce verilen ihtiyati tedbir kararlarının tedbir kararı verildikten sonra esas hakkında dava açılması için on günlük süre öngörülmesi, bu süre içinde dava açılmadığında ise ihtiyati tedbir kararının kalkacağına ifade edilmiş olmasından hareketle iptal davası açmak için ödeme yasağının konulmasından itibaren keşidecinin on gün süresi olması gerektiği savunulmaktadır (Kendigelen, *Cayma*, s. 617; Narbay, *a.g.e.*, s. 104).

ödeme yasağı kurumunu kötüye kullanabilecek olması gösterilmiştir³⁹¹. Kanaatimizce ödeme yasağının bir önleyici tedbir olarak ele alınıp muhatap bankaya ödemededen men talimatı verildikten sonra belli bir süre içinde keşidecinin dava açmasının zorunlu olması ve bu davayı açmaması yahut açtığı davada ileri sürmekte haklı olduğu bir def'i sahibi olduğunu ispatlayamaması halinde ödeme yasağının kalkacak olması, taraflar arasındaki menfaat ve hukuki himaye dengesini de sağlayacaktır; bu sayede hem keşideci ihtiyacı olan hukuki himayeye kavuşmuş olacak hem de dava açılması zorunluluğu sebebiyle ödeme yasağının kötünüyetli olarak kullanılıp çek hamillerinin menfaati korunmuş olacaktır. Ödeme yasağının ihtiyati tedbir niteliğinde olduğu görüşü, doktrinde ödemededen men talimatının keşidecinin kendisine ait bir hukuki irade beyanı olması sebebiyle usul hukukuna ilişkin bir ihtiyati tedbir niteliği taşıyan bir karar olmadığı gerekçesiyle eleştirilmiştir³⁹². İhtiyati tedbirin sağlanması için de aynı kesin korumada olduğu üzere tedbir istenen kişi tarafından yargı organlarına başvurulması ve geçici korumaya ilişkin kararın da yargı organlarınca verilmesi gerekir; yargı organı kararı olmaksızın ortaya çıkan ve hukuken ödemededen geçici olarak kaçınmayı sağlayan fiili durumların ise usul hukuku bakımından bir ihtiyati tedbir olarak kabulü mümkün değildir³⁹³.

Uygulamada ise keşidecinin ödeme yasağı koyduktan sonra bir iptal davası açması görüşü kabul görmemiş; aksine Kanunen ödemededen men talimatı verme imkanı bulunan keşidecinin, hukuki menfaati olmadığı gerekçesiyle iptal davası açması yetkisinin dahi bulunmadığı ifade edilmiştir³⁹⁴. Uygulamadaki bu hakim

³⁹¹ Kendigelen, **Cayma**, s. 616; Narbay, a.g.e., s. 102. Krş. Sabih Arkan, **Tartışmalar**, s. 97; Teoman, **Çek Sorunları**, s. 179 vd.. Arkan, belli süre içinde keşidecinin iptal davası açmasına yönelik bir kanuni düzenlemenin olması gerektiğini savunmaktadır. Arkan'ın muhatap bankaya ödeme yasağı getirildikten sonra keşidecinin mahkeme kararı getirmesi gerektiğine ilişkin görüşünün sebebi ise ödenmesi yasaklanmış olan çekin bedeline ilişkin olarak çek hesabına uygulanan blokajın kısa sürede kaldırılmasıdır; zira Arkan da ödeme yasağını bir geçici tedbir olarak gördüğünü ifade etmektedir. Teoman da ödeme yasağı konulduktan sonra mahkemeye başvurulmasının zorunlu olmasını "olması gereken hukuk" bakımından ifade etmektedir.

³⁹² Poroy/Tekinalp, a.g.e., s. 231 vd.

³⁹³ Vural Seven, "Çek Keşidecisinin TTK m. 711/3'e Göre Verdiği Ödemededen Men Talimatının Hukuki Niteliği ve Ceza Kovuşturmasına Etkisi". **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 70, Mayıs-Haziran 2007, s. 288 vd. Krş.: Kendigelen, **Çek**, s. 266 vd.

³⁹⁴ Y. 11. HD., 2001/9393 E., 2002/2136 K., 11.03.2002 T. (Eriş, **Çek-2004**, s. 249); Y. 11. HD., 2002/7721 E., 2003/96 K., 13.01.2003 T. (**YKD..C. XXIX**, S. 4, 2003, s. 557 vd.); Y. 11. HD., 1987/3417 E., 1987/5737 K., 27.10.1987 T. (Doğanay, a.g.e., s. 2153 d.n. 29); Y. 11. HD.,

görüŖe taraftar olan bazı yazarlar tarafından, keŖidecinin çekin hamilin elinden rıza dıŖı olarak çıkması sonucu ödemededen men talimatı vermesi halinde, artık çeki kaybeden hamilin de iptal davası açmasının gerekmediği görüŖü de savunulmaktadır³⁹⁵. Ödeme yasağını bir ihtiyati tedbir olarak kabul etmeyen yazarlara göre ödeme yasağı aynı maddede düzenlenmiŖ olan cayma kurumunun ibraz süresinin geçmesini gerektirmeyen istisnai bir düzenlemesidir³⁹⁶.

Ödeme yasağı, muhatap bankanın ödemedede bulunmasını engellemek amacıyla verilen bir talimat olması sebebiyle hamilin, çekin asıl borçlusunu olan keŖideciye ve mevcut cirantalara karŖı icra yoluyla takibe geçmesi açasından bir engel teşkil etmemekteydi³⁹⁷. Çek üzerinde ödenmeme durumunu tespit ettirerek müracaat borçlularına başvuru hakkını elde etmiŖ olan hamil, diğer ödememe hallerinde olduğu gibi müracaat borçlularına başvurabilecek ve Ŗartları oluŖtuđuunda ödeme yasağı konulmuŖ bir çek de karŖılıksız çek keŖide etme suçuna konu teşkil edebilecektir. Bu sebeple ödeme yasağı nedeniyle muhatap banka tarafından ödeme reddedilirken ibraz esnasında çekin karŖılıđının bulunup bulunmadığının da çekin arkasına yazılması gerekmektedir³⁹⁸. Hakkında ödeme yasağı bulunan bir çeke dayalı olarak bir icra takibi baŖlatıldıđında, çeki kaybetmiŖ ve fakat çekte imzası

1982/4972 E., 1982/4867 K., 22.11.1982 T. (Doğanay, a.g.e., s. 2153 d.n. 30); Y. 11. HD., 1984/1294 E., 1984/1255 K., 05.03.1984 T. (Moroğlu/Kendigelen, a.g.e., s. 662); Y. 11. HD., 1982/3431 E., 1982/3412 K., 10.09.1982 T. (Gürbüz, **Ticari Senetler**, s. 1069 vd.); Y. 11. HD., 1988/6631 E., 1989/3985 K., 29.06.1989 T. (**Kazancı İctihat Bankası**) Burhanettin Esenkar, **Çekin Ziyai Özellekle Çalınma Hali**, İstanbul, y.e.y., 1996, s. 72; Seven, a.g.m, s. 289. Ancak bu konuda yeni sayılabilecek bir karar dikkat çekicidir. Bu Yargıtay kararına esas teşkil eden yerel mahkeme kararında keŖideci tarafından açılan iptal davası yerel mahkemece, “*iddia ve tüm dosya kapsamında keŖidecinin zayi nedeniyle çek iptali davası açamayacağı gerekçesiyle*”, davanın reddine karar verilmiŖtir. Davacının temyizi üzerine Yargıtay 11. Hukuk Dairesi ise bu davada “*...çekin ziyai nedeniyle iptal davası açma hakkı lehdar ve hamile tanınmiŖ bir haktır.*” gerekçesinden hareketle yerel mahkemenin hükmünü bozmuŖtur. [Y. 11. HD., 2004/809 E., 2004/9910 K., 18.10.2004 T. (**Kazancı İctihat Bankası**). İlgili Yargıtay kararı metninde yer almasa da yerel mahkemenin verdiği hükme ulaŖmasının temelinde bu konudaki eski yerleŖik içtihatlar yatmaktadır. Buna rağmen bu Yargıtay kararının verilmiŖ olmasından hareketle, Yargıtay’ın bu konudaki içtihadını deđiŖtirmekte olduğu ve keŖideciye tanınan ödeme yasağı kurumunun varlığının hukuki menfaat yokluğu sebebiyle iptal davası açmaya engel teşkil ettiği görüŖünü terk etmeye baŖladıđı düşünceindeyiz.

³⁹⁵ İnan, **Çek Rizikoları**, s. 84; Karayalçın, a.g.e., s. 374.

³⁹⁶ Poroy/Tekinalp, a.g.e., s. 281; Göle, a.g.e., s. 123; İnan, **Çek Rizikoları**, s. 84; Domaniç, **Kıymetli Evrak**, s. 392 vd.

³⁹⁷ Kendigelen, **Çek**, s. 277; Reisoğlu, a.g.e., s. 398 vd.; Poroy/Tekinalp, a.g.e., s. 282; Y. 12. HD., 2003/12679 E., 2003/16029 K., 04.07.2003 T. (EriŖ, **Çek-2004**, s. 249); Y. 11. HD., 2005/12082 E., 2005/10696 K., 09.11.2005 T. (**Legal Hukuk Dergisi**, Ocak-2006, s. 159 vd.).

³⁹⁸ Reisoğlu, a.g.e., s. 399 vd.

bulunan borçlunun icra mahkemesine 5 günlük itiraz süresi içinde çekin rıza dışı elden çıktığı gerekçesiyle itirazda bulunması gerekecektir. Ayrıca sadece keşidecinin bir beyanına dayalı olarak ödemenin engellenmesinden ötürü bu beyanın haksız nitelikte olma riskine karşın ödeme yasağı konulan çek bedeli kadar hesapta karşılığın bloke edilmesi de doktrinde ve uygulamada kabul edilmektedir³⁹⁹. Ancak çek hesabının bloke edilmesi zamanı konusunda ise doktrinde tartışma sözkonusudur. Bazı yazarlar, bankaya ilgili çekin ödenmesinin yasaklanması talimatı verildiği anda muhatap bankanın ödeme yasağını koyan keşidecinin haklı olup olmadığını araştıramayacağından ötürü iyiniyetli çek hamillerinin korunması adına çek meblağı kadar bedeli ödeme yasağı “talimatı verildiği anda” bloke altına alması gerektiğini savunmaktadır⁴⁰⁰. Bizim katıldığımız görüşe göre ise çekin süresi içinde çek hamili tarafından ibraz edilip edilmeyeceği bilinemeyeceğinden ötürü çek bedelinin bloke edilmesinin ancak ilgili çekin ibrazı halinde ve ibraz anında gerçekleştirilmesi uygun olacaktır⁴⁰¹.

Çekte ödeme yasağına ilişkin tüm bu açıklamalardan sonra hemen belirtilmelidir ki Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın son halinde ödeme yasağı kurumuna yer verilmemektedir. Buna gerekçe olarak ise çekte ödeme yasağı düzenlemesinin “*Türkiye’de yanlış anlamalara neden olması ve çekin niteliğiyle bağdaştırılması mümkün olmayan bir uygulamanın yerleşmesine de sebebiyet vermesi; karışıklık yaratmaktan başka hiçbir yarar sağlamaması ve çekin değerini düşürmesi*” gösterilmiştir. Tasarı’da ödeme yasağına yer verilmediği gibi, 18.02.2009 Tarihli ve 5838 Sayılı “Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”un 32. maddesinin 19. bendi uyarınca ödeme yasağı kurumu TTK.’dan da çıkarılmıştır. Bir başka deyişle artık yürürlükteki hukuk bakımından “çekte ödeme yasağı” mevcut değildir. Her ne kadar ödeme yasağına ilişkin doktrinel tartışmalar sözkonusu olsa dahi bunun ortaya çıkmasının sebebinin mülga TTK m. 711/III’ün

³⁹⁹ Kendigelen, *Çek*, s. 276 vd.; Reisoğlu, *a.g.e.*, s. 275 vd.; Öztan, *a.g.e.*, s. 1348; Karayalçın, *a.g.e.*, s. 294; Göle, *a.g.e.*, s. 127 vd.; Y. HGK., 1975/100 E., 1975/1667 K., 19.12.1975 T. (Edip Şimşek, *Hukukta ve Cezada Ticari Senetler*, Ankara, y.e.y., 1982, s. 471)

⁴⁰⁰ Kendigelen, *Çayma*, s. 615; Postacıoğlu, *a.g.m.*, s. 128 vd.; Narbay, *a.g.e.*, s. 97; Narbay, *Tasarı-Konferans*, s. 210; Eriş, *a.g.e.*, s. 241.

⁴⁰¹ Kendigelen, *Çek*, s. 277; Öztan, *a.g.e.*, s. 1348; Aker, *a.g.e.*, s. 164; F. Tekil, *a.g.e.*, s. 211; Esenkar, *a.g.e.*, s. 45.

açık bir düzenleme getirmemesi, dolayısıyla birçok hususun (örneğin ödeme yasağı konulan çekin tutarının bloke bir hesaba alınması gibi) çözümünün doktrin ve uygulamaya bırakılması olduğunun kabulü gerekir. Ancak buna dayalı olarak ilgili öneriler gözönüne alınıp ödeme yasağı kurumunu net bir şekilde düzenlemek yerine tamamen kaldırılmış olması kanaatimizce hatalı olmuştur. Rıza dışında elden çıkma hallerine ilişkin bir özel koruma sistemine ihtiyacın varlığı, ülke içerisindeki hırsızlık, zayi vb. vakaların gerçekleşme sayısı dikkate alındığında daha net bir şekilde ortaya çıkacaktır. Üstelik çekte ödeme doğrudan keşideci tarafından değil kambiyo ilişkisinin tamamen dışındaki bir üçüncü kişi yani muhatap banka tarafından gerçekleştirilmektedir ve yalnızca bu durum dahi böyle bir özel korumanın gerekliliğini ortaya koyacak bir husustur⁴⁰². Çekte şahsi def'ilerin ileri sürülmesi ve bu def'ilere dayalı olarak ödemedi kaçınılmasının keşidecinin çek hamiline karşı şahsi def'i sahibi olmasına karşın ödemenin kambiyo ilişkisinin tamamen dışındaki bir üçüncü kişi tarafından gerçekleştirilmesi sebebiyle pratikte mümkün olamaması, bir başka ifadeyle çekle borçlanan kişilerin ödeme talebinde bulunan kişiye karşı gerçekte borcunun olmamasına rağmen ödeme üçüncü kişi tarafından gerçekleştirildiği için ödemeye engel olamaması durumuna hiç olmazsa çekin rıza dışı elden çıktığı hallerde bir çözüm sunan ödeme yasağı kurumunun tamamen ortadan kaldırılmak istenmesini birçok haksız ödemelere yol açacağı için uygun bulmamaktayız. Tasarı gerekçesinde Tasarı'yı hazırlayanların ödeme yasağı kurumunu kaldırmalarının temel gerekçesinin sözkonusu kurumun suiistimali olduğu izlenimini edinmekteyiz. 5838 Sayılı Kanun'da da konuya ilişkin ayrıca bir gerekçe belirtilmediğinden ötürü kanunkoyucunun da bu gerekçeye dayalı olarak hareket ettiği görüşüdeyiz. Doktrinde Narbay tarafından bu kurumun kaldırılması yerine bu kurumun suiistimalini önleyici şekilde düzenlenmesine yönelik olarak somut bir hüküm önerisi ortaya konulmuştur. Narbay'a göre ödeme yasağına ilişkin hüküm, *"Keşideci çekin kendisinin veya üçüncü bir kişinin elinden iradesi dışında çıkmış olduğu iddiasında ise muhatapın çeki ödemesini önleyebilir. Muhatap kendisine yöneltilmiş olan ödeme yasağı konulması istemi karşısında çek bedelini meşru hamil lehine derhal bloke bir hesaba alır. Keşideci ya da çeki rızası dışında elinden*

⁴⁰² Kendigelen. *Değişiklikler*, s. 408 vd.

çıkardığı iddiasında olan üçüncü kişi, muhataba ödeme yasağı konulduktan sonra en geç 10 gün içerisinde mahkemeye başvurarak çekin ödenmesinin durdurulması ve çekin kimin elinde olduğu bilinmiyorsa iptal; çekin kimin elinde bulunduğu bilindiği durumda ise istirdat isteminde bulunmak zorundadır. Aksi halde çek bedeli muhatap tarafından, çeki ibraz süresi içinde ödenmek üzere ibraz etmiş olan meşru hamile ödenir. Hukuka uygun olmayan ödeme yasağı konulmasının sonuçlarına keşideci katlanmak durumundadır.” şeklinde olmalıdır⁴⁰³. Bu hüküm önerisindeki özellikle ödeme yasağı talimatını veren keşidecinin on gün içerisinde dava açması, keşidecinin ilgili davayı açmadığı takdirde ise keşideci tarafından verilmiş ödeme yasağı talimatının hükümsüz hale geleceğine ilişkin çözüm önerisi, ödeme yasağının doğuracağı olası suiistimalleri büyük oranda bertaraf edecek ve çek keşidecilerinin ödeme yasağı kurumu sayesinde şu ana kadar sahip oldukları korumadan mahrum kalmalarının önüne geçilebilecektir⁴⁰⁴.

3- ÇEKİN VERİLMESİNE NEDEN OLAN TEMEL İLİŞKİNİN HUKUKA VEYA AHLAKA AYKIRI YA DA İMKANSIZ OLMASI:

Borçlar Hukuku’nda sözleşme konusunun belirlenmesi hususunda sözleşme serbestisi prensibi (BK. m. 19/I) geçerli olup; bu prensibin sınırı BK. m.19/II ve m. 20/I ile çizilmiştir. Buna göre şayet bir “sözleşmenin konusu” imkansız yahut hukuka ya da ahlaka aykırı olursa o sözleşme, dolayısıyla o sözleşmeden doğan borç geçersiz hale gelecektir. Ancak burada geçersiz hale gelen borç, çekteki borcun konusunu oluşturan sözleşmenin yani bir başka deyişle çekin verilmesine neden olan temel ilişkinin doğurduğu borçtur. Asıl borç ilişkisine ait hükümsüzlük halleri ise kambiyo senetlerinin mücerretliği ve hukuki görünüşe itimat prensiplerine dayalı olarak kambiyo borcunu etkilemeyeceğinden ötürü bu hallerin varlığı ancak bir şahsi def’i

⁴⁰³ Narbay, **Tasarı-Konferans**, s. 21

⁴⁰⁴ Aynı görüşte Mehmet Bahtiyar, iç. **Ticaret Hukukundaki Son Gelişmeler**, İstanbul Barosu Staj Eğitim Merkezi Forumu – 20.06.2008 (<http://www.istanbulbarosu.org.tr/ekitap/220/220.swf>), s. 41.

olarak ileri sürülebilecektir ve dolayısıyla bu hükümsüzlüğün iyiniyetli üçüncü şahıslara da bir etkisi bulunmayacaktır⁴⁰⁵.

Kambiyo ilişkisine temel oluşturan borcun imkansızlığı iki farklı şekilde ortaya çıkmış olabilir: Ya fiilen kambiyo senedine aktarılmış olan borç miktarının karşılığında gerçekleştirilmesi taahhüt edilen edimin gerçekleştirilme ihtimali yoktur ya da fiilen mümkün olmasına rağmen sözkonusu edimin gerçekleştirilmesine hukuken imkan tanınmamaktadır. Sözkonusu imkansızlığın sözleşmenin hükümsüzlüğüne yol açması için ise bu imkansızlığın sözleşmenin yapıldığı anda mevcut olması ve herkes için geçerli nitelikte bir imkansızlık olması (objektif nitelikte bir imkansızlık olması) gerekir; sonradan ortaya çıkan imkansızlık ise sözleşmeyi hükümsüz kılmayacaktır⁴⁰⁶.

Hukuka aykırılık kavramı, doktrinde şahsiyet haklarına, kamu düzenine, şekil zorunluluğuna ilişkin kurallara ve emredici nitelikteki hukuk kurallarına aykırılık hallerini kapsayan bir üst kavram olarak kabul edilmektedir⁴⁰⁷. İmkansız yahut hukuka aykırı olmayan bir sözleşme, yazılı olmayan ahlak kurallarına aykırı olması halinde de hükümsüz kabul edilecektir. Ahlak kurallarını belirleyen husus ise sözleşmenin yapıldığı zaman ve topluma göre ortaya çıkacak değer yargıları ve ahlak anlayışıdır; dolayısıyla sözleşme konusunun ahlaka aykırı olup olmadığının tespiti sözleşmenin içeriğinin yorumlanması sonucu gerçekleşecektir. Bir İçtihatı Birleştirme Kararı'nda⁴⁰⁸ böyle bir yorumda bulunulurken her türlü kanuni düzenlemenin göz önüne alınması ve buna göre bir sonuca varılması gerektiği vurgulanmıştır. Bu noktada örneğin bir başlık parası bedeli karşılığı olarak verilen çekin, çekin verildiği kişi tarafından tahsil edilmek istendiğinde kendisine başvuru ve çeki başlık parası karşılığı vermiş olan çek borçlusuna ahlaka aykırılığa dayalı olarak bir def'i ileri sürme imkanı tanıyıp tanımayacağı tartışma konusudur. Zira her ne kadar başlık parası kurumu genelde adeta bir kız çocuğun bir erkeğe satılması gibi hem hukuka hem de ahlaka son derece aykırı bir görünüm arz etmekte olduğu gibi yorumlanabilir ise de somut olayda başlık parası ilişkisinin gerçekleştiği yörenin

⁴⁰⁵ Öztan, a.g.e., s. 227; Yılmaz, a.g.e., s. 221.

⁴⁰⁶ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 403 vd.; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 76 vd.

⁴⁰⁷ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 395; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 72.

⁴⁰⁸ Y. İBK., 1947/20 E., 1948/2 K., 24.01.1948 T. (Kaçak, a.g.e., s. 1101).

uygulaması açısından başlık parası ödenmesi, mutlak bir davranış biçimi olabilir ve böyle bir hukuki ilişkinin ahlaka aykırı sayılması bu hukuki ilişkinin gerçekleştiği yöre halkının adalet duygusunu zedeleyici bir durum teşkil edebilir. Bu sebeple ahlaka aykırılık değerlendirmesinin her somut olayda somut olayın şartları içerisinde yapılması gerekecektir⁴⁰⁹.

Ahlaka aykırılığın temel ilişkiye ilişkin olmasına rağmen mutlak bir def'i teşkil etmesi gerektiğine yönelik de doktrinde görüşler bulunmaktadır. Bu görüşte olan yazarlardan Schwarz, bu durumun temel ilişkinin ahlaka aykırı olması halinde mücerretlik ilkesinin bir istisnası olduğunu ve bundan ötürü temel ilişkinin hukuki sebebinin prensip olarak kambiyo ilişkisinin hukuki sebebinden bağımsız olmasına karşın yine de ilgili senedi hükümsüz bırakacağını ileri sürmekteyken⁴¹⁰; Sungurbey ise ahlaka aykırılığın mücerretliği ortadan kaldıran bir durum olmadığını kabul etmelerine rağmen ahlaka aykırılığı mutlak def'i sebebi olarak görmektedir. Buna gerekçe olarak ise temel ilişkideki ahlaka aykırılığın esasen temel ilişkiden mücerret olan kambiyo borcuna da yansımaları gerektiğini; zira ahlaka aykırılığın ağır bir butlan sebebi olarak mücerretlik prensibinden üstün tutulmasının zorunlu olduğunu ifade etmekte, dolayısıyla ahlaka aykırılığın tüm hamillere karşı ileri sürülebilecek bir def'i olduğunu ileri sürmektedir⁴¹¹. Ancak doktrinde genel olarak, temel ilişkideki

---

⁴⁰⁹ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 398. Ancak uygulamada başlık parası karşılığı verilen kambiyo senedinde temel ilişkinin hükümsüz olduğu [Y. 11. HD., 1986/7166 E., 1987/701 K., 10.02.1987 T. (Gönen Eriş, **Açıklamalı – İctihatlı Türk Ticaret Kanunu, C. II, Kıymetli Evrak ve Taşıma, (kıs. Kıymetli Evrak)**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 1988, s. 701)] ve buna binaen başlık parası karşılığı verilen kambiyo senedinin de hükümsüz hale gelip iptal edileceğine dair kararlar [Y. 11. HD., 1980/620 E., 1980/620 K., 11.02.1980 T. (Ertekin/Karataş, a.g.e., s. 810 vd.); Y. 11. HD., 1976/4887 E., 1976/4912 K., 15.11.1976 T. (Gürbüz, **Ticari Senetler**, s. 1061-1063)] mevcuttur. Bu bağlamda Yargıtay'ın, başlık parasını her halükarda ahlaka aykırılık sebebi olarak kabul ettiğini söylemek mümkündür.

⁴¹⁰ Andreas Schwarz, **Borçlar Hukuku Dersleri C. I** (Çev. Bülent Davran), İstanbul, Kardeşler Yayınevi, 1948, s. 247.

⁴¹¹ İsmet Sungurbey, **Borç İkrarı ve Borç Vaadi**, İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, 1957, s. 118 vd. Sungurbey, bu görüşe mehz İsviçre Borçlar Kanunu'nda BK m. 20'de olduğu üzere sözleşmenin mevzuu yani konusunun değil amacının ahlaka aykırı olması halinde sözleşmenin geçersiz olacağı düzenlenmiş olmasından hareketle ulaşmıştır. Krş.: İnan, **Hatır Senetleri**, s. 112. İnan, Sungurbey'in görüşüne katılmakla beraber yine de menfaatler dengesi bakımından ahlaka aykırılığın bir şahsi def'i olarak kabul edilmesi, dolayısıyla temel ilişkideki ahlaka aykırılığın ancak taraflar arasında senedi hükümsüz kılacak bir husus olduğunu ve ahlaka aykırılığın bir şahsi def'i teşkil etmesine rağmen bu durumun hakim tarafından da re'sen dikkate alınması gerektiğini ifade etmektedir (İnan, a.e., s. 112 vd.)

hukuka aykırılık ve imkansızlık hallerinde olduğu gibi ahlaka aykırılık da bir şahsi def'i sebebi olarak kabul edilmektedir⁴¹².

Yargıtay kararlarında ise bu başlık altında gösterilen sebeplere dayalı olarak temel ilişkinin hükümsüzlüğü durumunda bu ilişkiye dayalı olarak ortaya çıkan kambiyo senedinin (kambiyo taahhüdünün) de hükümsüz olacağına ve bu hükümsüzlük nedeniyle senedin iptalinin gerektiğine ilişkin sonuçlarla karşılaşılmaktadır⁴¹³; ancak bu kararlar, bu temel ilişkinin tarafları arasındaki davalara ilişkin olarak verilmiş olup, bu kararlarda senedi devralacak üçüncü kişiler ve onların iyiniyetleri hakkında herhangi bir ifadeye rastlanmamaktadır. Bu sebeple uygulamada bu tip durumların Yargıtay tarafından hangi def'i kategorisinde kabul edildiğini ortaya koyamamaktayız.

4- KUMAR VE BAHİS:

Kanunkoyucu, kaynağı kumar veya bahis olan alacaklara ilişkin olarak özel bir düzenleme öngörmüştür. BK. 504 (TBKT. m. 604) uyarınca prensip olarak kumar ve bahis ilişkilerinden bir alacak hakkı doğmaz. Ancak bu kurala istisna yine kanunkoyucu tarafından konulmuş; BK. m. 505/II'de (TBKT. m. 605/II) borçlunun kendi iradesiyle kumar veya bahisten kaynaklanan borcu ödemesi halinde bunu geri isteyemeyeceği düzenlenmiştir.. Bu borçtan ötürü borçlu dava edilemeyeceği, fakat borçlu da ödemedede bulunması halinde ödediği borcu geri isteme hakkına sahip olmayacağı için kumar veya bahisten doğmuş olan borçlar, eksik (tabii) borç niteliğindedir. BK. m. 505/I c.1'de ise "*Kumar oynayan veya bahseden kimse tarafından imza edilmiş adi borç veya kambiyo senedi üçüncü bir şahsa devredilmiş olsa bile bunlara müsteniden hiç kimse bir hak talep edemez.*" şeklinde bir düzenleme ile kambiyo senetleri (dolayısıyla çekler) bakımından da kumar ve bahsin bir def'i sebebi olduğu, kanunkoyucu tarafından ortaya konmaktadır. Her ne kadar

⁴¹² Oktay, **a.g.e.**, s. 83; Helvacı, **a.g.e.**, s. 63; Yılmaz, **a.g.e.**, s. 222 vd.

⁴¹³ Y. 11. HD., 1976/4666 E., 1976/5737 K., 31.12.1976 T. (Şimşek, **a.g.e.**, s. 307); Y. 11. HD., 1983/4634 E., 1983/5107 K., 17.11.1983 T. (Kaçak, **a.g.e.**, s. 1102 vd.); Y. 4. HD., 1963/2244 E., 1963/2015 K., 21.06.1963 T. (Kaçak, **a.e.**, s. 1101); Y. HGK., 1985/11-832 E., 1986/199 K., 05.03.1986 T. (Kaçak, **a.e.**, s. 1101); Y. 11. HD., 1982/3928 E., 1982/3819 K., 11.10.1982 T. (Ertekin/Karataş, **a.g.e.**, s. 814 vd.); Y. 11. HD., 1986/2584 E., 1986/2899 K., 13.05.1986 T. (Ertekin/Karataş, **a.e.**, s. 816 vd.).

“...hiç kimse bir hak talep edemez” şeklindeki ifadeye bakıldığında kumar ve bahis def’ilerinin mutlak def’iler teşkil ettiği düşünülebilirse de, kanunkoyucu aynı paragrafın ikinci cümlesinde “*Kıymetli evrakın hüsnüniyet sahibi üçüncü şahıslara bahşettiği haklar mahfuzdur*” demek suretiyle kumar ve bahis hallerinin birer şahsi def’i sebebi olduğunu ifade etmektedir⁴¹⁴.

Yargıtay’a göre, senedin düzenlenmesindeki temel ilişkinin kumar olduğu hususunun ispatı, kumar ve bahsin, kanunkoyucu tarafından özel düzenlemeye tabi tutulmuş bir hukuka ve genel ahlaka aykırılık sebebi olmasından hareketle HUMK. m. 293/b.5 uyarınca tanık dinletilerek mümkündür⁴¹⁵. Doktrinde ise HUMK. m. 290’da belirtilmiş olan senede karşı ispatın ancak senetle yapılabileceği prensibinden hareketle kambiyo borcuna temel oluşturan ilişkinin bir kumar borcuna dayandığı iddiasının ispatında tanık dinlenemeyeceği, ayrıca kambiyo senedinin kumar veya bahis sebebiyle verildiğinin tanık ile ispatının kambiyo senedinin güvenliğini de ortadan kaldıracığı görüşü ileri sürülmüştür⁴¹⁶. Doktrindeki bu görüş, uygulamada da

⁴¹⁴ Y. 11. HD., 1997/10462 E., 1998/253 K., 22.01.1998 T. (**Kazancı İçtihat Bankası**); Y. 11. HD., 1984/585 E., 1984/665 K., 10.02.1984 T. (Kaçak, **a.g.e.**, s. 1259). Bu noktada belirtmek gerekir ki, Kanunkoyucu, def’i kavramını teknik anlamda itiraz ve def’ileri kapsayacak şekilde kullandığı gibi, def’ilerin sınıflandırılmasını yaparken de kriter olarak def’ilerin üçüncü şahıslara ileri sürülüp sürülemediğini temel almış bulunmaktadır. Bu sebeple iyiniyetli üçüncü şahıslara karşı dermeyanı mümkün olmayan tüm def’iler, TTK’nın def’i sistematüğinde “şahsi def’i” olarak kabul edilmektedir. Bu sebeple kumar ve bahis gibi teknik anlamda itiraz olan, fakat kıymetli evrakta def’ilerin dermeyanının özellikleri bakımından iyiniyetli üçüncü kişilere ileri sürülemeyen def’iler de çalışmamızda TTK’daki sınıflama uyarınca def’iler incelediğinden ötürü “şahsi def’iler” başlığı altında ele alınmıştır. Şahsi def’i ifadesinin TTK.’da def’inin ileri sürülebileceği kişiler bakımından kullanılması, doktrinde de terminoloji açısından eleştiriye uğramıştır. Örneğin Helvacı, herkese karşı ileri sürülebilen def’ileri “mutlak def’iler” olarak tanımlarken, TTK.’da yalnızca şahsi def’ilerden bahsedilmesine karşı iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyen def’ileri özel hukuk terminolojisi uyarınca “nisbi def’iler” olarak adlandırmış; nisbi def’ileri de kendi içerisinde “şahsi olmayan nisbi def’iler” ve “şahsi def’iler” olarak ikiye ayırmıştır. (Helvacı, **a.g.e.**, s. 22 vd., 25 vd.) Bu sistematik uyarınca teknik anlamda itiraz olan, fakat üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyen def’ileri “şahsi olmayan nisbi def’iler” kapsamında değerlendirmek mümkün olacaktır. Ancak TTK. sistematüğünde bu nitelikteki itirazlar, şahsi def’i başlığı altında yer almaktadır. Ayrıca çalışmamızda TTK.’daki sınıflandırma uyarınca şahsi def’iler hakkında açıklamalar için bkz.: Yuk. s. 24 vd.)

⁴¹⁵ Y. 11. HD., 1997/10462 E., 1998/253 K., 22.01.1998 T. (**Kazancı İçtihat Bankası**); Y. 11 HD., 1991/3731 E., 1991/5585 K., 20.10.1991 T. (Kaçak, **a.e.**, s. 1259); Y. 11 HD., 1981/4540 E., 1981/5033 K., 17.09.1981 T.; (Kaçak, **a.e.**, s. 1259); Y. 11. HD., 1983/2446 E., 1983/2564 K., 23.05.1983 T. (Gürbüz, **Bedelsizlik**, s. 297); Y. 11. HD., 1982/3154 E., 1982/3163 K., 29.06.1982 T. (Gürbüz, **Ticari Senetler**, s. 890); Y. 11 HD., 1980/617 E., 1980/597 K., 11.02.1980 T. (Ertekin/Karataş, **a.g.e.**, s. 806); Y. 11 HD., 1978/2426 E., 1978/2276 K., 04.05.1978 T. (Ertekin/Karataş, **a.e.**, s. 805); Y. 11. HD., 1976/1351 E., 1976/1204 K., 08.03.1976 T. (**Ankara Barosu Dergisi**, 1976, S. 4, s. 742 vd.).

⁴¹⁶ Kuru, **Usul**, s. 2422 vd.

yeni tarihli kararlarda kabul görmüş olup bu görüşten hareketle kambiyo borcunun ortaya çıkmasının temelinde yatan hukuki ilişkinin kumar veya bahis olup olmadığının ispatında tanık dinletilmesinin mümkün olmadığı ifade edilmiştir⁴¹⁷. Kumar ve bahisten doğan borçlara ilişkin düzenlemeler, BK. m. 506/I uyarınca yasal izin olmaksızın düzenlenen piyangolardan kaynaklanan borçlar için de geçerlidir.

5- HATIR ÇEKİ VE MUVAZAA:

İki taraf arasında gerçekte bir para borcu mevcut olmamasına rağmen taraflardan biri kambiyo senedi tanzim edip diğer tarafa verebilir. Bu durumda gerçekte borçlu olmamasına rağmen şeklen bu senedi düzenleyen, kambiyo borcu altına girmiş bulunmaktadır; ancak taraflar arasında gerçek bir borç mevcut olmadığı için senedi alan lehdarla arasında senedi düzenleyen arasında, bu senetten ötürü herhangi bir ödemede bulunulmayacağına dair bir anlaşma mevcuttur. Gerek TTK.'da gerekse BK.'da hatır senetlerini tarif eden herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Türk doktrinde ise hatır senedi kavramına en geniş tanım Nurkut İnan tarafından getirilmiş olup, İnan'a göre hatır senetleri "*öyle senetlerdir ki, senette borçlu olarak görünen şahıs, senette yazılı meblağın bizzat kendi mamelekinden ödenmesini mucip bir borcu olmadığı halde senet alacaklısının nakdi kredi temin etmesini veya mali durumunu olduğundan daha iyi göstermesini mümkün kılmak için bu senedi tanzim veya kabul etmeyi, karşı taraf da bu senede dayanarak borçludan talepte bulunmamayı ve ayrıca senet meblağını ödemesi için senet borçlusuna temin etmeyi veya senedi tedavüle çıkarmamayı taahhüt etmiştir*"⁴¹⁸. Çekler açısından hatır definin sözkonusu olup olamayacağı ise doktrinde tartışmalıdır. Çeklerin de bir kambiyo senedi olarak hatır anlaşmasına konu olup bu amaçla tedavülü teorik olarak mümkün olsa dahi, doktrinde gerçek anlamda hatır çekinin pratikte keşide edilmesinin mümkün olmadığı iki farklı gerekçeye dayalı olarak ileri sürülmüştür. Bu gerekçelerden ilki, çekin keşide edilebilmesi için TTK. m. 695 uyarınca (teorik olarak da olsa) muhatap banka nezdinde keşidecinin emrine tahsis edilmiş bir karşılığının bulunmasının gerekiyor olmasıdır⁴¹⁹. Doktrinde hatır

⁴¹⁷ Y. 19. HD., 2006/2181 E., 2006/5137 K., 09.05.2006 T. (Kaçak, a.g.e., s. 1258)

⁴¹⁸ İnan, **Hatır Senetleri**, s. 64 vd.

⁴¹⁹ Poroy, **11. bs.**, s. 219.

çekin mükün olamamasına ilişkin olarak ileri sürülen diğer gerekçe ise çekin görüldüğünde ödenen bir senet olmasıdır (TTK m. 707 – Tasarı m. 795). Hatır senedi ise kredi amaçlı verilmektedir; krediyi alan kişi hatır senedinin vadesi gelmeden önce senet bedelini senet imzalayarak hatır borçlusuna haline gelen kişiye vermeyi taahhüt etmektedir. Bir çekin ise vadesi olamayacağı için bu amaçla kullanılması mümkün olamayacaktır⁴²⁰. Günlük hayatta ise “hatır çeki” kavramı sıklıkla kullanılmaktadır ve bu kavram Yargıtay kararlarında da yerini almakta⁴²¹; sözkonusu kararlarda “hatır çeki”nin imkansızlığına ilişkin bir ifadeye rastlanmamaktadır. Bu bağlamda doktrinindeki “hatır çeki” kavramı hakkındaki açıklamalara katılmakla birlikte pratikte hatır amacıyla kişilerin birbirlerine çek vermesi durumu gerçekleşmektedir. Kanaatimizce bu noktada belirleyici hususlardan biri hatır için verilen senetlerin tamamının tedavül amaçlı verilmiyor oluşudur. Hatır amaçlı verilen çekin dayandığı hatır anlaşmasında sözkonusu çekin tedavüle sokulmayacağı karara bağlanmışsa, verilen bu çekin de bir hatır çeki olduğunu kabul etmek mümkün olacaktır. Bu şekilde alınmış bir çek sayesinde hatır alacaklısı açısından mali durumunu olduğundan daha iyi gösterme imkanı doğacak ve bu çek sayesinde dolaylı olarak hatır alacaklısı kredi edinme imkanına kavuşabilecektir. Ancak iç ilişkideki güvene dayalı bu duruma rağmen hatır alacaklısı kötüniyetli davranarak bu çeki tedavüle koyabilir; işte bu noktada çek borçlusunun öne süreceği def’i, çekin bir “hatır çeki” olduğudur. Böyle bir çek, çek borçlusunun elinden kendi rızasıyla çıkmış bulunacağından hatır def’i, bir şahsi def’i niteliğinde olacak ve çek hamili üçüncü bir şahıs olduğunda ancak sözkonusu üçüncü şahsın bile bile kendisinin zararına hareket ettiğini ispatlayabilirse bu def’iyi o şahsa karşı ileri sürebilecektir⁴²².

⁴²⁰ İnan, **Hatır Senetleri**, s. 69.

⁴²¹ Y. 19. HD., 2005/7046 E., 2006/1637 K., 21.02.2006 T. (**Kazancı İçtihat Bankası**); Y. 19. HD., 2002/6728 E., 2002/6749 K., 17.10.2002 T. (**Kazancı İçtihat Bankası**); Y. 11. HD., 1999/7302 E., 1999/8994 K., 11.11.1999 T. (**Yasa Hukuk Dergisi**, 2000, s. 1250); Y. 19. HD., 1994/9573 E., 1994/9501 K., 14.10.1994 T. (Eriş, **Çek-2004**, s. 374).

⁴²² Y. 11. HD., 1976/1259 E., 1976/1079 K., 01.03.1976 T. (Şimşek, **a.g.e.**, s. 287). Ancak bu noktada hemen belirtilmelidir ki özellikle tedavül amaçlı verilmiş bir hatır senedi sözkonusuysa bu senet, üçüncü bir kişiye devredilip sonrasında tahsil için hatır borçlusuna başvurulduğunda “bile bile borçlunun zararına hareket” şartının yerine gelmesi mümkün olamayacak; taraflar arasında ileri sürülebilecek hatır def’i üçüncü şahıs durumundaki hamillere (bu hamiller, senedin hatır anlaşmasına binaen düzenlendiğini bilseler dahi senedin düzenlenme amacının gereği olarak devralmış oldukları için) ileri sürülemeyecektir (Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 171; İnan, **a.g.e.** s. 58 vd.; Karayalçın, **a.g.e.**, s. 147 d.n. 43c).

Hatır çeki ile ilgili açıklamalar dikkate alındığında, hatır alacaklısına bir çıkar sağlamak adına gerçekte olmayan bir borcu çek üstünde varmış gibi gösterildiği sonucuna varmaktayız. Bu sonuç ise hatır çekinin aslında bir “inançlı işlem” olduğunu ortaya koymaktadır. İnananın, bir borca teminat teşkil etmek veya idare olunmak üzere malvarlığına dahil bir şey veya hakkı, aynı amacı güden olağan hukuki işlemlerden daha güçlü bir hukuki durum yaratmak maksadıyla inanılana kazandırılan, sonra da tekrar devretme yükümlülüğü içeren işlemler, inançlı işlem olarak adlandırılmaktadır⁴²³. Bu kavram, Borçlar Kanunu’nda yer almamakla beraber doktrin ve uygulamaca benimsenmiş durumdadır. İnançlı işlemin unsurları ise taraflar arasındaki anlaşma kapsamında bu anlaşmanın yapılması için gereken amaç gerçekleştiğinde inanılanın bu anlaşmaya dayalı olarak iktisap edilen şeyi (konumuz bakımından hatır çekini) geri vermesi şartını içeren bir “inanç anlaşması” (konumuz bakımından hatır anlaşması) ve inanç anlaşmasına konu olan şeyin devri işlemidir⁴²⁴. Bu işlem içerdiği benzerlikler açısından bir başka hukuki olgu olan “muvazaa”yı da çağrıştırmaktadır. Muvazaa, tarafların başkalarını yanıltıp gerçek durumdan farklı bir görüntü meydana getirmek adına görünüşte bir sözleşme yapması ve fakat bu yapılan sözleşmenin hiç hüküm doğurmaması veya görünüşteki sözleşmenin görüldüğünden başka bir sonuç doğurması durumlarını ifade eden bir terimdir⁴²⁵. Gerek inançlı işlem gerekse muvazaalı işlem, dışa karşı bir görünüş meydana getirmek için yapılan işlemlerdir ve her iki işlem halinde de işlem konusu şeyi devralan kişi, devrolunan şey üzerinde fiili bir iktidara sahiptir. Her iki işlemde de böyle bir hak devrinin gerçekte bulunmadığına dair bir iç anlaşma mevcuttur ve anlaşmanın yapılmasına neden olan olgu gerçekleştiğinde devralan, devraldığı şeyi anlaşmaya göre o şeyin asıl sahibine iade etmek durumundadır. Ancak muvazaadaki devir, inançlı işlemde olduğu gibi ciddi olarak istenen bir devir değildir. İnançlı işlemde ise inanılan kişi, gerçek bir devir sonucu tam bir alacak hakkı kazanmakta ve fakat bu kazandığı hakkı iade etmek sorumluluğu taşımaktadır. Buna dayalı olarak inanç anlaşması yalnızca tasarruf işlemleri hakkında yapılabilirken; hem borçlandırıcı işlemler hem de tasarruf

⁴²³ Eren, a.g.e., s. 329 vd.

⁴²⁴ Eren, a.e., s. 330 vd.

⁴²⁵ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 408; Oğuzman/Öz, a.g.e., 108; Eren, a.g.e., s. 315 vd.

işlemleri, muvazaalı olarak yapılabilecektir⁴²⁶. Bütün bu açıklamaların ışığında inanç anlaşmasını muvazaadan ayıracak tek ölçü olarak, tarafların anlaşma yapılırken sahip oldukları ortak iradelerinin gösterilmesi de mümkündür.⁴²⁷ Hatır çeki de yukarıda belirttiğimiz üzere⁴²⁸ bir inançlı işlemidir. Hatır çekinin varlığı halinde ortaya çıkacak tasarruf işlemi ise, çekin çek borçlusu tarafından imzalandıktan sonra hamile verilerek çekin mülkiyetinin devir sonucunda hatır alacaklısına geçirilmesidir.

Muvazaa, Borçlar Hukuku sisteminde irade sakatlıkları veya hukuka ya da ahlaka aykırılık gibi bir sözleşmenin temelinde bulunması halinde ilgili sözleşmeyi hükümsüz kılan bir olgudur. Ancak kanunkoyucu, BK. m. 18/II'de "*Tahriri borç ikrarına istinat ile alacaklı sıfatını iktisap eden başkasına karşı borçlu tarafından muvazaa iddiası dermeyan olunamaz.*" şeklinde bir düzenleme ile muvazaalı bir biçimde ortaya çıkmış alacağı, yazılı bir belgeye dayalı ve iyiniyetli olarak iktisap etmiş üçüncü şahsa muvazaa def'inin ileri sürülmesinin önüne geçmiş bulunmaktadır. Kanunkoyucunun herhangi bir yazılı borç ikrarına tanımış olduğu bu güvence, kamu güvenine mazhar olan kambiyo senetleri açısından da geçerli olmaktadır. Doktrinde muvazaa def'inin iyiniyetli üçüncü şahıslara ileri sürülememesinin sebebinin BK m. 18/II'nin varlığı olduğu, böyle bir kanun hükmü bulunmasaydı muvazaanın "senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden def'iler"den olduğunun kabulünün gerekeceği, dolayısıyla tüm hamillere karşı ileri sürülebileceği görüşü ifade edilmiştir⁴²⁹; ancak bu görüşe, borcun temelinde muvazaa bulunuyor da olsa ilgili senedi ortaya çıkaran imzayı borçlunun kendi iradesiyle attığı ve o irade, ifade edilirken sakatlık bulunsa dahi iradenin varlığı kabul edildiği takdirde, taraflar arasında ileri sürülebilecek hükümsüzlüğün kambiyo senedini iyiniyetli olarak iktisap eden üçüncü şahıs durumundaki hamile karşı ileri sürülememesi gerektiğinden hareketle katılamamaktayız. BK. m. 18/II olmasaydı dahi muvazaa ile ortaya çıkarılmış bir kambiyo senedi (konumuz bakımından çek), iyiniyetli üçüncü şahsa ciro edildiği takdirde muvazaadan ötürü gerçekte bir borcu bulunmayan kambiyo borçlusu, iyiniyetli üçüncü şahıs durumundaki bu hamile muvazaa def'ini

⁴²⁶ Eren, **a.g.e.**, s. 333 vd.

⁴²⁷ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, **a.g.e.**, s. 417.

⁴²⁸ Yuk. s. 121 vd.

⁴²⁹ Helvaci, **a.g.e.**, s. 64.

ileri süremeyecekti. Kanaatimizce BK m. 18/II hükmü, kambiyo senetleri bakımından geçerli olan bu durumu tüm yazılı borç ikrarları açısından da genişletip kanuni güvence altına alan bir hüküm niteliğindedir. Zira bu hüküm olmasaydı yazılı borç ikrarı olsa bile, bu borcu doğuran sözleşmenin geçersizliğine dayanılarak irade sakatlıklarında olduğu gibi muvazaalı sözleşme ile bağlı olmaktan kurtulması mümkün olabilirdi. Kambiyo senetleri bakımından ise senedin borçtan mücerret olması sebebiyle muvazaa, senet borçlusuna yalnızca şahsi def'i ileri sürme imkanı tanır ve bu bağlamda bedelsiz bir senet ile aynı hukuki sonucu doğurur.

Yargıtay, bir çekin "hatır çeki" olduğunun ispatının ancak yazılı delille mümkün olacağını ifade ederken⁴³⁰, eski tarihli bir kararda senedin muvazaalı olarak gerçek bir karşılığının olmadığını bilmesine rağmen verildiği iddiasının tanıkla ispatlanabileceğini içtihat etmiştir; bunun sebebi olarak ise muvazaayı doğuran hususun "bir vakanın gerçekleşmesi" olmasını göstermiştir⁴³¹. Ancak muvazaada da verilen çekin, çek borçlusu tarafından kendi iradesiyle karşılıksız olarak verildiğinin, yani çek borçlusunun iradesini sakatlayan bir fiili durumun bulunmadığının kabul edilmesi gerekir. Bundan ötürü verilen çekin muvazaalı olarak verildiğinin, dolayısıyla çekin bedelsiz olduğunun ispatının kesin delillerle ispatı aranmalıdır⁴³².

6- AÇIK ÇEKİN ANLAŞMAYA AYKIRI DOLDURULMASI:

Bir çek, kanunen içermesi gereken tüm unsurları içerir biçimde tedavüle çıkarılabileceği gibi bir çekin bazı unsurları eksik bırakılarak tedavüle çıkarılıp eksik unsurları doldurması konusunda yetki verilerek hamile teslim edilmesi de mümkündür. Hatta taraflar arasında bir anlaşma bulunduğu takdirde çek keşidecisi yalnızca boş bir kağıda imza atıp bu "beyaz" kağıdı çek olarak doldurması için dahi hamile teslim edebilecektir. Bu durumda imza sahibi keşideci ile çeki teslim alan arasında "açık çek" in nasıl doldurulacağına ilişkin özel bir anlaşma mevcuttur. Çekte

⁴³⁰ Y. 19. HD., 2005/7046 E., 2006/1637 K., 21.02.2006 T. (**Kazancı İctihat Bankası**). Hatır def'inin ancak yazılı delille ispatlanabileceğine ilişkin hatır bonoları hakkında verilmiş karar örnekleri için bkz.: Y. 19. HD., 1995/6954 E., 1995/4063 K., 03.05.1995 T. (Kaçak, **a.g.e.**, s. 1160); Y. 12. HD., 1983/3034 E., 1983/4244 K., 30.05.1983 T. (Kaçak, **a.e.**, s. 1163); Y. 11. HD., 1982/3426 E., 1982/3696 K., 07.10.1982 T. (Gürbüz, **Ticari Senetler**, s. 906 vd.); Y. 11. HD., 1980/1826 E., 1980/1700 K., 31.03.1980 T. (Gürbüz, **a.e.**, s. 910).

⁴³¹ Y.TD., 1971/2899 E., 1971/4528 K., 11.06.1971 T. (Canbolat/Canbolat, **a.g.e.**, s. 152 vd.).

⁴³² Y.HGK., 1989/11-107 E., 1989/210 K., 29.03.1989 T. (Kaçak, **a.g.e.**, s. 1157).

eksik olan unsurlar tamamlandı bu sonradan doldurulmuş çek, ibraz edildikten sonra artık keşidecinin elinden “açık çek” olarak çıkmış olmasına rağmen bu çekler, senetten anlaşılan ve dolayısıyla herkese karşı ileri sürülebilecek bir def’i doğurmamaktadır. Açık çeklerde sözkonusu olabilecek def’i, keşidecinin elinden unsurları tamamlanmadan çıkan çekin bu eksik unsurlarının taraflar arasındaki anlaşmaya aykırı doldurulduğuna ilişkin bir şahsi def’idir. Açık çek ile ilgili hukuki düzenleme TTK m. 730/b.3’ün atfı dolayısıyla TTK m. 592 (Tasarı m. 680)’dir. Kanunkoyucu, TTK. m. 592’de “*Tedavüle çıkarılırken tamamen doldurulmamış bulunan bir poliçe (çek), aradaki anlaşmalara aykırı şekilde doldurulursa bu anlaşmalara riayet edilmemiş olması keyfiyeti, hamile karşı ileri sürülemez; meğer ki, hamil poliçeyi (çeki) kötüniyetle iktisap etmiş veya iktisap sırasında kendisine ağır bir kusur isnadı mümkün bulunmuş olsun.*” diyerek çekin anlaşmaya aykırı doldurulmasının ancak bir şahsi def’i niteliği taşıyacağını düzenlemiştir. Yine bu hükümden açık çekin doldurulmasının prensip olarak bir tahrifat niteliği taşımadığı sonucuna da varmak mümkündür. Açık çekin anlaşmaya aykırı doldurulduğunun yahut taraflar arasında çekin doldurulmasına ilişkin bir anlaşma bulunmadığının, unsurları eksik olarak tedavüle çıkan çekin açık çek değil bir “eksik çek” olduğunun ispatı ise ancak yazılı delille mümkün olacaktır; İçtihadı Birleştirme Kararı’nda vurgulandığı üzere imzalı kağıdın imza sahibinin iradesine aykırı biçimde zararına doldurulduğunun tanıkla ispatı mümkün değildir⁴³³. Çekin ayrı kalemlerle yahut ayrı el yazılarıyla yazılmış olması ya da çekin muhtelif kısımlarının farklı araçlarla (daktilo, damga vb.) doldurulmuş olması ne çekin geçerliliğine etki edecek ne de ilgili açık çekin anlaşmaya aykırı doldurulduğuna dair bir karine teşkil edecektir⁴³⁴. Bu bağlamda açık çeker imza koymuş bir keşidecinin bu açık çekin doldurulmasına

⁴³³ Y. İBK., 1989/1 E., 1989/2 K., 24.03.1989 T. (RG., S. 20424, 05.02.1990 T., s. 3-22). Aynı yönde yeni Yargıtay kararı örnekleri için bkz.: Y. 12. HD., 2005/26244 E., 2006/2620 K., 16.02.2006 T. (Kaçak, a.g.e., s. 200); Y. 19. HD., 2000/7246 E., 2001/1674 K., 02.03.2001 T. (YKD., C. XXVIII, S. 5, 2002, s. 761); Y. 12. HD., 1999/5996 E., 1999/6548 K., 18.05.1999 T. (Uyar, C.II, S. 1534).

⁴³⁴ Kendigelen, **Mütalaalar**, s. 390; Y. 11. HD., 1994/1885 E., 1994/5682 K., 30.06.1994 T. (Eriş, **Çek-2004**, s. 368); Y. 12. HD., 1986/5422 E., 1986/6629 K., 25.12.1986 T. (YKD., C. XIV, S. 1, 1988, s. 69); Y. 12. HD., 1986/14979 E., 1986/10017 K., 06.10.1986 T. (Eriş, **Kıymetli Evrak**, s. 218); Y. TD., 1969/173 E., 1970/180 K., 16.01.1970 T. (Doğanay, a.g.e., s. 1807 vd. d.n. 48).

ilişkin anlaşmaya aykırı, dolayısıyla kendisinin zararına doldurulma riskini peşinen kabul ettiğini söylemek mümkündür⁴³⁵.

Doktrinde TTK m. 592 düzenlemesinde nama ve emre ayırımının gözetilmediğinden hareketle nama yazılı bir çekte dahi çeki temlik yoluyla devralmış hamile karşı da bu hamilin iyiniyetli olması, yani kötünietli ya da ağır kusurlu olmaması halinde çekin anlaşmaya aykırı doldurulduğu def'inin ileri sürülemeyeceği, bu durumun temlik yoluyla çeki devralmış yeni hamile karşı çeki devredene karşı ileri sürülebilecek tüm def'ilerin ileri sürülebileceği kuralının bir istisnası olduğu ileri sürülmüştür⁴³⁶. Her ne kadar ilgili Kanun hükmünde düzenleniş türüne göre hangi kambiyo senetleri için bu hükmün geçerli olduğuna dair bir ibare bulunmasa dahi bu hükümden yola çıkarak nama yazılı bir açık çekin çeki doldurma anlaşmasına aykırı olarak doldurulduğu def'inin, iyiniyetli üçüncü şahıs olarak anlaşmaya aykırı halde doldurulmuş bir nama yazılı çeki devralan kişiye karşı ileri sürülemeyeceği gibi bir sonuca varmak kanaatimizce uygun değildir. Çünkü her ne kadar bir açık çekin anlaşmaya uygun olarak doldurulup doldurulmadığını o çeki devralan kişinin araştırma yükümlülüğü olmasa ve kötünietli ya da ağır kusurlu olmadığı sürece çekin anlaşmaya aykırı doldurulması kendisi için bağlayıcı olmasa bile nama yazılı çek temlik alan kişi, temlik neticesinde temlik verene karşı ileri sürülebilecek tüm def'ilerin kendisi için de geçerli olacağını bilir. Bu noktada temlik veren ile alan arasında hiçbir fark gözetilmemesi gerekir. Bu sebeple nama yazılı çek devralan üçüncü kişinin diğer tüm şahsi def'ilerde olduğu üzere sözkonusu çekin anlaşmaya aykırı doldurulup doldurulmadığını ve bu durumun kendisine bir def'i olarak ileri sürülüp sürülemeyeceğini bilmesi gerekir. Ancak bir çekin anlaşmaya aykırı doldurulduğu, çeki dolduran kişiye karşı dahi HUMK. m. 288 ve 290 gereği

⁴³⁵ Ancak bu noktada belirtilmelidir ki açığa atılan imzaların kötüye kullanılması, bir suç olarak kanunkoyucu tarafından düzenlenmiştir. TCK. m. 209/1 uyarınca "Belirli bir tarzda doldurulup kullanılmak üzere kendisine teslim olunan imzalı ve kısmen veya tamamen boş bir kağıdı, verilme nedeninden farklı bir şekilde dolduran kişi, şikayet üzerine, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır." Dolayısıyla açık çek keşide edecek bir kişinin bu çeki hangi şartlarla devrettiğini ispatlayabildiği sürece hukuken özel bir korumaya tabi olduğunu söylemek mümkündür.

⁴³⁶ Helvacı, a.g.e., s. 65 vd.; Domaniç, **Kıymetli Evrak**, s. 122 vd.

ancak bir yazılı belge ile ispat edilebileceğinden ötürü⁴³⁷ nama yazılı ve sonradan doldurulmuş çeki temlik alana karşı da bu def'i yalnızca yazılı delille ispat olunabilecektir. Kanun hükmünde üçüncü kişilere açık çekin anlaşmaya aykırı doldurulduğunun ileri sürülebilmesi için üçüncü kişi açısından aranan şartlar arasında ifade edilen ağır kusur kavramını ise senedin tedavülünde senedi devralanın ticari hayat çerçevesinde kendisinden beklenecek nitelikte en basit özeni dahi göstermeyip basit bir araştırmada dahi bulunmaması şeklinde ifade etmek mümkündür⁴³⁸. Çeki açık çek olarak devralmış üçüncü şahıs ise açık çekin doldurulmasına ilişkin anlaşmadaki çeki doldurma yetkisini almış sayılacak ve devraldığı açık çeki, kendisine çeki devreden ile açık çekle borçlanan keşideci arasındaki anlaşmaya uygun bir şekilde doldurma yükümlülüğü altına girecektir. Bu sebeple çeki açık çek olarak devralan kişi, bu çeki kendisine devreden şahıs ile açık çek keşidecisinin arasındaki açık çeki doldurma anlaşmasına aykırı doldurursa artık iyiniyetli hamil olarak kabul edilemeyecek; çekin anlaşmaya aykırı doldurulduğu def'i kendisine de ileri sürülebilecektir⁴³⁹. Ancak bu kişi, bir başka kişiye doldurduğu bu çeki devrederse yeni hamilin iyiniyetli olması halinde artık son hamile anlaşmaya aykırı doldurma def'inin sürülmesi mümkün olmayacaktır.

7- ÇEKİN BEDELSİZLİĞİ:

Kambiyo borcu, her ne kadar asıl borç ilişkisinden mücerret olsa da bir kambiyo borcunun doğmasını sağlayan husus, bir temel borç ilişkisinin varlığıdır. Şahsi def'iler kapsamında şu ana kadar geçerli bir temel borç ilişkisinin

⁴³⁷ Y. 11. HD., 1973/1436 E., 1973/1315 K., 27.03.1973 T. (Eriş, **Kıymetli Evrak**, s. 206), Y. 11. HD., 1975/5023 E., 1975/7020 K., 04.12. 1975 T. (Eriş, **Kıymetli Evrak**, s. 207)

⁴³⁸ Yılmaz, **a.g.e.**, s. 228; Poroy/Tekinalp, **a.g.e.**, s. 141; Kınacıoğlu, **a.g.e.**, s. 136.

⁴³⁹ Doğanay, **a.g.e.**, s. 1812; Gürbüz, **Bedelsizlik**, s. 306; Y. 19 HD., 1994/531 E., 1994/1346 K., 16.02.1994 T. (Ertekin/Karataş, **a.g.e.**, s. 878 vd.). TTK. m. 592'nin açık düzenlemesine rağmen Özel Daire bu kararında, "...senedi açık olarak teslim etmiş olan şahsın ileri süreceği def'i senedin hükümsüzlüğü ile ilgili objektif ve mutlak bir def'idir. Mutlak def'ilerde hamilin iyi niyetini korumak sözkonusu olamaz. İyiniyetli hamil, sadece kendi cirantasına müracaat edebilir" şeklinde bir yorumda bulunmuş ve somut olayda iyiniyet tartışmasında bulunmaksızın Krş. İmregün, **a.g.e.**, s. 57 vd. İmregün, keşidecinin açık bir beyanı olmadığı sürece açık poliçeyi (çeki) doldurma yetkisinin üçüncü bir kişiye devredilmesinin dahi mümkün olmadığını ifade etmektedir. Bu görüş uyarınca açık çeki devralacak kişinin öncelikle bu konuda keşidecinin çeki doldurma yetkisini devir konusundaki beyanını aramak zorunda olduğundan bu doldurma yetkisinin kapsamını da öğrenmek (bilmek) durumunda olacaktır; dolayısıyla anlaşmanın şartlarını biliyor olmasına rağmen çeki ilgili anlaşmadan farklı biçimde dolduran bu hamili iyiniyetli olarak nitelendirmek olanaksızdır.

bulunmamasına rağmen bir borcun şekli olarak yani çek metninde üzerinde bir borç gözüktüğünden ötürü çek borçlusunun kambiyo borcunun ortaya çıktığı halleri inceledik. Bu başlık altında ise çekin bir temel borç ilişkisinden doğmuş bir temel borca⁴⁴⁰ dair ortaya çıktığı, yani bir temel borç ilişkisi bulunmasına rağmen temel borcun (alacağın) mevcut bulunmaması⁴⁴¹ ve fakat (bu para borcunun bulunmamasına ya da ortadan kalkmış olmasına rağmen) bu borcu temsilen ortaya çıkmış olan kambiyo borcunun devam etmesi halinde meydana gelmesi ihtimalinden bahsedilmiştir⁴⁴²; zira çeki bedelsiz bırakan haller, çek üzerine şerh düşülmedikçe bu bedelsizliğe ilişkin bir senet üzerinden anlaşılan def'i ileri sürmek mümkün olmayacak⁴⁴³ ve çek, kambiyo alacaklısından geri alınmadığı sürece de şeklen (kağıt üzerinde) çek hamili, alacaklı görünmeye devam edecektir.⁴⁴⁴ Temel borcun sona ermesi sebebiyle bedelsiz kalmış olan çek tahsil edilmek istendiğinde, çek borçlusu tarafından bedelsizlik def'i ileri sürülebilecektir; ancak bedelsizlik, bu durumda çek borçlusuna yalnızca bir şahsi def'i ileri sürme imkanı tanıyacaktır. Bedelsiz kalmış çeki devralan iyiniyetli üçüncü şahıs durumundaki hamile bedelsizlik, bir def'i olarak ileri sürülemeyecektir⁴⁴⁵. Bedelsizlik def'i, iyiniyetli üçüncü şahıs durumundaki hamillere karşı ödemededen kaçınma imkanı vermediği gibi taraflar arasında da ancak

⁴⁴⁰ Doktrinde ortaya çıkan bu borç "dar anlamda borç" olarak nitelendirilirken bu borcun ortaya çıkmasını sağlayan ilişki ise "geniş anlamda borç" olarak ifade edilmektedir (Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, **a.g.e.**, s. 6 vd.; İnan, **Hatır Senetleri**, s. 18; Gürbüz, **Bedelsizlik**, s. 280).

⁴⁴¹ Gürbüz, **Bedelsizlik**, s. 268.

⁴⁴² Bu başlık altında söz ettiğimiz nitelikte bir bedelsizlik def'inin oluşması için mutlaka bir temel borç ilişkisinin bulunması gerekir. Ancak bu ilişkinin geçerliliğini sürdürüyor olması gerekmez; bir başka deyişle temel borç ilişkisi de temel borçla birlikte ortadan kalkmış olabilir. Bu halde de bedelsizliğin oluşmasını sağlayan husus, temel borç ilişkisinin bulunmaması değil yine mevcut bir temel alacağın bulunmamasıdır.

⁴⁴³ Ancak hemen belirtmelidir ki çekin üzerine sadece çekin geçerliliğini etkilemeyecek nitelikte kayıtların yazılması mümkündür. Örneğin kısmi ödemede bulunduğu çek üzerine yazılabilmekteyken çekin ödenmesini bir şartın gerçekleşmesine (örneğin asıl borç ilişkisindeki karşı edimin ifasına) bağlayan bir kayıt çeki mücerret olmaktan çıkaracağı için geçersiz hale getirecektir. Öte yandan çek üzerindeki kayıt, çek bedelinin ödenmesini bir şarta bağlamayıp yalnızca asıl borç ilişkisini belirtir nitelikte ise çekin geçerliliğini etkilemeyecektir. Bu nitelikteki kayıtlar, çek borçlusuna senet metninden anlaşılan bir def'i ileri sürme hakkını da tanımaz (Kendigelen, **Çek** s. 144 vd.). Ayrıca konu ile ilgili olarak "teminat çeki" kavramı hakkında açıklamalarımız için Yuk. s. 62 vd.

⁴⁴⁴ Y. HGK., 1969/İİD.-518 E., 1969/741 K., 08.10.1969 T. (Doğanay, **a.g.e.**, s. 1934 vd., d.n. 21). Uygulamada çekin iade edilmeyip yırtılması da çek bedelinin ortadan kalktığına karine olarak kabul edilmekte, dolayısıyla yırtılıp sonradan yapılandırılmış bir çekin bedelsiz olmadığını ispat külfeti çek alacaklısına yüklenmektedir. Y. 12. HD., 1995/16913 E., 1995/16841 K., 28.11.1995 T. (Uyar, **a.e.**, s. 969 vd.).

⁴⁴⁵ Y. 12. HD., 2006/17637 E., 2006/20583 K., 07.11.2006 T. (Kaçak, **a.g.e.**, s. 1185).

yazılı delille ispatlanabilecektir; zira alacaklının elindeki çek. borcun varlığına ilişkin yazılı bir delil niteliğindedir ve bu borcun bulunmadığı da HUMK. m. 290 uyarınca ancak yazılı delille ispatlanabilecek; borcu ortadan kaldıran sebeplerin varlığı tanıkla ispatlanamayacaktır. Aynı şekilde bedelsiz kalmış bir çeke dayalı olarak icra takibinde bulunulması halinde de bu takibe yapılacak itirazın kabulü, sözkonusu itirazın “resmi veya imzası ikrar edilmiş bir belge” ile yapılmış olmasına bağlıdır (İİK. m. 169-a /I).

A- İfa:

Çek üzerindeki borcun taraflar arasında ortadan kalkmasını sağlayacak başlıca olgu, çeke konu olan borcun “ifa” edilmesidir. Bunun için borçlunun, borcu sona erdirmek amacıyla bir ödemede bulunmuş olması gerekir⁴⁴⁶. Ancak taraflar, para borcu yerine para borcuna karşılık olarak “asıl edimin yerini tutan bir şeyle ifa”da da bulunabilir ve böyle bir ifanın amacı çek borcunu sona erdirmekse geçerli bir ifanın varlığı sebebiyle çek, bedelsiz hale gelir. Bunun yanısıra borçlu, çek üzerindeki borcun “ödenmesini hedef tutan bir ifade” da bulunabilir. Bu durumda ise çekin bedelsiz kalması için bu ifa neticesinde çek alacaklısının alacağını tahsil etmiş olması gerekir. Örneğin çek bedeli karşılığı olarak başka bir çekin çek alacaklısına verilmesi durumunda, asıl edimi hedef tutan bir ifanın var olduğu kabul edilir (Krş. BK. m. 114/II) ve bu ifa, ancak alınan yeni çekin tahsil edilmesi halinde taraflar

⁴⁴⁶ Ödemenin yazılı bir belge ile ispat edilmesi gerektiği gibi ödemeyi ortaya koyan belgede de açıkça ifa edildiği iddia edilen çeke bir atıfta bulunulması gerekir. Aksi halde alacaklı kabul etmedikçe sözkonusu ödemenin ilgili çek borcunu sona erdirmek amacıyla yapıldığı borçlu bunu başka bir delille ispatlayamadığı sürece kabul edilmeyecektir. BK. m. 85/I (TBKT. m. 100/I) uyarınca borçlu, ödemeyi hangi borcuna karşılık olarak yaptığını seçip belirtme hakkına sahiptir. Atfın ödemeyi gösterir belgede bulunması halinde çek borcunun sona erdiğine örnek karar için bkz.: Y. 12. HD., 1999/17707 E., 2000/ 359 K. 20.01.2000 T. (Uyar, C.I, s. 959); bu atfın bulunmadığı takdirde ise çek borcunun devam ettiğine yönelik karar örneği için bkz.: Y. HGK., 1997/12-467 E., 1997/664 K., 17.09.1997 T. (Uyar, a.e., s. 962 vd.); Y. 12. HD., 1999/195 E., 1999/1664 K., 18.03.1999 T. (Uyar, a.e., s. 960). Ancak bu konuda borçluyu koruyan bir karine yine kanunkoyucu tarafından getirilmiş olup; alacaklının ödeme sırasında herhangi bir beyanı olmaması halinde BK. m. 86/I (TBKT. m. 101/I) uyarınca yapılan ödemenin ilk olarak takip edilen borca karşı yapılmış olduğu kabul edilir (Y. 12. HD., 1996/4343 E., 1996/4448 K., 02.04.1996 T. (Uyar, a.e., s. 968 vd.). Bu durumda eğer taraflar arasında bir borç, çeke bağlanıp takip konusu yapılmışsa ve bu borç haricinde ayrıca bir de senede bağlanmamış ve de aynı taraflar arasında takibe konu edilmemiş (ya da çekten daha sonra takibe konulmuş) bir borç daha mevcutsa borçlunun alacaklıya yaptığı ödeme, ayrıca bir atıf olmasa dahi çeke ilişkin olarak yapılmış sayılacaktır.

arasındaki çekin bedelsiz olmasını sağlar⁴⁴⁷. Şayet ifada bulunan kişi, çek keşidecisi ise çekte keşideci ile hamil arasında bulunan tüm müracaat borçlularının borcu sona erecek; keza ödemede bulunan bir müracaat borçlusunu ise ödemede bulunan müracaat borçlusunu ile hamil arasında bulunan müracaat borçlularının (cirantalar ve avalistlerin) borcu ortadan kalkacak ve ödemede bulunan müracaat borçlusunu, çekte kendinden önce yer alan borçlulara başvurma hakkını kazanacaktır. Çekin asıl borçlusunu olan çek keşidecisinin ifada bulunması ile bir müracaat borçlusunun çek bedelini ödemesi arasındaki fark ise keşidecinin ifasının çeki tamamen bedelsiz bırakırken bir müracaat borçlusunun ifada bulunması halinde ancak o borçlu ve ciro zincirinde ondan sonra gelenler, ifa sebebiyle bedelsizliği bir def'i olarak ileri sürebileceklerdir⁴⁴⁸.

Çekin bedeli tam olarak ifa edildiği takdirde ifada bulunan borçluya prensip olarak çekin iade edilmesi gerekir; ifaya rağmen çekin borçluya verilmeyip alacaklının elinde kalması ifa nedeniyle bedelsizliğin ortaya çıkmasına neden olan olgudur. İfanın borcun tamamını karşılamadığı, bir başka deyişle borçlu tarafından kısmi ifada bulunulduğu takdirde ise çek hamilinin alacak hakkını kaybetmemek adına çeki borçluya iade etmeyeceği aşıkardır. Kanunkoyucu, bu ihtimali göz önünde bulundurarak kısmi ifaların senet üzerine şerh düşülme imkanını tanımıştır. TTK m. 730 b. 8 uyarınca çekler içinde geçerli olacak TTK m. 621/III (Tasarı m. 709/3)'e göre "*Kısmi ödeme halinde muhatap (ödemede bulunan borçlu) bu ödemenin poliçe (çek) üzerine işaret edilmesini⁴⁴⁹ ve kendisine bir makbuz verilmesini isteyebilir.*" Üstelik genel borçlar hukuku hükümlerinin aksine kambiyo senedi alacaklısının kısmi ifayı reddetme hakkı bulunmamaktadır (TTK. m. 621/II - Tasarı m. 709/2; Krş.: BK. m. 68 c. 1). Bu düzenleme sayesinde kısmi ödemede bulunan borçlu, borçlu olduğu çeki geri alamasa dahi kısmi ifada bulunduğu hem borcu ifa

⁴⁴⁷ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 762 vd. Ancak asıl para borcunun nakit ödeme yerine farklı bir şekilde ifa edilmek istendiğinde bu ifanın "asıl edimin yerini tutan bir şeyle ifa" mı "asıl edimi hedef tutan bir şeyle ifa" mı olduğu konusunda tereddüt bulunduğu yapılan bu ifanın "asıl edimi hedef tutan bir şeyle ifa" olarak kabulü gerekecektir (Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.e., s. 763 ve d.n. 6'da sayılan kararlar).

⁴⁴⁸ Yılmaz, a.g.e., s. 237 vd.

⁴⁴⁹ "...Senet arkasına yazılmış olan kısmi ödemenin, senedin son hamiline karşı da ileri sürülebileceği..." Y. 12. HD., 1983/800 E., 1983/1857 K., 14.03.1983 T. (Uyar, **Borca İtiraz**, s. 609 d.n. 77).

ettiğine dair yazılı bir belge sahibi olabilecek; hem de çek metninden anlaşılan ve dolayısıyla herkese karşı ileri sürebileceği bir def'i hakkı kazanmış olacaktır. Kısmi ödemede bulunan borçlu, kanunen kendisine tanınmış olan bu imkanı kullanmadığı takdirde ise kısmi ödeme, bir şahsi def'i olarak kalacaktır⁴⁵⁰.

B- İbra:

Asıl borcun sona ermesine neden teşkil eden bir diğer olgu ise "ibra"dır. İbra, alacaklı ile borçlu arasında alacaklının alacak hakkından vazgeçtiğini ve bu surette borçlunun borcundan kurtulmasını hükme bağlayan bir sözleşmedir.⁴⁵¹ İbra edilen borç, bütün ferileriyle sona erer. (BK. m. 113/I) Ancak çek iade edilmeksizin çek borcunun ibra edildiği bir def'i olarak sadece yazılı bir ibra sözleşmesine dayalı şekilde ileri sürülebilecek ve bu def'iyeye bir şahsi def'i olması sebebiyle iyiniyetli üçüncü şahıs durumundaki hamillere karşı başvurulamayacaktır.

C- Karşı Edimin Yerine Getirilmemesi:

Asıl borcun sona ermemesine rağmen asıl borcu doğuran asıl borç ilişkisi, çek borçlusunun çeki devrettiği çek alacaklısının çek bedeli karşılığında bir karşı edimini öngörüyor olabilir. Bu durumda çek borçlusunu, henüz bu edimi yerine getirmediyse ve bu edimin yerine getirilme ihtimali de borçlunun aczi sebebiyle ciddi bir tehlikeye düşmüşse (BK. m. 82) ya da çeşitli sebeplerle imkansız hale gelmişse (BK. m. 117/II) bu durumda da çekin bedelsizliği sözkonusudur. Ancak bu durumda da çekin mücerretliği sebebiyle çek borçlusuna yalnızca bir şahsi def'i ileri sürme hakkını tanınır. Karşı edimlerin mevcut olduğu ve karşı edimin gerçekleşmesinin imkansızlaşmadığı durumlarda ise, BK. m. 81'e göre birbirlerinin karşılığı niteliğinde edimler içeren bir sözleşmede, taraflardan birinin sözleşmenin özelliğinden ötürü edimini daha sonra ifa etme hakkı bulunmadığı sürece edimlerin aynı anda ifası gerekir. Böyle bir sözleşmeye dayalı olarak verilmiş bir çek ise karşı edim yerine getirilmediği sürece bedelsiz olacaktır⁴⁵². Keza karşı edim yerine getirilmiş olsa dahi karşı edimde bir "ayıplı ifa" sözkonusu olduğunda da yine bu

⁴⁵⁰ Y. 12. HD., 1998/3069 E., 1998/3611 K., 26.03.1998 T. (Eriş, Çek-2004, s. 1191).

⁴⁵¹ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, a.g.e., s. 985.

⁴⁵² Y. 11. HD., 1991/848 E., 1991/2751 K., 30.04.1991 T. (Ertekin/Karataş, a.g.e., s. 760 vd.).

ifaya karşılık olarak verilmiş çek, bedelsiz hale gelecektir. Ancak bu hallerde de bu temel ilişkinin tarafları arasında ileri sürülebilecek bedelsizlik def'inin iyiniyetli üçüncü şahıslara etkisi bulunmayacaktır⁴⁵³.

D- Teminat Çekleri:

Çekin bir karşı edim olarak değil de bir şeyin teminatı olarak da verilmesi mümkündür. Teminat altına alınan riziko doğmadığı sürece, teminat için verilen çek de bedelsiz kalacaktır. Çek üzerinde bu asıl ilişkilerin varlığının yazılı olması, bu çeklerin geçerliliğini etkilememekle beraber bu kayıtlar yazılmamış sayılacağından

⁴⁵³ Y. 11. HD., 1992/4095 E., 1993/850 K., 10.02.1993 T. (Ertekin/Karataş, a.g.e., s. 769). Bu karardan yola çıkarak Yargıtay kararlarında sıklıkla rastlanan bir ifadeden de bahsetmek uygun olacaktır. Kararda "...(üçüncü şahıs durumundaki) *davalı banka yönünden de bonoların iptaline karar verilmiş olması isabetsizdir.*" şeklinde bir ifade kullanılmıştır. Bu ifade, tersten okunduğunda mahkemenin asıl ilişkinin tarafları arasında senedin "iptali"ne karar verilmesi gerektiği sonucuna varılır. Yargıtay uygulamasında, bir def'eye dayalı olarak menfi tespit davaları (İİK. m. 72) açıldığında senet borçlusunun, ilgili def'iyi ileri sürme hakkı tespit edildiğinde senet de iptal edilmektedir. Bu bağlamda verilen iptal kararları senedin iptali davasından farklı niteliktedir; zira iptal davasında (TTK m. 669-677), senedin rıza dışı elden çıkması sözkonusudur. Somut olayda ise senet, rıza dışı elden çıkmış olmamasına rağmen senedin bedelsiz kalmış olduğunun ve senedin bu bedelsizlik def'inin ileri sürülebileceği bir kişide bulunduğu ispatı halinde de senedin iptali kararı verilmektedir. Haliyle kambiyo ilişkisinin dışında bir nedenle bedelsiz kalmış bir çekin borçlusu, çek bedelini ödemekten kaçınmak adına "çekin iptali" davası açarsa bu davanın reddi gerekecektir (Oktay, a.g.e., s. 88; Helvacı, a.g.e., s. 68). Bahsettiğimiz kararda da olduğu üzere Yargıtay, iptal kararlarının yalnızca asıl temel ilişki tarafları arasında geçerli olduğunu belirterek, çeki iptal etmekle beraber iyiniyetli üçüncü kişilerin haklarını da koruma yoluna gitmektedir. Ancak bu yaklaşım neticesinde, uygulamada bir "nisbi iptal" kararı gibi terminoloji açısından karışıklığa neden olabilecek ifadeler ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle kanaatimizce ilgili menfi tespit davasının neticesinde verilmesi gereken karar, çekin iptali değil "iadesi" olmalıdır. Böyle bir iadenin dayanağı olarak ise çekin bedelsiz hale gelmesinden ötürü artık çeki elinde bulunduran kişinin sebepsiz olarak zenginleşmiş olmasıdır (İnan, **Hatır Senetleri**, s. 130 vd.). Bununla birlikte eski tarihli bir Yargıtay kararında ise [Y. 15. HD., 1979/2185 E., 1979/2266 K., 24.10.1979 T. (Şimşek, a.g.e., s. 283)] senet, "davalının elinde olmasa dahi" davalıya karşı bedelsizlik def'i ileri sürülebildiği için senedin iptaline karar verileceği ifadesi kullanılmıştır. Ancak bu halde davadan önce senedi iyiniyetli olarak üçüncü kişi devralmış olsa dahi, bu karardan ötürü bedelsizlik def'i ona karşı da ileri sürülebilir hale gelmiş olacaktır; zira karar senedin iptalini öngörmektedir. Bu karardaki yaklaşım kabul edildiğinde artık şahsi def'ilerin mahkeme kararları neticesinde iyiniyetli olup olmadığına bakılmaksızın herkese karşı ileri sürülebilmesi sözkonusu olur ki; bu kabul edilebilir bir sonuç değildir. Nitekim yeni tarihli bir Yargıtay kararında [Y. 11. HD., 1998/8115 E., 1998/9581 K., 28.12.1998 T. (**Kazancı İçtihat Bankası**)]. "*Ancak; dava dilekçesi içeriğinden keşidecinin mal bedeli olarak verdiği çeklerin, satıma konu emtianın ayıplı olduğu iddiasıyla karşılıksız kaldığı gerekçesi ileri sürülerek iptali istenmiş olup, hukuki niteliği itibarıyla dava borçlu olmadığına tesbiti niteliğindedir. TTK.nun 730. maddesi yollamasıyla TTK.nun 599. maddesi uyarınca açılacak menfi tesbit davasının hasımlı olarak açılması gerekir.*" ifadesi kullanıldıktan hemen sonra bedelsizlik nedeniyle hasımsız bir dava olan "iptal davası"nın açılmasının usulen reddi gerektiği vurgulanmıştır. Buna rağmen çeşitli davalarda "Taraflar arasındaki çek iptali davasının yapılan yargılaması sonunda" [örnek olarak Bkz.: Y. 19. HD., 1999/1336 E., 1999/1989 K., 23.03.1999 T. (**Kazancı İçtihat Bankası**)] ifadeleri kullanıldığı görülmektedir.

çek borçlusuna senet metninden anlaşılan, dolayısıyla herkese karşı ileri sürülebilen bir def'i imkanı da tanımaz. Hatta bu ibare yazılmamış sayılacağından ötürü çek üzerindeki ibare, taraflar arasında bile delil ileri sürülmesine imkan vermeyecek; borçlu taraf, çekin neyin teminatı olduğuna dair bir yazılı belge ibraz etmedikçe teminat ilişkisinin tarafı durumundaki hamile karşı dahi teminat def'ini ileri süremeyecektir⁴⁵⁴. Ancak çek üzerinde yer alan bu kayıtlar, çeki şarta bağlayacak nitelikte olursa (örneğin neyin karşılığı yahut neyin teminatı olduğu çeke yazılırsa), çek bedelinde kayıtsız ve şartsız bir meblağın havalesinin bulunması şartı yerine gelmeyeceğinden bu çek geçersiz hale gelecektir⁴⁵⁵. Keza rehin cirosu da çekte mümkün olmadığından⁴⁵⁶ taraflar, yaptıkları ciroyu teminat amaçlı, yani bir "gizli rehin cirosu" olarak yapmış olabilirler. Bu husus da bir şahsi def'i oluşturup, bu def'i böyle bir ciro ile çeki devralmış kişilerden kötünietli olarak çeki devralan üçüncü kişi durumundaki hamillere de ileri sürülebilir⁴⁵⁷.

E- Temel İlişkin İrade Sakatlığı Sebebiyle Hükümsüz Olması:

Çekin verilmesine neden olan temel borç ilişkisinin irade sakatlığı sebebiyle hükümsüz hale gelmiş olması da mümkündür. Bu noktada dikkat edilmesi gereken husus, irade sakatlığının çek ile kambiyo borcu altına girme anında değil çekin dayandığı temel borç ilişkisinin kurulması esnasında bulunmasıdır⁴⁵⁸. Asıl borç ilişkisinin irade sakatlığına dayanılarak sonradan hükümsüz hale getirilmesi, çekin temel ilişkiden mücerret olması sebebiyle çeki geçersiz kılmayacak; sözkonusu irade sakatlığı, asıl borç ilişkisini ve ona bağlı olarak asıl borcu ortadan kaldırdığından ötürü çek borçlusuna yalnızca bedelsizlik def'i ileri sürme imkanı tanıyacaktır.

⁴⁵⁴ Y. 12. HD., 1999/12762 E., 1999/13354 K., 02.11.1999 T. (Uyar, C. II, s. 1487).

⁴⁵⁵ Çeki geçersiz kılan bu şart, çek metninde yer aldığından çekin geçersizliği, senet metninden anlaşılan bir def'i olarak tüm borçlular tarafından tüm hamillere karşı ileri sürülebilecektir. Bkz. Yuk. s. 62 vd.

⁴⁵⁶ Yuk. s. 74.

⁴⁵⁷ Kendigelen, **Mütalaalar**, s. 426 vd.

⁴⁵⁸ Bkz. Yuk. s. 21 vd.'daki açıklamalar.

F- Gabin:

Sözleşme, her iki tarafın karşılıklı iradesiyle kurulmuş olmasına rağmen tarafların edimleri arasında açık bir oransızlık mevcutsa ve bu açık oransızlığın ortaya çıkma sebebi, ağır edimi üstlenen tarafın zor durumda kalması, tecrübesizliği ya da düşüncesizliği olup karşı taraf da bu durumdan yararlanmışsa “gabin” sözkonusu olacaktır (BK. m. 21). Gabin halinde zarar gören taraf, sözleşmenin kurulmasından itibaren bir yıl içinde sözleşmeyi feshetme imkanına sahip olacaktır⁴⁵⁹; dolayısıyla bu süre içinde ağır edim olarak bir çek borcu yüklenen taraf, kendisine asıl borç ilişkisinin tarafı olan kişi çekin ödenmesi için başvurduğunda gabini def'i olarak ileri sürebilecek; bu kişiye ödediğini de istirdat davası ile geri isteyebilecektir. Ancak gabin neticesinde de gabine uğramış sözleşmeye dayalı olarak verilen çek hükümsüz olmayıp yalnızca bedelsiz kalacağından gabin def'i de bir şahsi def'i teşkil edecektir.

---

⁴⁵⁹ İrade sakatlıklarında sözleşme ile bağlı olmaktan kurtulma için öngörülen bir yıllık süre, hata ve hilede bu hallerin öğrenilmesi; ikrahta ise ikrahın ortadan kalkmasından itibaren başlamaktadır (BK. m. 31).

EK BÖLÜM

MUHATAP BANKAYA ÖZGÜ ÖDEMEDEN KAÇINMA HALLERİ

Çalışmamızın şu ana kadarki bölümlerinde bir çekten ötürü kambiyo borçlusunu olan kişilerin çek hamili olan kişiye karşı ileri sürmesi muhtemel def'ileri incelemeye çalıştık. Bu başlık altında ise üçlü kambiyo ilişkisi içinde yer alan; ancak kendisi kambiyo borçlusunu olmayan, fakat keşideci ile arasındaki anlaşma sebebiyle (TTK. m. 695/I – Tasarı m. 783/1) çeki keşideci adına ödeme yükümlülüğü bulunan muhatap bankanın ödemedenden kaçınabilmesi hallerine kısaca değindik. Öncelikle belirtmeliyiz ki; muhatap banka her ne kadar keşideci adına ödemedede bulunuyor olsa da keşideciden bağımsız bir kişi olması, kambiyo ilişkisi bakımından keşidecinin vekili olarak kabul edilmemesi sebebiyle keşideciye ait bir şahsi def'iyi ileri sürerek ödemedenden kaçınma imkanını haiz değildir. Kanunkoyucunun bu duruma getirdiği yegane istisna rıza dışı elden çıkma def'ine dayalı olarak öngörülen “ödeme yasağı” kurumudur ve bu durumda da muhatap banka re'sen değil ancak keşidecinin emrinin varlığı halinde ödemedenden kaçınabilecektir. Dolayısıyla muhatap bankanın rıza dışı elden çıkma da dahil olmak üzere hiçbir şahsi def'inin mevcut olup olmadığını inceleme hakkı bulunmamaktadır. Ancak mutlak def'iler, yani senet metninden anlaşılan def'iler ile senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden def'iler açısından durum farklılık arz eder. Özellikle senet metninden anlaşılan def'ileri (örneğin şekil eksikliğini) muhatap bankanın basit bir inceleme ile tespit etmesi mümkündür. Senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden def'iler açısından da muhatap banka, kendisine ibraz edilen çeki ilişkin bu nitelikte bir def'i olup olmadığını imkanı nispetinde tespit etmeye çalışmalı; böyle bir def'iyi tespit etmesi halinde de ödemedenden kaçınmalıdır. Keşidecinin mutlak bir def'iyeye dayalı olarak ödemedenden kaçınabileceği halde kusurlu olarak ödemedede bulunan muhatap banka ise bu ödemeyi keşideci adına değil kendi hesap ve zararına yapmış olacaktır⁴⁶⁰.

⁴⁶⁰ Engin Elmaz, **Çekte İbraz ve Ödeme**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007, s. 48.

Bu başlık altında incelenecek ödemeden kaçınma halleri ise, kambiyo senetlerinde def'iler sistemi içerisinde yer almayan ve yalnızca muhatap bankaya özgü ödemeden kaçınma halleridir. Bunlardan ilki, ibraz edilen çekin karşılığının muhatap bankada kısmen veya tamamen bulunmamasıdır. Muhatap bankanın nezdinde karşılık bulunmadığı takdirde de muhatabın keşideci adına bir ödemede bulunması mümkündür. Muhatap bankanın böyle bir ödemede bulunmasının temelinde yatan husus, bankanın müşterisi durumundaki keşidecinin karşılıksız çek keşide etmenin hukuki ve bilhassa cezai (ÇekK. m. 16) yaptırımlarına maruz kalmasının önüne geçilmesini sağlamaktır. Muhatap banka, karşılıksız çek keşide etme suçunun işlenmesi halinde ortaya çıkacak ceza gibi maddi yaptırımların önüne geçmeyi amaçlayabileceği gibi aynı zamanda müşterisinin ticari itibarını da koruma amacı içerisinde hareket ederek karşılıksız bir çeki iradi olarak keşideci adına ödeyebilecektir⁴⁶¹. Ancak böyle bir ödeme iradesi bulunmadığı sürece muhatap banka, ancak kendi nezdinde bulunan karşılık kadar ödeme yapmakla mükelleftir (TTK. m. 695/II – Tasarı m. 783/2; ÇekK. m. 4); kısmi bir karşılığın dahi bulunmadığı hallerde ise muhatap banka, kanunkoyucu tarafından çek yaprağı başına belirlenmiş olan meblağ uyarınca (ÇekK. m. 10)⁴⁶² ödeme yapma yükümlülüğü taşır. Bu bedeller dışındaki çek meblağını ödemekten ise muhatap banka, karşılıksızlık sebebiyle kaçınabilecektir. Bu kaçınma hali, muhatap bankaya ibraz edilen çekin ibrazdan önce teyit edilmiş olması halinde ortadan kalkacak⁴⁶³; garantili çeklerde ise

⁴⁶¹ Sabih Arkan/Celal Göle, “Karşılıksız Çeki Ödeyen Bankanın Keşideciden Talep Hakkı”, **BATİDER.**, C. XII, S. 2-3, 1984, s. 53; Elmaz, **a.g.e.**, s. 67. Muhatap banka, karşılığı bulunmayan bir çeki ödemekle çek borcunu üstlenmiş olmayacaktır; dolayısıyla yaptığı ödemeden ötürü muhatap bankanın keşideciye yönelik bir talep hakkı doğacaktır. Bu talep hakkı, keşidecinin muhatap banka nezdindeki cari hesabının ve ödemenin gerçekleştiği somut olayın niteliğine göre banka ile keşideci arasındaki kredi açma sözleşmesine, vekaletsiz iş görmeye ya da ödünç sözleşmesine dayanabilecektir (Arkan/Göle, **a.g.e.**, s. 55 vd.).

⁴⁶² Muhatap bankanın ödemekle yükümlü olduğu miktar ÇekK. m. 10/I uyarınca kanunkoyucu tarafından üçyüz milyon lira (300 YTL.) olarak gösterilmiş olmasına rağmen ÇekK. m. 10/II uyarınca bu miktar Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığınca yayımlanan toptan eşya fiyatları yıllık endeksindeki değişimler göz önünde tutularak Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından her yıl Ocak ayında belirlenip Resmî Gazete’de yayımlanacaktır. 2008 yılı itibarıyla bu miktar, 435 YTL.’dir (“Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanuna İlişkin Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ - Sıra Numarası: 2008/1”; RG., 08.01.2008 T., S. 26750).

⁴⁶³ Kendigelen, **Çek**, s. 387.

muhatap banka, garanti altına alınan miktara kadar olan çek bedelini çekin karşılığının bulunmadığı gerekçesiyle ödemekten kaçınamayacaktır⁴⁶⁴.

Muhatap bankanın çekin karşılığının bulunmaması haricinde kendisine ibraz edilen çeki bir mutlak def'i ya da keşidecinin bir talimatı olmaksızın re'sen ödemededen kaçınabileceği bir diğer durum ise çekin ibraz süresinin geçtikten sonra kendisine ibraz edilmesi halidir. Keşideci, ibraz süresinin geçmesi halinde ilgili çekten cayarak (TTK. m. 711/1 – Tasarı m. 799/I) muhatap bankanın sözkonusu çeki ödemesinin önüne geçebilir. Ancak keşideci cayma hakkını kullanmadığı takdirde kanunkoyucu, "*Çekten cayılmamışsa, muhatap, ibraz müddetinin geçmesinden sonra dahil çeki ödeyebilir.*" (TTK. m. 711/II – Tasarı m. 799/2) ifadesini kullanmak suretiyle ödemede bulunup bulunmama konusundaki kararı muhatap bankaya bırakmıştır. Bu düzenleme sebebiyle cayma hakkı kullanılmamış olsa dahi muhatap bankanın ibraz süresinin geçmiş olması halinde ödemededen kaçınma hakkı mevcuttur.

Muhatap bankaya özgü ödemededen kaçınma hallerinin her ikisi birden, yani hem ibraz edilen çekin karşılığının muhatap banka nezdinde bulunmaması hem de çekin ibraz süresi geçmiş olması aynı anda gerçekleşebilir. Böyle bir durumda ise, muhatap bankanın karşılıksız çeki ödemesinde müşterisi adına doğacak herhangi bir fayda olmayacağı düşünüldüğünde muhatap bankanın bu çeki ödemededen kaçınması gerektiği ve ödemede bulunmama sebebi olarak da ibraz edilen ödememe protestosunda yalnızca ibraz süresinin geçirildiğini ifade etmekle yetinmesi, karşılıksızlığa ilişkin bir ibarenin ise bu protestoda yazılmaması gerektiği kabul edilmelidir⁴⁶⁵. Muhatap bankanın ibraz süresi geçmiş bir çek üzerine karşılıksızlık ibaresi düşmesinin müşterisine ait sırları saklama yükümlülüğünün (5411 sayılı Bankacılık Kanunu m. 73) ihlali olarak kabul edilebileceği de doktrinde ifade edilmiştir⁴⁶⁶.

Süresinde ibraz edilmiş ve muhatap banka nezdinde karşılığı bulunan bir çeki ilişkin senet metninden anlaşılan yahut senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden bir def'i mevcut değilse, bu durumda muhatap banka bu çeki, keşidecinin hesabındaki

⁴⁶⁴ Kendigelen, **Çek**, s. 392 vd.

⁴⁶⁵ Kendigelen, **Çek**, s: 222.

⁴⁶⁶ Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 202.

karşılıktan ödemek zorundadır. Bir başka deyişle muhatap banka, kambiyo ilişkisinin dışında olmasına, dolayısıyla hiçbir surette kambiyo borçlusu haline gelmemesine rağmen, müşterisi ve hesabından ödeme yaptığı keşideciye ait şahsi def'ileri kendisi ileri sürme hakkını haiz değildir; zira keşideci ile muhatap banka arasında bir temsil değil havale ilişkisi söz konusudur. Muhatap bankanın müşterisi keşideciye ait şahsi def'ilere rağmen ödemedi kaçınamaması, keşideci bakımından sakıncalı bir durum ortaya çıkarmaktadır; zira bu ödeme muhatap banka aracılığıyla yapıldığından gerçekte sahip olduğu bir şahsi def'i sebebiyle ödemede bulunma yükümlülüğü bulunmamasına rağmen ilgili ödemede bulunmak durumunda kalmaktadır. Bu durumda akla ilk olarak, keşidecinin muhatap banka nezdinde karşılık bırakmamak ve böylelikle bankayı ödeme aracı konumundan çıkartmak gelebilirse de, böyle bir davranış keşideciyi temel ilişkideki haklılığı değerlendirmeye tabi tutulmaksızın "karşılıksız çek keşide etme suçu" faili konumuna getirecek ve bu kez de ceza almaması için ÇekK. m. 16-c'de belirtilen süreler ve şartlar dahilinde ödemede bulunmak zorunluluğu doğacaktır. Bunun temel sebebi ise çekin asıl borç ilişkisinden mücerret bir borç (kambiyo borcu) doğurmasıdır; dolayısıyla asıl borç ilişkisi bakımından çek keşidecisi borçlu olmasa bile çek hukuku bakımından borçlu durumda kalmaya devam edecek ve hem mücerret kambiyo borcunu hem de çek hukuku bakımından muhatap banka nezdinde karşılık bulundurma yükümlülüğünü yerine getirmemekten doğan tazminat borcunu ödemek durumunda kalacaktır.

Buna karşın yeni bir Yargıtay kararında⁴⁶⁷ şu ifadeler yer verilmektedir: *"Çek, görüldüğünde ödenen ve bono ve poliçe gibi bir kredi aracı olmayıp, ödeme aracı olan bir kambiyo senedi olması nedeniyle, mücerret bir alacağı ihtiva etmekte; yani, asıl borç ilişkisinden bağımsız bir varlığa sahip bulunmaktadır. Bu nedenle, keşideci ile lehdar arasındaki iç ilişki, çekin hukuki varlık ve niteliğini etkilemez. Ancak, asıl borç ilişkisinin tarafları (keşideci ve lehdar) yönünden mücerretliği kabul etmek mümkün değildir. Yani, temel borç ilişkisinin taraflarından birisi olan lehdar hamile karşı, keşidecinin, asıl borç ilişkisinden kaynaklanan şahsi def'ileri ileri sürebilmesi mümkündür. Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 02.03.1992 gün ve 199217-28 Esas. 51 Karar sayılı ilamında da açıklandığı üzere, yasa koyucu, 3167*

⁴⁶⁷ Y. 10. CD., 2004/8622 E., 2004/9181 K., 27.09.2004 T. (**Kazancı İçtihat Bankası**).

sayılı Kanununun 16. maddesi ile karşılıksız çek keşide etmeyi, biçimsel bir suç olarak düzenlemiştir. Bu maddeye göre, bankaya ibraz edildiğinde, karşılığının bulunmaması nedeniyle kısmen de olsa ödenmeyen çeki keşide eden kişiler cezalandırılır. Ancak, keşidecinin, lehdar hamil müştekiye karşı, asıl borç ilişkisinden kaynaklanan borcunun ortadan kalktığını veya temel borç ilişkisi karşılığında verilen çek yerine başka bir edimin kabul edildiğini ve çekin geçersiz kılındığını ortaya koyan def'ilerin yazılı delillerle ya da karşı tarafın açık ikrarı ile kanıtlaması durumunda, sanığın atılı suçtan sorumlu tutulması mümkün değildir.

Bu yaklaşım dikkate alındığında, karşılıksız çek keşide etme suçunun oluşması açısından sözkonusu çeki ilişkin herhangi bir def'inin ileri sürülebilmesi aranmaktadır. Bir başka deyişle çek karşılığı muhatap bankada bulunmasa dahi bir bakıma hamile karşı ileri sürülebilecek bir def'inin olup olmadığının tespiti, karşılıksız çek keşide etme suçunun işlenip işlenmediğinin belirlenmesinde bekletici mesele yapılmaktadır.

Yargıtay'ın bu yaklaşımının herhangi bir kanuni gerekçeye dayanmadığını öncelikle belirtmek gerekir. Burada Yüksek Mahkeme'nin amacı, keşideci açısından bahsettiğimiz sıkıntının önüne geçmek; keşidecinin sahip olduğu def'inin işlevsiz kalmasını engellemektir. Ancak asıl borç ilişkisine dayalı bir def'inin, karşılıksız çek keşide etme suçu bakımından bekletici mesele yapılması kararıyla çekin mücerretliğini ortadan kaldıran bu yaklaşım, aynı zamanda taraflar arasındaki özel hukuk ilişkisini ceza davasına taşıması bakımından da eleştiriye açıktır. Tüm bunların yanısıra, böyle bir yaklaşımın kabulü, tüm çek keşidecilerini muhatap bankada çek bedellerinin karşılığını bulundurma yükümlülüğünden kaçmasına da neden olacak; bu durum ise çekin bir ödeme aracı olması ve muhatap bankanın bu ödemeye aracılık etmesi prensiplerini yok edecektir. Halbuki tam aksine karşılıksız çek keşide etme suçunun düzenlenme amacının bu sözü geçen prensipleri cezai hükümlerle koruma altına almak olduğunu belirtmek gerekir. Üstelik keşideci, kendisi aleyhine ceza davası açılıncaya kadar şahsi def'inin olduğunu ortaya koymak adına bir şey yapmamakta; şahsi bir def'inin varlığını ancak kendisi aleyhine ceza davası açıldığında ifade etmektedir ki; bu halde çek hamilinin gerçekleşmesini beklediği ödemenin zamanında gerçekleşmemesi bir yana bir de o alacağın tahsili

için yaptırım yolunu işletmeye çalışacak ve şikayeti üzerine açılan ceza davasında da öncelikle kendisine karşı ileri sürülebilecek şahsi def'ilerin bulunup bulunmadığının karara bağlanmasını beklemek durumunda kalacaktır.

Kanaatimizce tüm bu hususlar, çeklerin genel yapısı ve varlık amacıyla bağdaşmamaktadır; ancak öte yandan Özel Daire'nin mevcut borcu ödemediği şahsi def'iyeye dayalı olarak kaçınabilme hakkına sahip keşidecinin, ödemenin muhatap banka aracılığıyla yapılması sebebiyle ödemeye katlanmasının önüne geçmek konusundaki kaygılı yaklaşımını da paylaşmaktayız. Gerçekten de muhatap banka, kendisinin adına hareket etmekte ve ödemeyi de kendi hesabından yapmakta olmasına karşın keşideci, bu (aslında kaçınma hakkını haiz bulunduğu) ödemeyi engelleyememektedir. Bu bakımdan keşidecinin muhatap bankanın ödemesini engellemesine yönelik tek kanuni düzenleme ise, çekin rıza dışı elden çıkması hallerine özgü olarak kötüniyetli kullanıma açık olduğu gerekçesi ile 18.02.2009 Tarihli ve 5838 Sayılı "Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun"un 32. maddesinin 19. bendi uyarınca yürürlükten kaldırılan TTK. m. 711/III hükmü, yani "çekte ödeme yasağı"dır.⁴⁶⁸

---

⁴⁶⁸ Ödeme yasağı kuruma ilişkin açıklamalar için Yuk.: s. 104 vd.

SONUÇ

Kıymetli evrak hukukunda def'i kavramı, geniş anlamda kullanılmakta; maddi hukuktaki savunma yollarından hem borçlunun borçlu olmadığı iddiasını ortaya koyan "itiraz"ı, hem de borçlunun borcu kabul etmesine rağmen ödemediğini sağlayan bir maddi olguyu ifade eden def'iyi kapsamaktadır. Kanunkoyucunun TTK.'da def'i kavramını geniş anlamda kullanmak yönündeki tercihi, Tasarı'da da benimsenmiştir. Ancak kanun metnindeki bu kullanıma rağmen somut olayda borçlunun dayandığı savunma vasıtasının teknik anlamda hangi savunma yolu olduğunun tespitinin gerekliliği aynen devam etmektedir; zira bir savunmanın itiraz niteliğinde olup olmaması o savunmanın davada hakim tarafından re'sen nazara alınıp alınmayacağını belirleyecektir.

Kıymetli evrakta def'iler, klasik olarak senet metninden anlaşılan def'iler, senetteki taahhüdün geçersizliğine ilişkin def'iler ve senetteki imza sahibi ile imza sahibi kişiden senedi devralan kişi arasındaki ilişkiye dayalı olarak ortaya çıkıp prensip olarak yalnızca bu iki taraf arasında geçerli olan def'iler, yani kısaca şahsi def'iler olarak sınıflandırılmış durumdadır. Doktrinde farklı yazarlarca birçok değişik ayırım sistemi öngörülmesine rağmen gerek TTK.'da gerekse Tasarı'da klasik sınıflandırma tercih edilmiştir. Böyle bir ayırımın temelinde öncelikle senedin metninden basit bir inceleme ile anlaşılacak suretiyle herkese karşı ileri sürülebilecek nitelikte bir def'i bulunup bulunmadığının tespitinin yapılması; senet metninden anlaşılmayan bir def'i ileri sürüldüğünde ise ileri sürülen def'iyi senedin hamili kim olursa olsun o hamile karşı çek borçlusunun ileri sürüp süremeyeceği; bir başka deyişle senet metninden anlaşılmayan def'inin mutlak nitelikte mi yoksa nisbi nitelikte mi olduğunun belirlenmesinin sağlanması yatmaktadır. Bu belirlemede başvurulabilecek temel kriter, şeklen çek borçlusu olarak gözüken kişinin sözkonusu kambiyo borcuna girme konusunda iradesinin bulunup bulunmadığıdır. Senet metninden anlaşılmayan def'ilerden kambiyo borcunun oluşumunda kendi iradesinin bulunmadığına yönelik def'iler "senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden def'iler", diğerleri ise "şahsi def'iler" olarak sınıflandırılacaktır.

Kambiyo senetlerinde def'ilere ilişkin sistemin temelini oluşturan unsur, şahsi def'ilerin iyiniyetli üçüncü şahıslara karşı ileri sürülememesidir. Bu esas, doktrinde iki farklı temele dayandırılmıştır. Bunlardan ilki, kambiyo senetlerinin asıl borç ilişkisinden mücerretliğidir ve bu mücerretlik ilkesi borcun temlik yerine ciro ile devredilmesindeki farkı da ortaya koymaktadır. Kambiyo senetlerinin mücerretliği neticesinde ortaya çıkan husus, kambiyo senetlerinin asıl borç ilişkisinden bağımsız (soyut) bir borç doğurmasıdır. Kambiyo ilişkisiyle borcun temel borç ilişkisinden soyutlanması sonucunda artık kambiyo senedinde gözüken borcun var olduğunun ispatı için kambiyo alacaklısının bir yükümlülüğü bulunmamakta; aksine kambiyo borçlusunu, sözkonusu senette gözüken borçtan ötürü sorumlu olmadığını (borcun hiç doğmadığını yahut ortadan kalktığını) ispatlamakla yükümlüdür. Hatta senet üzerinde kambiyo taahhüdünün temel ilişkiyle olan bağlantısına yönelik olarak bulunacak bir yazılı atıf, bu taahhüdün geçersizliğine neden olacak nitelik taşır. Bu durumun doğurduğu bir diğer sonuç ise, doğrudan doğruya asıl ilişkinin tarafı olmayan üçüncü kişilere karşı, kötüniyetli olmadığı sürece şahsi def'ilerin ileri sürülememesidir. Şahsi def'ilerin iyiniyetli üçüncü kişi durumundaki hamillere ileri sürülememesinin diğer temel nedeni ise kambiyo senetlerinin kamu güvenine mazhar olması, dolayısıyla tedavül güvenliğinin sağlanmasıdır. Şahsi def'ilerin iyiniyetli üçüncü şahıslara karşı ileri sürülememesi kuralının istisnaları ise senedin halefiyet yoluyla (örneğin mirasla) geçmiş olması, alacağın temlik edilmesi, temlik cirosu harici bir ciro ile (örneğin tahsil cirosu ile) devredilmiş olmasıdır.

Özellikle çekin ödeme aracı niteliğinde bir kambiyo senedi olması, şahsi def'ilerin iyiniyetli üçüncü şahıslara ileri sürülememesi durumunun önemini daha çok ortaya koymaktadır. Kişi, sahip olduğu şahsi def'iyi iyiniyetli üçüncü şahıs durumundaki bir hamile karşı ileri süremediği gibi, bir başka borçlunun ileri sürülebileceği şahsi nitelikteki bir def'iyi ileri sürmesi de mümkün değildir. Bu durumun sebebi, taraflar arasındaki ilişkilerin birbirinden bağımsız olmasıdır; dolayısıyla şahsi def'iler ancak sözkonusu def'iyi doğuran ilişkinin tarafları arasında ileri sürülebilecektir. Çeklerde de üçlü bir ilişki mevcut olmasına rağmen muhatap banka, çekin hamiline karşı kendisi borçlu duruma gelmeyecek; çeklerde kabul yasağı bulunduğu ve kabule ilişkin çek üzerine herhangi bir kayıt düşülmesi

halinde bu kaydın da yazılmamış sayılacağından ötürü (TTK. m. 696 – Tasarı m. 794) kambiyo ilişkisinin dışında kalacaktır. Bu sebeple muhatap bankanın borcunu mücerret bir borç olarak kabul etmek mümkün değildir; muhatap ödemeyi keşidecinin hesabından keşideci adına yapmaktadır. Yine aynı sebepten ötürü hamil de muhatap bankaya karşı kambiyo hukukuna dayalı bir talep hakkına sahip olmayacaktır. Hamilin kambiyo talebinde bulunabileceği kişiler, keşideci ve varsa cirantalar ile avalistlerdir. Muhatap banka, yalnızca çek bedelinin ödenmesi için bir aracı kişi konumundadır.

Şahsi def'iler içerisinde “çekin rıza dışı elden çıkması” def'i, diğer şahsi def'ilerden farklı olarak özel bir hukuki düzenlemeye tabi tutulmuş ve bu def'inin ileri sürülmesine imkan tanıyan bir fiili durumun varlığı halinde, 18.02.2009 tarihinde kabul edilen 5838 numaralı “Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile mülga olan TTK. m. 711/III hükmü uyarınca keşideciye ödemedenden men talimatı verme imkanı tanınmıştı. Bu hükme göre, çekin rıza dışı elden çıkması haricindeki diğer hiçbir şahsi def'inin varlığı, keşideciye muhatap bankanın çek bedelini ödemesini yasaklama emrini verebilme hakkı sağlamamaktaydı. Ancak muhatap bankaya talimatın gerçekten bir rıza dışı elden çıkmaya dayalı olup olmadığını denetleme imkanı tanımaksızın talimata uyma zorunluluğu getirmesi, keşidecinin ise ödeme yasağı talimatını verdikten sonra başka herhangi bir hukuki işlemde bulunmasının gerekmemesi ve ödeme yasağı ile karşılaşan hamillerin gerçekten bir rıza dışı elden çıkma halinin olmadığını ispatlayıncaya kadar keşidecinin salt bir sözü sebebiyle çek bedelini tahsil edemiyor olması, ödeme yasağı kurumuna ilişkin kanuni düzenlemenin yürürlükte olduğu süre içerisinde kötüye kullanılmasına sebebiyet vermiştir. TBMM Genel Kurulu'na gelmiş bulunan Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nda ödeme yasağı kurumunun yer almamasına temel gerekçe olarak da bu kötüye kullanmaların varlığı gösterilmiştir. 5838 numaralı “Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”un ödeme yasağı kurumunu yürürlükten kaldıran 32. maddesinin 19. bendi hakkında ayrıca bir gerekçe belirtilmemesinden yola çıkarak, Tasarı'daki bu gerekçenin kanunkoyucu tarafından da kabul gördüğünü söylemek mümkündür. Hatta kanunkoyucu, bu gerekçeyi acil bir düzenlemeye gidilmesini gerektirecek nitelikte ciddi boyutta

gördüğünden ötürü Tasarı'nın Genel Kurul'da görüşülmesini beklemezsiniz ödeme yasağı kurumunu yürürlükteki hukuk düzenlemesinden çıkarmış bulunmaktadır. Fakat öte yandan şahsi def'ilerin çekte ileri sürülememesi durumu, haksız ödemelere yol açması sebebiyle keşideci adına ciddi sıkıntılar doğurmaktadır. Ödeme yasağı kurumunun kaldırılması, keşidecinin şahsi def'iler konusunda iyice elini kolunu bağlayacaktır. Halbuki kendisi adına ödeme yapılan bir durumda, keşidecinin haiz olduğu şahsi def'i hakkını kullanabilmesinin sağlanması gerekir ve bu hukuki korumayı sağlamak adına en etkili kurum olarak, muhatap bankanın keşidecinin talimatı doğrultusunda hareket etmesini sağlayan "ödeme yasağı" gözükmektedir. Bu sebeple ödeme yasağı kurumunun hukuk sisteminden kaldırılması değil tam aksine ayrıntılı bir biçimde ayrı bir hüküm içerisinde ve tüm şahsi def'ileri kapsayacak şekilde yeni baştan düzenlenmesi uygun olacaktır. Bu düzenlemenin yapılmaması halinde şahsi def'iler açısından korunmasız kalan keşidecinin himayesini sağlamak adına uygulamada arayışlara girilmesi ve bu arayışlar kapsamında yürürlükteki hukuk kurallarına aykırı kararların dahi alınması sözkonusu olabilecektir. Nitekim çalışmamız kapsamında belirtmiş olduğumuz Yargıtay 10. Ceza Dairesi'nin 27.09.2004 tarihinde vermiş olduğu 2004/8622 E., 2004/9181 K. Sayılı kararında olduğu üzere uygulamada da bu duruma ilişkin çözüm arayışları mevcuttur⁴⁶⁹.

Ödeme yasağına ilişkin düzenlemenin kötüye kullanıldığı, uygulamada yer alan birçok kişi tarafından dile getirilen bir husustur; ancak bu kötüye kullanımın sebebi, böyle bir kurumun varlığı değil bu kurumun detaylı olarak düzenlenmemiş olmasıdır. Sözkonusu kötüye kullanım, ödeme yasağı kurumunun keşideciye sırf tek bir talimatla ödemeyi durdurma imkanını tanıyacak nitelikte olmasından kaynaklanmaktadır. Fakat bu kurum, bir önleyici tedbir olarak ele alınırsa ve kanunkoyucu tarafından muhatap bankaya ödemedi men talimatı verildikten sonra belirlenecek bir süre içerisinde keşideciye dava açma zorunluluğu getirilirse ve bu davayı açmaması yahut açtığı davada ileri sürmekte haklı olduğu bir def'i sahibi olduğunu ispatlayamaması halinde ödeme yasağının kalkacağı şeklinde bir düzenlemede bulunulursa taraflar arasındaki menfaat ve hukuki himaye dengesi de

---

⁴⁶⁹ Karara ilişkin ayrıntılı açıklama için Yuk. s. 134 vd.

en uygun şekilde gözetilmiş olacaktır. Aynı şekilde uygulamada kabul edilen ancak kanuni düzenlemede yer almayan çek meblağının karşılığının muhatap bankaca bloke edilmesinin de bu düzenlemede açıkça yer alması ve İİK.'daki borca itirazlarda olduğu gibi şayet bu tip bir ödemeden men talimatının verilmesinde keşidecinin kötünietli olduğunun ispatı halinde de ayrıca bir kötüniet tazminatının da hamile ödenmesinin düzenlenmesi uygun olacaktır. Böylelikle bu tip bir ödeme yasağı ile karşılaşan hamil, şayet kendisinin herhangi bir def'inin muhatabı olmadığı düşüncesinde ise ve keşidecinin ödeme yasağı koymakta kötünietli olduğunu da ortaya koyabilmekte ise bu durumda elde edeceği tazminat sebebiyle dava sonuna dek bekleyebilecek; bir mağduriyet içerisine düşmeyecektir. Hatta yapılacak düzenlemede muhatap banka nezdinde bloke altına alınan çek bedelinin mahkemece gerekli görülmesi halinde mahkeme vizesine aktarılıp dava sonuna kadar mahkeme nezdinde teminat olarak tutulması dahi öngörülmesi ve böylelikle tüm şahsi def'iler açısından başvurulabilecek bir ödeme yasağı kurumunun her türlü kötüye kullanımının önüne geçilebilmelidir. Ayrıca hamilin dava sonucunda bir şahsi def'iyeye maruz kalmaksızın çeki tahsil edebileceği kararı verilirse, çekin ibrazından dava sonuçlanıncaya kadar geçen sürede işlemiş ticari faiz (reeskont faizin) de karara bağlanmalıdır.

Ödeme yasağı kurumunun kaldırılmasına ilişkin Tasarı gerekçesinde, bir diğer sebep olarak, bu kurumun mehz nitelikteki Cenevre Yeknesak Anlaşması'nda yer almaması gösterilmiştir. Bu durumun da Türkiye'nin çek uygulamasındaki fiili durumu ve keşideci açısından gereksinim duyulacak hukuki himaye düşünüldüğünde ödeme yasağı kurumunun ortadan kaldırılması adına bir gerekçe olarak kabul edilmemesi gerekir. Kanunkoyucu, muhakkak ki mutlak surette mehz kanunu (konumuz bakımından Cenevre Yeknesak Anlaşması'nı) gözönüne alacaktır. Ancak kanunkoyucu, bir kanun koyma iradesi gösterirken mehz kanunla sıkı sıkıya bağlı kabul edilemez. Kanun hükmü düzenlenirken belirleyici olan asıl unsur; ülke gerçeklerinin, halkın ihtiyaçlarının ve düzenlenecek normun bu ihtiyaçları karşılayıcı nitelik taşıyıp taşımadığının tespitidir. Böylelikle çek keşidecisi, alacaklılarına karşı şahsi def'ileri bulursa bile bunları ileri süremeyeceği gibi bir kaygı yaşamayacak; salt bu sebeple çek kullanımından imtina etmeyecektir. Keşidecinin şahsi def'ilere

dayalı muhatap bankayı ödemedenden men edebileceğinin kabulü halinde; keşideci, kendisine başvurulduğunda şahsi def'ileri sürebileceği bir çekin salt muhatap banka tarafından ödenmesini engellemek adına çek hesabını karşılıksız hale getirmek durumunda kalmayacaktır. Çek hamili de bu düzenleme neticesinde elindeki çekin karşılıksız çıkma ihtimalinin daha düşük olduğunu ve ödeme yasağının haksız yere konulmuş olması halinde ayrıca bir hukuki himaye altında bulunduğunu bilmenin rahatlığı içerisinde kendisine çek verilmesini kabul edebilecektir. Bu açıklamaların ışığında, aslında bütün şahsi def'ilere ilişkin olarak düzenlenecek bir ödeme yasağı müessesesinin olası tüm boşlukları değerlendirilir ve bu değerlendirme ışığında bahsettiğimiz şekilde düzenlenirse; ödeme yasağı, çek kullanımının popülerliğini zedelemek bir yana tam aksine çek kullanımını hem keşidecinin hem de hamilin menfaatlerini koruması açısından yaygınlaştıracaktır.

Senet metninden anlaşılan def'ilerin başında gelen şekil eksiklikleri ile ilgili de bu bölümde birkaç hususa değinmek gerekecektir. TTK'nda öngörülen şekil şartlarını içermeyen bir çek, geçersiz olacak ve bu geçersizlik her çek borçlusu tarafından her hamile karşı ileri sürülebilecektir. Ancak şekil şartı olarak çekte yer alan hususların gerçek bilgi içermesi zorunluluğu bulunmamaktadır. Bu sebeple çekte örneğin ne keşide tarihi olarak çekin gerçekten keşide edildiği tarihin bulunması ne de keşide yeri olarak çekin gerçekten keşide edildiği yerin yer alması gerekmektedir. Şekil şartlarının yerine gelmesi açısından belirleyici olan husus, bu şartların yerine getirilmesi adına yazılan ifadenin mantıklı, mümkün bir ifade olmasıdır. Örneğin takvimde yer alması imkansız ve dışardan bakıldığında da imkansızlığı anlaşılır nitelikte bir tarihin keşide günü şartını yerine getirmesi mümkün değildir. Ancak bu noktada özellikle keşide yeri şartı bakımından bir sorun ortaya çıkmaktadır; zira bu yerlerin belirtilmesinde kısaltmalar kullanılmasına rağmen bu kısaltmaların geçerliliği tartışma konusu olmaktadır. Keşide yerlerinin kısaltma olarak gösterilmesi halinde çekin geçerli olup olmayacağı hususu ise çeklerde keşide yerinin net anlaşılabilir olması koşulu ile kısaltılmış olarak yazılması halinde geçersiz sayılamayacağına dair Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel

Kurulu Kararı⁴⁷⁰ uyarınca yazılan kısaltma, keşide yeri olarak kabul edilip böyle bir çek geçerli olmaktadır. Halbuki birçok kısaltmanın neresi olduğu net olarak anlaşılmasa dahi mevcut bir yerleşim yerine işaret ettiğinin kabulü gerekir. Yüksek Mahkeme'nin bu yönde içtihadta bulunmasına temel etken ise keşide yerinin ibraz süresinin belirlenmesinde etken olmasıdır. Ancak TTK.'un yasalaştığı tarih itibariyle mevcut şartlar gözönüne alındığında önem arz eden farklı ibraz süreleri bugün itibariyle önemini yitirmiştir. Ödeme yeri ile keşide yerinin farklı olması halinde bir aylık uzun bir ibraz süresinin hamile tanınmasının pratik hiçbir faydası yoktur; fakat Tasarı'da da farklı ibraz süreleri düzenlemesi aynen kabul edilmiştir. Pratikte bu farklı ibraz sürelerinin varlığını gerektirecek bir husus bulunmadığından hareketle tek bir ibraz süresinin kabulü ve böylelikle de şeklen keşide yeri mevcut bir çekte gösterilen keşide yerinin neresi olduğunun net biçimde anlaşılması aranmaksızın çekin geçerli kabul edilmesi, yerinde bir düzenleme olacaktır. Bütün bu açıklamalar ışığında, tek bir ibraz süresinin kabulü halinde, çekler açısından bir "aşırı şekilcilik" anlayışından kurtulmak da mümkün olacaktır.

Senet metninden anlaşılmayan ve fakat her hamile karşı ileri sürülebilen def'iler, TTK.'da "senedin hükümsüzlüğüne taalluk eden def'iler" olarak adlandırılmaktayken Tasarı'da da yalnızca dil güncellemesi ve sadeleştirilmesi yoluna gidilerek "senedin geçersizliğine ilişkin def'iler" tanımlamasına yer verilmiştir. Halbuki bu nitelikteki def'ilerin senedi değil, def'iyi ileri sürme hakkını haiz çek borçlusunun taahhüdünü geçersiz kıldığı aşikardır. Ancak Tasarı'da dil güncellemesi yapılırken kanunkoyucunun daha öncesinde yaptığı bir tanım hatasını düzeltilmeyip aynen Tasarı'ya aktarılmış olması, Tasarı'yı hazırlayanların bir özensizliğinin bulunduğu izlenimini uyandırmaktadır. Bu sonucun ortaya çıkmasına neden olarak, Tasarı hazırlanırken kıymetli evrak hukukunda çok fazla değişiklik gerçekleştirilmemesiyle hareket edilmesinin etkisinin olduğu da söylenebilir; ancak özellikle genel gerekçede çeviri yanlışlıklarının düzeltilip çelişkilerin giderildiğinden bahsedilirken "senedin geçersizliği" ifadesinin kullanılması uygun düşmemiştir. Hiç şüphesiz ki; çek borçlularından birisinin kendisine ait gözüken kambiyo taahhüdünün geçersizliğini ileri sürmesi halinde diğer kambiyo

⁴⁷⁰ Y. İBK., 1992/1 E., 1992/5 K., 14.12.1992 T. (RG., S. 21573, 06.05.1993 T.).

borçlularının borçları imzaların istiklali prensibi uyarınca varlıklarını sürdürecektir; bir borçlunun taahhüdünün geçersiz olması sebebiyle senet geçersiz hale gelmeyecektir. Yine Tasarı'nın genel gerekçesinde arı bir dil uğruna kargaşaya yol açabilecek yeni terim tercihlerinden kaçınıldığının ve yerleşik hukuki terimlerin korunduğunun belirtilmesine rağmen poliçe ve çekteki üçlü ilişki gözardı edilerek, keşideci teriminin yerine Tasarı'da bonoda olduğu üzere "düzenleyen" teriminin tercih edilmesi de hatalı bir tercih olarak gözükmektedir.

İrade sakatlıkları da kambiyo senetleri bakımından ne nitelikte bir def'i olduğu konusunda doktrinde ciddi bir tartışmaya yol açmasına rağmen Tasarı'da bu hususta net bir ifade kullanılmış değildir. Bu sebeple ilgili değerlendirme yine somut olayda mahkemelerce yapılacaktır. Bu hususta hata ve hilenin şahsi def'i; ikrahın ise borçlunun iradesinin ikrah anında serbest bir iradesinin bulunmadığından hareketle ikrahın mutlak bir def'i olarak kabul edilmesi görüşündeyiz. Bu noktada belirleyici kriter olarak ise senetteki hukuki görünüşün ortaya çıkmasında borçlunun iradi bir katkısının bulunup bulunmadığının incelenmesi gerekir. Gerek hata gerekse hile hallerinde sakat da olsa borçlunun bir iradesi mevcuttur ve sakat iradeyle imzaladığı çek, iyiniyetli üçüncü şahsın eline geçtiğinde artık çek borçlusu ortaya çıkan duruma tahammül etmek zorundadır.

Tasarı incelendiğinde kıymetli evrak ve dolayısıyla çekerle ilişkin birçok (neredeyse tüm) hükümlerin aynen muhafaza edildiği görülmektedir. Tasarı'yı hazırlayan kişilerin Tasarı'da yürürlükteki hükümlere ilişkin değişikliğe gerek olmadığı, mevcut düzenlemenin yeterli olduğu şeklinde kanaatinin bulunması olağandır; ancak Tasarı gerekçe hükümleri incelendiğinde yalnızca "dili güncellenmiştir" şeklinde bir ifade sanki o hükümlere ilişkin doktrin ve uygulamada hiçbir ihtilaf yokmuş gibi bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Tasarı'nın genel gerekçesinde ise Avrupa ülkelerinde kıymetli evrak hukuku bakımından değişiklik yapılmadığı, herhangi bir reform konusunun da ortaya çıkmadığı; bu sebeple Tasarı'da da değişikliğe gidilmediği ifade edilmektedir. Ancak çalışmamız kapsamında Kanun maddelerinin uygulaması açısından birçok hususta görüş farklılıkları olduğunu ortaya koymuş bulunmaktayız. Yeni bir kanun hazırlanırken,

model kanunlarda değişiklik olmamasının gerekçe gösterilerek uygulamadaki tartışmaların ve hatta aynı konuya ilişkin çelişkili kararlar verilmesinin gözardı edilip hemen hiçbir hüküm hakkında tartışmaya geçilmemesi kanaatimizce doğru olmamıştır ve bu sebeple, Tasarı maddeleri kanunlaşırken mümkün olduğunca bazı hükümlerin gerekçelerinde bu tartışmaların da dikkate alınması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, Serdar: “Kambiyo Senetlerinde Temsil Yetkisindeki Sakatlıklar ve Sonuçları” **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Ekim-2006, s. 28-42
http://iibf.ogu.edu.tr/dergi/dergi/2006-2/2006_2_2.pdf
- Aker, Yeşim: **Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı**, İstanbul, Beta Basım Yayım, 2006.
- Alangoya, Yavuz/
Yıldırım, Kamil/
Deren-Yıldırım, Nevhis: **Medeni Usul Hukuku Esasları**, 6. bs., İstanbul, Alkım Yayınevi, 2006.
- Alışkan, Murat: **Kambiyo Senetlerinde Temlik Ciro**, İstanbul, Yaylın Yayıncılık, 1998.
- Arslanlı, Halil: **Ticari Senetler Dersleri**, 3. bs., İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1954.
- Arıcı, M. Fatih: “Kambiyo Senetlerinde Temsilcinin Yetkisini Aşarak Kambiyo Taahhüdünde Bulunmasından Doğan Sorumluluk”, **Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu’na 65. Yaş Günü Armağanı**, 2. bs., İstanbul, Beta Basım Yayım, 2001, s. 11-28.
- Arkan, Sabih/
Göle, Celal: “Karşılıksız Çeki Ödeyen Bankanın Keşideciden Talep Hakkı”, **BATİDER.**, C. XII, S. 2-3, 1984, s. 53-61.

- Bahtiyar, Mehmet “Yargıtay Kararları Işığında Kambiyo Senetlerinde Keşide Tarihi ve İmkansızlığı”, **BATİDER**, C. XX, S. 1, Haziran-1999, s. 41-53.
- Bozgeyik, Hayri: “Kıymetli Evrakta Hakkın Doğuşu ve Borçlunun Def’ileri”, **Prof. Dr. Fahiman Tekil’in Anısına Armağan**, İstanbul, Beta Basım Yayım, 2003, s. 481-497.
- Budak, Levent/
Çelik, Şengül: “Emre Yazılı Senetlerde Def’iler”, **Adalet Dergisi**, C. 79, S. 6, Kasım-Aralık 1988, s. 44-56.
- Canbolat, Selahattin/
Canbolat, Bedrettin: **Ticari Senetlerde (Bono – Poliçe – Çek) Menfi Tespit ve İstirdat Davaları Açıklamalı – İçtihatlı**, Ankara, Yetkin Yayınları, 1987.
- Cerrahoğlu, Fadlullah, M.: **Türk Ticaret Kanununa ve Yargıtay İçtihatlarına Göre Bonoda Mutlak Def’iler**, İstanbul, İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, 1974.
- Çöl, Hüseyin Cem: “İleri Tarihli Çeke İlişkin Sorunlar”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 53, S. 1, s. 195-220.
- Dirican, Fatih: **Bonoda Def’ilerin Sınıflandırılması**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1994.
- Domaniç, Hayri: **Kıymetli Evrak Hukuku**, (Kıs. **Kıymetli Evrak**), 2. bs., İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1975.

- Domaniç, Hayri: **Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması, TTK Şerhi-IV (Kıs. TTK Şerhi)**, İstanbul, y.e.y., 1990.
- Doğanay, İsmail: **Türk Ticaret Kanunu Şerhi, İkinci Cilt, Madde: 420-815**, 4. bs., İstanbul, Beta Basım Yayım, 2004.
- Durgut, Ramazan: **Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2005.
- Elmaz, Engin: **Çekte İbraz ve Ödeme**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.
- Erdem, Nuri: **Kambiyo Senetlerinde Senet Metninde Değişiklikler**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2008.
- Eren, Fikret: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 10. bs., İstanbul, Beta Basım Yayım, 2008.
- Eriş, Gönen: **Açıklamalı – İçtihatlı Uygulamalı Çek Hukuku**, (kıs. **Çek-1993**), Ankara, Seçkin Yayıncılık, 1993; 5. bs., (kıs. **Çek-2004**), Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2004.
- Eriş, Gönen: **Açıklamalı – İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu, C. II, Kıymetli Evrak ve Taşıma**, (kıs. **Kıymetli Evrak**), Ankara, Seçkin Yayıncılık, 1988.
- Eriş, Gönen: “Açık Emre Yazılı Senet (Bono) ve Bazı Sorunlar(I)” **Yargıtay Dergisi**, C. 4, S. 1-2, 1978, s. 175-189.

- Erman, Eyüp Sabri: “Adi Senet, Kambiyo Senedi ve Bu Tür Senetlere Karşı İleri Sürülebilecek Def'iler”, **Adalet Dergisi**, C: LXII, S: 12, Aralık 1971, s. 750-761.
- Ertekin, Erol/
Karataş, İzzet: **Uygulamada Ticari Senetler Hukuku**, 2. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 1996.
- Esenkar, Burhanettin: **Çekin Ziyayı Özellikle Çalınma Hali**, İstanbul, y.e.y., 1996.
- Göle, Celal: **Çek Hukuku**, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1989.
- Göle, Celal: “Kambiyo Senetlerinde Lehdarın Belirsizliği”, **BATİDER.**, C. XIV, S. 3, 1988, s. 17-26.
- Gökçe, Teoman: “İleri Keşide Tarihli Çeklerin Keşide Tarihinden Önce İbraz Edilmesine Bağlanacak Hukuki Sonuca İlişkin Düşünceler”, **Adalet Dergisi**, Yıl: 93, S. 11, Nisan 2002, s. 127-137.
- Gören-Ülkü, Nazlı: **İcra Hukukunda Ödeme Emri**, İstanbul, Arıkan Basım Yayın, 2008.
- Gözübüyük, Ahmet Hıfzı: “Türk Ticaret Kanununun 662'nci Maddesine Göre Borçlunun Alacaklı Aleyhine Açtığı Dava Zamanaşımını Keser mi?”, **Adalet Dergisi**, Yıl: 56, S. 5-6, Mayıs-Haziran 1965, s. 606-612.

- Güngör, Şener/
Kaya, Mustafa: **4814 Sayılı Kanun ile Değişik 3167 Sayılı Çek Hamillerinin Korunması ve Çekle Ödenmelerin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Açısından Çek Suçları**, 2. bs., Ankara, Turhan Kitabevi, 2004.
- Gürbüz, A. Hulusi: “Ticari Senetlerde (Kambiyo Senetlerinde) Bedelsizlik Sorunu” (kıs. Bedelsizlik), **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, 6-7 Ocak 1984**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1984, s. 263-351.
- Gürbüz, A. Hulusi: **Yargıtay Uygulaması Işığında Ticari Senetlerin İptali Davaları ve Ticari Senetlere Özgü Sorunlar**, (kıs. **Ticari Senetler**), 2. bs., İstanbul, y.e.y., 1985.
- Helvacı, Mehmet: **Kambiyo Senetlerinde Def'iler**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1985; iç. **Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan, Birinci Cilt Ticaret Hukuku**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2007, s. 647-704 (kıs. **Ülgen'e Armağan**).
- Hirsch, Ernst: **Ticaret Hukuku**, 3. bs., İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, 1948.
- Hueck, Alfred/
Canaris, Claus-Wilhelm: **Recht der Wertpapiere**, 11. bs., München, Verlag Franz Vahlen, 1977.
- İmregün, Oğuz: **Kıymetli Evrak Hukuku**, 4. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2007.

- İmregün, Oğuz: “Kıymetli Evrakta Defîiler”, **İktisat ve Maliye Dergisi**, C: VII, S: 12, Mart 1961, s. 655-663.
- İnan, Nurkut: **Çek Rizikolarından Doğan Sorumluluk, (Kıs. Çek Rizikoları)**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1981.
- İnan, Nurkut: **Türk Hukukunda Hatır Senetleri ve Özellikle Hatır Bonoları, (Kıs. Hatır Senetleri)**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1969.
- İnan, Nurkut/
Kıvanç, Serpil: “Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin Çeke İlişkin Kararları (1979 – 1982)”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Temmuz 1984**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1984, s. 123-174.
- İpekçi, Nizam: **Açıklamalı – İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu Şerhi III. Cilt (m. 557 – 815)**, Ankara, Adil Yayınevi, 2003.
- Kaçak, Nazif: **Açıklamalı – İçtihatlı Tüm Yönleriyle Bono - Poliçe – Çek**, 3. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2007.
- Kalpsüz, Turgut/
Çelebican, Gürkan/
Erem, Faruk: “Hukuki Yönden Çek”, **İktisadi ve Hukuki Yönden Çek**, 2. bs., Ankara, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, 1974, s. 31-148.

- Kalpsüz, Turgut: “Çek Hukukuna İlişkin Bazı Meseleler Hakkında Yargıtay Kararlarının Tahlili”, **BATIDER**, C. XI, S. 2, 1981, s. 33-62.
- Karayalçın, Yaşar: **Ticaret Hukuku III, Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri)**, 4. bs., Ankara, Sevinç Matbaası, 1970.
- Kendigelen, Abuzer: **Çek Hukuku, (Kıs. Çek)**, 4. bs., İstanbul, Arıkan Basım Yayın, 2007.
- Kendigelen, Abuzer: “Müracaat Hakkını Kaybeden Çek Hamilinin Başvurabileceği Hukuki Yollar” (kıs. Müracaat Hakkı), **Prof. Dr. Hüseyin Ülgen’e Armağan, Birinci Cilt Ticaret Hukuku**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2007, s. 727-740.
- Kendigelen, Abuzer: **Ticaret Hukuku Kürsüsünde Onbeş Yıl (1986-2001) Hukuki Mütalaalar Cilt III, Ticari İşletme – Kıymetli Evrak ve Borçlar Hukuku (kıs. Mütalaalar)**, 3. bs., İstanbul, Arıkan Basım Yayın, 2006.
- Kendigelen, Abuzer: “Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı”, (Kıs. Cayma), **İBD.**, C. 64, S. 7-8-9, 1990, s. 587-621.
- Kendigelen, Abuzer: “Çek Hukukunda Yapılmak İstenen “Sessiz Sedasız” Değişiklikler”, (Kıs. Değişiklikler), iç. **Çek Hukuku**, 4. bs., İstanbul, Arıkan Basım Yayın, 2007, s. 399-412.
- Kıran, Yücel: “Polıçe, Bono ve Çekte Zamanaşımı”, **İBD.**, C. 52, S. 1-2-3, 1978, s. 68-90.

- Kınacıoğlu, Naci: **Kıymetli Evrak Hukuku**, 5. bs., Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 1999.
- Kuru, Baki: **İcra ve İflas Hukuku El Kitabı, (kıs. İcra)**, 2. bs., İstanbul, Türkmen Kitabevi, 2006.
- Kuru, Baki: **Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. 2, (kıs. Usul)**, 6. bs., İstanbul, Demir Demir Yayıncılık, 2001.
- Kuru, Baki/
Arslan, Ramazan/
Yılmaz, Ejder: **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, 16. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2005.
- Memiş, Tekin: “Vergi Kimlik Numarasının Çekin Geçerliliğine Etkisi”, **XXI. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, 9 - 10 Aralık 2005**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2005.
- Moroğlu, Erdoğan: “Kambiyo Senetlerinde Düzenleme Yeri” (kıs. Düzenleme Yeri), **Prof. Dr. Fahiman Tekil’in Anısına Armağan**, İstanbul, Beta Basım Yayım, 2003, s. 155-163.
- Moroğlu, Erdoğan: “Bonoda İmza”, **BATİDER.**, C. IV, S. 4, 1968, s. 714-717.
- Moroğlu, Erdoğan: “3167 Sayılı Çek Kanunu’nda 4814 Sayılı Kanun’la Yapılan Değişiklikler” (kıs. Çek Kanunu), **Makaleler II**, İstanbul, Arıkan Basım Yayın, 2006, s. 105-122.

- Moroğlu, Erdoğan /
Kendigelen, Abuzer: **Notlu-İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat**, 8. bs., İstanbul, Beta Basım Yayım, 2004.
- Muşul, Timuçin: “Kambiyo Senetlerine Dayanan Haciz Yolu ile Takip”, **BATİDER.**, C. VII, S. 3, 1974, s. 603-645.
- Narbay, Şafak: **Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı**, 2. bs., İstanbul, Beta Basım Yayım, 1999.
- Narbay, Şafak: “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’nda Kıymetli Evrak Hukuku Kitabında Yapılan Düzenlemeler ve Değişiklik Önerilerimiz” (Kıs. Tasarı-Konferans), **Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Konferans**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2005, s. 187-225.
- Narbay, Şafak: “Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan Yer Kavramına De Lege Lata ve De Lege Ferenda Çözüm Önerileri”, (Kıs. Çekte İbraz), **Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal Tekinalp’e Armağan**, C. I, İstanbul, Beta Basım Yayım, 2003, s. 793-821.
- Nasuhoglu, A. Hulusi: “Türk Özel Hukukuna Göre Çekle Borçlanma Ehliyetinin Şahsi Unsuru ve Tasarruf Mevduatı Hesaplarında Uygulanması”, **Banka Dergisi**, C. 5, S. 6, 1968, s. 40-43.

Oğuzman, M. Kemal/

Barlas, Nami:

Medeni Hukuk (Giriş – Kaynaklar – Temel Kavramlar), 14. bs., İstanbul, Arıkan Basım Yayın, 2007.

Oğuzman, M. Kemal/

Öz, Turgut:

Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 5. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2006.

Oğuzman, M. Kemal/

Seliçi, Özer/

Oktay-Özdemir, Saibe:

Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler), 8. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2005.

Oğuzoğlu, Abdullah Çetin/

Oğuzoğlu, Özkan:

Açıklamalı – İçtihatlı Bono ve Çek Sorunları, 8. bs., İstanbul, Beta Basım Yayım, 2003.

Oktay, Saibe:

Polisede Def'iler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1984.

Özdin, Funda:

Muhatabın Keşideciye Karşı Sahte veya Tahrif Edilmiş Çekten Doğan Sorumluluğu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006.

Öztaş, Fırat:

Kıymetli Evrak Hukuku, 2. bs., Ankara, Turhan Kitabevi, 1997.

Paslı, Ali:

“Sahte ve Tahrif Edilmiş Çek”, **İBD.**, C. 74, S. 7-8-9, 2000, s. 635-671.

- Pekcanıtez, Hakan/
Atalay, Oğuz/
Özekes, Muhammet: **Medeni Usul Hukuku**, 6. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2007.
- Poroy, Reha: **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, 4. bs., İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1971; 11. bs., İstanbul, Beta Basım Yayım, 1989.
- Poroy, Reha/
Tekinalp, Ünal: **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, 17. bs., İstanbul, Arıkan Basım Yayın, 2006.
- Poroy, Reha/
Tekinalp, Ünal/
Çamoğlu, Ersin: **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, 10. bs., İstanbul, Arıkan Basım Yayım, 2005.
- Postacıoğlu, İlhan: “Çekin İbrazı ile İlgili Bazı Problemler”, **BATİDER.**, C. VIII, S. 3, 1976, s. 115-132.
- Pulaşlı, Hasan: **Kıymetli Evrak Hukuku**, 8. bs., Ankara, Adalet Yayınevi, 2007.
- Reisoğlu, Seza: **Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Çek**, 3. bs., Ankara, y.e.y., 2003.
- Schwarz, Andreas: **Borçlar Hukuku Dersleri C. I** (Çev. Bülent Davran), İstanbul, Kardeşler Yayınevi, 1948.

- Seven, Vural: “Çek Keşidecisinin TTK m. 711/3’e Göre Verdiği Ödemeden Men Talimatının Hukuki Niteliği ve Ceza Kovuşturmasına Etkisi”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 70, Mayıs-Haziran 2007, s. 284-301.
- Sungurbey, İsmet: **Borç İkrarı ve Borç Vaadi**, İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, 1957.
- Şimşek, Edip: **Hukukta ve Cezada Ticari Senetler**, Ankara, y.e.y., 1982.
- Şimşek, Edip: “Kambiyo Senetleri ve Hukuki İlişki Sorunu”, **Yargıtay Dergisi**, C: IV, S. 3, Temmuz 1978, s. 281-296.
- Tandoğan, Haluk: **Sonraki Tarihli Çekler ve Ticaret Kanunu ile 3167 Sayılı Kanun Açısından Ortaya Çıkardıkları Sorunlar**, 2 bs., Ankara, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, 1986.
- Tekil, Müge: **Çekte Muhatap Bankanın Hukuki Sorumluluğu**, İstanbul, Beta Basım Yayım, 1997.
- Tekil, Fahiman: **Kıymetli Evrak Hukuku**, 2. bs., İstanbul, y.e.y., 1994.
- Tekinalp, Ünal: “Kambiyo Senetlerinde Temsile İlişkin Bazı Sorunlar”, **Temsil ve Vekalet İlişkin Sorunlar Sempozyumu**, İstanbul, 1977, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, s. 35-48.

- Tekinay, Selahattin Sulhi: **Medeni Hukuka Giriş Dersleri**, 5. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 1987.
- Tekinay, Selahattin Sulhi/
Akman, Sermet/
Burcuoğlu, Haluk/
Altop, Atilla: **Tekinay Borçlar Hukuku**, 7. bs, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1993.
- Teoman, Ömer: **Yaşayan Ticaret Hukuku, Cilt I: Hukuki Mütalaalar, Kitap 1: 1989-1991**, İstanbul, Kazancı Hukuk Yayınları, 1992.
- Teoman, Ömer: **Yaşayan Ticaret Hukuku, Cilt I: Hukuki Mütalaalar, Kitap 2: 1986-1988**, İstanbul, Kazancı Hukuk Yayınları, 1993.
- Teoman, Ömer: “Tacir Yardımcıları”, **Doç. Dr. Mehmet Somer’in Anısına Armağan**, İstanbul, Beta Basım Yayım, 2006, s. 221-304.
- Teoman, Ömer: “Çek – Senet Sorunlar ve Çözüm Önerileri” (Kıs. Çek Sorunları), **Otuz Yıl Ticaret Hukuku -Tüm Makalelerim- Cilt II 1982-2001**, İstanbul, Beta Basım Yayım, 2001, s. 175-186.
- Teoman, Ömer: “Çekte İbraz Süresinin Hesaplanması”, **Otuz Yıl Ticaret Hukuku -Tüm Makalelerim- Cilt II 1982-2001**, İstanbul, Beta Basım Yayım, 2001, s. 309-317.

- Törüner, Ekrem: “Ticaret Yasamız Açısından Çekte Sahtekarlık ve Tahrifat (TTK m. 724)”, **Ankara Barosu Dergisi**, S. 2, 1980, s. 204-221.
- Tunçomağ, Kenan: **Türk Borçlar Hukuku, C.I., Genel Hükümler**, 6. bs., Sermet Matbaası, 1976.
- Uslu, Kazım Menderes: **Kambiyo Senetlerinde Zamanaşımı**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2006.
- Uyar, Talih: **İcra Hukukunda Kambiyo Senetleri, C: I, (kıs. C. I)**, 3. bs., Ankara, y.e.y., 2001.
- Uyar, Talih: **İcra Hukukunda Kambiyo Senetleri, C: II, (kıs. C. II)**, 3. bs., Ankara, y.e.y., 2001.
- Uyar, Talih: “İcra Hukukunda Çek’in Geçerlilik Koşulları” (kıs. Çek), **Legal Hukuk Dergisi**, Yıl: 5, S. 59, 2007, s. 3519-3535.
- Uyar, Talih: “Kambiyo Senetlerine Mahsus Haciz Yolu ile Takiplerde Borca İtiraz Nedenleri” (kıs. Borca İtiraz), **İBD.**, C: 82, S. 2, 2008, s. 599-672.
- Ülgen, Hüseyin: **Türk Ticaret Hukukunda Hukuki Görünüş Nazariyesi (Ticari İşletme Bakımından Uygulama)**, 2. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2005.

- Ülgen, Hüseyin/
Helvacı, Mehmet/
Kendigelen, Abuzer/
Kaya, Arslan: **Kıymetli Evrak Hukuku**, 3. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2006.
- Üstündağ, Saim: **Medeni Yargılama Hukuku, (kıs. Yargılama)** 6. bs., İstanbul, y.e.y., 1997.
- Üstündağ, Saim: **İcra Hukukunun Esasları, (kıs. İcra)** 8. bs., İstanbul, y.e.y., 2004.
- Yasaman, Hamdi: “Çek”, **40. Yılında Türk Ticaret Hukuku**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, 1997, s. 224-230.
- Yıldız, Şükrü: “Kambiyo Senetlerinde Zamanaşımı Süreleri”, **Prof. Dr. Fahiman Tekil’in Anısına Armağan**, İstanbul, Beta Basım Yayım, 2003, s. 335-351.
- Yıldız, Şükrü: “İbraz Süresini Geçiren Çek Hamilinin Hukuki Durumu ve Yargıtay Kararları”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, XIX, 10 Mayıs 2003**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2003, s. 153-203.
- Yıldız, Şükrü: “4814 Sayılı Yeni Çek Kanununun Çekin Zorunlu Unsurlarına Etkisi ve Ortaya Çıkabilecek Bazı Sorunlar”, (kıs. Yeni Çek Kanunu), <http://www.e-akademi.org/makaleler/syildiz-1.htm>

Yılmaz, A. Lerzan: **Kambiyo Senetlerinde Def'iler**, İstanbul, Beta Basım Yayım, 2007.

Yılmaz, A. Lerzan: "Cirosu Yasaklanmış Çek", **Facultatis Decima Anniversaria 10. Yıl Armağanı**, İstanbul, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1993, s. 131-144.

Yiğit, İlhan: "Hamile Yazılı Senetlerde Senedin Rıza Hilafına Tedavüle Çıkarıldığı Def'i (TTK. m. 571/3)" **Prof. Dr. Fahiman Tekil'in Anısına Armağan**, İstanbul, Beta Basım Yayım, 2003, s. 523-543.

40. Yılında Türk Ticaret Kanunu Semineri Tartışmaları (Kıs. Tartışmalar), İstanbul, Beta Basım Yayım, 1998.

Ticaret Hukukundaki Son Gelişmeler, İstanbul Barosu Staj Eğitim Merkezi Forumu – 20.06.2008 (<http://www.istanbulbarosu.org.tr/ekitap/220/220.swf>)

Kazancı İçtihat Bankası (www.kazanci.com.tr)

<http://www.hukukturk.com>

<http://rega.basbakanlik.gov.tr/>

<http://www.kgm.adalet.gov.tr/tktasarisi.htm>

<http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf>

<http://www.yeni.yurt.av.tr>